

PASIJONSKI DONESKI

PASSION
 TVIE, BRITKV
 TERPLENE, INV TVDI
 Tu zhastitu od smerti vstaiene, inu
 vNebu hoiene, Nashiga GOSPV
 DI Iesusa Cristusa, is vsch skirih
 Euangelistou sloshenu : Sred enc
 potrebno Pridigo : inu eno
 Peisno vkaterije Ceil Pas-
 sion sapopaden.

LOŠKI RAZGLEDI
Doneski 22

LONKA
Memorabilia Locopolitana 11

Osemsto let karizme sv. Frančiška
in njegovih malih bratov, pasijonskih snovalcev

PASIJONSKI DONESKI

2010 | 5

Muzejsko društvo Škofja Loka
&
Lonka

Škofja Loka, Stara Loka 2010

Loški razgledi

Doneski 22

Lonka

Memorabilia Locopolitana 11

PASIJONSKI DONESKI 2010

Uredil in oblikoval: Alojzij Pavel Florjančič
Risba: Janez Plestenjak
Fotografije: Alojzij Pavel Florjančič, Peter Hawlina, Tomaž Lunder, Peter Pokorn
Lektoriral: Ludvik Kaluža
Znak in ovitek: FlorŠenk
Priprava za tisk: Jože Šenk, SALVE
Tisk: Itagraf, d. o. o.
Naklada: 500 izvodov

Založila in izdala: Muzejsko društvo Škofja Loka,
zanj: mag. Aleksander Igličar, predsednik društva
Lonka, zanjo: Alojzij Pavel Florjančič

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji.

Škofja Loka, Stara Loka 2010
Izdajo knjige je finačno podprla Občina Škofja Loka

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

792.246(497.4Škofja Loka)(082)

398.54(497.4Škofja Loka)(082)

792.246(497.4)(091)

PASIJONSKI doneski 2010 / [uredil Alojzij Pavel Florjančič ; risba Janez Plestenjak ;
fotografije Alojzij Pavel Florjančič ... et al.]. -

Škofja Loka : Muzejsko društvo : Lonka, 2010. - (Zbirka Loški razgledi. Doneski ; 22)
(Zbirka Lonka. Memorabilia locopolitana ; 11)

ISBN 978-961-6673-05-1 (Muzejsko društvo Škofja Loka)

1. Florjančič, Alojzij Pavel

249974016

VSEBINA

PASIJONSKIM DONESKOM V LETU 2010 NA POT

PASIJONSKI DONESKI

Robert Podgoršek

O PASIJONSKIH IGRAH IN PROCESIJAH
NA SLOVENSKEM 13

Matija Ogrin

O PASIJONSKIH IGRAH IN PROCESIJAH
NA SLOVENSKEM, 1967 53

Ilja Popit

PASIJONI PRI NAS ŽE PRED LETOM 1584 57

Alojzij Pavel Florjančič

NOVEJŠE PASIJONSKE UPORIZITVE
NA SLOVENSKEM 69

ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009

Borut Gartner

ROMUALDOV ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009 93

Borut Gartner

PASIJONU NA ROB 147

PASIJONSKE SLEDI

Alojzij Pavel Florjančič PASIJON IZ OSPA	155
Vincencij Demšar MATERE BOŽJE PASJON	157
Miklavž Feigel CHARFREITAG	159
P. Angel (Bogomir) Kralj IZ LOŠKEGA SAMOSTANSKEGA ARHIVA	161

PASIJONSKI DOGODKI

EVROPASIJON 2009	165
PETER POKORN, FOTOGRAF PASIJONA, OBČINSKI LAVREAT	169
PASIJONSKA SKUPINA ŠKOFJA LOKA	171
JANEZ PLESTENJAK, RISBE S PASIJONA	173
TOMAŽ LUNDER, IZZA PASIJONA	175
FRANC KRIŽNAR, GENEALOGIJA GLASBENE DRAMATURGIJE ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA	179

PASIJONSKA PRILOGA

ZAKLJUČNO POROČILO PROJEKTA ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009	183
---	-----

PASIJONSKIM DONESKOM V LETU 2010 NA POT

Leto 2009 je bilo leto Škofjeloškega pasijona. Po enem desetletju smo v Škofji Loki v vsem veličastju spet videli Procesijo (spokorno) na Veliki petek avtorja Lovrenca Marušiča, patra Romualda, ali kakor ji popularno rečemo Škofjeloški pasijon, tokrat v režiji Boruta Gartnerja. Skoraj hkrati je izšla tudi obširna in izčrpna znanstvenokritična izdaja Škofjeloškega pasijona očeta Romualda, ki jo je uredil Matija Ogrin. Ta, tako imenovana »Ogrinova izdaja Škofjeloškega pasijona«, je prinesla nova, zelo pomembna spoznanja o Škofjeloškemu pasijonu in o pasijonih na Slovenskem.

Pri Muzejskem društvu Škofja Loka že več let posvečamo posebno skrb prav Škofjeloškemu pasijonu in vzdrževanju pasijonske kondicije v medpasijonskem obdobju, to je v letih, ko ga v Škofji Loki ne uprizarjamo. Zadnja štiri leta izdajamo še poseben zbornik v zbirki Doneski, v katerem objavljamo izvirne pasijonske teme, nova pasijonska spoznanja in odkritja ter različne pasijonske dogodke. Lanski uprizoritvi Romualdove in Borutove mojstrovine namenjamo v zborniku osrednje mesto. Na koncu pa dodajamo izčrpno poročilo o poteku in uspehu zadnjega pasijona, ki si to zasluži, bralci pa najdejo v njem marsikateri zanimiv in koristen podatek.

V letošnjih doneskih sta v ospredju dve pomembni temi. V prvi temi prihaja po štirih desetletjih na dan delo p. Roberta Podgorška. Če bi bilo to delo takrat objavljeno, bi bilo naše današnje vedenje o pasijonih zagotovo večje. O tem na kratko spregovori tudi Matija Ogrin. Nekaj podobnega se je dogodilo pred natanko dvanajstimi leti tudi s prispevkom Ilje Popita, ko ni naletel na odziv niti pri tistih, ki se ukvarjajo z zgodovino gledališča pri nas, vključno s pasijonskimi igrami, niti pri slavistih. Dopolnjenega vam tokrat priporočamo v branje in strokovnjakom v razmislek.

Ob štiriletnem posebnem ukvarjanju s pasijonom na Slovenskem se nam je v uredništvu nabralo še nekaj manj znanih, pozabljenih, morda tudi neznanih stvari. Nekaj teh, poleg že preje omenjenih tem, najdemo v letošnjem zborniku, ki bo od letos naprej nosil naslov Pasijonski doneski, saj je dosedanji naslov Škofjeloški pasijon vnašal pri bralcih in knjižničarjih določene dileme, celo težave. Obiskovalci lanske uprizoritve Škofjeloškega pasijona so zbornik tako razumeli kot razširjen gledališki list z Romualdovim besedilom in spremnimi študijami. Še zlasti, ker je naslovnica zbornika nosila isto likovno podobo kot plakati, vabila, spletna stran, vstopnice in gledališki list za predstavo. Zato bodo Pasijonski doneski imeli od sedaj naprej tudi enotno zunanjo podobo. Veseli bomo, če boste to sprejeli z razumevanjem in zadovoljstvom.

Pasijonski pozdrav!

Alojzij Pavel Florjančič, urednik

LIĀPA ROŽA, MATI BOŽJA

Se pèr nas Pašjon ygrá

Škofjeloški pasijon 2009

PROSVETNI DOM

Na cvetni četrtek, 17. marca ob 8. zvečer
Na Jožefovo, 19. marca ob 2. popoldne
Na cvetno nedeljo, 20. marca ob 2. pop.
Na vel. četrtek, 24. marca ob 8. zvečer

PASIJON

Franc S. Finšgar.

Glasha (kvartet) Hayden.

OSEBE:

Jezus Kristus.	Poncij Pilat.
Marija, njegova mati.	Kajfej, veliki duhoven.
Marija Magdalena.	Jakim, farizej.
Peter	Jonadab poslanca
Janez	Abdija velikega zbora
Jakob	Germas
Judež	Dimas razbojnika
Jožef iz Arimateje.	Stotnik.
Veronika, njegova sorod.	Ljudstvo, duhovniki,
Simon iz Cirene.	vojaki, apostoli,
Nikodem.	spremistvo, sodniki,
Angel.	pismarji in sluga.

Slike: 1. Cvelna nedelja. - 2. Svetla večera. - 3. Posvetovanje velikega zbora. - 4. Jezus na Olski gori. - 5. Jezus pred velikim zborom. - 6. Jezus pred Pilatom obtožen. - 7. Jezus na smrt obsojen. - 8. Križev pot. - 9. Križanje. - 10. Vstajenje.

Cene posilstov za vse predstave: Parter sedeži: 1. vrste 12 Din., II. 10 Din., III. 8 Din. - Balcon sedeži: I. vrste 10 Din., II. 8 Din., Stojčka 4 Din., dijaki 2 Din. - Prodajajo vstopnic v trgovini J. Krizec nast.

Príčeket vseh predstav točno ob napovedani uri.
Med dejANJI vstop prepovedan.

1. Na
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

1.-5.

ANDREJ ŠUSTER DRABOSNAK

PASIJON

DRABOSNAKOV DOM NA KOSTANJAH (Zgornja vas)

sobota, 16. junij 1990, ob 20.30   nedelja, 17. junij 1990, ob 20.30
nedelja, 24. junij 1990, ob 20.30   sobota, 30. junij 1990, ob 20.30

Ribiški pasijon 2008

Muzejsko društvo Škofja Loka

Blaznikov večer

Škofjeloški pasijon

Vabimo vas na predstavitev Škofjeloškega pasijona, ki bo na "Blaznikovem večeru" v četrtek, 27. februarja 1992, ob 18. uri v Galeriji na Loškem gradu.

Sodelujejo:

Dr. Metod Benedik, profesor Teološke fakultete v Ljubljani:
"ZGODOVINSKI OKVIR NASTANKA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA"

Peter Jamnik, režiser s svojo skupino:
"KONCERTNA IZVEDBA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA"

Dr. Marko Marin, profesor AGRFT v Ljubljani:
"DRAMATURGIJA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA"

Mag. Franc Križnar, muzikolog:
"GLASBA V ŠKOFJELOŠKEM PASIJONU".

Vabi:

Muzejsko društvo Škofja Loka

P
ASIJONSKI
DONESKI

misalu.

Tudi "Ordo Hebdomadae Sanctae instauratus" iz leta 1955 daje velik poudarek procesiji. Daje možnost, da se obred razdeli na dve različni cerkvi. Procesije sestavlja duhovščina in ljudstvo. S pesmimi, klici, predvsem pa z udeležbo pri procesiji ~~in~~ kršćansko ljudstvo ^{slektivno} spremlja Kristusa. Kratičnega slovesnega spreveda je bistvena za obrede cvetne nedelje, ⁽²⁾ Martimort, Handbuch der Liturgiewissenschaft, II, 249-50/.

VELIKONOČNA PROCESIJA

Še zlasti liturgija velikega tedna, ki ~~se~~ ji obredi cvetne nedelje ~~služili~~ tvorili mogočen portal, ja nudila obilo možnosti za nazorno podoživljanje Kristusovega trpljenja, smrti in vstajenja. Tako se ~~xx~~ slovesno velikonočno bogoslužje ~~časoma~~ obogatili primerni vložki - antifone - , ki se z ene strani popestrili samo bogoslužje, z druge strani pa ~~ustrezna~~ preprostem človeku bolj nazorno približali simboliko liturgičnega dogajanja. Med te vložke lahko ~~shaj.~~ ⁽³⁾ Štojeno tudi branje evangelijev, ki predstavljajo prvi zametek dramskega recitiranja. ⁽³⁾ ~~MIR~~ DOBELJAK, Pasijonke igre drugod in pri nas, List Radio Ljubljana, 10(1940)/. (Dobela, Pasijone, 45)

Že od 4.stol. dalje so v Jeruzalemu imeli pri velikonočni procesiji navado, da so nazorno ~~prikazovali~~ prikazali srečanje treh Marij (Marije, Marije Magdalene in Marije Jakobeve) z angelom, ki jim pove, da je Kristus vstal. To jeruzalemsko navado no počasi romarji ^{in tabak} ~~prenesli~~ X v 10. stol. na spad, ~~že se ne~~

Korekturni izvod diplomskega dela p. Roberta Podgorška, detajl

O PASIJONSKIH IGRAH IN PROCESIJAH NA SLOVENSKEM¹

NASTANEK IN RAZVOJ

Krščanstvo prvih stoletij je skoraj docela zavrglo antiko in z njo tudi že prej visoko razvito gledališko umetnost, ki so jo cerkveni očetje imeli za grešno. Zato je krščanski svet moral svojo dramsko umetnost začeti popolnoma znova, na novih temeljih. Kot je antična drama nastala iz Dionizijevega kulta, tako ima tudi moderna drama svoj izvor v liturgiji. Že maša sama ima v sebi dramatične prvine (Gospod z vami, odgovori, kor, ipd.), ki pridejo do izraza še zlasti pri petem bogoslužju.²

PROCESIJA NA CVETNO NEDELJO

Od začetka 5. stol. se je v Jeruzalemu Kristusov vhod v sveto mesto obhajal s slovesno procesijo, in sicer na večer pred 6. postno nedeljo. Ta praznik se je najprej razširil na Vzhodu, pozneje tudi na Zahodu, kjer razlikujemo dve razvojni stopnji:

a/ Enostavni spomin Kristusovega vhoda. V Španiji in Galiji je bila 6. nedelja v postu dan "izročitve vere" (Übergabe des Glaubensbekenntnisses) in maziljenja katehumenov. Pri tem so brali evangelij Jan 12, 1–11 (Marija mazili Jezusa) in obenem prebrali tudi nadaljevanje (12–16), ki govori o Jezusovem slovesnem vhodu v Jeruzalem.

V Rimu zasledimo obe poročili o Kristusovem vhodu v Jeruzalem na 1. adventno nedeljo (Mt 21, 1–9) in na veliki ponedeljek (Jan 12, 1–32). Rimski homilijarji v začetku 8. stoletja združujejo v matutinu Avguštinove in Hieronimove tekste, ki razlagajo perikope Jan 12 in Mt 21. Gelazijev in Gregorijev zakramentar imata nad mašnim formularjem zapis »In palmis« ali »Ad palmas«. Glede datuma lahko iz teh virov sklepamo na skladnost med rimskim spominom in procesijo v Jeruzalemu.

b/ Posvetitev oljčnih vejic in procesija. Prvo zanesljivo pisno poročilo o prazniku, ko so dejansko delili oljčne vejice, zasledimo v misalu iz Bobbia iz sredine 8. stoletja v obliki posvetilne molitve. Podobne molitve najdemo tudi

v nekaterih rokopisih Gelazijevega zakramentarja iz 8. stoletja. Ob koncu istega stoletja zasledimo procesijo, za katero je Theodulf iz Orleansa (umrl 821) sestavil himno Gloria, laus. V 9. stoletju se je ta praznik razširil po deželah, kjer se je uporabljala rimska liturgija. Okoli leta 950 v rimsko-germanskem pontifikalu zasledimo ordo, ki ga lahko štejemo za predlogo obredu v rimskem misalu.

Tudi "Ordo Hebdomadae Sanctae instauratus" iz leta 955 daje velik poudarek procesiji. Predpostavlja možnost, da se obred razdeli na dve različni cerkvi. Procesijo sestavljajo duhovščina in ljudstvo. S pesmimi, klici, predvsem pa z udeležbo pri procesiji krščansko ljudstvo šele tvori spremstvo Kristusu Kralju. Oznaka slovesnega sprevoda je bistvena za obrede cvetne nedelje.³

VELIKONOČNA PROCESIJA

Še zlasti pa je liturgija velikega tedna, ki ji obredi cvetne nedelje tvorijo mogočen portal, nudila obilo možnosti za nazorno podoživljanje Kristusovega trpljenja, smrti in vstajenja. Tako so slovesno velikonočno bogoslužje sčasoma obogatili primerni vložki, antifone, ki so z ene strani popestrili samo bogoslužje, z druge strani pa preprostemu človeku bolj nazorno približali simboliko liturgičnega dogajanja. Med te vložke lahko npr. štejemo tudi branje evangelijev, ki predstavljajo prvi zametek dramskega recitiranja.⁴

Že od 4. stoletja dalje so v Jeruzalemu imeli pri velikonočni procesiji navado, da so nazorno prikazali srečanje treh Marij (Marije, Marije Magdalene in Marije Jakobove) z angelom, ki jim pove, da je Kristus vstal. To navado so pobožni romarji prenesli na Zahod v 10. stoletju, če ne že prej. Prvotno je bil ta prizor zgolj mimičen, šele pozneje je dobil svoje besedilo po Svetem pismu.

Zopet drugod so plastično predstavljali, kako Janez evangelist in Peter hitita h grobu, ali pa Gospoda, ki se približuje Mariji Magdaleni, predstavljal jo je seveda moški, in se ji da spoznati. V tem prizoru prvič nastopa tudi Kristus sam, seveda kot vrtnar. Vse to se je izvajalo v cerkvi in ti dramski vložki, ki naj bi poživilo bogoslužje, so spadali bistveno k obredniku.⁵

Na oblikovanje naših pasijonskih procesij so brez dvoma vplivali oglejski in solnograški velikonočni obredi. Za ilustracijo si oglejmo navodilo za velikonočno vstajenje, ki ga podrobno vsebuje solnograški obrednik, ki pa je dobesedno ponatisnjen v obredniku, ki ga je za ljubljansko škofijo oskrbel škof Ferdinand grof Kuenburg. Obrednik je bil natisnjen v Ljubljani leta 1706 z naslovom *Rituale Labacense ad usum Romanum accomodatum*.⁶

Oglejski obrednik iz leta 1495 z naslovom *Agenda dyocesis Aquilegensis* (izvodu v arhivu ljubljanske stolnice se pozna, da je bil dolgo časa v rabi)⁷ vsebuje tale obred vstajenja:

Na velikonočno jutro so duhovniki in kleriki prišli v tihem sprevodu h grobu. Pridružil se jim je tudi krajevni predstojnik, laik, ki je na veliki petek zapečatil grob. Trije kleriki so nosili kadilnice z miro in dišavami. Laiški predstojnik je spoštljivo odpečatil grob. Oficiator, duhovniki in kleriki so izmolili tri psalme (3., 138. in 56.). Potem je oficiator pokadil podobo Križanega. Duhovniki so spoštljivo dvignili križ in ga prenesli k velikemu oltarju. Prte, v katere je bilo zavito gospodovo telo in naličje, so pustili v grobu. Oficiator je vzel iz groba Najsvetejše in ga prenesel v tabernakelj. Duhovniki, ki so nosili križ, so peli; »Surrexit pastor bonus, qui posuit animam suam pro ovidus ..." Ko je bil obred končan, so šli v kor in tam je oficiator oznanil Gospodovo vstajenje z besedami: "Surrexit dominus vere." Zbor je odgovoril: "Et apparuit Simoni Petro." Oficiator je odmolil pet prošenj.

Zapeli so zvonovi. V koru so pričeli moliti laudes. Ob koncu laudes, po tretjem respnzoriju, se je nanovo razvil dvojni dramatični prizor, v katerem so kleriki predstavljali dogodek ob praznem Jezusovem grobu, ko so na velikonočno jutro prišle pobožne žene in z njimi apostola Peter in Janez.

Ves zbor se je s prižganimi svečami napotil k božjemu grobu. Na desni strani groba je že sedel diakon, odet v bela oblačila, ki je opravljal angelovo službo (*actor officium angeli*). Pevci so zapeli antifono: "Maria Magdalena et alia Maria ferebant diluculo aromata dominum querentes in monumento." Trije duhovniki, vsak s svojo kadilnico v roki, so predstavljali tri pobožne žene (*figuram mulierem tenentes*). Pristopili so h grobu in peli: »*Quis revolvat nobis ab ostio lapidem quem tegere sanctum cernimus sepulchrum.*" Angel jih ogovori, pojoč: "*Quem queritis o tremule mulieres in hoc tumulo plorantes?*" Žene mu odgovarjajo: "*Jesum nazarenum crucifixum querimus.*" Angel jim odgovarja: "*No est hic quem queritis, sed cito euntes renunciate discipulis eius et petro quia surrexit Jesus.*" Ko je angel pel: »*sed cito euntes*", so žene pokadile grob, potem pa so se obrnile in hitele nazaj, se ustavile pred zborom in pele: "*Ad monumentum venimus gementes, angelum domini sedentem vidimus et dicentem quia surrexit Jesus.*"

Prvi prizor je bil s tem končan. Drugi prizor so pričeli pevci z antifono: "*Cur rebant duo simul et ille alius discipulus precucurrit citius petro et venit prior ad monumentum, alleluia.*" Dva klerika, pevca, sta kakor Peter in Janez tekla proti grobu, toda Jezus je prehitel Petra. Iz groba sta vzela prte in povoje, ki so pokrivali podobo Križanega, se obrnila proti zboru, jih pokazala in pela: "*Cernitis o socii ecce lintheamina et sudarium et corpus non est in sepulcho inventum.*" Zbor je odgovoril: "*Surrexit enim sicut dixit dominus; precedet vos in galileam videbitis dixit dominus; precedet vos in galileam alleluia; ibi eum videbitis alleluia, alleluia, alleluia.*" Vrnili so se k velikemu oltarju. Ljudstvo, zbrano v cerkvi, ki je do tedaj molče spremljalo svete obrede, je v velikonočnem veselju poseglo vmes in zapelo: "*Christus surrexit.*" S slovesnim "*Te Deum*" so slovesnost zaključili.

V cerkvah narbonske škofije se žene razgovarjajo z angelom, potem pa Marija Magdalena zapoje sekvenco: "Victimae paschali laudes." Saloma povzame: "Mors et vita duello confluxere mirando." V podobi dveh apostolov vprašata dva kanonika: "Dic nobis Maria, quid vidisti in via?"⁸

O posebnem obredu nam pripoveduje Sacerdotale Romanum.⁹ Ko je oficiator v koru oznanil Gospodovo vstajenje in odmolil sklepne molitve, se je umaknil iz prezbiterija in s kleriki pri stranskih vratih zapustil cerkev. V cerkvi sta ostala samo dva diakona, oblečena v bele dalmatike. Zbor klerikov z oficiatorjem je šel do stranskih vrat proti glavnemu vhodu in pel responzorij: "cum transisset sabbatum, Maria Magdalena etc." Ko so prispeli do glavnega vhoda, so vrata našli zaprta. Oficiator je potrkal na vrata in glasno zaklical: "Atollite portas principes vestras et elevamini portae aeternales et introibit rex gloriae." V cerkvi je bilo vse tiho, nihče se ni oglasil. Oficiator potrka in zakliče drugič. Iz cerkve ni nobenega odgovora. Potrka v tretje, bolj krepko in še bolj glasno zakliče. Tedaj se odzoveta diakona v cerkvi, pojoč: "Quem quaeritis in sepulcro Christicolae." Zunaj odgovore: "Jesum Nazarenum crucifixum coelicolae." Diakona odvrneta: "Non est hic, surrexit etc." Vrata se odpro, vsi stopijo. Diakona jih povabita: "Venite et videte locum, ubi positus erat dominus." Kleriki se razdele v dva zbora. Oficiator gre do groba, pogleda skozi odprtino pri grobu, potem pa se obrne do ljudstva in reče: "Surrexit Christus." Zbor odgovori: "Deo gratias!" Tedaj se vsi približajo grobu, oficiator stopi do vhoda, se takoj vrne in zaželi prvemu duhovniku ali kleriku mir z besedami: "Surrexit dominus." Ta odgovori: "Deo gratias." Potem si vsi drug drugemu zaželijo mir (dant pacem). Na koncu gredo k oltarju Matere božje in zapojejo antifono: "Regina coeli." Zaključek tvorijo laudes.

Dramatično predstavljanje dogodkov ob Gospodovem grobu je prenehalo, ko so sprejeli rimski ritual. Ohranili so še obred vstajenja, toda ta je tako preprost, da skoraj ni niti spomina na slovesno praznovanje velikonočnega jutra v prejšnjih časih.¹⁰

Na splošno je srednjeveško bogoslužje poznalo dokaj več procesij kot pa po tridentinsko. V vigilijah velikih praznikov, kot npr. o božiču, v postu, posebno na cvetni in veliki petek, potem na velikonočno nedeljo, vnebohod, o binkoštih, najdemo v starih brevirjih po sklepu matutina ali vesper opazko: "Fit processio." Te vrste obhodi in procesije so se tako ukoreninili, da so ostali ponekod še po tridentinski reformi, npr. v Salzburgu, kakor priča agenda iz leta 1575. Pred tridentinskim koncilom pa so bili razširjeni po vsej srednji in zahodni Evropi. Pozna jo npr. halberstadtski vir iz leta 1515, ima jo praški iz leta 1517, milanski "Breviarium Ambrosianum" iz leta 1557 in drugi.

Doba protestantizma ni prizanesla niti tem priljubljenim obhodom in procesijam. Toda doba protireformacije jih je marsikje zopet uvedla.

Na temelju vsega povedanega lahko sklepamo, da je zametek poznejših pasijonskih sprevodov iskati v liturgični procesiji.

DRAMATIZIRANJE LITURGIČNE OBLIKE

Temeljna razlika med liturgično in poznejšo pasijonsko procesijo nam vsiljuje vprašanje, kako in zakaj je prišlo do dramatiziranja liturgične oblike. Kajti pri tem zgodovinskem razvoju se je glavni pomen pasijonskih obhodov premaknil in ga ne moremo več iskati v obhodu samem, temveč v dramatični učinkovitosti njegovega ustroja.

Mantuani nam ta zgodovinski potek opiše s precej krepkimi besedami: "Z ozirom na kulturno obnašanje prejšnjih dob je skušala Cerkev vedno vplivati z vidnimi sredstvi na sloje, ki jih je pridobivala ali pa že pridobila krščanstvu. Ljudem močnih, neobrabljenih živcev, množicam brez globočje duševne kulture, plastem nezmožnim metafizičnega mišljenja je bilo kaj težko dopovedati, kako se je izvršilo naše odrešenje, koliko je trpel Izveličar, fizično in psihično, kako je bil poveličan in kaka je razlika med njegovim ponižanjem in njegovim vstajenjem. Tu je morala priti na pomoč nazornost, da je premostila vrzel in učinkovala najprej na fizična čutila, po katerih so se mogle sprožiti šele duševne refleksije. To delo so prevzele velikonočnemu brevirskemu oficiju dodane razširjatve, iz katerih se je izcimila najprej cerkveno-liturgična vstajenska slovesnost, iz te pa velikonočne in končno pasijonske igre. Tako je prišla do veljave dramatika."¹¹

Kdaj se je pričel ta razvoj, še ni popolnoma dognano. Poznamo pa tak odstavek, "tropus" imenovan, v šentgalskem rokopisu iz 9. stoletja, med matutinom in laudes velike sobote. Tropus je kratek in ga tvorita samo vprašanje. "Quem quaeritis in sepulcro, o christi-colae?" in odgovor: "Jesum Nazarenum, o coelicolae!" – "Non est hic, surrexit sicut praedixerat; ite, nuntiate, quia surrexit!"¹²

Ta tropus je po svoji dramatični zasnovi postal kal cerkveni velikonočni slovesnosti in se je pojavil v kratkem času po vsej Evropi že v razširjeni obliki.¹³

Vstajenjska slovesnost je polagoma dobila tako preosnovno, da je bila s pomočjo dramatične akcije razumljiva tudi širšim slojem. Jezik je zazdaj ostal latinski zaradi zveze z brevirjem. To je trajalo do vključno 12. stoletja. Brevir iz Št. Lamberta, pisan v drugi polovici 12. stoletja, potem brevir c. kr. dvorne knjižnice na Dunaju iz 12. stoletja, praški antifonar iz 13. stoletja in klosterneuburška slovesnost vstajenja Gospodovega, ki nam je ohranjena v osmih raznih rokopisih iz 13. stoletja do 15. stoletja, imajo isti spored vstajenjskega oficija kakor poznejši antifonarji, vendar vseskozi samo latinsko besedilo.

V 13. stoletju pa v liturgičnih knjigah solnograške cerkvene province po končanem oficiju, kot nekak poljuden dodatek, polagoma že nastopa velikonočna pesem v nemškem jeziku: "Christ ist erstanden.". Najstarejši antifonar, ki je uradno

sprejel nemško pesem, morebiti so jo peli drugod tudi v drugih domačih jezikih,¹⁴ je rokopis dunajske dvorne knjižnice iz 13. stoletja. Na listu 190 a je liturgija za vstajensko slovesnost v latinskem jeziku, ob sklepu pa navodilo, da se poje (imponitur hymnus) Te Deum. Po zahvalni pesmi se zahteva, da ljudstvo pod vodstvom duhovnikov zapoje nemško velikonočno pesem. Neposredno po tem sledo laudes.¹⁵

Proti koncu 13. stoletja ali najkasneje v začetku 14. stoletja se je ta red spremenil. Germanski muzej v Nürnbergu hrani rokopis o slovesnosti vstajenja iz 14. stoletja. V tem rokopisu je nemška pesem še tesneje povezana z liturgijo: poje se pred Ambrozijevo hvalnico, tako da je postala sestavni del laudes. Preprosto ljudstvo se je lahko te slovesnosti udeležilo neposredno, tako da je prepevalo v svojem materinskem jeziku. Vendar moč konzervativizma je bila tedaj še prevelika. Poljudnost se ni začela z rabo ljudske govornice, ampak s tem, da je odločno krenila na stran dramatike, pri tem pa še obdržala latinščino kot primeren jezik.

VELIKONOČNE IGRE

Slovesnost Gospodovega vstajenja je vsaj do 15. stoletja ostala bistveno nespremenjena, vendar je zunajliturgično povzemala vedno nove dodatke in se je tako razvila v velikonočno igro.¹⁶ V tej igri potem zasledimo poljudne prizore, ki so namenjeni širšim plastem ljudstva.

Vsebina velikonočnih iger je bila Kristusovo vstajenje in kar je z njim v tesnejši zvezi. Ti prizori so dobivali čedalje bogatejše besedilo in se na ta način popolnoma ločili od liturgije ter sčasoma postali prave drame. Tako so velikonočne igre postale širša zasnova poznejših pasijonskih procesij.

Te igre so bile pisane v latinščini. Večina ljudi jih ni razumela, le po gibih in mimiki je sklepal na vsebino govora. Da bi te velikonočne igre postale ljudem bolj dostopne, so počasi med latinsko besedilo začeli vstavljati posamezne kitice in pesmi v ljudskem jeziku. Ker je bila to doba, ko so na splošno nastajale jezikovno mešane pesmi in je npr. latinskemu stihu sledil nemški ipd., je to načelo prodrlo tudi v dramatiki. Zelo značilen primer, ki potrjuje našo trditev, je benediktbeuernska velikonočna igra.¹⁷ Tam je med latinskim tekstom vrinjenih več nemških pesmi. To so bili ljudski glasovi v popularni obliki. Več takih pesmi, vzeti iz velikonočnih iger, je ljudstvo uvedlo v cerkvi in jih prepevalo pri božji službi. Tudi nasprotno se je postopalo: stare postne in spokorne pesmi, ki so se pele samo v cerkvi, so se vstavljale med latinsko besedilo velikonočnih in pasijonskih iger.¹⁸

Na ta način so se širile velikonočne igre še posebej v 14. stoletju in so obenem postale last ljudstva. Polagoma so prešle iz rok duhovnikov v roke laikov, čeprav so še vedno bile pod vodstvom duhovščine.

PASIJSKE IGRE

Vsebina velikonočnih iger je bilo predvsem vstajenje. Polagoma so pričeli v igre privzemati tudi učinkovite prizore iz Kristusovega trpljenja. Tako se je poleg velikonočne igre razvila samostojna pasijonska igra. Najprej so jih igrali v zvezi z velikonočno igro, kot njen prvi del. Zato je še mnogo nejasnosti, kam prištevati eno ali drugo tako združenih iger. Včasih je prav težko razložiti, ali je igra zamišljena v proslavitev Kristusovega vstajenja ali pa v počastitev njegovega trpljenja.

Prizorišče pasijonske igre ni bil več oltar v cerkvi, ampak prostor pred cerkvijo, ki je bil prav pri tedaj nastajajočih gotskih katedralah impozanten. Tekst se ni več nanašal zgolj na Sveto pismo, ampak je prišlo do veljave že pesnikovo individualno ustvarjanje, ki je po navadi znanim prizorom spesnil obširne verze (tudi čez 10.000). Tako se že leta 1264 v Rimu osnuje društvo Gonfalon z namenom, da uprizarja Kristusovo trpljenje, in leta 1244 se je v Padovi predstavljalo že pod milim nebom, kar pomeni že veliko osamosvojitve od slovesnosti v cerkvi.

Na ta razvoj so v veliki meri vplivale križarske vojske, kajti križarji, ki so videli Sveto deželo, so po vrnitvi hoteli izbrati prizorišče sveti drami, ki bi bilo podobno onemu v Palestini. Prav tako so se igralci odeli v pestre orientalske obleke, podobne tistim, ki so jih prinesli domov vitezi. Take igre so gledalce naravnost očarale in vladarji so jih uprizarjali ob svojih porokah (Karel VI. leta 1390). Ob teh priložnostih so se pričele ustanovljati tudi bratovščine Gospodovega trpljenja. Zlasti so pasijonske igre gojili Nemci in skoraj vsaka nemška pokrajina je izoblikovala svoj tip pasijonske igre, ki je ponekod ostal vse do današnjih dni. Vse te igre so se izvajale na stopniščih cerkva ali pa na prostem.¹⁹

Številni pretresljivi trenutki Odršenikovega trpljenja so pasijonsko igro kmalu priljubili širokim plastem ljudstva. Zato so se kmalu bolj udomačile in razširile kot pa velikonočne igre. Pasijonske igre so se ozirale tudi na zahteve časa: občinstvu na ljubo so privzemale posvetne in igralske prizore, se posluževale šaljive, včasih celo burkaste in poulične govorice. Npr. na Dunaju so davčni slugi na veliki petek predstavljali Kristusovo trpljenje v cerkvi svetega Štefana med službo božjo ("unter wehrenden Gottesdienst"). Predstava je trajala ves dan, dopoldne prvi del, popoldne drugi del. Vsak ima nad 700 stihov. Med besedilom je več porogljivih kitic, s katerimi so se skladale tudi robato humoristične poteze v dejanju.²⁰

V pasijonskih igrah je težišče dogajanja preneseno od častitljivega vstajenja na ponižujoče trpljenje. Ljudski jezik si je dobil popolno veljavo in s tem je bila vsa igra laicizirana.²¹

Pasijonske igre, ker so se razvile iz cerkvenih obredov, so bile prvotno pisane v latinskem jeziku. Sprva so bile liturgične. Njihov razvoj obsega v glavnem dve dobi: 1. doba pred reformacijo in 2. doba po njej. Čeprav je doba reformacije za nekaj časa zajela njihov razvoj, vendar so se v dobi katoliške verske obnove raz-

vile v impozantne prireditve. Naslonitev na prejšnje čase je očitna, saj igre še niso bile pozabljene. V drugi polovici 18. stoletja je na Tirolskem in Bavarskem okoli 400 občin uprizarjalo velike ljudske igre. O tolikih so ohranjeni dokumenti.²² Pa tudi med Nemci na Koroškem in Štajerskem so bile močno razširjene. Prav tako jih zasledimo že pred reformacijo tudi na Koroškem in so se zopet pojavile v dobi katoliške obnove.²³ Sicer jih je razsvetljenstvo tudi tu zatiralo in prepovedalo nespodobne predstave in uprizarjanje Kristusovega trpljenja, javno bičanje in vlačenje križa, ki se je tu ali tam še izvajalo, pripovedovanje "velikonočnih pravljic" in hrupne obhode Miklavža s hudobci. V francoski koroški Iliriji se oblasti niso toliko menile za take stvari in je mnogo starih običajev zopet oživel.^{24, 25}

Iz prve dobe pri nas Slovencih duhovne igre tudi v latinskem jeziku niso izpričane. Pač pa imamo iz konca 13. stoletja in začetka 14. stoletja poročilo iz obrobnege ozemlja o duhovnih igrah v Čedadu. Že Hicinger je o tem pisal in pravi: "Tako se bere v spominkih Akvilejske cerkve pri Bernardu de Rubeis, da so korarji in drugi duhovniki Čevdadske cerkve leta 1298 o binškošnih dneh napravili igrokaz od skrivnosti Kristusoviga življenja v pričo patrijarha Rajmunda. Prikazovali pa so trpljenje, vstajenje in vnebohod Jezusa Kristusa, prihod Svetega Duha in drugi prihod gospodov k sodbi. Vsa ta igra se je zgodila v dvorcu patriarškega poslopja in pa z vso podobnostjo in častjo. Enako igro od terpljenja Gospodoviga je duhovščina čedadске cerkve izkazovala leta 1304 v pričo patrijarha Otobona.«²⁶ Obširnejša je bila še igra, ki so jo uprizarjali leta 1304: o ustvarjanju prvih staršev, o oznanjenju Device Marije, o rojstvu in mnogih drugih stvareh, o trpljenju, vstajenju, vnebohodu, prihodu Svetega Duha, o Antikristu in o drugih stvareh in končno o prihodu Kristusa k sodbi. Predstave so se zelo slovesno prirejale v patrijarhovi palači na binškošni praznik in naslednja dva dneva, ki sta bila takrat še praznika. Mnogi odlični plemenitaši iz furlanskih mest in gradov so se udeležili predstave.²⁷ Tu imamo primer, da igrokazi obsegajo zgodbo od začetka do konca sveta. Tudi Antikrist ima posebno igro pred koncem. Že okoli leta 1160 je znan latinski ludus de Antichristo iz Tegernseeja, ki ga je zložil neki klerik. Znana je igra o Antikristu tudi iz Friedberga in Linza. Tu se jim pridruži Antikrist iz konca 13. stoletja in začetka 14. stoletja. Če so bili npr. v zgornji Dalmaciji v 16. stoletju gledalci vlastelini in ljudstvo, tam so se igre izvajale po vsej verjetnosti na prostem, npr. pred cerkvijo, so bile latinske igre v Čedadu ob koncu 13. stoletja in v 14. stoletju namenjene predvsem plemenitašem iz furlanskih mest in gradov. Na otoku Hvaru sta prikazanja zlagala pesnika Hektorović in Gazarović. Na Hvaru je v "Prikazanju slavnega uskrnutja Isukrstova" angel v prologu recitiral: "Čuvaj Bože, sfake strane, osobito nas Hfarane,²⁸ iz česar lahko z gotovostjo sklepamo, da je bilo navzočega precej ljudstva. V 16. stoletju so bila ta prikazovanja že prave ljudske igre, pri katerih je ljudstvo sodelovalo kot gledalec, a tudi že v vlogah, ki jih je bilo

toliko, da je število duhovnikov ali klerikov bilo premajhno za popolno zasedbo. Latinske igre 13. in 14. stoletja tudi niso mogle biti ljudske, ker so bile pisane v bukovskem, tj. latinskem jeziku, ki ga ljudstvo ni razumelo. Zato so bile omejene na izvoljene sloje, ki so latinski jezik razumeli, ker so se šolali v samostanskih in drugih latinskih šolah. Hvarske igre 16. stoletja pa so bile pisane že v živem jeziku onih krajev, kjer so nastale, v tistih dialektih, ali pa so bile vsaj narečno pobarvane, kakor npr. tudi slovenske ljudske igre na Koroškem iz konca 18. stoletja in začetka 19. stoletja. V 16. stoletju so živi jeziki že prodrli v ljudske igre in jih popolnoma obvladali, ne samo pri Hrvatih v Dalmaciji, ampak tudi v Italiji, Nemčiji, Franciji, Angliji, na Češkem in drugod. Le jezuitska šolska drama je v šolskih komedijah še gojila latinščino pred izbranim povabljenim občinstvom, ki je lahko videlo, kako so dijaki tudi v rabi latinščine v šolah napredovali, obenem pa je to bila tudi vaja za uglajanje v občevanju. Vse te igre so imele versko poučno tendenco.²⁹

Naše božične, velikonočne in druge duhovne ljudske igre³⁰ je treba uvrstiti v širok okvir verskih iger, ki so jih predstavljali kakor pri nas tudi drugod po Evropi. Ob velikih verskih praznikih se je cerkev spremenila v nekako gledališče, kjer so duhovniki in laiki na slovesen način praznovali dogodke iz Kristusovega življenja, iz življenja svetnikov in mučencev. To slovesno praznovanje spočetka še ni imelo nič gledališkega na sebi; imelo je le namen, da bi dvigalo in poglobljalo pobožnost vernikov. Besedilo je bilo še svetopisemsko, jezik latinski.

Po 12. stoletju so duhovniki v Franciji ob teh slovesnostih pričeli uporabljati narodni jezik. V Franciji so se igre sprva imenovali "miracles", od 15. stoletja naprej pa "misteriji". Imamo misterije Stare zaveze, Nove zaveze in misterije iz življenja svetnikov. Najbolj priljubljena snov je bilo Kristusovo trpljenje. V Italiji so se v dobi humanizma, zlasti v 15. stoletju, poleg obnovljene poganske tradicije močno širile ljudske verske igre, imenovane *divizione* ali *mistero*. Tudi tu so jih uprizarjale verske družbe. Posebno so cvetele v Firencah in Sieni. Na razvoj verskih iger v Angliji so zlasti vplivali francoski misteriji, ki so jih sprva uprizarjali le v latinskem in francoskem jeziku. Zlati vek ljudske verske drame je v Angliji bilo 14. stoletje. Zaradi ostrega nasprotstva med katoličani in nastajajočo reformacijo so te igre kmalu dobile vsebinsko drugačno etično smer (*Moralities, Morals*). Le-te so v 16. stoletju nadomestile prejšnje misterije in so bile most med ljudsko versko igro in nastajajočo močno antično pobarvano umetno dramo.³¹

Pri na so verske igre nekoč igrali v latinskem in tudi nemškem jeziku. Ob prelomu 17. stoletja pa prodira vanje slovenski jezik, ki je v njih ostal do danes. V duhovnih igrah je naše ljudstvo nastopalo kot stanovsko in farno občestvo. Verske igre so tudi pri nas most, ki vodi k umetni slovenski drami. Presojati pa jih moramo predvsem z verskega stališča. Posredovali so jih Cerkev in njeni predstavniki, kjer pa tega niso storili, so jih posredovali kmetje sami.³²

PASIJONSKE PROCESIJE

A. Koblar je prav dobo označil dobo, v kateri so nastale in prenehale pasijonske procesije: "Krščanstvo je v svojem bistvu, tj. glede versko-nravnih resnic nespremenljivo, pogosto pa spreminja nekatera sredstva za doseganje vzvišenega namena, namreč da vodi ljudi k zveličarju. Z novimi človeškimi rodovi razodeva novo življenje. Mnogo lepih verskih običajev in navad, ki imajo svoj zametek v globokem verskem čutilu, je pač že okamnelo v starosti. Nekaj pa se jih še preživlja, toda ne ustrezajo več zahtevam časa ali pa zaradi neugodnih in nezdravih razmer postajajo na drevesu Cerkve vodene mladike, ki le zelene in bujno rasto, a ne prinašajo zaželenega sadu, tedaj se morajo odpraviti. Poslednjim prištevem pasijonske in slavnostne sprevode na veliki petek, kakršni so bili v navadi tudi po Kranjskem v dveh minulih stoletjih. Potrebno se mi je zdelo za uvod postaviti te besede, da bomo spoznali vzrok, zakaj ja Cerkev sama vzbudila in z gorečnostjo gojila nekaj časa pasijonske igre, potem pa jih tudi sama pomagala odpraviti. Nekaj izrednega in velikanskega so pač bili sprevodi na veliki petek! V vernem in živo čutečem ljudstvu so izvrstno pospeševali pobožnost in nagibali vernike k poboljšanju življenja, a le toliko časa, dokler jih je prešinjalo pravi verski duh, dokler se niso izvrgli in izgubili vzvišene dostojnosti."³³

Pasijonska procesija se je razvila v 10. stoletju iz liturgije velike sobote. Iz antifonarijev takratne dobe poznamo, da so po cerkvah organizirali slovesne sprevode za obiskanje božjega groba. Za pevce, angele, žene pri grobu so zložili precej dolge antifone, ki so jih izmenično prepevali med sprevodom h grobu.³⁴ Tako je pasijonska procesija mladika iz korenike starih liturgičnih obhodov. Potrebovala pa je učinkovitejših sredstev, da je lahko vplivala na generacije, ki so bile več desetletij v območju reduciranih in hladnih oblik protestantskega bogoslužja.

Ker se je prav tedaj razvijalo dramatično slovstvo vseh vrst, je razumljivo, da so posegli po tem priljubljenem in duhu časa ustrezajočem sredstvu in ga združili s procesijo. Bilo je tem lažje, ker so imeli za tak postopek narejen že vzorec: "auto" (actus) se je v 13. stoletju razvil na Španskem in Portugalskem. Tako se namreč imenujejo dramatične tvorbe, ki so najprej predstavljale svetopisemsko snov. Pozneje so se razvili v alegorične in mistično-simbolične predstave. Svoj višek so dosegle ob koncu 15. stoletja. Najbolj značilno je dejstvo, da so zelo pogosto bile združene s procesijami. Igralci so stopali v sprevodu skupaj z drugimi udeleženci ali pa so se vozili na vozovih, ki so bili nalašč narejeni v ta namen. Na določenih postajališčih so izstopili iz vrst in odigrali o tej zadevi prizor na prostem.³⁵

Pri pasijonskih igrah torej gre za organsko združitev sprevoda in predstave (igrokaza), neko vračanje nazaj k sintezi liturgičnih in paraliturgičnih elementov.³⁶

Pasijonske igre in procesije so živele par stoletij kot najsilnejše gibalno katoliškega kolektivnega nazora. Čeprav niso bile izredno umetniške vrednosti, so vendarle zajele občestvo verujočih z večjo silo, kot to lahko doseže moderna drama.

Da je v svojem občestvenem pomenu to gledališče misterijev propadlo, je kriv deloma vpliv realističnih deloma celo naturalističnih prvin, ki so se polagoma vrivale v sveta prikazovanja v obliki komičnih prizorov. Obenem pa se je tudi bližala doba naslonitve na antiko, renesanso, ki je poživila antično enotnost kraja in časa ter polagoma izgubljala verski zanos.

Tako sta staro katoliško prikazovanje misterijev in antična primes ustvarile podlago za moderno posvetno tragedijo. Zato smo upravičeni, da velikonočne pasijonske igre in procesije štejemo za prvi zametek moderne drame.³⁷

PASIJONSKÉ IGRE

Pasijonska igra iz Železne Kaple

Ob koncu 18. in v začetku 19. stoletja se na Koroškem pojavita dve pasijonski igri v slovenskem jeziku. Prva je iz Železne Kaple, druga pa je Drabosnjakov prevod iz nemščine iz leta 1818. Slovenska "Komedia od Kristusoviga Terplinja" iz Železne Kaple je nastala v drugi polovici 18. stoletja. Na znotranji strani platnic stoji letnica 1816, 2 fl 45 x, mogoče je kdo takrat kupil rokopis za 2 gld. 45 krajcarjev. To je poznejši pripis in je odločil en za termin pred tem letom. Komedija, posebno pa sklepna igra, je produkt baročne dobe. Razen tega je že v naslovnici povedano, da so jo nekdanj, torej pred letom 1816 v Kapli igrali: "Katero so nekidei na te veliki Zhetertig inu na te uelikonozhni Ponedilik u Kapli spilali.«³⁸ Ne smemo prezreti, da so v 18. stoletju uprizarjali duhovne igre tudi v Velikovcu. Protokoli mestnega sveta jih omenjajo za čas od leta 1739 do 1765. O uprizoritvah je sklepal na prošnjo bratovščine postnih iger (Fastentragödie Bruderschaft) mestni magistrat. Leta 1765 jih je Okrožni urad na ugovor tinjsko-velikovškega prošta prepovedal. Pozneje se v protokolih ne omenjajo več.³⁹

Razen pasijonske igre se je izvajalo v Železni Kapli v 17. stoletju tudi vlačenje križev, ki je bilo že od leta 1772 prepovedano. Lavantinski ordinariat je prepoved ponovil 4. marca 1793 ter župnikom in kaplanom ukazal, naj ljudstvo o tem poučijo. Okoli 15 oseb, ki so jih spremljali otroci in nekatere ženske, je hodilo na veliki petek po trgu, se bičalo in nosilo na ramah lesene križe.⁴⁰

O uprizoritvah pasijonske igre v Železni Kapli vemo zelo malo. Pasijonska igra obsega tri dele in sklepno igro. Prvi del, od zadnje večerje do smrtne obsodbe pri Pilatu, so uprizarjali na veliki četrtek podnevi; drugi del, od obsodbe do pogreba, na velikonočni ponedeljek, ker obsega tudi vstajenje. Na koncu so igrali sklepno igro, sodbo Duše, ki je vneto molila rožni venec in bila zato na priprošnji Deviče Marije zveličana. Prvi del pasijona so igrali na posebnem odru na spodnjem

koncu trga pri pd. Duneju. Še konec prejšnjega stoletja so hranili pri hiši ostanke kulis.⁴¹ Križanje se je dogajalo na hribčku pri Devici Mariji v Trnju.

Napovedovalec je najprej pozval gledalce, naj pobožno sledijo igri, in jim povedal, kaj bodo videli. Nato so si na odru sledili prizori od zadnje večerje do smrtne obsodbe pred Pilatom. Videti je bilo, kako se po večerji Judež splazi h Kajfi in dobi trideset srebrnikov za svojega Učenika, kako se Jezus poslavlja od svoje Matere, kako pride Jezus s svojimi učenci na Oljsko goro, kako ga ujamejo, odvedejo pred Ano in pred Kajfo, kako ga Pilat zaslišuje, kako ga bičajo in s trnjem kronajo in kako ga Pilat naposled obsodi na smrt. Pri Kajfi so dali Jezusu verigo okoli vratu, po bičanju pa so ga zaprli v ječo.⁴²

Ko je napovedoval vsebino drugega dela pasijonske igre, pravi na veliki četrtek zvečer, da "Jezus cielu nueč v kijhi jih zapert sedi", potem nadaljuje o srečanju Marije na križevem potu, Veroniki, križanju. Prizori, ki se nato vrstijo na odru, ustrezajo dogodkom pri Kajfi (vojščaki si preskrbe ognja, da se grejejo, sveti Peter zataji Kristusa). Ko Kristusa vodijo v ječo, se brez prehoda nadaljuje dopoldanska igra, ki se konča z obsodbo pri Pilatu. En stražnik namreč ostane pred ječo, druga dva pa hitita domov, da "pripravita h križanju vse, kar je potreba". Prizor, kako se vojaki grejejo pri ognju, so najbrž zaradi večernega efekta od jutra prenesli na popoldne ali večer. Neuki kmečki skladatelji so potem ta prehod h križevemu potu zabrisali in skrčili, tako da se zdi, da Kristusa, ko ga veliki duhovniki obsodijo na smrt, peljejo iz Kajfove ječe na Sionu naravnost na Kalvarijo.⁴³

Globok vtis je moral na poslušalce napraviti razgovor med Jezusom, ki trikrat z besedami improperij toži nad nehvaležnostjo judovskega ljudstva, med angelom, ki ga tolaži, in stražnikom, ki mu privoščiči kazen in smrt. To besedilo sloni na liturgičnih improperijih, ki so razširjeni prišli v ta razgovor.⁴⁴

Tretji del prikazuje razburjenje Judov zaradi čudežev ob Jezusovi smrti in njihovo zahtevo po zapečatenju groba in močni straži. Sledi straženje pri grobu, presenečenje, ko je kamen odvaljen, nastop Jezusovih učencev. V sklepni igri nastopajo: Kristus kot sodnik, Duša, Lucifer, nadangel Mihael, Marija, več hudičev. Lucifer pripoveduje, da Duša ni hotela ubogati, zato bo gorela v peklju. Ta ne ve, kaj bi napravila. Poklekne pred Marijo, pred katero se tresejo vsi hudiči, in jo prosi, naj posreduje pri svojem Sinu. Marija prosi Jezusa za Dušo, ki je sicer grešila, a vendar vsak dan v Marijino čast molila rožni venec in se ob petkih postila. Kristus kot sodnik pravi, da so hudiči pri njem zatožili Dušo, bo pa pogledal, ali je napravila dovolj dobrih del. Če pa teh ne bo dovolj, jo bodo rešile Marijine priprošnje. Hudič dušo toži naprej, češ, da ni hodila v cerkev in ni živela po zapovedih. Marija se zavzame zanjo. Nato nadangel na pravični tehtnici stehta dela Duše. Ker je hudobij brez števila, zato meni, da ne bo nikoli videla raja. Toda Marija poklekne pred Kristusom in prosi pri Sinu za milostno sodbo Duši. Marija položi na

tehtnico rožni venec duše in ta vse pretehta. Kristus nato pravi, da je rožni venec premagal peklenko moč, zato naj hudiči odidejo. Duša se v igri obrne k ljudstvu ter hvali Gospoda in Marijo. Nato pride še angel, ki pouči ljudstvo, kako dobro je moliti rožni venec in častiti Marijo, katere priprošnja toliko premore.⁴⁵

Kaže, da je tudi kapelski pasijon otrok prejšnjih dob, ki je bil v dobi baroka bržkone preveden iz nemščine ali prirejen po kakem starem vzorcu. Sklepno igro je sprejel v dobi katoliške verske obnove, ki so jo tudi na Koroškem širili jezuiti z molitvijo rožnega venca in z vnetim češčenjem Matere božje. To češčenje je bilo v Železni Kapli močno razširjeno, o čemer priča znana božja pot v Trnju in pa boj, ki so ga izvojevali Kapelčani za Marijino soho v Trnju v letu 1784–1788, ko so bili razglašeni različni ukazi, naj jo slečejo in obenem odpravijo iz cerkve votivne table.⁴⁶ Prav tako sodi Kidrič, da "na Koroškem ni šlo za obnovev kranjskih dramatskih pasijonskih procesij, ki jih je kako četrto stoletje poprej zatrl škof Herberstein, ampak za zakasnelo prilagoditev primera, ko so ga svojim slovenskim sodeležanom dajali koroški Nemci z odrskimi verskimi igrami že vsaj tristo let".⁴⁷

Leta 1937 so staro kapelsko pasijonsko igro, ki so jo že več kot pred 120 leti vsako leto igrali v Železni Kapli, obnovili. Celovška "Nedelja" je poročala o tem: "Besedilo se naslanja na evangelij, najde pa se v njem marsikatera zanimiva poteza iz takratnega narodnega in verskega življenja. Igra nam je živ dokaz, kako je bilo takratno versko življenje. To obširno igro so mogli uprizoriti le globoko verski člani farne družine. Letos smo skušali obnoviti to staro izročilo fare o tem, da se je trikrat uprizorila ta pasijonska igra in sicer na praznik svetega Jožefa na cvetno nedeljo in na velikonočni ponedeljek. Igralci so se res trudili ne le podati vlogo občinstvu, temveč se tudi poglobiti z vernim srcem v to kar so predstavljali. Radi bi igro uprizarjali na prostem, pa vreme ni bilo ugodno. Igra nam je bila postna služba božja, zato smo se vzdržali vsakega smeha in ploskanja, skupno smo molili in peli ter končali igro z evharističnim blagoslovom v farni cerkvi."⁴⁸

Drabosnjakov pasijon

V cerkvi Št. Jurija na Strmcu je v postu visel postni prt, ki so ga leta 1629 nabavili in obesili Hanns Khevenhüller pl. Aichelberg in Landskron, župnik Blaž Poznič in cerkvena ključarja Miklavž Premišnik in Primož Lichbol. Na prtju so bili upodobljeni prizori iz Kristusovega trpljenja.⁴⁹ Na Strmec je hodil v cerkev tudi Andrej Schuster, pd. Drabosnjak, doma iz Kostanj nad Vrbskim jezerom, in gotovo gledal v postu Jezusovo bridko trpljenje na postnem prtju. Razen tega je sestavil tudi "Bukovice svetega križa ali od Kristusoviga terpljenja inu niegove sve-te smrti" (rkp.). V molitveniku ima tudi "Litanijo od terpljenja inu smrti Jezusa Kristusa." Gotovo je tudi sam gledal pasijonske igre v kakem sosednjem kraju, recimo v Glani (Glanhofen) ali kje drugod, saj so jih povsod igrali. Kristusovo tr-

pljenje ga je tako močno prevzelo, da se je odločil prevesti nemško pasijonsko igro v slovenščino, kar je storil leta 1818 in spisal rokopis "Komediya od zeliga grenkiga trpljenja inu smerti Jezusa Kristusa nashiga lubiga Gospuda. Popisano od Andreja Drabosnjaka eniga paura v Korontane iz nemzhiga v koroshko spraho v rajme napraulano v letu 1818."⁵⁰

Zakaj je preložil pasijon? Nagibov je bilo več:

1. Da bi ga pobožno brali in s skesanim srcem premišljevali, da bi dobili kakor bučale čim več strdi in voska:

"Ker je Bog tako strašnu na križu visov,

Za to voljo je bila vsa moja misov.

To ljuden v rajmah na znanje dati.

De bo mogov vsakateri brati."

To je versko-nabožni nagib.

2. Drugi namen, zakaj je predajal igro v koroško špraho, pa je bil teaterski. Hotel je dobiti toliko bratrov, da bi jih zbiral h komediji in dobro komandiral. Režiral in vodil bi igro in če bi se ti bratři hoteli naučiti vloge, bo žalostna komedija tudi uprizorjena. Pa še več je povedal v predgovoru o svojem delu pri prevajanju. Predstavljal je, kolikor je mogel najbolje. Tudi on se opravičuje kakor njegov prednik Luka Maurer, kloštrski mlinar v Podkloštru, ki je leta 1753 sestavil cerkveno pesmarico, ali pa Matija Žegar, ki je prestavil Antikrista po "slabej modrosti", da je preprost mož. Sicer bodo nekateri v igri dobili napake in ga lovili za besedo, njega in njegove rajme zasramovali, toda sam ni učenjak in se premalo "ven spozna", več kakor je naredil, mu ne pripusti njegova pamet. Tudi nobene časti ne zahteva, ker je to naredil "per enej srednej meri" zato, ker je najslabši v katoliški veri, saj je le "poreden paver", kar pomeni preprost kmet v Karantanu, kakor sta bila poredna moža tudi bukovnika Luka Maurer in Matija Žegar. "Koroška špraha" pomeni takrat še koroško slovenščino, kakor je v prvih virih o koroških Slovencih izraz Karantanec pomenil Slovenca. Stara Karantanija se zrcali še v besedi "v Karantane", ki je bila še takrat običajni izraz za Koroško. Tako je tudi v Drabosnjakovih izrazih (v Karantane, rajme itd.) ohranjena tradicija, ki sega preko slovenskih protestantov v staro Karantanijo. Mnogo truda je prizadelo piscu prevajanje in prirejanje po nemškem tekstu; v ta namen je tudi prebiral Sveto pismo, in sicer tako, da "je pri tem skoraj znorel", kakor se je izrazil. Ne vemo, ali je že on dobil toliko bratrov, da je mogel svojo komedijo uprizoriti, vemo pa, da so jo Kostanjčani prvič igrali že leta 1826, eno leto po njegovi smrti.⁵¹

Drabosnjak je svoj pasijon razdelil na tri dele, ki družijo v celoto tri različna prizorišča: vse dogodke do smrtne obsodbe pokaže na odru, križev pot je resničen sprevid igralcev in gledalcev do griča nad vasjo, ki je predstavljal Kalvarijo, na griču se predstava konča s križanjem in s snemanjem s križa. Pred pasijonom

so igrali od zadnjega še predigro o dobrem Pastirju in izgubljeni ovci, s pastirjem je bil mišljen Kristus, z ovco pa človeška duša.⁵² Imeni pastirja in pastirice Wolfin-Daphnis in Klarinda kažeta na izobraženega avtorja. V glavnem se predigra sklada z nemško iz Krške doline.⁵³ V teh liričnih pastirskih vložkih, ki so prodrli v koroške pasijone, nastopa človeška duša alegorično kot pastirica, ovčarica. Ovčarsko pastirsko igro je uvedel v nemško literaturo 17. stoletja Martin Opitz. Da bi bil Drabosnjak avtor tega prevoda, ni dokazano, ker ta pastirska predigra manjka ravno v najstarejšem rokopisu. Igra je vznikla iz bukolične alegorične pastirske poezije 17. stoletja.⁵⁴

Drabosnjak je še kar dobro mojstroval verze v svojem domačem kostanjskem narečju. Oder, kjer so igrali njegov Pasijon, stoji še danes. Podoben je leseni šupi, kjer je spredaj prizorišče, zadaj pa garderoba za igralce. Prizorišče je imelo "zagrinjalo" in dve vrsti kulis: na eni so bile naslikane palme, na drugi pa stebri. Ta preprosta gledališka stavba, ki ji pravijo "pinja" (die Bühne, oder), stoji na položnem bregu. Gledalci so stali ali sedeli kar na trati, ki se vzdiguje, tako da so vsi zložno videli na oder.⁵⁵

To igranje ni bilo teater, ampak verska pobožnost, na katero opozarja v prologu Smrt:

*"Satu mi to andoht sedaj deržimo
Da kristusa prav častimo
Te katiri ima tu za smieh,
ta pade noter v te veči grieh."*

Že pri razdelitvi vlog so strogo pazili, da so bile v rokah pravih ljudi. Igralec dvomljivega značaja in na slabem glasu, bi smel igrati kvečjemu Judeža, levega razbojnika ali kakega hudega Juda. Vlogo Kristusa, Marije in apostolov so imeli vedno ugledni, pobožni ljudje. Dan pred uprizoritvijo, ki je bila navadno pred cvetno nedeljo, se je igralec Kristusa postil, na dan uprizoritve pa so šli on in igralke Marije, Marte in Magdalene k spovedi in obhajilu. To je bilo, dokler so kmetje sami, brez zunanjega vpliva, igrali in gledali. Na poti na Kalvarijo so molili tudi rožni venec.⁵⁶

To pasijonsko igro je potem kostanjska gledališka družina uprizarjala vsako sedmo in deseto leto.⁵⁷ Na Kostanjah so jo še večkrat igrali. Tako "Mir" iz leta 1886 obvešča svoje bralce: "Na Gozdanjah nad Vrbo (Köstanberg) bo letos 'Igra Kristusovega trpljenja' 25. in 28. marca in 4. in 11. in 18. aprila, vselej od pol 2. do 6. ure popoldan. Slovenci pridite pridno gledat!"⁵⁸ Takoj drugo leto (1887) so jo zopet uprizorili na Kotanjah. "Mir" nam o tej predstavi poroča, da je bila na cvetno nedeljo popoldan. Ljudi je bilo "veliko stotin ne samo iz sosednjih ampak tudi iz daljnih krajev ... Govori in poje se vse po slovensko. Vse je šlo prav dobro, prav po mojstrsko, da se je obnašal Kristus. Kedar pride do tega, da Kristusa peljejo h

križanju, ravna se procesija proti bližjemu klanecu, kjer so postavljeni trije križi. Ko Kristus s križa glasno zakliče: "Dopolnjeno je!" začno pokati možnarji in oznanjajo svetu, da ja Kristus s svojo smrtjo svet odrešil ... Ne bi bilo napačno, timveč želeti, da bi se take ljudske igre vpeljale po več krajih. Marsikaj nerodnega in pohujšljivega bi izostalo.«⁵⁹ O drugih predstavah kostanjske gledališke družine nam do prve svetovne vojne ni nič znanega. Po vojni so jo večkrat uprizorili: tako leta 1932 in 1933. "Koroški Slovenec" je dne 5. aprila 1933 razglasil: "Na Cvetno nedeljo in na velikonočni ponedeljek priredijo Kostanjčani Drabosnjakovo pasijonsko igro v Dobu pri Loga vesi."⁶⁰ Poslednjič so Drabosnjakov pasijon na Kostanjah igrali leta 1935. Nemški pritisk na tako izpostavljeno točko, kot so Kostanje (kraj leži na severni slovensko-nemški meji, med Vrbskim in Osojskim jezerom), je bil leta 1936 že tolikšen, da so morali domačini po prizadevanju zagrizenega učitelja tedaj nastopati z nemškim besedilom. S tem je bilo konec nad stoletnega izročila slovenskih predstav na Kotanjah.⁶¹

Niso igrali samo v Drabosnjakovem domačem kraju. Kostanjska gledališka družina je bila matica za dve gledališki družbi, za malaško, ki je bila ustanovljena v letih 1850–1860, in za družbo v Lipi nad Vrbo, ustanovljeno leta 1888. Malaška družba je pasijon uprizarjala sprva na Škocjanski gori, pozneje leta 1911 v Štebnu pri Bekštanju. Igra je bila skoraj že pozabljena, ko so jo leta 1894 zopet obnovili. Malaški igralci so jo igrali tudi v Bistrici na Zilji, v Žabnicah, v Kanalski dolini in Št. Jakobu v Rožu.

Lipško družino so ustanovili kostanjski igralci, ki so se preselili v Lipo, leta 1888, naslednje leto so jo že uprizorili v Goričah pri Borovljah, leta 1899 petkrat v Tmari vasi pri Rožniku; leta 1890 dvakrat v Podkloštru in dvakrat v Čačah v Ziljski dolini, leta 1892 dvakrat v Tinjah. Uprizarjali so jo tudi v Kamnu pri Celovcu in v Podjunski dolini, leta 1905 zopet v Tmari vasi. Vsaka taka družba je štela okoli 35 igralcev, nekateri so igrali tudi po dve vlogi.⁶² Preživela je 115 let, leta 1937 je prof. Kuret seznanil z njo tudi druge slovenske kraje, ko jo je prirejeno izdal za ljudske odre. Tako je Drabosnjak, ki je v vsakdanji obleki hodil po Koroškem, v Kuretovi nedeljski suknji prekoračil ozke koroške meje in šel gostovat tudi k drugim Slovincem. Za Drabosnjaka kmeta gotovo ni bila lahka naloga preložiti tako obširno igro v slovenščino. Za to je bilo treba veliko vztrajnosti, znanja in ljubezni do stvari, do snovi, pa tudi ljubezni do slovenskega jezika, v katerega je pasijon prevedel.⁶³

Pasijonska igra iz Loke pri Zidanem Mostu

Ta pasijonska igra je bila nekaj prav posebnega. Tudi ta je bila otrok svojega časa, igrali so jo od leta 1790. Besedilo ni ohranjeno. Po svojčas še živem krajevem izročilu nam jo je opisal mariborski umetnostni zgodovinar Avg. Stegenšek. V spomin na igro se breg nad vasjo, kjer je bilo včasih sejmišče, še danes imenuje

Kalvarija. Svoje dni so tam zares stali trije križi, kakor še danes v Celju. Loška Kalvarija je nastala v prvi polovici 18. stoletja.⁶⁴

Skraja je bila igra spoštljiva in resnobna, zadnji čas pa bolj šaljiva, ker so bili igralci često vinjeni. Zato sta jo prepovedala župnik J. M. Bizjak (1784–1806) in pa graščak Apfalterer, lastnik griča Belvedere ali Kalvarije. Očetje leta 1912 živečih starih mož so še videli, "kako je bil na veliki petek eden martran kakor Kristus."⁶⁵ Vaščani so si sami razdelili vloge, apostole so igrali fantje; značilno je, da je bil Judež zadnji čas neki godec. "Da so zgedali bolj po judovsko", so oblekli suknje narobe, drugo opremo, kakor križ, vrvi in trnjevi venec, so shranjevali v zidani kleti za Kalvarijo.

Na veliki četrtek so se zbrali fantje k "zadnji večerji" v gostilni. Judež se je zmužnil ven in je šel k graščaku, kjer je dobil nekaj denarja, da bi Kristusa izdal. Ko so Kristusa ujeli, so ga čez noč zaprli v ječo. Drugo jutro so fantje in možje Kristusa vzeli iz zapora in ga z velikim hrupom zvezanega gnali pred Kajfa – bil je to vaški rihtar – ter so ga tožili raznih reči. Rihtar je poklical štiri "sodiče", ki so Kristusa obsodili v smrt na križu. Od Kajfa so gnali Kristusa k Pilatu – bil je to grajski šri-bar, ki je obsodbo potrdil. Od tam so obsojenca gnali pred župnijsko cerkev, kjer so ga zgoraj slekli in posadili na stol, mu privezali trnjevo krono na glavo, zavezali oči in ga zasramovali. Slednjič so mu naložili križ in dva moža sta mu šla ob straneh ter ga vsak na svojo stran "miksala" (mikastila). Med potjo je Kristus nalašč padal, Judje pa so vpili in ga topli. Prisilili so tudi Simona, da mu je pomagal nesti križ. Apostoli, Peter, Janez in drugi, so gledali od strani. Tako so prišli na Kalvarijo, kjer so vedno stali trije leseni križi s podobami. Tukaj so privezali Kristusa na križ ter deblo zasadili v jamo, ki je bila prav pred srednjim pravim križem. Zbralo se je silno veliko ljudi, vsa fara in ves Razbor ja bil navzoč in tudi mnogi od onstran Save. Ko je na Kalvariji minilo, so šli gledalci v cerkev, kjer so duhovniki peli strašnice,⁶⁶ otroci pa so ob koncu ropotali. Ko so ljudje s Kalvarije odšli v cerkev, so Kristusa odvezali in ga izpustili. Pokopali ga niso. Proti večeru so se igralci zbrali v gostilni ter zapili denar, ki ga je za izdajo dobil Judež od graščaka. Ob pol desetih so že morali domov,⁶⁷ ker je bila to po oblastvenem predpisu zapovedana ura za zapiranje gostiln.⁶⁸

Pasijonska igra je bila leta 1700 že degenerirana, zato so jo tudi prepovedali. Je pa to igra posebnega tipa. Vloge jeruzalemskih svetopisemskih oblastnikov so prevzeli domačini; oblastnika, ki našteje Judežu 30 srebrnikov, je zastopal graščak, Kajfeža vaški rihtar, Pilata grajski Šri-bar, ki potrdi obsodbo. Odra ni bilo nikjer. Igra se je godila na prostem, po vsej vasi, v gostilni, pri graščaku, pri vaškem rih-tarju, grajskem šri-barju, pred cerkvijo, na poti na Kalvarijo in na Kalvariji. Tudi tu je bila uprizoritev razdeljena na dva dni, kakor v Železni Kapli.⁶⁹

Še nekatere druge pasijonske igre

Pasijonsko igro so imeli tudi v Marija Gradcu pri Laškem. Poročilo ing. Orožna o tem je sicer kratko. Do konca 18. stoletja, podobno kakor v Loki, so igrali vsako leto v postnem času. Prikazovali so križev pot. Sprevod se je pomikal z godbo od Laškega do Marija Gradca, kjer so uprizorili križanje. Zatem je bila slovesna služba božja s pridigo.⁷⁰

V številnih slovenskih križevih potih, ki smo jih omenili že na drugem mestu, so mnoge skupine po kapelicah očiten posnetek prizorov iz pasijonskih iger. Saj se le-te navadno tesno naslanjajo na križev pot in ga ponazarjajo v živi, neposredni obliki. Na to je že opozoril Avg. Stegenšek, ko je kot primer omenil čudoviti križev pot v Šmarju pri Jelšah. "Podobe šmarskega pota trpljenja so kakor vzporedno razvrščene ilustracije kmečkega pasijona." Po njih je sklepal, da so pasijon morda kdaj uprizarjali tudi v Šmarju pri Jelšah.⁷¹ Postaje trpljenja (stationes passionis) na poti proti sv. Roku je postavil župnik M. Vrečer v letih 1745–1747. Skupina v kapeli žalostne Matere božje je prizor iz pasijonske igre: snemanje s križa in Marijino žalovanje. Jezus v ječi pri Pilatu je iz pasijonske igre: koroški krška in igra iz Železne Kaple ga tudi imata. Rablji s topimi in neumnimi obrazi marsikom niso všeč. Take je videl umetnik v kmečkih pasijonskih igrah. Sicer pa so tudi nekateri nabožni pisatelji "zagrešili" razne surove podrobnosti pri opisovanju Gospodovega trpljenja; še robateje so predstavljali iste prizore kmečki igralci pred kmečkimi poslušalci. Zdravi in trdni živci so prenašali tudi najkrepkejšo drastiko. S tega stališča se morajo presojati prizori bičanja in kronanja v Šmarju, Celju (Kalvarija ob vznožju Jožefovega hriba) in drugod, pa tudi prizori v Kapelski in Drabosnjakovi pasijonski igri.⁷² Podobno bi lahko sklepali, da so pasijon kdaj uprizarjali tudi v Celju in še marsikje drugod, kjer zasledimo križev pot s kapelicami in plastičnimi skupinami v njih. Poročil o tem za zdaj še nismo našli.⁷³

Edini spomin se je ohranil, se zdi, v Železnikih na Gorenjskem. Pred letom 1900 so otroci po končanem "ropotanju" pri cerkvi na veliki četrtek, pa tudi že na veliko sredo, zgrabili kakega tovariša in mu naložili križ. Vlekli so ga in pehali, da je spotoma večkrat padel. Sprevod je šel proti koncu vasi. Ob vsakem znamenju so se ustavili, svoje raglje v obliki velikih križev naslonili na zemljo in zavrteli vretena. Rekli so, da "Boga strašijo." Na koncu vasi so "Jezusa", ki je moral nesti križ, na križ tudi navezali in križ zasadili v jamo. Potem so ob njem dlje časa vpili: "Križaj ga, križaj ga!" Nato so ga spet odvezali in se razšli. Otroško izročilo je zmedlo vrstni red nekdanje opuščene igre in ga poenostavilo, kot otroška šega pa ta okrnjeni ostanek priča o pozabljeni pasijonski predstavi izza dveh stoletij.⁷⁴

PASIJONSKE PROCESIJE

Pasijonske procesije v Ljubljani

Vrhovec je lahko brez pretiravanja zapisal: "Brez procesije skoraj ni bilo tedna v letu.⁷⁵ Že samo bežen pregled dokumentov, ki jih hranijo: državni arhiv Slovenije, Narodni muzej, Semeniška knjižnica v Ljubljani, kakor tudi nekateri podeželski arhivi, dokazujejo, da se je takrat v središču slovenske dežele, v Ljubljani, križalo in spodrivalo četvero gledaliških govoric: latinska in nemška, italijanska in slovenska beseda. Še več: gledališki razbor teh podatkov še znatno stopnjuje to mnogoličnost, saj je razvidno iz sporeda tedanjih uprizoritev, da se v njem prepleta in oplaja vsaj petero raznorodnih, pogosto zelo nasprotujočih si smeri, jezuitsko gledališče z uprizoritvami dramatisiranih motivov in življenje svetnikov in iz antične in sodobne zgodovine; kapucinska pasijonska procesija; nemški popotni komedijanti z improviziranim sporedom od baročne drame do ljudske komedije; italijanska opera s pantomimičnimi vložki in baletom; in naposled ljudska burka z ekstemporirano igro po zgledu *commedie dell' arte*.

Tako so jezuiti uprizarjali svoje igre bodisi v cerkvi, bodisi na trgu pred cerkvijo in kolegijem, bodisi na dobro opremljenem odru v kolegiju, ob lepem vremenu nemara tudi sredi slikovite naravne scenarije pred dvorcem Pod Turnom. Procesije z vloženimi dramskimi prizori so uprizarjali kapucini s svojo bratovščino *Redemptoris mundi* in s podporo ljubljanskih meščanov. Za uprizoritev teh procesij so se ohranili celo tiskani sinopsisi, ki jih hrani Semeniška knjižnica v Ljubljani.⁷⁶

Jezuitske spokorne procesije

Napačno bi bilo misliti, da so v Ljubljani imeli samo pasijonske procesije na veliki petek v obliki verskih prizorov. Prav Dolinarju se imamo zahvaliti, da vemo tudi za jezuitske spokorne procesije, ki so jih vsako leto imeli na veliki četrtek. Sporede zanje ja dal vezati v prvo knjigo drobnih tiskov. Brez njegove skrbnosti bi gotovo propadli, saj so vsi (razen enega) tiskani samo na dveh straneh v latinskem in nemškem prevodu. Obsegajo procesije iz leta 1680, 1683–1688 za vsako leto in od 1692–1695 za vsako leto.

Dramska vsebina teh procesij je bila skromnejša kot pri kapucinih. Vsako leto so imeli samo po tri simbolične prizore in na koncu božji grob. Dolničar si je na nekaterih listih zapisal, kakšen je bil tisto leto božji grob v drugih ljubljanskih cerkvah. Vsebinski simbol je bila vsako leto drugačna. Nekateri si je Dolničar ob robu celo skiciral. Izvajali oziroma predstavljali so jih člani bratovščine Marijinega vnebovzvetja.⁷⁷

Za ilustracijo si oglejmo tisk iz leta 1860, ki je samo v nemščini. Naslov glasi: *Krafft und Wurckung. Des bitteren Leyden und Sterben Jesu Christi der gantzen*

Welt erspriesslich. Nemblic: Denen Himmlischen, Irdischen und Abgesorbenen vormög jenes Spruchs des Welt-apostels Pauli Philip 2.

Das erste Sünnbild: Das Lyden Christi macht lebendig die Todten.

Das anderte Sünnbild: Das Leyden Christi beschütz die Irdischen.

Das drytte Sünnbild: Das Leyden Christi erfreuet die himmlische Inwohner. Volgt das H. Grab.

Tisk iz leta 1695 vsebuje štiri simbolične prizore in lahko sklepamo, da so ne samo iz leta v leto menjali posamezne prizore, ampak so sčasoma tudi to procesijo bogatili z novimi prizori in jo skušali še bolj dramaturgizirati. Morda nam zazdaj to misel potrjujejo izrazi, s katerimi so označili posamezne simbolične prizore: tako tiski iz leta 1680, 1683 in 1684 govore o Sinnbildnis (Symbolum), tisk iz leta 1685 o Gerichtliche Abhandlung (Tribunal), tisk od leta 1686 do 1688 in 1692 o Vorstellung (Symbolum), medtem ko tiski od leta 1693 do 1695 govore o Tragbühne (Ferculum), kar v gledališkem jeziku gotovo pomeni vse bolj dovršene simbolične prizore. Tudi vsebinsko zasledimo vedno bogatejše opise posameznih prizorov. Tako je v letu 1695 prvi prizor vseboval Kristusov slovesni vhod v Jeruzalem in poziv, naj ga poslušalci (Zuherer) s sočutjem spremljajo. Drugi prizor kaže Kristusa ob stebru (Marter-Saul) kruto razbičanega. Tretji prizor prikazuje Kristusa, kronanega z ostrim trnjem. V četrtem prizoru pa je bil križ, obdan s stražarji in vojaškimi znamenji (Kriegs-Zeichen). Končno je sledil božji grob. Vsak prizor je bil tolmačen s svetopisemskimi citati in teksti cerkvenih očetov. Koblar dostavlja, da je "zadaj šlo več ljudi, ki so se bičali, in drugih, ki so nosili križe."⁷⁸

Kapucinska pasijonska procesija

"Strašna kuga, ki je morila po Ljubljani leta 1598 in 1599 in podavila blizu 400 ljudi, napolnila je prebivalce deželnega mesta z neznansko grozo. Poskušali so meščani vse pripomočke, da bi odgnali to morilko, a ni nič izdalo. V tej hudi stiski stori bratovščina Odrešenika sveta, obstoječa iz imovitnih ljubljanskih trgovcev, leta 1598 pobožno obljubo, osnovati v čast trpečega Zveličarja slovesen sprevod s predstavo bridkega trpljenja na veliki petek. Trgovec Tropenau je volil v ta namen v svoji oporoki precej veliko vsoto, baje okoli 1500 gld.«⁷⁹

Toda skoraj dvajset let je poteklo, da so svojo obljubo tudi izpolnili. Tej zakašnitvi so botrovale finančne težave.⁸⁰ Sprva so jo ljubljanski kapucini⁸² prirejali na veliki četrtek ponoči pri gorečih svečah in plamenicah (baklah), potem pa stalno na veliki petek popoldne ali pa na večer z omejeno razsvetlitvijo. Privzeli so k podobam, kažočim Kristusovo trpljenje, tudi več podob iz Starega zakona, ozirajočih se na odrešenje človeškega rodu po Kristusu.⁸²

Zaobljubljena procesija se je prvokrat izvajala na veliki petek, 24. marca 1617, iz kapucinske cerkve. Obhod je bil poljubno zamišljen, kakor se je vse delovanje

kapucinov obračalo in naslanjalo na širše mase.⁸³ Število podob je znašalo v 17. stoletju po 12 do 14, kmalu so začeli po prav nepotrebnem privzemati tudi simbolične skupine iz svetne zgodovine, tako da knjižica, ki nam opisuje ljubljansko "Charfreitagsprocession" in je prišla na svetlo v Ljubljani leta 1701, našteva že 23 podob (figuras).⁸⁴ Med simboličnimi skupinami je bila tudi ena, v kateri je Perzej reševal Andromedo. Na tako nekrščanski način so prisposodbljali Kristusa Perzeju, Andromedo pa nesrečnemu človeškemu ljudstvu, ki bi bilo pogubljeno za vse veke, da ga ni rešil Sin božji.⁸⁵

Gorečnost za ta sprevod je bila v začetku 17. stoletja tako velika, da so celo deželni stanovi na škofovo priporočilo leta 1623 zanj podarili 1000 gld. Najbolj je skrbela za potrebno opravo bratovščina Odrešenika sveta⁸⁶ in marsikatero leto dovolila do 100 tolarjev podpore. Ob ustanovitvi ti sprevodi niso imeli namena ljudi samo ganiti k pobožnosti, kakor predstava Kristusovega trpljenja v Oberammergauu, še manj pa, da bi lahkoživci prodajali zijala, ampak dati vernemu ljudstvu priložnost, javno delati pokoro. Zato je bila videti tolika množica spokornikov in križenoscev.⁸⁷ Ljudje so pridrli gledat od blizu in daleč in tujci so trdili, da tako pobožne, lepe in velike procesije ni bilo nikjer drugje po svetu.⁸⁸

K procesiji so ljudje prihajali trumoma. Saj so jo tudi oznanjali s prižnic v Preserju, na Vrhniki, v Polhovem Gradcu, na Brezovici, v Dobrovi, v Št. Vidu, v Šmarnem, v Komendi, Dolu, v Ihanu, v Šmarju, v Vodicach, na Igu in v Prežganju.⁸⁹

Procesija, ki so jo sestavljali prizori iz Kristusovega trpljenja in razne zgodbe iz Stare in Nove zaveze, so deloma uprizorili na nosilih, deloma na vozovih, deloma peš ali na konjih,⁹⁰ je krenila iz nekdanje kapucinske cerkve, ki je stala na današnjem gornjem koncu Zvezde, po Gosposki ulici, Novem trgu, čez Čevljarski most do nekdanjega trga sv. Jakoba. Tam se je obrnila in šla po Starem in Mestnem trgu do sedanjega Vodnikovega trga, kjer je nekoč stala frančiškanska cerkev, ter se po sedanji Stritarjevi (nekdanji Špitalski) in Wolfovi (nekdanji Kapucinski) ulici vrnila h kapucinom.⁹¹

Gledalcem in udeležencem so razdelili tiskan spored. Semeniška knjižnica v Ljubljani hrani tri take sporede, in sicer iz leta 1701, 1708 in 1713. Vsi trije imajo sicer enako število prizorov (namreč 23), tudi glavna misel je bila vsako leto ista, a podobe in gotovo tudi besedilo in glasba teh prizorov so se menjavali. Reči smemo, da je Ljubljana vsaj vsakih nekaj let, če ne vsako leto, videla na ulicah na veliki petek nekaj novega. Nič pa se ne ve, kakšna je bila glasba med procesijo, ni pa dvoma, da je bila.⁹²

Spored iz leta 1708 je najlepše opremljen, je najobsežnejši (16 strani) in ima naslov: "Certamina dant victorias. Das ist: Steritt bring Freudt". Po obširnem uvodu (Vorrede), ki obsega šest strani, sledijo prizori o štirih poslednjih rečeh, čaščenje križa, ki ga je našla sv. Helena, Kristus v vrtu Getsemani, prizor o nepre-

magljivi veri katoliške Cerkve, deseti prizor je predstavljal španskega kralja Karla, ki je stal na nepremičnem stebru sredi besnečega morja pod zaščito dveh boginj Pietato in Palado, ki mu hiti na proti "Xaverianischen Crucifix", potem prizor, ki je ponazarjal potoke milosti in večnega življenja, ki teko iz Kristusovih ran, na trnu sedeč kralj "Asuxerus" in pogumna Estera, Kristus, v ječi, zvezan s težkimi verigami, Kristus s trnjem obdan, David in Golijat, "Der zu ewigen Zeiten triumphirende Oestereichrische doppelte Adler", Orfej, ovenčan z lovorjevimi vencem in harfo, Kalvarija, Pieta, poveljanci Kristus, das glücklich fahrende Schiff dess gantzen Crainerischen Hörtzogthums, welches als ein andere Arch von dem allerweissisten Noe, skrinja zaveze in končno božji grob.

Spored iz leta 1713 označuje posamezne skupine in podobe samo z izreki svetega pisma. Lahko sklepamo, da je procesija prikazovala prizor prvega greha v rajju, zmago smrti, zmagoslavja hudičev v peklenkem žrelu, nato pa zgodbo odrešenja: prizor na Oljski gori, kjer Kristus poti krvavi pot, sprevod z ujetim Kristusom, bičanje, kronanje s trnjevo krono, prizor pred Pilatom (ecce homo), križanje, žalostno Mater pod križem in božji grob. Vmes so stopale in jahale različne osebe, ki so smiselno povezovale posamezne prizore. Plapolajoča razsvetljava v temni noči, razkošne obleke, petje in godba, vse to je pripomoglo k pretresljivemu uspehu.⁹³

Sinovom pobožnih ustanoviteljev je skozi leta procesija postala breme, ki bi se ga radi otresli, kar se jim je naposled tudi posrečilo. Kapucini so prevzeli vso skrb za procesijo in se zavzeli, da bodo poskrbeli za vse sami, kar je zanje potrebno. Ščasoma tudi kapucini tega niso več zmogli zaradi prevelikih stroškov.⁹⁴ Leta 1681 je v Celju zbrani kapucinski definatorij sklenil, da odpove Ljubljčanom oskrbovanje procesije, ker nimajo ne denarja ne moralne podpore.⁹⁵ A stvar se je poravnala. Za leti 1690 in 1691 je ohranjen izvirni načrt, ki kaže 43 živih skupin.⁹⁶

Procesija je zares zahtevala izredno organizacijo, saj je npr. okoli leta 1760 in naslednja leta župnija Kozarje bila obvezana "postaviti" 60 mož za dve skupini, da so jih nosili. Podobno so dajali baron Codelli, grof Lichtenberg, generalni vikar Schildenfeld, bistriški prelat in drugi 30 mož za vsako skupino.⁹⁷

Kakor pri vseh podobnih prireditvah v preteklosti so se začele tudi v ljubljanski procesiji kazati nerodnosti. Stara vnema je ponehala, spokorniški duh je splahnel. Plemiči so se branili nastopati, meščanov je bilo sram, da bi nosili božji grob, Krakovčani niso hoteli več predstavljati Judov. Bratovščina je morala ljudi za procesijo najemati in jih plačevati.⁹⁸ Cesarica Marija Terezija je leta 1773, na prošnjo ljubljanskega škofa, hotela procesijo odpovedati. Bratovščina se je upirala, toda 22. oktobra 1773 je vlada izdala ukaz, da mora procesija prenehati. Magistratu pa je naročila, naj drugo leto, ko se bo bližal veliki petek, po mestu z bobom naznani in "razglasilo nabije" tudi na mestna vrata, da se je doslej narod jako motil, če je menil, s tako procesijo skazovati Bogu prijetno delo.

Ker bratovščina pri vladi ni dosegla ničesar, se je obrnila na škofa Herbersteina, naj določi pogoje, pod katerimi bi lahko procesija še naprej obstajala. Vendar so bili pogoji "prehudi", ker je škof izločil vse "nedostojnosti", za katere se je ljudstvo najbolj zanimalo.⁹⁹ Bratovščina ja sicer vztrajala še pet let, a leta 1778 je procesija dokončno prenehala.¹⁰⁰

Škofovo neizprosnost nam ponazoruje dekret, s katerim je kapucinu p. Avelinu, ki se je leta 1782, na tretjo nedeljo po binkoštih ob štirideseturni pobožnosti v svojem govoru spomnil, kako so nekdanji Ljubljančani leta 1599 ob hudi kugi ustanovili pasijonsko procesijo, takoj odtegnil pravico pridigovanja za vso škofijo.¹⁰¹

Pasijonska procesija v Novem mestu

Podobno procesijo so novomeški kapucini prirejali v letih 1659–1786.¹⁰² Novomeški sprevodi so imeli 12 do 14 podob in gledat so jih hodili iz daljnih krajev Dolenjske.¹⁰³ Novomeška procesija se v zgodovinskih zapisih samo omenja in podrobnejšega o njej ne vemo,¹⁰⁴ razen še, da je bila v nemškem jeziku.¹⁰⁵

Pasijonska procesija v Kranju

Po ljubljanskem zgledu so imeli podobno, če ne prav takšno, procesijo v Kranju. Med drugimi procesijami je bila najznamenitejša še pasijonska procesija na veliki petek. Dogajala se je po vsem mestu. Predstavljali so Kristusovo trpljenje v 15 podobah, vpleteni so bili tudi komični prizori, pri katerih so nastopali posebno hudi duhovi. Sodelovalo je okoli 300 oseb. Kaj kmalu se je tudi ta procesija popačila. Škof Rabatta jo je leta 1674 ob vizitaciji grajal, češ da letajo na veliki petek "hudiči" kakor pustne šeme po mestu in da popivajo z drugimi našemljenci vred. Spomniti se moramo, da so imeli našemljeni "hudiči" že v srednjeveških pasijonskih igrah velik delež. Tudi v pasijonskih procesijah so prikazovali npr. usodo pogubljene duše, ki so jo dobili v pest. Njihova vloga je bila v resni spokorni procesiji edina, ki je dopuščala nekoliko živahnosti. To so seveda tisti, ki so bili našemljeni v "hudiče", dostikrat izrabili. Kranjski vikar je prosil, naj se glede tega naredi red, toda proti takim izgredom je bil brez moči. Izvaja naj se na primernem kraju, mestni svet naj poskrbi za shranjevanje figur, ki so jih nosili v sprevodu. Vsaka cerkvena bratovščina in rokodelski ceh naj oskrbi svojo skupino. Ako pa ne bo reda, naj se pasijonska procesija prepove, ker bratovščina rožnega venca ne zmore več stroškov.¹⁰⁶ Zdaj so se za najbrž za pasijonsko procesijo zavzeli kapucini, ki so imeli samostan in cerkev vrh Jelenovega klanca.¹⁰⁷ Razvil se je običajni tip pasijonske procesije, pri kateri so posamezne skupine hodile oziroma se vozile po mestu, pri tem pa so "deklamovale ali pele pesmi v nemškem in latinskem jeziku, druge so predstavljale molče. Dasiravno ljudstvo nemških in latinskih stihov ni umelo, je vendar močno pretakalo solze, ko je gledalo predstavo," kakor nam pripoveduje

kronist. Poleg navadnih oseb, ki so omenjene v zgodbah trpljenja Zveličarjevega, so važne vloge igrali tudi dobri in hudi duhovi.¹⁰⁸

Procesija se je prvič razvila 6. aprila 1730. Nosi naslov: *Das Leiden unseres Herrn und Heilandes Jesu Christi.* Obsegala je 15 prizorov s prologom. Vsak prizor se je končal z "intermedijem", ki ga je "genius" ob spremljavi glasbe ali pel ali recitiral, podobno kot kori v starih grških tragedijah. Na tak način je podal občutja že končanega ali prihajajočega prizora. Po šestem prizoru je sledila latinska in nemška pesem o hudiču, ki je Judeža snel z drevesa, na katerem je visel, in ga nesel v grob.¹⁰⁹ Igralci so predstavljali: Kristusa in njegove apostole, od katerih sta recitala samo Peter in Janez, Judeža, Marijo, Marijo Magdaleno in Veroniko, Heroda, Pilata s farizeji, od katerih jih je recitalo šest, pismouke, Ano in Kajfo, Malha, deklo velikega duhovnika, biriče (Schergen), štiri rablje in štiri njihove pomočnike (Henkersknechte), tri nosilce mučilnega orodja, mestnega čuvaja, ki je naznanil Kristusovo smrt, oba razbojnika, angela, ki je tudi recitiral, Genija, več hudičev, ki so recitali in peli, ter Luciferja.

Naslovi prizorov so:

1. Kajfa s farizeji sklene Jezusa prijeti.
2. Kristus se poslovil od učencev in Matere.
3. Kristus na Oljski gori krvavi pot poti.
4. Kristusa peljejo k Ani.
5. Kristus pred Kajfo.
6. Na pol mrtvega Kristusa pripeljejo pred Kajfo in veliki zbor.
7. Kristus je zvezan peljan pred Pilata.
8. Kristusa peljejo od Pilata k Herodu.
9. Kristus, ogrnjen v belo oblačilo (Narrenkleide) zopet pred Pilatom.
10. Biriči in njihovi pomočniki vlečejo Kristusa h kronanju.
11. Ecce homo.
12. Kristus obsojen od Pilata na smrt.
13. Kristusa, obloženega s težkim križem, vodijo skozi Jeruzalem na Kalvarijo.
14. Križanje.
15. Kristus spregovori sedem besed s križa.

Ime sestavljavca ni znano, ker se po nepisanem pravilu ni podpisal. Verjetno je, da je prišel s Koroškega na Kranjsko. Po jeziku sodeč sodi v 17. stoletje. Ali se je pasijonska procesija izvajala tudi po letu 1730, ni znano.¹¹⁰

Pod novim župnikom Jan. Ev. Kraškovicem (1757–1780) najdemo prve sledove janzenizma. Konvent bratovščine rožnega venca je leta 1757, morda na župnikovo pobudo, sklenil, da odslej blagajnik ne sme ničesar več trošiti za obleke pri pasijonskih procesijah. Zaradi tega so prenehale te častitljive prireditve v Kranju.¹¹¹

Pasijonska procesija v Trziču

Zapiske o pasijonski procesiji v Trziču nam je ohranil Peter Hicinger.¹¹² Še njegova mati mu je pripovedovala, kako so potekale.¹¹³

"Enaka pasijonska igra je bila prejšnje čase v Terziču navadno vsak Veliki petek, pa v slovenskem jeziku. Zgodba je bila razdeljena v več nastopov, kakor pri pasijonski igri v Kranji, tudi se je po enaki poti skazovalo mnogo oseb, kakor ondi. Ko sim bil otrok (Hicinger je živel od leta 1812–1867), je še živel mož, ki je Kristusa namestoval: Bogek so mu rekli po navadi. Na zgornjem koncu terga se je terpljenje Gospodovo začelo skazovati z molitvo v vertu; sodba je bila na tergu, kjer je več hiš imelo spodaj mostovže ali balkone (pomolja), na katerih so se usedali sodniki; križanje je bilo na drugem koncu terga na nekim griču. Razen terpljenja Gospodoviga so se skazale tudi druge zgodbe, ki so s terpljenjem v nekaki zvezi, npr. Adam in Eva v paradizu, poterpežljivi Job, zadnja večerja. Ostanek pogovora med Jobom in njegovo ženo mi je še znan iz materinih ust: iz tega se utegne posneti zgled, kaka beseda se je rabila. Jobova žena je med drugim govorila:

"Job, Job, Job! Ti preprosti mož!

Na gnoji konec vzel boš."

Job ji je odgovarjal:

"Jobnja, ti preprosta žena!

Govoriš kakor neumnih ena."

Reči se mora, da takošna igra je v zadnje začela biti preveč šaljiva, celo spačena, svetih reči nevredna. Sodniki so bili, primeroma, nemarno oblečeni, na pol obuti, na pol bos; otroci, ki so igrali zadnjo večerjo, so bili v poslednje jedi in pijače preveč siti. Posebno narodno so se obnašali preoblečeni hudobni duhovi, razne burke so uganjali in gledalcem marsikaj nespodobno ponagajali. Po takim se ne more drugač reči, kakor da je bilo prav in potrebno, odpraviti takošne igrokaze in de tudi sedanjí časi niso pripravní enako skazovanje terpljenja Gospodoviga ponavljati. H koncu naj še to povem, da so se zraven te igre tudi bičarji (gajžljavci) vidili, ki so se sami bičali in to je bilo do poslednjih časov v navadi. Kot otrok sim še poznal moža, ki je bil od nekdanj navajen se bičati v veliki petek; ko je bila pasijonska igra odpravljena, se je vselej še doma na večer bičal. Nekdanji časi so tedaj tako iskali živ občutek terpljenja Kristusoviga sebi obuditi. Takošniga bičanja ni ravno treba ali močnejšiga zatajevanja in globokejiga premišljevanja se moramo prijeti, da se bodo naše terde in kamnite serca omečile v pravi žalosti nad terpljenjem Gospodovim in nad našimi grehi. Premišljevanje križevega pota Gospodoviga se je za ta del posebno priporočati; ondi se pobožnost lahko oboduje brez nevarnosti, da bi se sveta reč v napačno obrnila. Tudi obiskovanje božjiga groba in branje terpljenja Gospodoviga po besedilu svetega evangelija zamore prave žalosti občutke

v vsi obilnosti obudovati.«¹¹⁴ Okoli leta 1882 je še živel Bogek. Hicingerjeva mati je še znala nekaj verzov. Poročilo sloni na njenem pripovedovanju. Bržkone so igro v dobi francoske okupacije, Francozi se za take reči niso zanimali, še igrali. Zagotovo so igre še igrali v 18. stoletju in v začetku 19. stoletja. Iz poročila, ki je nepopolno, lahko na kratko prevzamemo tele prizore:

1. Gospod na vrtu Getsemani, na zgornjem koncu trga.
2. Sodba, na balkonih na trgu.
3. Križanje na griču, na spodnjem trgu.

Prizori iz pasijonske igre so:

1. Adam in Eva v paradizu,
2. potrpežljivi Job in
3. zadnja večerja.

Te scene so nosili v pasijonski procesiji. V sprevodu so korakali tudi bičarji. Mnogo je bilo tudi hudičev. Adama in Evo srečamo tudi v drugih pasijonskih procesijah na Slovenskem.

Tržiški pasijon predstavlja poseben tip pasijona, zvezo med pasijonsko procesijo in pasijonsko igro. Hicingerjevo poročilo nam jo slika iz dobe, ko je že popolnoma degenerirala in je bila že zapisana smrti. Če bi iz tega skopega poročila sklepali še kaj več, bi rekli, da ni bila tako veličastna kakor onidve v Škofji Loki in v Ljubljani. Ti pasijonski sprevodi so bili preračunani bolj na oko kot na uho.¹¹⁵

Pasijonska procesija v Škofji Loki

Posebno mesto med pasijonskimi procesijami zavzema škofjeloška procesija, in to zaradi svoje izvirnosti in nenavadne obsežnosti. Kapucinski arhiv v Škofji Loki hrani rokopis procesije, lično vezano knjižico, ki povezuje 51 listov. Od teh je 11 praznih. Mednje pa je vloženih še 11 prostih listov. Na ovitku sta dva napisa, eden je čitljiv: "Istructio Pro Processione Locopolitana in 3. die Parasceves." Drugi je nečitljiv. Pozna se še letnica: 1721.

Važni so nekateri vloženi listi. Njihova vsebina je naslednja:

1. poprava nekega stiha,
2. trije komadi za plunko,
3. dodatek za pridigo o vzgoji otrok,
4. brez pomena, ima risbo,
5. razdelitev premice,
6. vzorec za vabilo na procesiji, ta je datiran 9. aprila 1715,
7. prav tako vzorec, samo brez datuma,
8. tudi vabilo: "Locopoli 6. april" brez letnice.

Preostali listki od 8. do 11. so nedatirana vabila. Te vzorce so loški kapucini dobili po vsej verjetnosti iz Ljubljane, kajti drugače si jih ne moremo razlagati

zaradi jasne izjave predgovora, da se je pričela procesija leta 1721, eno teh vabil pa je iz leta 1715. S tem dejstvom se nam vsiljuje drugi sklep: kakor so dobili vzorce za vabilo, tako so tudi vzorce za procesijo dobili od drugih. Izvirnik je bil gotovo nemški.¹¹⁶ V Loki so ga poslovenili. Tako lahko neprisiljeno potem razlagamo loške oblike, ki so nastale po fonetični pisavi tedanjega narečja. To domnevo podpira tudi dejstvo, da so ostala navodila za ustroj in prireditvev nemška. Da nimamo poročil o besedilu pasijonske procesije, ki se je izvajala pri kapucinih v Ljubljani, ni nič čudnega, kajti glavna stvar pri procesijah so bile podobe, prizori, in le-te je bilo treba razlagati, ker niso bili vsakomur sami po sebi umevni. Zato so npr. jezuitje in kapucini v Ljubljani izdajali za vsako leto "sporede", ki so razlagali posamezne skupine in njihov pomen. Niso pa objavljali besedila, ki je bilo bolj ali manj vsakomur razumljivo. Vsako vlogo so izvajalci dobili prepisano z roko, da so se je lahko naučili. Da bi pa bili ti stihii kdaj natisnjeni, o tem do sedaj še ni bilo zaslediti nobenega poročila.¹¹⁷

Zgodovino nastanka procesije nam je podal Koblar: "Večkrat je loški glavar Anton pl. Ecker kapucinom izrazil željo, naj napravijo sprevod (procesijo), v počeščenje in spomin bridkega trpljenja Jezusovega, kakor imajo drugod. Obljubil je podpore kot predstojnik nadbratovščine presv. Rešnjega Telesa v Loki. Graški kapucinski provincial o. Krištof usliši njegovo prošnjo in podeli dovoljenje za sprevod leta 1720. Začno se delati priprave. Udje omenjene bratovščine, ki so glavni pomočniki kapucinom, se zavežejo plačevati na leto po 50 glđ. nem. veljave (blizu 60 glđ. dež. velj.) za napravo obleke. Oglase se tudi mnogi drugi dobrotniki. Očeta Romaulda izvolijo za reditelja sprevoda. Dolžnost ima pripraviti vse potrebno, določiti osebe za posamezne podobe ter razposlati povabila župnikom, vojakom itd. Na sredipostno nedeljo so vsako leto župniki okrog Loke in po Selški in Poljanski dolini s prižnice priporočali ljudem, naj se brž oglase v Loki pri kapucinih tisti, ki hočejo imeti kaj opravka pri sprevodu, posebno jezdecii in vojaki. Kdor pa le utegne, naj gre gledat na veliki petek v Loko, kako se bode predstavljalo Kristusovo trpljenje v živih podobah."

Preden preidemo na podrobnejši prikaz posameznih prizorov, naj na kratko podamo miselni tok, ki po zamisli o. Romualda preveva celotno procesijo:

1. Adamov greh.
2. Posledice greha.

Vložek. Posebno huda posledica greha je smrt. Vsi morajo umreti, od papeža do poslednjega berača. Nekateri umrejo celo večne smrti. Vse to je posledica zgrešene ljubezni.

3. Nasproti tej nepravii ljubezni je Kristus postavil pravo ljubezen, ko se nam je zapustil pri zadnji večerji v jed, s katero se moremo obraniti grehov.
4. Samson se je sicer junaško boril in kot jetnik uničil sovražnike.

5. Toda še bolj junaško se je borila božja ljubezen z grehom, ko je Kristus krvavi pot potil,
6. bil bičan in zasramovan,
7. in s trnjem kronan.
8. Sv. Hieronim je pretakal solze. Grešnik, tudi ti toči solze pokore!
9. Kristusa tako nečloveško mučijo, da ni več podoben človeku (Ecce homo!).
10. Vendar Kristus umirajoč na križu premaga greh. S to ljubeznijo do ljudi si želi osvojiti vse kraje sveta.
11. Kristusa ljubijo pobožne žene, ki ga spremljajo na križevem potu, še predvsem njegova prežaljena mati.
12. Skrinja zaveze je predpodoba Kristusovega groba.
13. Žaluj, o grešnik, ob Kristusovem grobu, da boš z njim enkrat slavil zmago!¹¹⁸

Pred procesijo gre vodnik sprevoda, oblečen v rdečo kuto in v roki drži palico z zvezdo. Za njim jaha na belcu smrt z bobnicami (Hörpauken). Nato mož v črni kuti, ki nese veliko črno zastavo, katere čopek drži črno oblečen deček.

1. prizor: RAJ IN PADEC PRVIH STARŠEV (predstavljajo jo udje bratovščine Odrešenika sveta, podobo nosi 20 mož). Vsaka oseba podaja v verzih svojo vlogo: angel z mečem, hudič, Eva, Adam, dva angela, Adamovi otroci. Sledijo bratovščine, zastopane po dveh angelih: kovaška, prvi nosi kelih in drugi mošnjo za denar; lončarska in zidarska, prvi nese vrvi, drugi meč; čevljarska, prvi nese šibo, drugi steber; pekovska, prvi nese suktnjo, drugi ključe; mesarska, prvi nese gobo, drugi lestvico; in slednjič krojaška, pri kateri prvi angel nosi krono, drugi petelina.

2. prizor: SMRT (Reteče in Gorenja vas). Zmagoslavno sledi smrt na belcu, oborožena s sulico in z lovorjevim vencem na glavi. Sledje: Smrt na konju. Duhovna smrtna konjenica: Smrt s peščeno uro na konju; papež, dva kardinala, dva kanonika v višnjevih oblačilih, papežev poslanec, kanonik v rdeči obleki, župnik, dva kaplana. Svetna smrtna konjenica: Smrt z zastavo, cesar, dva plemiča (Edelknaben), kralj, dva plemiča, nadvojvoda, dva volilna kneza, grof, baron, gospod ali deležni plemenitaš, "plemenitnik", meščan, župan, kmet, berač. Vsi ti jahajo. Papež, cesar in kralj vsak na svojem konju, ostali po trije skupaj. Smrtna pehota gre za njimi vsa peš, namreč smrt s koso in za njo druge velike in male smrti.

Vmesni prizor: PEKEL (ta prizor prvič zasledimo leta 1734). V njem se vrste: Lucifer s hudičevo konjenico, hudič starček, hudič z zastavo, hudič z drevesom, štirje hudiči vlečejo pogubljeno dušo na verigi, Lucifer z dvema hudičema, Lucifer, dva hudiča. Šest velikih apostolov v rdečih oblačilih, dva dečka v belih oblačilih

z oljčnimi vejicami v rokah pojeta hozana (nemško in slovensko). Kristus jaha na oslu. Zopet dva dečka z oljčnimi vejicami, šest velikih apostolov v rdečih oblačilih.

3. prizor: ZADNJA VEČERJA (Žabničani). Podobo peljeta dva konja. Na odru je Kristus z dvanajstimi apostoli, ki po vrsti recitirajo dogajanje pri zadnji večerji.

4. prizor: SAMSON (Gosteče, Pungert in Hosta). Vrstni red ja tale: polkovnik na konju, dva narednika (Feldwebel) s helebardama, ki jahata na oslicah, dva tamborja pešca in med njima piskač, 12 mož s sulicami (po trije v vrsti), pol grenadirske (ali pozneje) dragonske konjenice, Samson. Dvanajst mož s sulicami (po trije v vrsti), zopet pol grenadirske (dragonske) konjenice.

5. prizor: KRVAVI POT (igralci doma iz Dorfarjev in Crngroba). Žalostno Oljsko goro nese 16 mož. Na odru je šest oseb: Kristus, ki krvavi pot poti, in pet angelov. Sledi Juda Iškarijot, ki ga vlečejo hudiči, tambor pešec, dečki, kolikor so jih le mogli dobiti, ki so šli pred Judi v svoji obleki z namazanimi obrazi in poleni v rokah, štirje farizeji na konjih v rdečih kapah, ujetega Kristusa vodijo štirje veliki Judje, velika duhovnika Ana in Kajfa na konjih, vsak v spremstvu dveh levitov, nato Pilat z dvema žlahtničema, od katerih prvi nese medenico /mišljen medenast umivalnik, op. ur./ (Giessbecken) in majoliko, drugi pa brisalko, dva farizeja na konjih. Kristus v belem oblačilu v spremstvu štirih Judov, Herod na konju in poleg njega dva žlahtniča.

6. prizor: BIČANJE (Pevno in Moškrin, nekatera leta Zminec in Bodovlje). Prizor sestavlja pet oseb in ga nosi 16 mož. Na odru so trije Judje, ki bičajo Kristusa, in dva angela. Za njimi slede spokorniki in križenosci.

7. prizor: KRONANJE (vloge sta si razdelili vasi Stari Dvor in Virmaše). Na odru, ki ga nosi 16 mož, je sedem mladeničev. Štirje so preoblečeni v angele in trije v Jude. Recitirajo vse osebe, kakor tudi v prejšnjem prizoru, razen Kristusa.

8. prizor: JERONIM (zastopane so vasi Gosteče, Pungert in Hosta). Jeronim žalostno koraka in recitira. Sledi mu 16 črno oblečenih puščavnikov z rdečimi križi na ramenih in nekaj drugih spokornikov.

9. prizor: ECCE HOMO! (predstavljajo ga prebivalci Trnja in Veštra). Oder, na katerem je sedem oseb, nosi 23 mož. Na njem so: Pilat, dva Juda, farizej in dva angela. Pilat prelomi palico in jo vrže pred Kristusa. Prihajajo štirje farizeji s črni-

mi klobuki. Poleg peljejo voz, na katerem ležita dva križa za razbojnika. Judje vodijo oba razbojnika skupaj zvezana, vendar jim ne store nič žalega. Dalje prihajajo: Veronika, Kristus, obtežen s križem, in ob njem dva ali trije Judje na vsaki strani, žalostna Mati božja, Marija Magdalena, Marija Saloma, Marija Kleopova in druga Marija, za njimi peketa pol turške konjenice. Prizor zaključuje Longin na konju.

10. prizor: KRISTUS NA KRIŽU (igralci so s Suhe in Trate). Prizor peljejo trije konji, ki jih vodi šest mož. Pod križem sta Magdalena in poželenje (Cupido), zadaj pa so štiri osebe, ki predstavljajo Evropo, Ameriko, Azijo in Afriko (Avstralija jim sprva še ni bila znana).

11. prizor: MARIJA SEDEM ŽALOSTI (igralci so doma s Fare in Vinkeljna / Binklja, op. ur./). Oder nosijo možje in na njem je pet oseb: Marija z dvema angeloma, poželenje in Janez Evangelist. Sledi še nekaj križenoscev in spokornikov, na koncu dva plemiča: prvi nese na blazini žezlo, drugi krono, za njima gre David s harfo. Zadnji je žlahtnič, nesoč plašč.

12. prizor: SKRINJA ZAVEZE (Vincarje). Nosijo jo štirje leviti v spremstvu dveh levitov ob strani s kadilnicama v roki.

13. prizor: KRISTUSOV GROB. Nosi ga štirinajst mož, loških meščanov, oblečenih v rdeče kute. Ob straneh gre šest starešin v črnih plaščih in s plamenicami v rokah. Sledijo jim godci, za njimi duhovščina, starološki župnik, itd., na koncu verno ljudstvo.¹¹⁹

Za ilustracijo naj navedem nekaj stihov:

*Prima figura. Paradisus.
Angelus mit dem schwerdt.*

*Is Paradisha tega ueseliga lushtniga kraia,
poberite se Adam inu Eua uam Angelz shraia,
Sakai tukai uas je ta kazha mozhnu sapelalla,
inu uas suelikimi nadlogami obdalla,
Tukai ie Samu to prebiualishe te nadolsnosti,
katero ste ui tukai kuski greh Sgubbilli.
Poberite se tadai hti ueliki reunosti,
V kateri bote nozh inu dan upilli.¹²⁰*

Procesija je potekala, po besedilu 3. vabilnega lista v rokopisu, na veliki petek ob četrtni uri popoldan,¹²¹ po pridigi pri sv. Jakobu in se razvila po mestnih ulicah. Vrnila se je zopet h kapucinom, kjer so igralci odložili obleke. Procesija je veliko stala, saj je npr. loški samostan hranil 278 oblek, ki so jih rabili pri procesiji. Ljudje so bili naprošeni, naj se vedejo pobožno in ne kot pustne šeme, prebivalci mesta pa, da naj počistijo ulice in trge ter razsvetle okna pri hišah, koder se bo pomikala procesija.¹²²

Že ta bežen pregled dokazuje, kako se v tej velikopotezni zamisli stopnjujejo v baročno razgibanost dramaturške prvine, znane iz spokorniških procesij srednjeveške Evrope v mračnih letih kuge, lakote in vojska.¹²³

Velikopotezno dramaturško in režisersko domiselnost o. Romaulda in njegovih pomagačev izpričuje med drugim sprevodni scenarij za drugo in tretjo podobo, zakaj to sta gledališki stvaritvi, tako polni srednjeveške groze in praznoverne veličasti, kakršnih evropsko versko gledališče navzlic poltisočletnemu izročilu ne šteje veliko v svojih analih, kavalkada smrti in pekla.

To gledališko vizijo blišča in revščine vodi smrt na belcu, oborožena s sulico, in z lovorjevim vencem na goli lobanji, simbol zmagovite smrti, ki jo po viteškem izročilu spremlja druga, pribočna smrt na konju. "Človeštvo", smrti zapisano, je razporejeno natanko po načelu fevdalne hierarhije v dva obsežna odreda. Prve-mu zapoveduje smrt s peščeno uro v roki, za njo peketa čez loški tlak kavalkada cerkvenih jezdecev. Drugi odred vodi jezdec z zastavo. Ta konjenica ponazarja posvetno družbo. Ta odred zaključujejo ljudje iz novih družbenih plasti: meščan, župan, kmet in berač. Za tem posvetnim odredom gre vsa, spet strogo po redu fevdalne vojske, mrtvaška pehota: mračna množica številnih ljudskih smrti, velikih in majhnih, pred njimi navadna smrt kmečkega tlačana, smrt s koso.

Tudi pekel razodeva v mračni melodramatičnosti izrazito fevdalno ureditev, zakaj Lucifer ima svojo konjenico in svoje pribočnike; manj ugledni hudiči pa so organizirani v peklenko pehoto in mučijo pogubljeno dušo, ki poje ali recitira spokorni spev. Ta epizoda pekla, čeprav dodana svarilnemu prizoru smrti šele 13 let po prvi realizaciji Romualdovega besedila, je nenavadno spretno vključena v ideološko zgradbo spokorniške procesije, zakaj zamišljena je kot učinkovit kontrast k naslednjemu prizoru, ki napoveduje smisel osrednje pasijonske zgodbe. To je simbolni prizor odrešenja, slovesni prihod Kristusov v Jeruzalem: 12 apostolov v dveh skupinah, v rdeča oblačila odetih, spremlja Kristusa na oslu, ob njih pa dva dečka v belih oblekah in z oljčno vejico v rokah prepevata hozano.¹²⁴

Med vsemi gledališkimi dokumenti iz baročne dobe na Slovenskem ozemlju je navodilo za pasijonski sprevod v Škofji Loki najobširnejši rokopis in tudi v celoti ohranjen. Ohranil se je tudi notni material v prvotnem zapisu.¹²⁵ Že zavoljo večje-zičnosti velja ta rokopis šteti med redkosti v evropski gledališki zgodovini, zakaj

dramsko besedilo, ki obsega 871 verzov, je slovensko, naslovi posameznih prizorov so zapisani v latinskem jeziku, režijska navodila za uprizoritev teh prizorov pa so nemška. Rokopis zaključuje podroben register nastopajočih oseb, dodan pa mu je tudi seznam okoliških vasi, ki so sodelovale pri uprizoritvi.

Kakor je razvidno iz tega opisa, je škofjeloški rokopis dramsko besedilo, režijska in inscipientska knjiga. Avtor tega dela, primorski Slovenec Lovrenc Marušič,¹²⁶ iz Štandreža pri Gorici, znan pod kapucinskim imenom o. Romuald, sodi nedvomno že po nenavadnem organizacijskem daru med znamenite uprizoritelje verskih iger v srednji Evropi, saj velja ugodno oceniti že tvegani preizkus, da je Romuald uprizoril trinajst, po letu 1734 štirinajst prizorov tega obsežnega pasijona z vsemi vmesnimi epizodami, z ogromnim in zelo raznorodnim gledališkim kolektivom, v katerem so sodelovali vsi mestni cehi, razne posvetne in redovniške organizacije in okrog 20 okoliških vasi. V sprevodu je sodelovalo okrog 300 maskiranih in kostumiranih igralcev, kakor sklepamo po registru oseb v rokopisu in po seznamu oblek, ki so jih hranili v škofjeloškem samostanu.

Štandrež je svoj čas spadal pod župnijo Sv. Hilarija in Tacijana v Gorici, zato nekateri kapucinski mortuariji o. Romualda kratko malo nazivajo. P. Romualdus a Goritia.¹²⁷ Najnovejši *Mortuarium Provinciae Illyricae O. F. M. Capuccinorum* iz leta 1960 (rkp.) ima pod 22. aprilis zapisano:

"1748 Gorica: P. Romualdus a Štandraž penes Gorica, concionator et guardianus, in saeculo vocatus Laurentius Marušič, qui de germanica vertit in linguam slovenicam grande poëma in mille versibus pro grandiosa et theatrale processione illo tempore Locopoli feria sexta in Passione et Morte Domini sub titulo: 'Instructio pro Processione Locopolitana in Parasceves' (anno 1721). Obiit anno religionis 49 (anno nativitatis 72) – natus anno 1676."

Koliko časa so se te procesije prirejale, ne vemo zagotovo. Začele so se bržkone že leta 1715. Iz leta 1721 je slovenski tekst; leta 1734 so se še izvajale. Za leti 1727 in 1728 so ohranjeni sporedi.¹²⁸ Zanesljivo lahko trdimo, da so se v letih 1721 do 1734 (dodatni prizor Pekla) za gotovo še izvajale. Vsekakor so te prireditve prenehale v zadnji tretjini 18. stoletja, saj je Marija Terezija z ukazom 22. oktobra 1773 prepovedala cerkvene sprevode na Kranjskem; 22. decembra 1782 pa je izšel ukaz Jožefa II, ki je veljal za vso državo.¹²⁹ Kuret pravi, da leta 1764 ni več slišati o njej.¹³⁰

Niko Kuret je besedilo Škofjeloškega pasijona nekoliko predelal in priredil za moderni gledališki oder. Izdal ga je leta 1934 pod naslovom "Slovenski pasijon." Prvič so ga, tako predelanega, izvajali na ljubljanskem radiu leta 1930, dve leti pa so ga /leta 1932, op. ur./ štirikrat uprizorili v Kranju.¹³¹ V arhivu kapucinskega samostana sem zasledil Predgovor k "Slovenskemu pasijonu", ki ga je imel sedanji ljubljanski nadškof /dr. Jože Pogačnik, op. ur./, tedaj kaplan v Kranju. Naj navedem samo zaključni del prevoda:

»... Zanimivo je, da so pasijonske igre nastajale po velikih socialnih nesrečah. Kuga je Ljubljancane privedla do sklepa prirejati predstave Gospodovega trpljenja, kuga je rodila pasijonske igre v Oberammergauu, podobno na Češkem. Težki časi so ljudi silili premišljevat skrivnost trpljenja, zato so iskali odgovor na najtežje vprašanje življenja v predstavi trpljenja Gospodovega.

Tudi mi živimo v resnih časih. Zato je primerno, da tudi mi posegamo po pasijonskih predstavah in v njih iščemo zarjo boljše bodočnosti in oporo težeče sedanjosti. Ko so ljudje postali lahkomiseln, so pasijonske igre propadle, postale so neokusne in večkrat sramotilne. Pač zato, ker niso za tiste ljudi toliko potrebne. Tako bo tudi s pasijonom danes: če ga vaše srce potrebuje in če stopate vanj s preprostim srcem vernika, vam bo predstava posegla prav v zadnji kotic srca. Če pa bo vaše srce ostalo zakrknjeno ob strani, bo tudi naš pasijon šel mimo vas, kar pa Bog ne daj!«

Leta 1936 so v Škofji Loki ob priložnosti obrtno-industrijske razstave štirikrat predvajali Škofjeloški pasijon po zamisli dr. Tineta Debeljaka. Najprej so se odločili za zgodovinsko rekonstrukcijo, vendar ji zaradi organizacijske obsežnosti niso bili kos. Zato so osredotočili vso procesijo na en sam prostor, na oder za novo šolo. Oder je predstavljal loški glavni trg, ki ga je upodobila akademska slikarka Bara Remec. Procesija je šla okrog odra ter se vsakokrat prikazala nova skupina z istim Kristusom, ki je za odrom iz ene skupine prestopal v drugo. Med eno in drugo skupino so šli ljudje v raznih oblekah in cehovskih skupinah. Tako so dosegli enotnost procesije in enakega Kristusa, "ki smo si ga morali sposoditi iz Kranja, ker ga Ločani nismo imeli." Igralec, ki je predstavljal Kristusa, je šel vsak dan k obhajilu, da se je lažje vživel v svojo vlogo.¹³² Za besedilo je služila Mantuanijeva prireditve, "seveda sem tekst moderniziral, ker sicer bi sveta snov postala smešna. Nisem pa bistveno spreminjal teksta, ne dodajal, tudi ne izpuščal." Igralci, vsi amaterji, so govorili v loškem dialektu, saj so bili večinoma domačini ali pa iz okolice.¹³³

Slovensko gledališče v Trstu je leta 1965 in 1966 pripravilo za velikonočne praznike predstavo, ki je najtesneje povezana z liturgijo sv. tedna, in sicer "Škofjeloški pasijon" po zamisli prof. Mirka Mahničiča.¹³⁴

Dr. Tine Debeljak je na koncu pisma (Buenos Aires, 31. maja 1966), iz katerega navajam opis pasijonske procesije iz leta 1936 v Škofji loki, podal še tole, omembe vredno misel: "Zdaj, ko imajo v Loki muzej in arhaizirano mesto, bi morda kazalo iz kulturno zgodovinskih povodov, misliti na pravo zgodovinsko rekonstrukcijo loškega pasijona ..." Podobna je misel anonimnega pisca (-t) članka "V kapucinski knjižnici v Škofji Loki hranijo prvi slovenski ohranjeni teaterski tekst," ki ga je objavil Glas Gorenjske, 25. septembra 1965, 10: "Prav je, da se ga spominjamo zdaj, ko so v Loki oživele in postale že kar tradicionalne in kvalitetne vsakoletne loške poletne prireditve."

Mantuani domneva, da je loška procesija imela svoj vzorec v ljubljanski pasijonski procesiji. Svojo domnevo podpira z primerjanjem loške procesije z ljubljansko iz leta 1721.¹³⁵ Kalan pravi: "Alegorični prizori, prevzeti bodisi po zgodbi iz Stare zaveze, bodisi iz simbolne zakladnice srednjeveške literature, preraščajo ponekod tako očitno vodilno dramsko zgodbo spokorniškega sprevoda, zgodbe o Kristusovem trpljenju, da se stilni značaj te pasijonske igre malone že spreminja iz misterija v moraliteto, saj cikel spokornih pesmi, ta skorajda neprekinjeni cikel palimodij, ki se sproti obnavlja v samospelih in zbornih recitacijah, še stopnjuje ta prehod. Ta izrazita baročna predelava prvotne srednjeveške zasnove vznemirja že od nekdanj gledališke raziskovalce, ki iščejo literarne predloge za besedilo škofjeloškega pasijona. Te predloge doslej še niso našli, saj po vsem videzu zaman iščejo, zakaj to besedilo bogati vodilno zasnovo spokorniške procesije z zelo raznorodnimi prvini zahodnoevropskega gledališča od mrtvaških plesov v gotiki spočetih, mimo sprevodnih zanimivosti renesančnih trionfov, do alegoričnih prizorov, podloženih z moralistko retorike.

To vznemirljivo preraščanje misterija v moraliteto je spodbudila enega izmed izkušenih raziskovalcev slovenske gledališke zgodovine, Franceta Koblarja, da se je povzpел do drzne trditve o stilskem značaju tega spokorniškega sprevoda, ki da je zanimiv posnetek duhovnih iger v srednji in zahodni Evropi, v svojem bistvu pravzaprav skrajšano igra o svetu, kakršno je razvil pozni srednji vek,¹³⁶ z drugo besedo, moraliteta z idejnim razponom od stvarjenja sveta do poslednje sodbe.

To trditev, prav tako mikavno po velikopoteznosti kakor težko dokazljivo po gledališkem gradivu besedila iz Škofje Loke, podpira avtor s spretnimi, do znatne mere sprejemljivimi argumenti:

"Ta procesija, ki zlasti v besedilu kaže posebnosti baročnega časa, je v bistvu spokorna moraliteta. Žive slike ne prikazujejo samo najznačilnejših dogodkov Kristusovega trpljenja in posameznih podob iz starega testamenta, ampak zajemajo tudi sodobno družbo in se s svojimi razmišljanji obračajo naravnost do gledalca. Glavne osebe, posebno pa spremljajoči zbor (angeli, Judje, tri Marije, Evropa, Amerika, Azija in Afrika), posredujejo zaneseno versko čustvovanje in kličejo vernike k poboljšanju. Dogodki in osebe, ki stoje zunaj okvira velikega tedna, spremljajo poleg že omenjene igre o svetu, še nekatere srednjeveške dramske oblike. Skupina s Smrtjo je zamišljena po redu mrtvaških plesov, podobe kakor David, Samson, Hieronim, božji grob, niso brez zveze z renesančnimi triumfi in intermediji, saj poleg Magdalene vidimo celo Cupida, simbol čutne ljubezni ... Ta, vesoljna igra ali igra o svetu, kakor smo že rekli, združuje vse dramske prvine od starih zborov, dramskih epizod, individualnih in alegoričnih samogovorov ter raste v mogočne sprevodne skupine, predstavljajoč dramo človeštva in njegovega odrešenja, s svojimi razmišljanji neprenehoma opozarja na štiri poslednje reči in

na Kristusa sodnika. Čeprav je središče pravi pasijon, sega celota od raja do konca sveta."¹³⁷

Tako je ujeta dosedanja procesija Škofjeloškega pasijona med dve skrajnosti, zakaj po prvi verziji je to le ena izmed razvitih različnih pasijonskih procesij, po drugi verziji pa pravi zarodek baročne moralitete. Podoben razbor dramskih prvin bi nemara dokazali dovolj zanesljivo, da je resnica nekako na sredi, zakaj zunaj samega dvoma je dejstvo, da je idejni in scenski osredok vse Romualdove zamisli zgodba o Kristusovem trpljenju, torej misterij na mistični motiv žrtve (ne pa drama človeštva od stvarjenja sveta do poslednje sodbe), alegorični dodatki, ki ustvarjajo videz moralitete, pa imajo naposled le ta namen, ideološko podpreti zgodbo o Odrešenikovem trpljenju, ponazoriti gledalcem kar se da slikovito mistični pomen tega trpljenja ter z vso zgovornostjo baročne pridigarske umetnosti prepričati vernike, o nujnosti pokore.

Bodi kakor že koli:

Škofjeloški pasijon, to prvo dramsko besedilo v slovenskem jeziku, ohranjeno v celoti z nazornimi navodili za uprizoritev in uprizorjeno *en suite* med leti 1721 in 1734, velja oceniti za gledališko pričevanje o nenavadni kulturni radoživosti tiste etične skupnosti, ki jo je zgodovina navzlic neugodnim družbenim razmeram preoblikovala v narod in ji ohranila naziv Slovencev.

Škofjeloški pasijon velja, tako po domiselni idejni zasnovi kakor po organizacijski velikopoteznosti, oceniti za pomemben prispevek k evropski kulturi, saj je to vsaj po ohranjenih sporočilih največji gledališki dogodek baročne dobe na vsem tem nemirnem ozemlju med Alpami, Panonsko nižino in Jadranskim morjem.¹³⁸

VIRI IN LITERATURA

Viri:

Instructio Pro Processione Locopolitana in 3. die Parasceves, 1721.

Tiskani sporedi kapucinskih pasijonskih procesij iz leta 1701, 1708 in 1713.

Tiskani sporedi jezuitskih spokornih procesij iz leta 1680, 1683 do 1688, 1692, 1695.

Literatura:

Debeljak, Tine, Pasijonske igre drugod in pri nas, *List Radio Ljubljana*, 10 (1940), 4–5 (Debeljak, Pasijonske igre).

Debeljak, Tine, Starejše velikonočne igre v Sloveniji, *List Radio Ljubljana*, 11 (1940), 5.

Debeljak, Tine, pisni odgovor od 31. maja 1966.

Gruden, Jože, Pričetki našega janzenizma, *Čas*, 10 (19106), 121–133.

Gruden, Jože, Janzenizem v našem kulturnem življenju, *Čas*, 10 (1916), 177–194.

- J. P., Dva pasijona v Slovenskem gledališču, *Novi list*, 21. 4. 1966.
- Kalan, Filip, Baročna kultura v srednji Evropi in izvori slovenskega gledališča, *Rad*, knjiga 326 (149–174). Zagreb 1962 (Kalan, Baročna kultura).
- Kidrič, France, Zgodovina slovenskega slovstva, *Od začetkov do Zoisove smrti*, Ljubljana 1929–1938 (Kidrič, Zgodovina).
- Koblar, Anton, Pasijonske igre na Kranjskem, *Izvesta muzejskega društva za Kranjsko*, 2 (1892) (Koblar, Pasijonske igre).
- Kocjan, p. Oton, Škofjeloški kapucinski samostan in njegova zgodovinska znamenita pasijonska procesija na veliki petek (govor za radio).
- Kosta, Besprach ein Passionsshauspiel in Krain, *Mitteilungen des historischen Vereines für Krain*, 12 (1875), 69–70.
- Košmrlj, Drago, Veliki slovenski pasijon v Trstu, *Delo*, 20. 4. 1965, 5.
- Kotnik, France, Nekaj črtic o slovenskih pasijonskih igrah na Koroškem, *Dom in svet*, 258 (1912), 11–17.
- Kotnik, France, Nekaj črtic o slovenskih pasijonskih igrah na Koroškem; Pasijonska igra iz Železne Kaple, *Slovenske starosvetnosti*, Ljubljana 1943.
- Kotnik, France, Verske ljudske igre, *Narodopisje Slovencev*, II., Ljubljana 1952 (Kotnik, Verske ljudske igre).
- Kragl, Jože, Zgodovinski drobci župnije Tržič, 1936.
- Kuret, Niko, Praznično leto Slovencev, I., Pomlad, Celje 1965 (Kuret, Praznično leto).
- Mantuani, Josip, Pasijonska procesija v Loki, *Carniola*, 7 (1916), 222–232; 8 (1917), 15–44 (Mantuani, Pasijonska procesija).
- Martimort, Aime-Georges, Handbuch, der Liturgiewissenschaft, II., Freiburg im Breisgau, 1965.
- O naših duhovnih igrah, *Oznanilo*, 5 (1950), št. 26.
- Planina, Lovro, Spomin na škofjeloški pasijon leta 1936 v Škofji Loki (iz osebne pogovora).
- Pogačnik, Jože, Predgovor k "Slovenskemu pasijonu", Kranj, v postu 1932.
- Pokorn, Franc, Loka, *Dom in svet*, 7 (1894), 341.
- Smolik, Marijan, Glasbeno življenje v baročni Ljubljani, *Kronika*, 8 (1960), 183–193.
- t, V kapucinski knjižnici v Škofji Loki hranijo prvi slovenski ohranjeni teatrski tekst, *Glas Gorenjske*, 25. 9. 1965, 10.
- Rupprich, Hans, Frühes kirchliches Drama und bildende Kunst, *Theater in Oesterreich*, Notring-Jahrbuch, 1965.
- Turnšek, p. Metod, Pod vernim krovom, *Ob ljudskih običajih skoz cerkveno leto*, Druga knjiga: Post in velika noč, Ljubljana 1944 (Turnšek, Pod vernim krovom).
- Ušeničnik, Franc, Obrednik oglejske cerkve v ljubljanski škofiji, *Bogoslovni vestnik*, 4 (1924), 1–35, 97–127 (Ušeničnik, Obrednik).
- Valvasor, Die Ehre des Herzogthums Krain, II., Laibach-Nürnberg, 1689, 695.
- Veit, Ludvig Andreas, Volksfrommes Brauchtum und Kirche im deutschen Mittelalter, Freiburg im Breisgau, 1965.
- Veit-Lenhart, Kirche und Volksfrömmigkeit im Zeitalter des Barock, Freiburg 1956.

Vrhovec, Ivan, Iz domače zgodovine, Pasijonska procesija na veliki petek v Ljubljani, *Ljubljanski zvon*, 6 (1886), 87–93.

Žontar, Josip, Zgodovina mesta Kranja, Ljubljana 1939.

OPOMBE

- 1 Seminarska (diplomska) naloga, Teološka fakulteta, Ljubljana 1967 (op. ur.).
- 2 Debeljak, Pasijonske igre, 4–5. – Prim. Rupprich, Frühes kirchliches Drama und bildene Kunst, 9.
- 3 Martimort, Handbuch der Liturgiewissenschaft, II., 249–250.
- 4 Debeljak, Pasijonske igre, 4–5.
- 5 Veit, Volksfrommes Brauchtum und Kirche im deutschen Mittelalter, 101. – Debeljak, Pasijonske igre, 4–5.
- 6 Ušeničnik, Obrednik, 6.
- 7 N. d., 4–5.
- 8 Edm. Martene, De antiq. Eccl. ritib. tom. 3 (Antuerp. 1764) pg. 172. – Cit. po Ušeničnik, Obrednik, 115.
- 9 Ed. Venet. 1585 fol. 262b–266a. – Cit. po Ušeničnik, Obrednik. 115.
- 10 Ušeničnik, Obrednik, 114–116.
- 11 Mantuani, Pasijonska procesija, 223–224.
- 12 Coussemaker, E. de, Histoire de l'harmonie au moyen-age, Paris 1851, 124 nsl. – Pfeiffer, H., Das Klosterneuburger Osterspiel, v: Musica Divina, I., 158; cit. po Mantuani, Pasijonska procesija, 224.
- 13 O razvoju besedila prim. Lange, C. Die lateinischen Osterfeiern, ect. Munchen 1887. – Milchsack, G. Die Oster- und Passionsspiele; Wolfenbüttel, 1880. – Mayer, W. Fragmenta Burana. Berlin, 1901. Wirth, L. Die Oster- und Passionsspiele bis zun 16. Jahrhundert. Halle, 1889. – Mantuani, J. Geschichte der Musik in Wien, I., Wien 1904, 59. – Cit. po Mantuani, Pasijonska procesija, 224.
- 14 Trubar je poznan kot "vulgaris Slovorum cantus"; prim. Čerin, v Trubarjevem zborniku, 232. – Mantuani, Zgodovinski razvoj slovanske cerkvene pesmi, v cerkvenem Glasbeniku, XXXVI, 41. – Cit. po Mantuani, Pasijonska procesija, 225.
- 15 Glede velikonočnice "Jezus je od mrtvih vstal" prim. Ušeničnik, Obrednik, 117–119.
- 16 Salzer, P. A., Illustrierte Geschichte der deutschen Literatur, I., 148. – Pfeiffer, H. Klosterneuburger Osterfeier und Osterspiel, v Jahrbuch des Stiftes Klosterneuburg, I., 11. nsl. – Isti v Musica Divina, I, 158 nsl. – Cit. po Mantuani, Pasijonska procesija, 225.
- 17 Carmina Burana. Na svetlo dal I. A. Schmeller v Bibliothek des literarischen Vereines in Stuttgart, zv. 16, str. 100. – Mayer, W. Fragmenta Burana, Berlin, 1901, 125 nsl. – Cit. po Mantuani, Pasijonska procesija 226.
- 18 Dokaze prim. Mantuani, Gesch. Der Musik in Wien, 57 nsl. – Cit. po Mantuani, Pasijonska procesija, 226.
- 19 Debeljak, Pasijonske igre, 4–5.
- 20 Izvirnik je ohranjen v rukopisu št. 8227 c. kr. Dvorne knjižnice na Dunaju, str. 381 nsl. – Cit. po Mantuani, Pasijonska procesija, 227.
- 21 Mantuani, Pasijonska procesija, 227.
- 22 Moser, H., Volksschauspiel. Deutsches Volkstum. Berlin 1938, III., Bd., 22. – Cit. po Kotnik, Verske ljudske igre, 112.
- 23 Hermann, Geschichte das Herzogthums Karten, II., 351, – Cit. po Kotnik, Verske ljudske igre, 112.
- 24 Cirkular lavantinskega škofa Jožefa Auersperga z dne 12. maja 1770. – Cit. po Kotnik, verske ljudske igre, 112.
- 25 Hermann, n. d. II., 232. – Cit. po Kotnik, Verske ljudske igre, 112.
- 26 Hicinger, P., Nekdanja pasijonska procesija, ZD 1859, 74. – Cit. po Kotnik, Verske ljudske igre, 113.
- 27 De Rubeins, Monumenta ecclesiae Aquilijensis commentario historicochronologico-critico illustrata cum appendice. Auctore F. J. Fran. Bernardo Maria de Rubeis ordinis praedicatorum. Argen-

- tinae 1740, 28 in 30. – Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 113.
- 28 Medini M., *Povijest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku*. Knjiga I., XVI. stol. Zagreb 1902, 12–13. – Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 113.
- 29 Kotnik, *Verske ljudske igre*, 112–113.
- 30 Vurcer, *Nekdanje šole v rušah, Drobtnice*, 19 (1865–1866), 264–266; Kotnik, *Verske ljudske igre*, 103–112; Kotnik, *Nekaj črtic o slovenskih pasijonskih igrah na Koroškem*, Slovenske starosvetnosti, Ljubljani 1943; Kalan, *Baročna kultura*, 161.
- 31 Shakespeare 1564–1616. – Cit. po Kotniku, *verske ljudske igre*, 120.
- 32 Kotnik, *Verske ljudske igre*, 119–120.
- 33 Prim. n. d., 108–109.
- 34 Koblar, *Pasijonske igre*, 110–111.
- 35 Prim. Apontes, F. de, *Autos sacramentales alegoricos y historiales, etc.*, Madrid, 1759–1760. – Schack, Fr., v., *Geschichte der dramatischen Literatur in Spanien*, Frankfurt a. Main, 1854 (zv. 3). – Cit. po Mantuani, *Pasijonska procesija*, 228.
- 36 Mantuani, *Pasijonska procesija*, 228.
- 37 Debeljak, *Pasijonske igre*, 4–5.
- 38 Rokopis pasijonske igre našel leta 1899 Štefan Sibger v *Železni Kapli*. – Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 113.
- 39 L' Estocq, *Geistliche Bürgerspiele in Völkermarkt in 18. Jahrhundere*. Carinthia 1926, 77–79. – Cit. po Kotnik, *verske ljudske igre*, 113.
- 40 Singer, St., *Kultur und Kirchengeschichte des Jauntales*. Dekanat Ebendorf, Kappel 1938, 255. – Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 114.
- 41 Kuret, *Praznično leto*, 183.
- 42 N. d., 183–184.
- 43 Stegenšek, Avg., *Zgodovina pobožnosti sv. križevega pota, Voditelj v bogoslovnih vedah*, XV, 230 v opombi. – Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 114.
- 44 Tekst razgovora je objavil Stegenšek na str. 230–232 XV. 1. Voditelja. Prim. tudi Wackernell, *Altdeutsche Passionsspiele aus Tirol*. Graz 1897, 127. Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 114.
- 45 Turnšek, *Pod vernim krovom*, 176–177.
- 46 Kotnik, *Verske ljudske igre*, 114.
- 47 Kidrič, *zgodovina slovenskega slovstva*, 523.
- 48 Nedelja 12 (1937), 110. – Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 115.
- 49 *Kunsttopographie des Herzogthums Kärnten*, Wien 1889. Oesterr. Kunst-Topographie, I.Bd., 66. – Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 116.
- 50 Naslov po prepisu iz leta 1841, ki je v knjižnici seminarja za slovansko filologijo na Dunajski univerzi. Tam je tudi Unikarjev prepis iz leta 1854 iz Št. Ruperta pri Celovcu in prepis iz leta 1881. Vsi rokopisi so zapuščina Vatroslava Oblaka. – Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 116.
- 51 Kuret, *Praznično leto*, 186.
- 52 N. d., 186.
- 53 Schlossar A., *Deutsche Volksschauspiele*. In *Steiermark gesammelt. Mit Anmerkungen und Erläuterungen nebst einem Anhang: "Das Leiden Christi Spiel aus dem Gurktale in Kärnten."* 1. Bd., Halle 1891. – Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 118.
- 54 Kotnik, *Predigra kostanjevske pasijonske igre*, ČZN 17 (1922), 89 sl. – Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 118.
- 55 Kuret, *Praznično leto*, 186.
- 56 Špicar, J., *Slovenski kmečki pasijon*, Jutro 18. IV. 1943, št. 88. – Cit. po Kotnik, *Verske ljudske igre*, 117.
- 57 Trstenjak, *Slovensko gledališče*, 196. – Cit. po Kotnik, *Nekaj črtic o slovenskih pasijonskih igrah na Koroškem*, Dom in svet 12 (1912), 14.
- 58 Mir 1886, 10. in 25. marec. – Cit. po Kotnik, *Nekaj črtic o slovenskih igrah na Koroškem*, Dom in

- svet, 25 (1912), 14.
- 59 Mir 1887., 25. april. – Cit. po Kotnik, Nekaj črtic o slovenskih igrah na Koroškem, Dom in svet, 25 (1912), 14.
- 60 Kotnik, Nekaj črtic o slovenskih pasijonskih igrah na Koroškem, Slovenske starosvetnosti, Ljubljana 1943, 91.
- 61 Kuret, Praznično leto, 186.
- 62 N. d., 187.
- 63 Kotnik, Verske ljudske igre, 116–117. – Isti, Nekaj črtic o slovenskih pasijonskih igrah na Koroškem, Dom in svet, 25 (1912), 15–17. – Oznanilo, 5 (1950), št. 26.
- 64 Kuret, Praznično leto, 184.
- 65 Od njih je to poizvedel Mihael Šket, župnik v Loki. – Cit. po Kotnik, Verske ljudske igre, 115.
- 66 Officium tenebrarum, Rumpelmette, Strašnice je odpravil V. Rišpl, ki je bil 1864–1870 župnik v Loki. – Cit. po Kotnik, Verske ljudske igre, 115.
- 67 Stegenšek, Avg., Zgodovina pobožnosti sv. križevega pota, Voditelj v bogoslovnih vedah, 15 (1912), 62–63. – Cit. po Kotnik, Verske ljudske igre, 115.
- 68 Kuret, Praznično leto, 185.
- 69 Kotnik, Verske ljudske igre, 115. – Prim. Turnšek, Pod vernim krovom, 169.
- 70 Kuret, Praznično leto, 175.
- 71 N. d., 185.
- 72 Stegenšek, Avg., Zgodovina pobožnosti sv. križevega pota, Voditelj v blagoslovnih vedah 15 (1912), 250. – Cit. po Kotnik, Verske ljudske igre, 116.
- 73 Kuret, Praznično leto, 185.
- 74 N. d., 186. – Prim. Turnšek, Pod vernim krovom, 169.
- 75 Vrhovec, Pasijonska procesija na vel. petek v Ljubljani, 87.
- 76 Kalan, Baročna kultura, 149–151.
- 77 Smolik, Glasbeno življenje v baročni Ljubljani, 191–192. – Prim. Ušeničnik, Obrednik, 101.
- 78 Koblar, Pasijonske igre, 113. – Prim. Kalan, Baročna kultura, 153 nsl. – Kidrič, Zgodovina, 107.
- 79 Vrhovec, Ljubljanski zvon 1886. – Cit. po Koblar, Pasijonske igre, 112.
- 80 Vrhovec, Pasijonska procesija na vel. petek v Ljubljani, 87.
- 81 Valvasor, XI, 695. – Cit. po Koblar, Pasijonske igre, 113.
- 82 Koblar, Pasijonske igre, 113. – Prim. Trstenjak, 10. – Cit. po Kalan, Baročna kultura, 163.
- 83 Mantuani, Pasijonska procesija, 229.
- 84 Koblar, Pasijonske igre, 114.
- 85 Vrhovec, Pasijonska procesija na veliki petek v Ljubljani, 87.
- 86 Prim. Dimitz, Geschichte Krains III, 472 in Mittheil. des hist. Ver. f. Kr., 1857, 100. – Cit. po Koblar, Pasijonske igre, 113.
- 87 Koblar, Pasijonske igre, 114.
- 88 Vrhovec, Pasijonska procesija na veliki petek v Ljubljani, 87.
- 89 Kuret, Praznično leto, 179.
- 90 Valvasor III/695. – Cit. po Kalan, Baročna kultura, 164.
- 91 Kuret, Praznično leto, 178.
- 92 Smolik, Glasbeno življenje baročni Ljubljani, 191.
- 93 Kuret, Praznično leto, 179.
- 94 Vrhovec, Pasijonska procesija na veliki petek v Ljubljani, 90.
- 95 Mitth. des hist. Ver. f. Kr., 1895, 92 po rokopisu iz Schönlebnove zapuščine. Tam se nahaja med drugim tudi: Aufkündigung so beschehen von P. Amando, Guardian der armen Kapuziner, wegen der gewöhnlich gehaltenen heil. Charfreitags-Procession an die Bruderschaft Redemptoris mundi zu Laibach. 1. juni, 1681. – Cit. po Mantuani, Pasijonska procesija, 230.
- 96 Izvirnik je bil v posesti g. deželnosodnega predsednika Ad. Elsnerja, sestoji se iz štirih čez pol preganjenih listov ter nosi naslov: "Ordnung Der Passions Procession 1690 Jahr 1961(?)." – Cit. po

- Mantuani, Pasijonska procesija, 230.
- 97 Prim. Blätter aus Krain, 1865, 99. – Cit. po Mantuani, Pasijonska procesija, 230.
- 98 Kuret, Praznično leto, 179.
- 99 Vrhovec, Pas. procesija na veliki petek v Ljubljani, 87–93. – Prim. Koblar, Pasijonske igre, 125.
- 100 Kuret, Praznično leto, 179. – Prim. Gruden, Pričetki našega janzenizma, 124–125.
- 101 Gruden, Janzenizem v našem kulturnem življenju, 132.
- 102 Kuret, Praznično leto, 180.
- 103 Mitthei. des hist. Ver. f. Kr. 1856, 34. – Cit. po Koblar, Pasijonske igre, 114.
- 104 Prim. Kalan, Baročna kultura, 163; Kidrič, Zgodovina, 107.
- 105 Kotnik, Nekaj črtic o slovenskih pasijonskih igrah na Koroškem, Slovenske starosvetnosti, 89.
- 106 Kap A. Lj., fasc. 40. št. 29, 97 št. 33. – Cit. po Žontar, Zgodovina mesta Kranja, 220.
- 107 Žontar, Zgodovina mesta Kranja, 219. – Kuret, Praznično leto, 179–180.
- 108 Koblar, Pasijonske igre, 114.
- 109 Prim. Predstavo Drabosnjakove pasijonske igre leta 1911, Kotnik, Slovenske starosvetnosti, 96.
- 110 Kosta, Besprach ein Passionschauspiel in Krain, 69–70.
- 111 Žontar, Zgodovina mesta Kranja, 242–243.
- 112 Hicinger, P., Nekdanja pasijonska procesija, Zgodnja Danica 1859, 73–74. – Cit. po Kotnik, Verske ljudske igre, 110.
- 113 Kragl, Zgodovinski drobci župnije Tržič, 183.
- 114 Hicinger, Nekdanja pasijonska procesija, Zgodnja Danica 1859, 73–74. – Cit. po Kotnik, Verska ljudska igra, 110–111.
- 115 Kotnik, Verske ljudske igre, 111. – Prim. Kuret, Praznično leto, 183. – Turnšek, Pod vernim krovom, 175.
- 116 Prim, Kidrič, Zgodovina, 110.
- 117 Mantuani, Pasijonska procesija, 231–232.
- 118 Koblar, Pasijonske igre, 115–116.
- 119 N. d., 116–119.
- 120 Instructio Pro Processione Locopolitana, 5 b. – Cit. po Mantuani, Pasijonska procesija, 17–18.
- 121 Mantuani, pasijonska procesija, 44. – Kalan, Baročna kultura, 166.
- 122 Vsebina 4. vabilnega listka. – Koblar, pasijonske igre, 119.
- 123 Kalan, Baročna kultura, 165.
- 124 N. d., 166–167.
- 125 Originalu so priložene tudi: "Note z moderno notarijo" z naslovom: Note k spevom pasijonske procesije v Škofji Loki. V moderno notarijo prestavil dr. Jos. Čerin (brez datuma). Arhiv kapucinskega samostana v Škofji Loki.
- 126 Civilno ime p. Romualda je prvič objavil Rupel: Zgodovina slovenskega slovstva I., (1951), 150. – Cit. po Kalan, Baročna kultura, 164.
- 127 Arhiv kapucinskega samostana v Škofji Loki.
- 128 Kotnik, Verske ljudske igre, 110.
- 129 Debevec, 159. – Cit. po Kalan, Baročna kultura, 165.
- 130 Kuret, Praznično leto, 182.
- 131 V kapucinski knjižnici v Škofji Loki hranijo prvi slovenski ohranjeni teaterski tekst, 10.
- 132 Iz osebnega pogovora s takratnim namestnikom župana in predsednikom Obrtnega društva v Škofji Loki Lovra Planine.
- 133 Debeljak, pismo od 31. maja 1966.
- 134 J. P., Dva Pasijona v Slovenskem gledališču, Novi list, 21. april 1966.
- 135 Prim. Mantuani, Pasijonska procesija, 40–43.
- 136 Koblar, France, Starejša slov. drama 1951, 150. – Cit. po Kalan, Baročna kultura, 167.
- 137 Koblar, 150–151. – Cit. po Kalan, Baročna kultura, 168.
- 138 Kalan, Baročna kultura, 167–171.

O PASIJONSKIH IGRAH IN PROCESIJAH NA SLOVENSKEM, 1967

V zgodovini raziskovanja pasijonskih procesij na Slovenskem je pred več kot štiridesetimi leti nastalo delo, ki je do nedavnega ostalo v rokopisu, a je vendar vredno vsaj pozornosti tistih, ki se s pasijonsko problematiko strokovno ukvarjajo. To je diplomska naloga, s katero je teološke študije končal kapucin p. Robert Podgoršek na ljubljanski teološki fakulteti leta 1967 pri mentorju prof. Marijanu Smoliku. Besedilo, ki v tipkopisu obsega 54 strani, je bilo lani razmnoženo v ducat izvodih in je dostopno v nekaterih knjižnicah pod prvotnim naslovom: O pasijonskih igrah in procesijah na Slovenskem.

Podgorškovo delo skuša podati strnjen pregled dotedanje vednosti o nastanku pasijonskih procesij nasploh in zlasti o njihovi navzočnosti na Slovenskem. V prikazu stanja raziskav, kakšno je bilo leta 1967, je izhajal zlasti iz ugotovitev starejših raziskovalcev, kakor sta A. Koblar in J. Mantuani, ter onih iz dobe med vojnama in tik po drugi vojni, kakor so T. Debeljak, F. Kidrič, F. Kotnik, N. Kuret, M. Smolik idr. Izmed del novejših avtorjev je upošteval F. Kalana, le posredno pa tudi F. Koblarja in M. Rupla. Zadnja okoliščina ne vpliva bistveno na domet Podgorškovega dela, saj v dobi od konca vojne do 1967 niso prišla na dan bistveno nova dokumentarna dejstva o tekstih pasijonskih procesij. V literarni zgodovini se je spremenilo le njihovo vrednotenje; to je navkljub povojnemu totalitarnemu ozračju raslo v pozitivno smer, kakršno je kajpada zastopal tudi Podgoršek.

Prvi del študije povzame starejše raziskave o nastanku pasijonskih procesij in pokaže, da vse izvirajo iz liturgičnega obredja velikega tedna in velike noči v zgodnjem srednjem veku. Največji krščanski praznik že sam po sebi vsebuje vrsto dramatičnih prvin: tri Marije, ki gredo h grobu; prikazen angelov, ki povesta, da je Jezus vstal; srečanje Marije Magdalene z Jezusom; apostola Peter in Janez, ki tečeta h grobu, itn. Podgoršek je iz raznih razprav učinkovito povzel bistvene informacije o tem, kako je iz omenjenih elementov že v zgodnjem srednjem veku nastala velikonočna procesija kot del velikonočne liturgije in kako je do visokega srednjega veka postopoma prerasla v obliko, ki se je že ločila od liturgije, dobila mnoge nove vsebinske elemente, zlasti pasijonske, se iz cerkve preselila na trg in

privzemala vse več slikovitih uprizoritvenih, spektakelskih prvin, hkrati pa so v njeno besedilo vdirali ljudski jeziki, ki se jim je latinščina že v visokem srednjem veku nemalo umikala. Pohvale vredno je, da Podgoršek pri tem prikazu ni le povzemal že dognanih ugotovitev drugih, marveč je uporabil tudi domače slovensko gradivo, ki mu je bilo dostopno, – namreč izvod oglejskega obrednika iz ljubljanske stolnice iz leta 1495, ter iz njega rekonstruiral potek velikonočne procesije v naši stolni cerkvi ob koncu srednjega veka.

Drugi del Podgorškove študije ima naslov Pasijonske igre. Obravnava torej uprizoritve z velikonočno snovjo, ki so potekale v vaškem ali trškem okolju, prirejale so jih vaščani sami in so se zato še bolj kakor pasijonske procesije oddaljile od čisto verske, evangeljske vsebine s številnimi ljudskimi, tudi komičnimi elementi. V tem poglavju so – zlasti po Kuretu, Kotniku in Stegenšku – zbrani glavni podatki o pasijonski igri v Železni Kapli, o Drabosnjakovem pasijonu, o pasijonski igri v Loki pri Zidanem Mostu idr. Vsi ti podatki so večidel še danes relevantni, saj razen razprave E. Prunča o Kapelškem pasijonu bistveno novih ugotovitev na tem področju pozneje skorajda ni bilo. Besedila teh iger večidel niso ohranjena, kar o njih vemo, vemo le iz pričevanj, zbranih v dobi okrog leta 1900.

Zadnji, tretji del Podgorškove študije ima naslov Pasijonske procesije. Avtor je deloma po ugotovitvah Filipa Kalana in Marijana Smolika, deloma pa z lastnim raziskovanjem primarnih virov – kar je posebej omembe vredno – prikazal osnovne značilnosti jezuitskih in kapucinskih procesij. Poglobil se je predvsem v ohranjene tiskane sporede jezuitskih spokornih in kapucinskih pasijonskih procesij v Ljubljani in skušal iz njihovih skopih določnic razbrati postopen razvoj gledaliških prvin, s katerimi so prireditelji gledalcem posredovali skrivnosti Kristusovega trpljenja. Nato je zbral obstoječe historične podatke, raztresene pri Valvasorju, Kosti, Hicingerju, A. Koblarju idr., ter pregledno razporedil večino tega, kar vemo o ljubljanski kapucinski procesiji, o novomeški, kranjski in tržiški procesiji. Podrobneje se je posvetil orisu Škofjeloške procesije in njenim uprizoritvam v 20. stoletju. V ta namen je celo navezal pisni stik s Tinetom Debeljakom v Argentini, ki je 1936 poskusil s historično rekonstrukcijo pasijona.

Besedilo Roberta Podgorška kot sklepno delo ob koncu teološkega študija ni moglo imeti čisto raziskovalnih ambicij – čeravno vsebuje nekaj izvirnih raziskovalnih spoprijemov s primarnimi viri. Še danes pa je za leto nastanka – 1967 – zanimiv in kompetenten pregled glavnih razvojnih črt in pojavov pasijonskih procesij. V letu 1967 je bilo to eno prvih sintetičnih preglednih del o tej temi. Pozneje so drugi raziskovalci ugotovili marsikaj novega, vendar njihove ugotovitve zvečine dopolnjujejo Podgorškov pregled problematike, ne pa, da bi ga spreminjale.

Opaznejši odmik med Podgorškovo študijo iz leta 1967 in novejšimi pogledi je – če nekoliko odmislimo čisto historična vprašanja – videti le v vrednotenju in

razumevanju avtorstva Škofjeloške procesije. Zdi se, da se Podgoršek nagiba k podarku, da gre za izvirno in edinstveno Romualdovo delo, medtem ko se moramo danes nagniti tudi k možnosti, da je podobnih pasijonov verjetno obstajalo več, da v Škofjeloškem nedvomno vidimo tudi sledi starejših verzij pasijona in da vse to kaže na izjemno višino slovenske baročne krščanske kulture kakor tudi na njeno široko razprostranjenost in usidranost v mnogih slovenskih krajih, celo vaseh. Literarna in gledališka kultura v slovenskem jeziku sta imeli v Romualdovi dobi že dostojno tradicijo – najmanj sto let. Žal, da se nam je od vse te slovenske baročne verske dramatike ohranila le Škofjeloška procesija. K sreči vsaj ta.

- 13 -

kar so predstavljali. Madi bi igro uprizorili na prostem, pa vzeme ni bilo ugodno. Igra nam je bila postna služba božja, zato smo se vzdržali vsakega smeha in ploskanja, skupno smo molili in peli ter končali igro z evharističnim blagoclovom v farni cerkvi Medelja VII, 1952, 110. - Citirano po Kotnik P., Verske ljudske igre, Mar. Slov. II, Lj 1952, 115/. 12 (1937) 110. - 45

Drabosnjakov pasijon.

X V cerkvi sv. Bent Juriju na Strmcu je visel na postu postni prt, ki so ga leta 1629 nabavili in obesili Hanns Khevenhüller pl. Michelberg in Landskron, župnik Blaž Poznič in cerkvena ključarja Miklavž Tremi lnik in Primož Lichbol. Na prtju so bili upodobljeni prizori iz Kristusovega trpljenja Kunsttopographie des Herzogtums Kärnten. Wien 1889. Oesterr. Kunst-Topographie, I. Bd., 66. - Citirano po Kotnik P., Verske ljudske igre, Mar. Slov. II, Lj 1952, 110/. Na Strmec je hodil v cerkev tudi Schuster, P. d. / doma s Kostanj nad Vrbskim jezerom Andrej Drabosnjak in gotovo gledal v postu Jezusovo bridko trpljenje na postnem prtju. Razen tega je sestavil tudi "Bukvice svetiga križa ali od Kristusoviga terplenja inu smerti Jezusa krixusa niegove svete smrti" (rpk). V molitveniku ima tudi "Litanijsko od terpenja inu smerti Jezusa Kristusa". Gotovo je tudi sam gledal pasijonske igre v kakem sosednjem kraju - recimo v Glani (Glanhofen) ali kje drugod, saj so jih povsod igrali. Kristusovo trpljenje ga je tako močno ~~prejeto~~ da se je odločil, prevesti nemško pasijonsko igro v slovenščino, kar je storil

IV D I T I N E

Cap. I.

Leta manunga meni cillu dobru dopade, inu mejnim de ta, kir je te Buqve smislil inu pissal, je vejdez h inu naloz h noter postavil, de se ty z bafsi inu imena li drugim Bibelskim risniz hnim Buqvam nerajmajo, de bi stém té, kir je beró, opominal, de se tu nej taku sgudilu, temuz h de je le enu duhounu svetu smishlenje.

Iudit,

Inu h' timu se ta imena filnu rajmajo. Sakaj Iudit se rezhe Iudca, tu je, Iudouska deshela, katera je ena poshtena sveta Vduva, tu je, Boshji folk, kir je vselej ena sapuz h bena Vduva, ali vsaj poshtena inu sveta, inu ostane z hista inu sveta v Boshji besfedi, inu pravi Veri, se kashrigá inu molí, Olofernes se rezhe profanuu dux, vel oubernator, Aidouski, neverni, ali nekár h hantli Galbud ali Vindca, Tufo, ali Sovrasbniki

Olofernes,
Betulia,

Iudje tako bassen ygrali, kàkòr se pèr nas Passion ygrá,

Inu more biti de so Iudje tako bassen ygrali, kàkòr se pèr nas Passion ygrá, inu druge svete Istorie: S' katerim so ony svoj folk, inu te mlade, vuzbili, kàkòr v' enim gmajn Pildi ali Sbeegli, na Buga se savupati, brumsku je dershati, inu vus trost inu pomuz h od Buga vupati, u' vseh nujab, a uper vse sovrashnike.

Philonova Modrustf.

Satu so letu ene lépe, dobre, svete, inu pridne Buqve, katere imamo my Karscheniki radi brati. Sakaj te besfede, katere letukaj te Persone govoré, se imajo saftopiti, kàkòr de bi nje govuril, en Duboumi svet Poet ali Prerok, is S. Duba, kateri take Persone naprej stavi, v' taki ygrí, inu nam skusi nje prediguje. Inu taku slisbi na lete Buqve Philonova Modrustf, katera Tyranne, ali Gospoz h bino kir fylo áelajo, svary, inu Boshjo pomuz h hváli, katero on svojmu folku skasuje, etc. kàkòr ena Pejssen na takovo ygro, katera dobru more en gmajn Exempel téhstih Buqvi imenovana biti.

Jurij Dalmatin, Biblija, 1584, detajl

PASIJONI PRI NAS ŽE PRED LETOM 1584

Pisati mislim o poročilu, da so v Slovenskih deželah prikaz Jezusovega križevga pota, torej pasijon, igrali že pred letom 1584, kar je vsaj že 33 let prej, kot pišejo zgodovinarji slovenskega gledališča. O tem sem začel pisati že v Književnih listih časnika Delo ob stoti obletnici smrti našega velikega zbiralca ljudskega izročila Matije Valjavca Kráčmanovega, leta 1997. Urednik Pasijonskih doneskov pa meni, da bi vsebina morda zanimala tudi Ločane in druge, ki se zdaj prav posebej prizadevno in požrtvovalno ukvarjajo s pasijoni.

POT DO DALMATINOVE JUDITE

Naj najprej povem, kako sem se srečal s tem starim pasijonom. Mladinska knjiga je leta 1968 izdala ponatis Dalmatinovega prevoda Biblije iz leta 1584. To delo se celo med vsemi jeziki sveta uvršča med prve prevode celotnega Svetega pisma. A branje Svetega pisma v katoliških krajih ni bilo v navadi. Pa ne le zato, ker je bila knjiga draga in tudi ne morda zaradi novoveškega komunizma. Staroveški komunizem pa je, kot izvemo v Apostolskih delih (Apd 4,32), tako otrok samega krščanstva. Za te zgodnje kristjane, »skupnike« je bilo značilno, da niso imeli več lastnine, »ampak je bilo vse njih **skupno**«, kar se po latinsko glasi »sed erant illis omnia **communia** (izg. **komunija**)«. Tako je namreč to značilnost zgodnjih kristjanov sveti Hieronim, z zdaj našega Krasa, prevedel v latinščino ter dal s tem komunizmu še zdaj veljavno ime. Branje Svetega pisma pa pri nas ni bilo v navadi zato, ker tega ni dovoljeval sam papežev Rim. Knjiga je bila namreč kot prva na seznamu navadnemu ljudstvu prepovedanih knjig, namreč na seznamu z imenom »Index librorum prohibitorum«, ki so ga razveljavili šele nedavno, sredi leta 1966. A tudi ne bom trdil, da so me v družini k branju verskih knjig spodbujali, niti ne bom pogreval številnih vzrokov za zadržanost do cerkvene politike. Omenil bom samo en dovolj poveden dogodek, ki mi ga je iz svoje življenjske izkušnje povedala mama Zvonimira Antonija (1918–1985). Kot drobno 8-letno deklico jo je namreč v Ljubljani pri šolskem verouku, ki je bil tedaj za vse učence obvezen, za drobno otroško nepazljivost katehet zlasal, in to tako surovo, da ji je izpulil cel šop las. A naj poudarim, da me je mama učila vljudnosti do verujočih, hkrati pa je povedala, da je najboljša vera: poštenje. K branju ponatisa Dalmatina nas je gledalce v eni

takratnih televizijskih oddaj spodbujal slavist Bratko Kreft, ker, da to sodi k spoznavanju slovenske zgodovine in jezika. A nakupovalne in bralne pomisleke mi je dokončno odstranil šele nihče drug kot voditelj boljševikov Vladimir Iljič Uljanov - Lenin. Leta 1970 smo bili v Sovjetski zvezi, kjer so nam v moskovskem Kremlju pokazali tudi nekdanje Leninovo stanovanje s kar zajetno knjižnico. Medtem ko so drugi bolj zavzeto poslušali razlago vodnice, sem stopil k policam in bral naslove knjig, ki jih je imel. Na eni od debelih je pisalo »Biblija«. Glej, glej, sem si mislil: če se Leninu ni zdelo odveč to branje ter mu ni škodovalo, tudi meni ne bo. In sem po vrnitvi zbral denar, v Nazorjevi ulici kupil Dalmatinovo Sveto pismo ter ga postopoma začel brati. Marsikaj sem sprva težko razumel, tako tudi miselni vozeli v uvodu k Juditini knjigi, ki govori o basni, sveti zgodovini ter pasijonu.

ZAPIS V BOHORIČICI

Prav ta uvod si zdaj oglejmo pobliže v prepisu in posodobitvi. Še prej pa malo osvežimo, kako beremo našo staro pisavo bohoričico. Beremo jo tako, kot beremo zdajšnje slovensko pisavo, razen pri črkah c, z in s, ter pri črkah, ki imajo zdaj strešico. Kadar piše v bohoričici »z«, ga preberemo kot »c«. Črko, imenovano kratki »s«, preberemo kot »z«. Dolgi »j« pa tudi zdaj beremo kot »s«, če za njim ne stoji črka h. Črke, ki imajo zdaj strešice, so prej v bohoričici pisali s po dvema črkama, tako se »zh« prebere kot »č«, »sh« preberemo kot »ž«, »jh« pa označuje zdajšnji »š«. Ker pa o slovenskih glasovih niso bili vsi enako poučeni, so s črkjem »jh« večkrat zapisovali tudi glas »ž«. Nedosledno je tudi branje velike črke S, saj je to lahko ali s ali z. V naslednjem spisu nastopa tudi y kot trdi i; in ostri s torej: š. Zdaj pa začnimo z Dalmatinom:

Apocripha stariga testamenta

Judit

PREDGVVOR ZHES

Iuditine Buqve

D.M.L.

Kadar bi se moglu is gvišnih, Ištori isvishati, de bi se taku rišnizhnu bilu sgudilu, kakòr v'letih Buqvah štóji pišfanu: Taku bi letu ene shlahatne Buqve bile, kir bi tudi špodobnu iméle v'Biblij biti. Ali oné se teshku rajmajo štémi

Ištoriami S. Pišma, suššeb s'Ieremiom inu Ešram, katera kasheta, koku je Ierusalem bilu resdjanu, inu vša deshela opušzena, inu potle kumaj špet pozimpranu, v'tém zhaši téh Peršianou Krajleštva, kateri šo všo deshelo okuli, pod šabo iméli.

Timu supèr pišheo lete Buqve v'pèrvim Capituli, de bi bil Nebukad Nezar, Babylonški Krajl, štuprou šj naprej vsel teiste dobivati, inu govory na ta van, kakòr

de bi se te rizhy, v'letih Buqvah sapišfane, bile sgudile, pred téh Iudou jezho, inu pred téh Peršianou krajlovanjem. Spet pravi Philo, de bi se tu bilu sgudilu, kadar so vshe Iudje is Babilonške jezhe špet nasaj bily prišhli pod Krajlom Aššverom, v katerim zhaši nešo Iudje ni Templa ni Ierusalemata bily šhe pozimprali, ni lastniga ladanja imeli. Oštane taku smota inu zvizbel, sa zhašfov inu imen volo, de jih nigder nemorem vkup srajmati.

Eni mejnio de lete Buqve se néšo taku sgudile, temuzh de je teište en švet duhouni Mosh, taku smišlil, inu vkup slushil, inu je v'nyh hotil naprej namalati inu pokasati Iudouskiga folka šrezho inu obladanje, super vse nyh šovrashnike, kateru je nym Bug vselej zhudnu dal. Runu, kakòr tudi Salomo v'švoih Višfokih Pešnih, tudi on od ene Neveste smišhlava inu poje, inu všaj štem obene gvifšhne pèršhone nepoméni, ni tudi de bi se taku bilu sgudilu, temuzh mejni vus Israelski folk. Inu kakòr S. Iansh v'švoim resodevanju, inu Daniel, veliku Pildou inu Svirin malata, s'katerim onadva nikar take pèršhone ali rizhy temuzh vso Kàršzhanško Cerkou inu Krajleštva pomenita. Inu našh G O S P V D Crištus šam v'Evangelij škusi take priglihe rad govory, inu pèrglihuje Nebesku Krajleštvu dešfetim Dezhlam, Item enimu Kupzu inu Perlinu, eni Kruhopekini, enimu shenfovimu sèrnu, Item Ribizhom inu Mresham. Item Paštirjem inu Ouzam, inu takim drugim rizhem vezh.

Leta manunga meni cillu dobru dopade, inu mejnim de ta, kir je te Buqve smišlil inu pišfal, je vejdezh inu nalozh notèr poštavil, de se ty zhaši inu imena h drugim Bibelskim rišnizhnim Buqvam nerajmajo, de bi štém té, kir je beró, opominal, de se tu nej taku sgudilu, temuzh de je le enu duhounu švetu šmišhjenje.

Inu h'timu se ta imena filnu rajmajo. Sakaj Iudit se rezhe Iudea, tu je, Iudouška deshela, katera je ena pošhtena šveta Vduva, tu je Boshji folk, kir je vselej ena sapušzhena Vduva, ali všaj pošhtena inu šveta, inu oštane zhišta inu šveta v'Boshji bešfedi, inu pravi Veri, se kašhtigá inu moli. Olofernes se rezhe profanus dux, vel gubernator, Ajdouški, neverni, ali nekàršzhanški Gospud ali Viuda: Tu šo vši šovrashniki Iudouškiga folka. Betulia (kateru Méstu tudi nikder nej snanu) se rezhe èna Dezhla, h'pomenenju, de šo v'témištim zhaši ty brumni Verni Iudje, bily ta zhišta Dézhla Boshja, pres všiga Malikovanja inu nevere, kakòr šo ony v'Iesaiu inu Ieremiu imenovani: Škusi kateru šo ony neobladani ostali, najsi so v'nujah bily.

Inu more biti de šo Iudje tako bašfen ygrali kàkòr se pèr naš Pašion ygrá, inu druge švete Ištorie: S'katerim šo ony švoj folk, inu te mlade, vuzhili, kakòr v'enim gmajn Pildi ali Špegli, na Buga se savupati, brumšku se dèrshati, inu vus trošht inu pomuzh od Buga vupati, u'vseh nujah, supèr vse šovrashnike.

Satu šo letu ene lépe, dobre, švete, inu pridne Buqve, katere imamo my Kàršzheniki radi brati. Sakaj te bešfede, katere letukaj te Peršone govoré, se imajo saštopiti, kakòr de bi nje govuril, en Duhouni švet Poet ali Prerok, is S. Duha, kateri take Peršone naprej štavi, v'taki ygri, inu nam škusi nje prediguje. Inu taku

flifhi na te Buqve Philonova Modrust, katera Tyranne, ali Gofpofzhino kir sylo delajo, fvary, inu Boshjo pomuzh hvali, katero on fvojmu folku fkasuje, etc. kakòr ena Pejffsen na takovo ygro, katera dobru more en gmajn Exempel téhiſtih Buqvi imenovana biti.

JEZIKOVNA POSODOBITEV JUDITINE KNJIGE

Naj zdaj to presadim v sodobno slovenščino. Kar je v oklepajih, so le moje razlage ali primerjave.

Apokrifne knjige Starega testameta. Predgovor k Juditini knjigi. DML

Če bi se moglo iz zanesljivih zgodovin ugotoviti, da se je v resnici zgodilo tako, kakor piše ta knjiga, bi bila to žlahtna knjiga in bi bila lahko v Bibliji uvrščena spodobno. Vendar pa jo je težko uskladiti z zgodovino, zlasti s (knjigama) Jeremije in Ezdra. Tadva povesta, kako je bil razdejan Jeruzalem ter (kako je opustela) vsa dežela, kako so jo potem znova pozidali (in sicer) za časa kraljevanja Perzijcev, ki so imeli pod seboj vso deželo (in druge) okrog.

Nasprotno pa ta (Juditina) knjiga v prvem poglavju piše (kot) da naj bi bil babilonski kralj Nebukadnesar šele hotel dobiti te dežele, ter govori na ta način, kakor bi se te reči, ki so zapisane v (Juditini) knjigi, bile zgodile, še preden so prišli Judje v ječo (ujetništvo), in pred kraljevanjem Perzijcev.

Filon (= največji judovsko-helenistični filozof, ki je živel od okrog 30 pred Kr. do 40 po našem štetju ter vse življenje deloval v Aleksandriji) meni, da bi se to (lahko) zgodilo, ko so Judje že prišli iz babilonske ječe (namreč) za časa kralja Ahasverja (= perzijskega kralja Kserksa). V tistem času, ko Judje niso imeli ne templja niti še niso zgradili Jeruzalema, niti niso imeli svoje oblasti. Tako ostaja zmešnjava in dvom glede imen, da jih (= Dalmatin) nikjer ne morem uskladiti.

Nekateri pa menijo, da se (vsebina) te knjige ni zgodila tako, ampak da si jo je izmislil neki sveti duhovni mož in zložil tako, ter je v njej hotel naslikati in pokazati srečo judovskega ljudstva, njihovo obvladovanje sovražnikov, kar jim je Bog vselej čudežno dal. Ravno tako tudi Salomon v svojih visokih pesmih poje in si izmišljuje o neki nevesti in vsaj s tem nobene določene osebe ne misli, niti ne, da bi se tako zgodilo, temveč misli na vse izraelsko ljudstvo. In prav tako, kakor sveti Janez v svojem razodetju ter Daniel, veliko slik in zveri slikata, s katerimi nikakor ne mislita na takšne osebe ali reči, temveč na vso krščansko cerkev. Pa tudi sam naš gospod Kristus v evangelijih rad govori s takšnimi prilikami in primerja nebeško kraljestvo z desetimi dekleti, prav tako s kupcem in z biserom (Perlinu), z neko pekarico (kruhopekino), z gorčičnim semenom, prav tako z ribiči in z mrežami, pa s pastirjem in z ovci ter še razne druge primere.

To mnenje je meni (= Juriju Dalmatinu) zelo všeč ter menim, da ta, ki si je izmislil to knjigo in (jo) pisal, jo je vede in nalašč tako uredil (noter postavil), da se časi in imena ne ujemajo z drugimi resničnimi knjigami, zato, da bi tiste, ki jo berejo, opomnil, da se to ni zgodilo tako, ampak da je to le neka duhovna sveta izmišljenost (zamisel).

Tudi imena se zelo skladajo, saj Judit pomeni Judeja, torej Judovska dežela. Predstavlja pošteno sveto vdovo, torej Božje ljudstvo. Je vselej zapuščena vdova, ali vsaj poštena in sveta ter ostane čista in sveta v Božji besedi ter v pravi veri, se kaznuje in moli. Holofernes nastopa v pomenu posvetnega kneza, (lahko bi mu rekli) gubernator, poganski neverni ali nekrščanski gospod ali vojvoda. (Potemtakem predstavlja) vse sovražnike judovskega ljudstva. Tudi ni znano, katero mesto bi bilo Betulija, (beseda) pomeni dekle. Pomeni, da so v tistem času bili pobožni, verni ljudje čista Božja devica, brez vsega malikovanja in nevere, kakor so imenovani v Jeremiju in Izaiju. Na tak način so ostali nepremagani, čeprav so bili v hudih stiskah.

In morebiti, da so Judje tako basen igrali, kakor se pri nas pasijon igra in druge svete istorije, s katerimi so – kakor s kakšnim splošnim zgledom ali podobo – svoje ljudstvo in mladino učili zaupanja v Boga, pobožnosti, ter upanja v vso tolažbo (trošt) in pomoč od Boga v vseh stiskah, zoper vse sovražnike.

Zato je to lepa, dobra, sveta in koristna knjiga, ki jo moramo mi kristjani radi brati. Te besede namreč, katere govore tu te osebe, je treba razumeti, kakor da bi jih iz svetega Duha govoril svet duhovni pesnik ali prerok, kateri postavlja takšne osebe v taki igri in nam z njimi pridiga. Zato k tej knjigi sodi Filonova modrost, ki svari tirane ali nasilno oblast ter hvali Božjo pomoč, ki jo on (= Bog) izkazuje svojim ljudem itd. (Ta modrost je) kakor kakšna pesem na tako igro, in jo vsekakor moremo imenovati preprosti zgled prav te knjige.

POVZETEK

Najbrž ne bo odveč, če napravimo še kratek povzetek tega uvoda. Reči se da, da se je besedilo Juditine knjige protestantskim teoretikom in magistru teologije Juriju Dalmatinu zdelo lepo in poučno. Hkrati pa vsebinsko premalo skladno z drugimi deli Svetega pisma. Zato je domneval, da bi utegnili Judje to besedilo le uprizarjati kot poučno basen, podobno, kot SE (= v letih pred 1584) PRI NAS (torej v Slovenskih deželah) IGRA PASIJON IN DRUGE SVETE ISTORIJE.

Vozli navidezne bogokletnosti

Miselni vozec torej tiči v nenavadni povezavi besede basen in besede pasijon. Kaj je Dalmatin menil z basnijo? Morda igro, igranje, pripoved? Kaj mu sploh

pomeni beseda pasijon? Vsa reč se še bolj zamota, če gremo gledat besednjak, slovarček, z imenom »Register besed, ki se na Kranjskem, Koroškem, ... drugače govore«, ki je natisnjen na koncu Dalmatinove Biblije. Tam namreč – toda le Korošcem – nalože, da morajo pomen besede basni razumeti kot »nepridni marini«, torej kot prazno govorjenje, pravljice. Zato sem iskal, kje kaj piše o pasijonih in o takšnem igranju ter kaj kdo meni o basni. A mislim, da je odgovor dala šele logika in matematična enačba.

Precej pozneje sem v sodobni slovenščini pripravil za knjižno objavo tisti del bogatih ljudskih pripovedi, ki jih je bil sicer v narečjih zapisal Matija Valjavec Kračmanov ter jih objavil leta 1858. Tedaj, leta 1997, je minilo sto let od njegove smrti. V knjigi bi prikazal tudi še starejše Valjavčeve predstavitve teh pripovedi iz časnika Novice. V onem časniku je namreč Valjavec – a so tudi nekateri drugi, skupaj z dr. Janezom Bleiweisom – za izraz mitologija uporabil takrat ustvarjeni domači izraz: basnoslovje. Miklošič je namreč na podlagi branja številnih starih slovanskih knjig in zapisov ugotovil, da je beseda basen starim pomenila isto kot Grkom beseda mythos, in Latincem fabula, in je to objavil v slovarju. Valjavec in njegov dunajski univerzitetni profesor slavist svetovnega ugleda Franc Miklošič sta tedaj že tudi pričakovala, da se bo dalo iz nekaterih naših ljudskih pripovedi izluščiti, kakšno je bilo slovensko predkrščansko verovanje.

Članek v književnih listih

A ker z objavo knjige Valjavčevih pripovedi ni bilo nič, sem hotel preprečiti, da ne bi vse moje ugotovitve iz nje obležale v pozabi, ter sem za Delove Književne liste (izšli so 10. aprila 1997) napisal prispevek »Basen o starosti pasijonov ter pasijon besede basen«. Tam sem naštel trditve literature, da so v krajih, kjer so vsaj nekoč prebivali Slovenci, pasijon najprej igrali v Čedadu leta 1298. Ker pa [glede na tedanjo zavrnitev onega dela Valjavca očitno] damo več na dogodke z ozemlja natančno zdajšnje republike Slovenije, velja kot leto igranja prvega pasijona v Ljubljani 1617, v Kranju 1658 itd. O tem piše Marko Marin v komentarju h Kondorjevi izdaji Škofjeloškega pasijona, 1987 (s. 198). Letnico 1617 za Ljubljano nam ponuja tudi Inštitut za zgodovino cerkve pri Teološki fakulteti v knjigi »Zgodovina cerkve na Slovenskem« (1991, s. 348). Tudi v konec lanskega [= 1996] leta posthumno izdani knjigi dr. Sergija Vilfana »Zgodovinska pravotvornost in Slovenci« med primeri z datumi omenjanih znanih dogodkov (s. 104) izvemo, da je bila prva pasijonska procesja na naših tleh leta 1617 (po ugotovitvah dr. Nika Kureta »Praznično leto Slovencev«, 1965).

Napisal sem, da nadvse uspešnima arhivskima garačema, kakršna sta bila Kuret in Vilfan, seveda pri tem ne smemo ničesar očitati. Širše, s stališča spoznavanja branja pa je vendarle zanimivo, da ostaja »skrit« starejši dogodek, ki ne tiči

zapisan morda kje na po kletah skritih porumenelih papirjih, pač pa kar javno, v eni najstarejših slovenskih knjig, Dalmatinovi Bibliji, s katero se po dveh ponatisih razen knjižnic kiti tudi nekaj tisoč družin. To le potrjuje staro izkušnjo, da prihajajo spoznanja z zamudo, na svojske načine, da pač beremo površno, nekaterih, domnevno heretičnih reči, sploh ne; ter seveda to, da tudi spoznanja, ki se pri tem zanesljivo rojevajo, pač ne pridejo vselej do ušes ustreznih sogovornikov.

Če res drži ugotovitev, da se za prvenstvo, kdo je v Ljubljani prej igral pasijone (Kondorjev Loški pasijon, s. 198), potegujejo jezuitje in kapucini, bi pričakovali, da je ta stanovski boj nekoliko bolj zagret ter da je med kleriki vsaj kdo iz teh dveh redov v zadnjih desetletjih, vsaj iz jezikovnih če že ne ekumenskih in študijskih vzrokov, temeljiteje vzel v roke Dalmatina. Tam bi v njegovem komentarju k Juditini knjigi prebral, da se pri nas (Slovincih), torej na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem, igra pasijon. Ker je Dalmatinov prevod svetih knjig izšel leta 1584, nam Dalmatin s tem že dobrih 400 let pripoveduje, da se z uprizarjanjem pasijonov pri nas ukvarjajo že vsaj tretjino stoletja dlje, kot modrujemo zdaj sami.

Jurij Dalmatin seveda za omenjeno »pravdo« ne ve in tam tudi naravnost ne pove, ali so pasijone v njegovem času igrali katoličani ali evangeličani. Prav gotovo prvi, saj pravi: pasijon »se igra«, in ne morda »igramo«. Če beremo Trubarja, ki že nekaj let prej (»Katechismus z dvejma izlagama«, 1575, s. 217) grmi zoper farje in menihe, ki »ličkake (malovredne) basni dopuste s križi pejti«, smo o tem lahko tudi prepričani, saj s tem tudi on precej zanesljivo namiguje, a ostro, na še starejši obstoj te »gledališke« zvrsti.

Dalmatin je pošten, da te dejavnosti »papežnikov« ne zamolči. Ob takih zgodnejših navedbah je jasno, da pasijonski prvaki pri nas niso bili jezuiti, saj jih tedaj še ni bilo (za stalno) v Ljubljani. Ali so bili prvaki zato nemara kapucini, naj dokažejo sami ...

Mnenje Milka Matičetovega

Že teden dni po tej objavi se je v Književnih listih s svojim zapisom oglasil ugledni etnolog, akademik Milko Matičetov, in v njem povedal, da me osebno ne pozna, ter zapisal: »Zgodi se, da tudi časnikarju kdaj pade sekira v med: da zagleda in se ove nečesa, kar je bilo sicer vsakomur lepo pred očmi, vendar so to vsi skraja – s t. i. strokovnjaki vred – prezrli«. Sreča te vrste se je nasmehnila Ilju Popitu«. V slovenskem prevodu Biblije 1584 je naletel na mesto, kjer Dalmatin omenja igro »Passiona«, na nekaj podobnega pa tudi pri Trubarju 1575. Če je v strokovni literaturi še do včeraj veljalo, da je bila prva pasijonska procesija v Ljubljani leta 1617, se bo ta termin s Popitovim tolmačenjem dveh pravkar »odkritih starejših pričevanj moral premakniti za najmanj 42 let nazaj. Ne morem si namreč misliti, da bi

Trubar kar tako v prazno zabavljal čez katoliško svetno in rodovno duhovščino, češ da ličkake basni dopuste s križi pejti« (1575: Katehizmus z dvejma izlagama).

Popitovo samoomejevanje »na dogodke z ozemlja natančno zdajšnje republike Slovenije«, je nadaljeval Matičetov, »me moti, načelno in praktično, ne morda zaradi časovno hudo odmaknjene Čedada 1298, ampak bolj zaradi Koroške. Le-ta je (če se prav spomnim nekega članka J. Koruze) pač čisto na začetku 17. stoletja v marsičem prehitela Kranjsko, pa bi se tudi severno od Karavank nemara našlo kaj izpred (ljublanskega) prelomnega (?) leta 1617. Vendar podobna ugibanja (rajši) mirno preložimo na rame zgodovinarjem slovenskega gledališča, ki se bojo z vsem, kar je nepričakovano sprožil Ilja Popit, morali tako in tako spoprijeti posebej.«

Glede razlage starih pomenov besede basen pa je dr. Matičetov svetoval previdnost, ker se pri protestantih ne pojavlja le dvakrat pri Dalmatinu in enkrat pri Trubarju. Zato ni misliti na porabnost takega surovega gradiva za kakršnokoli zidanje teorij in resnejšo primerjavo. S tem se je Matičetov torej izrekel zoper pojmovanje stare basni kot oblike slovanskega predkrščanskega Svetega »pisma«. Povedal pa je, da »smo na slovenskih tleh samo še v Rožu in ob Zili priča temu, da je beseda basen dobila (ali ohranila?) tak širši vsesplošni pomen, kot ga imajo podrugod besede, storija, pravljica, pripoved.« Hkrati je objavo Valjavca priporočil, saj bi knjiga, če bi bila skrbno opravljena, postala prvovrsten kulturni dogodek.

Toda kakšne posebne ihte pri raziskavah zgodovinarjev gledališča tudi odtlej menda ni bilo, pa tudi etimologi v svojih knjigah pri basni niso opazili kakšnih novih pomenskih odtenkov.

Matematika vrača basni svetost

Pri obnovitvi priprav za odtlej precej razširjeno Valjavčevo knjigo sem se do basensko-pasijonskega dela kljub temu opredelil odločneje. Matematično se namreč Dalmatinova pasijonska enačba nedvomno glasi: »Pasijon = svete istorije = basen«; nikakor pa ne, kot bi zahtevala razširitev z razlago iz Registra: »Pasijon = svete istorije = basen = prazne marnje«. Križev pot Jezusa Kristusa je zagotovo najsvetejši del krščanskega izročila. Na spraševanje, kako je mogoče, da versko odlično poučeni človek, magister teologije Jurij Dalmatin brez zadržkov in brez sramu enači pasijon z basnijo, je moč odgovoriti le z obnovitvijo spoštljivejšega statusa besede basen. Če bi namreč tedanje slovensko bralstvo besedo basen že razumelo v zdajšnjem pomenu kot živalsko pravljico oziroma spis, v katerem nastopajo poosebljene stvari, bi bilo to seveda bogokletno. Bogokletno bi bilo tudi, če bi Dalmatin pasijon imenoval prazno besedičenje, pravljice, kot je besedo basni Korošcem razlagal Register. Stara basen torej za Dalmatina še ima pomen resnič-

ne zgodovinske pripovedi, in – ker jo je povezal z Jezusovim pasijonom – tudi pomen najsvetejše svete zgodovine. Prav v svetem toda še v starem slovanskem predkrščanskem pomenu so jo – kot najbližji potomci središča Karantanije – tedaj očitno najbolj jasno še morali pomniti Koroški Slovenci. In prav zato jim je protestantska jezikovna revizijska komisija teologov treh dežel v Registru predpisala obvezno razlago s pomenom »prazni marnji«. Hkrati pa je, kot se pri cenzuriranju večkrat zgodi, bodisi zaradi naglice bodisi zaradi apokrifnosti – torej zaradi skromne verske pomembnosti Juditinega spisa – prezrla, da jo Dalmatin uporablja v zvezi s pasijonom.

Beseda basen je jezikovno nastala iz glagola basniti, kar pomeni pripovedovati. Njen pomen in izvir je torej enak kot pri germanski besedi saga, ki je pri njih še zdaj častitljiv pojem. Pomen živalske pravljice so pri nas dali basni šele prevajalci Ezopovih in podobnih fabul. Vendar pregled vsebine teh fabul pokaže, da nikakor ne govore vse le o peripetijah živali, ampak tudi o ljudeh ter o grških in latinskih bogovih. Zato specializacija besede basen na živali in stvari ni upravičena.

Po pet let trajajočem podajanju med založbami, in potem ko sem se pri prvi objavi prvega dela odpovedal avtorskemu honorarju, je knjiga leta 2002 izšla pod naslovom »Matija Valjavec: Kračmanove pravljice«. Razprodali so jo v treh letih. Tačas sem poiskal tudi druge pripovedi, povesti, stare vere in uganke, ki jih je zbral Valjavec. To je izšlo kot drugi del Kračmanovih pravljic leta 2007. Knjigi sta pravzaprav kar zbrano delo tistega slovenskega pripovednega izročila, ki ga je bil zbral Valjavec. S svojo vsebino in opombami povesta tudi odraslim – in zlasti njim – veliko o slovenski preteklosti.

Čemu je služila knjižica »Passion« iz leta 1576?

S pasijoni se medtem nisem več veliko ukvarjal. Ker pa so me izkušnje naučile, da ne kaže pretirano verjeti hvalam o tem, kako je kakšna reč prva in najstarejša, sem se čez čas zamislil tudi ob hvali, da je Romualdov pasijon naše najstarejše ohranjeno dramsko besedilo. Saj vendar ni neznanka, da so tudi slovenski protestantje že leta 1576 v verzih natisnili Pasijon, ki se po vsebini od katoliškega ne more in ne sme razlikovati, od katerega pa zdaj kažejo le naslovnico. Šel sem v Narodno in univerzitetno knjižnico ogledovat, ali bi se ta reč dala igrati. Presenetila me je tako dolžina dela kot to, da so ti listi le uvezani v večjo enoto. Zagotovo to ni napisano sodobno scenarijsko, z imeni vlog, da bilo na ta način ločeno, kaj naj katera oseba govori in dela, kar oče Romuald ima. Vsekakor pa se delo da deklamirati ali celo peti. Do igranja pa so bili protestantje menda zadržani. Knjižica je tudi tiskana posebej, torej zato, da bi jo v rokah lahko držalo veliko nastopajočih branja večjih izvajalcev. Na to sem opozoril tudi urednika Alojzija Pavla Florjančiča. In to zdaj raziskuje.

S tem, ko me je pri tem delu »nagnil«, da sem vse tole po trinajstih letih znova žvečil, je povzročil, da sem podvomil tudi v mnenje, da naši protestantje niso bili navdušeni za takratno našo dramatiko, torej za igranje svetih zgodb. Če pojmu- jemo obhodne govorne procesije že za obliko igranja, potem se da tudi Trubarja razumeti, da načelno ni bil zoper nje. Grmi namreč zoper duhovnike, ker dopu- ščajo v navzočnosti križev peti »ličkake basni«, torej petje na zanikrno pripravlje- na besedila, na pripovedi, ki niso v skladu s Svetim pismom; namesto da bi peli besedila, ki so jih pripravili njegovi bogoslovno podkovani ljudje.

Zato se še enkrat ozrimo na konec Dalmatinovega uvoda k Juditini knjigi. Vi- deli bomo, da bi se magistru teologije Juriju Dalmatinu, če bi Judje res igrali Judito kot igro, to zdelo ne zgolj lepo in vzgojno, ampak tudi koristno. Prav tako ni opa- ziti, da mu kot evangeličanu ne bi bilo všeč, ker »se pri nas igra pasijon in druge svete istorije«. Je torej Dalmatin leta 1576 objavil svojo pasijonsko knjižico prav zato, da so namesto nekakšnih, »ličkakih«, torej zanikrnih besedičenj, vendarle prišli do vsebinsko kvalitetnega tovrstnega igralskega besedila?

PREDGVVOR ZHES Iuditine Buqve,

D. M. L.

Adar bi se mogli is gvišnih, Istori isvishati, de bi se raku rishnu bilu sgudilu, kakor v letu Buqvah stoji pisanu: raku bi letu ene sblatno Buqve bile, kir bi tudi spodobnu iméle v Biblij bi- ti. Ali one se restku rajmajo stémi Istoriami S. Pisma, susses s'Ieremiom inu Efram, katora kasheta, koku je Ierusalem bilu resdjanu, inu vsa deshe- ia opuszehena, inu podle kumaj spet pozimpranu, v'iem z'haš'i t'eb Persianou Krajlestva, kateri so vso deshelo okuli, pod sabo iméli.

Timu supér pisbeo lete Buqve v'pérvim Capituli, de bi bil Nebukad- Nezar, Babilonski Kraj, stuprou si naprej vsel teiste dobivati, inu govory na ta van, kakor de bi se te rizhy, v'letih Buqvah sapissane, bilé sgudile, prad t'eb Iudau jezbo, inu pred t'eb Persianou krajlova- njem. spet pravi Pbilu, de bi se tu bilu sgudilu, kadat so vshe Iudje is Babilonske jezbe spet nasaj bi- ly pribli pod Krajlom Assverom, v' katerim z'haš'i néfo Iudje ni Templu ni Ierusalemu bily she pozimprali, m lasnjiga ladanja iméli. O'stane raku smota inu z'vibel, sa z'hašsou inu imen volo, de jih nigder nemorem vkup srajmati.

Smota inu z'vibel sa z'hašsa volo.

E Ni mejno de lete Buqve se néfo raku sgudile, semuzh de je teiste en svet duhovni Mosh, raku smislil, inu vkup slushil, inu je v'nyh botil naprej namalati inu pokasati Iudouskega folka srezbo inu okla- danje, supér vse nyh sovrashniké, kateru je nym Bug vselej z'budnu dal. Runu, kakor tudi Salomo v' svoib Salomonoye visoke V'isokih Pefnih, sudi od ene Neveste smishlava inu pose, inu vsaj stem obne gvišne p'rhone nepoméni, ni pejni.

preklet

Zavet

76

Historija

mojstev

prokaj

41

8

10

4

moram večnu živeti.

215 Oh, grozni clovek, spremislj! pravi,
da s'm k meni na pradet!
Delej pokuto, kir si zljivog,
zakaj smiri ne odnes!

8

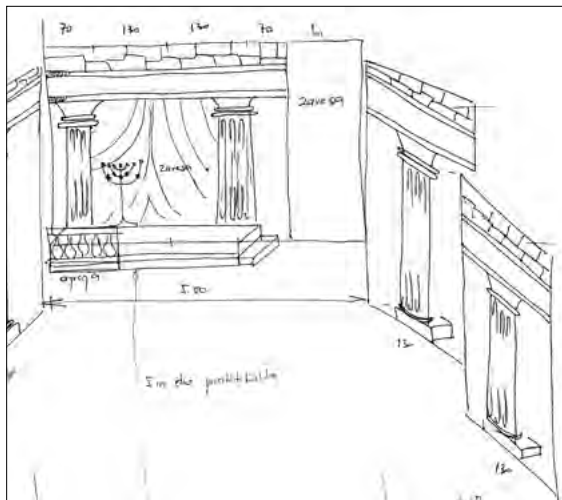
Hoyawa

Lipnja

trubato + orgel

9

zakaj smiri se držala za en smiel
— ker s'm mo prvovola!
195 Prekleta bodi ta druzina,
s katero som hodila,
v hudocova pokorčina,
me je večnu pahnila,
Zdej so se meni te oči,
200 ali prepozna, odprle,
kit nimam več v meni moči.
Nehca so se zaprle.
Oj moj! O, večnost večne dni
moram užljaj trpeti.
205 Vsaka minuta se mo zdi
veliku tet goreti.
Oh, taka ne bom nikuli več
vidla obliče božje!
Le-ta je v s'nce veči meč.
210 kolar vsé marite ina oročje.
Oh, da bi mógla enkrat vrniti,
bi šla se več trpeti!
Ali pred mano bejti ta smet.

Iz režijske knjige Škofjeloški pasjon 1992 Petra Jamnika
Ivan Mrak po premieri z igralci njegovega pasjona v
Mengšu leta 1982. Na desni režiser Franc Veider.

Dramatiziran in kostumiran križev pot v Stari Loki leta 2008
Scena za Mrakov Proces v Mengšu leta 1992 avtorja Draga
Plevela, detajl. Dokončno jo je oblikoval Janez Škrlep.

NOVEJŠE PASIJONSKE UPRIZORITVE NA SLOVENSKEM

UVOD

V zadnjih desetih letih smo lahko na Slovenskem, konkretno v Škofji Loki, videli dve izvirni postavitvi Škofjeloškega pasijona, (v nadaljevanju ŠP). Prvo na prehodu tisočletja v režiji Marjana Kokalja, drugo pa leta 2009 pod vodstvom Boruta Gartnerja. Obe izvedbi sta doživeli lep in množičen odziv občinstva doma in iz tujine ter dober sprejem pri strokovnjakih. Ob tem smo velikokrat slišali, da se je to dogodilo po skoraj dvestoletni pasijonski prekinitvi. No, ni bilo čisto tako, saj je Niko Kuret postavil ŠP v Kranju na dvoranski oder že leta 1932 in za njim leta 1936 v domicilni Škofji Loki na odprti oder še Tine Debeljak. Vendar velja pripomniti, da sta bili obe omenjeni izvedbi odrski, predvsem pa nista bili niti po jeziku izvirni, kakršna je bila Loška pasijonska procesija, Lovrenca Marušiča, zapisano predvidoma leta 1727, čeprav se običajno navaja letnica 1721.

Za pasijonske igre po drugi svetovni vojni pri nas ni bilo prostora, razen redkih pasijonskih drobcev za cerkvenimi in samostanskimi zidovi ter seveda v slovenskem demokratičnem zamejstvu na Koroškem in Tržaškem in še dlje pri Slovencih na drugih bregovih oceanov. V začetku osemdesetih let prejšnjega, 20. stoletja, predvsem pa po ponovni vzpostavitvi demokratičnega sistema v samostojni državi Sloveniji leta 1991, so se pasijonske igre zopet širše pojavile na odrih, ne samo na ljubiteljskih, pač pa tudi na poklicnih. V zadnjih petih letih, pa se je naše vedenje o pasijonih, oziroma pasijonskih igrah, še poglobilo.

Žal je večina izvirnih arhivskih podatkov za pasijonske igre med obema vojnama izginila, saj so bili v največji meri uničeni med drugo svetovno vojno, ko so dotedanje kulturne, prosvetne in verske domove predvsem na deželi sistematsko uničevali okupatorska nemška, delno italijanska, predvsem pa domača revolucionarna oblast.¹ Redki sledovi so ostali v knjižicah Ljudskega odra in v nekaterih tiskanih knjižnih izdajah, redkih gledaliških listih ter v tedanjih časopisih in revijah. Nekaj malega je najti še v samostanskih in cerkvenih kronikah ter v zasebnih zapiskih in osebnih pričevanjih.

Pri navajanju posameznih pasijonov se poskušamo držati časovnega zaporedja, kdaj se je začel posamični pasijon uprizarjati. Tako začenjamo z Drabosnjakovim pasijonom, ki je zvezno prešel iz 19. v 20. stoletje. Za znane pasijone uporabljamo uveljavljena imena, nekatere smo poimenovali po avtorju ali po kraju, kjer se jih je ali se jih uprizarja.

ZADNIH STO LET

Pasijonske igre in procesije na Slovenskem skoraj povsem zamrejo v drugi polovici 18. stoletja, predvsem z jožefinskimi reformami. Delno se do začetka 20. stoletja ohranijo le na Koprskem² in na Koroškem³. Na osrednjem slovenskem ozemlju pa pasijonsko tradicijo ohranjajo posebej Križevi poti, kot verske procesije v rahlo dramtizirani obliki.

Enako ali pa še pomembnejši »pasijonski most«, so bili na prehodu 18. v 19. stoletje, v času janzenizma, tako imenovani Marijini pasijoni. Ta ljudska literarna, narativna, marijanska pobožnost je pustila za sabo kar nekaj ostankov. Vemo za tiskan Drabosnjakov Marijin pasijon izpred dvesto let, od mnogih drugih pa je večina poniknila, sem ter tja pa se kakšen le pokaže. Angela Mrak iz Sel na Koroškem je še v letih 1961–1965 prepisala »*Pasijon Marije Device in druge pesmi*«, dolg 64 strani.⁴ Poleg Drabosnjakovega iz leta 1811 vemo tudi za vezano rokopisno knjigo marijansko pasijonske vsebine iz sredine 19. stoletja iz Selške in en obsežnejši kodeks širše verske tematike, predvidoma iz prve polovice 18. stoletja iz Poljanske doline nad Škofjo Loko.

Knjižne produkcije pasijonskih iger na Slovenskem na prehodu 19. v 20. stoletje praktično nismo imeli. Franc Saleški Finžgar je napisal pasijonsko igro leta 1896, vendar njenega besedila zaenkrat še ni uspelo odkriti. Morda je prav to Finžgarjevo delo nagovorilo Andreja Budala (1887–1972), da je leta 1911 napisal Križev pot Petra Kupljenika v 15 postajah. Vendar niti ta niti nova izdaja s štirinajstimi postajami iz leta 1924 verjetno nista bili dramtizirani.

Prva svetovna vojna je uničila stari svet vrednot in zagotovo s svojimi grozotami spodbudila pasijonski impulz. Finžgarjev pasijon igrajo na prehodu stoletja predvidoma v Deželnem gledališču v Ljubljani, po prevratu pa leta 1920 v Mariboru. Od tam ga razširi gledališki igralec Edvard Gregorin po prosvetnih odrih.⁵ V Šentlovrencu na Pohorju postavi Janez Oblak leta 1925 na oder svoj pasijon, od katerega ne poznamo literarne podloge. Prav tako ne za pasijonsko igro *I.N.R.I.*, ki sta jo leta 1927 priredila Edvard Gregorin in Robert Tominec. Ta, t. i. Prvi Gregorinov pasijon so začeli kot igro od naslednjega leta naprej pogosto uprizarjati na podeželskih pa tudi na poklicnih odrih. Niko Kuret postavi leta 1932 v Kranju na oder Škofjeloški pasijon, ki predelan izide leta 1934 kot *Slovenski pasijon* v zbirki Ljudski oder. Naslednje leto 1933 odigrajo v Škofji Loki

pasijon, za katerega ne vemo za zdaj ničesar. Leta 1934 izide v Ljubljani *Velika noč, pasijonska igra* Augusta Strindberga (*Pask*, 1901). Leta 1935 je Gregorin pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani natisnil pasijonsko igro *V času obiskanja*, ki so jo uprizarjali pogosto v ljubljanski Drami vse do leta 1943. Istega leta 1935 izide *Velikonočna igra* Franca Herwiga v zbirki Ljudske igre, v prevodu Jožeta Vovka, in naslednje leto še *Pasijon*, velikonočni misterij v sedmih skrivnostih in s tremi predpodobami, avtorja Ksaverja Meška pri Družbi sv. Mohorja v Celju. Na ta pasijonski literarni in gledališki razcvet prejkone vplivajo posledice ravnanj tedanjih treh totalitarnih režimov v Evropi, čas gospodarske krize in tesnobna slutnja vojne, ki se izpoje v letih italijanske okupacije. Med nemško okupacijo in v naslednjih desetletjih nove oblasti pasijonske muze spiyo. Zbujati jih začno najprej v samostanskih cerkvah, leta 1969 pri novomeških frančiškanih, leta 1981 pri škofjeloških kapucinih, leta 1982 v posvetni mengeški cerkvi in se na koncu 20. stoletja pasijon, oziroma pasijonska procesija zopet pojavi med ljudmi zunaj, na ulicah Škofja Loke. Danes, v prvem desetletju 21. stoletja, pa že številni pasijoni zaključujejo bogato stoletno obdobje pasijonskih uprizoritev na Slovenskem.

Drabosnjakov pasijon

Koroški bukovnik, pesnik in ljudski dramatik Andrej Šuster - Drabosnjak (1768–1825) je leta 1811 izdal v knjigi svoje literarno delo *Pasijon, Tu je popisovanje od terpleinija Jezusa Kristusa inu negove žalostne matare Marie Devica* po predlogi kapucina Martina Cohena iz leta 1682.

Leta 1818 je napisal pasijonsko igro, za katero se je izgubila sled, ohranjena pa je v več prepisih. Najstarejša od njih (kostanjska), Janeza Schöfmanna iz leta 1841 nosi naslov: »*Komedija od celiga grenkiga terplenja ino smrti Jezusa Kristusa nashiga lubiga Gospuda*«. Drugi prepis Drabosnjakovega pasijona, v nadaljevanju DP, je Antona Unikarja iz leta 1854. Tretji, Graberjev prepis iz leta 1895 je zgubljen. Najmlajši prepis DP pa je leta 1922 napravila Magdalena Kokot iz Zgornje vasi pri Kostanjah. Drabosnjakova dramska besedila so med drugimi prirejali in urejali Niko Kuret, Bruno Hartman in Herta Maurer - Lausegger.⁶

Prve uprizoritve svojega Pasijona avtor predvidoma ni doživel. Po pričevanju so ga prvič zaigrali leta 1826. Zasnova igre je trodelna: prvi del so igrali na odru, v šupi v Črezpolju pri Žvanu: Judeževu izdajstvo do prizora pred Pilatom, ko nalože Kristusu križ na rame; drugi del, Križev pot, sprevod igralcev, gledalcev do bližnjega griča; tretji del, Križanje, na prostem, na vrhu griča. Pasijon so igrali v dokaj rednih presledkih še več kot sto let, navadno po dve leti zaporedoma, po večkrat v postnem času, zadnjič v letih 1932 in 1933. Nastopali so na Kostanjah, 1932 na Gurah, v Rožu, Podjuni, pri Zilji in celo v Kanalski dolini.⁷ 1933

V zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja pa so začeli Šusterjeve verske igre zopet pogosteje uprizarjati.

1894 V Štebnu so DP uprizarjali še leta 1894 in 1905 (trikrat: 16., 24. in 30. aprila) ter 1905 leta 1911 in leta 1931. Najprej kostanjsko inačico, potem Graberjevo igro.⁸

1911 Po Unikarjevem prepisu so DP igrali leta 1919 v Dvorcu pri Maloščah in nato 1931 leta 1925 prav tako v Maloščah, torej v fari Šteben pri Bekštajnu.⁹

1919 Štebenski bukovnik Edmund Müller (19. november 1896 do 21. januar 1944) je 1925 leta 1931 napisal pasijonsko igro »*Terplenje in smrt Jezusa Kristusa*« in zanjo napisal tudi režijsko knjigo. V pasijonu nastopa 61 svetopisemskih oseb in nesvetopisemskih, za Koroško značilnih likov: pastir, pastirica, smrt in Judažeduša. Müllerjevo 1931 verzijo so leta 1931 večkrat zaigrali v Štebnu. Lesen oder s kuliso pri kmetu Erjanu, križev pot pa je šel po Stegni navzgor do Prangušca, kjer so križali Kristusa. Sodelovali so vsi odrasli iz Štebna in Dvorca. Konje so dobili pri maloških kmetih. Müllerjev rokopis je vezan v knjigo. Vsebina se polovično ujema s kostanjskimi prepisi. Gre za 2552 dvovrstičnih verzov. Dva odstotka besednih oblik je iz nemščine, dvajset odstotkov je iz slovenskega (pogovornega) jezika, preostalo je slovenski zborni jezik.

<1941 V Globasnici je tamkajšnji župnik J. Sekol pred drugo vojno postavil DP na oder v Šoštarijevi gostilniški dvorani. Ne ve se, po katerem prepisu. To igro so pripravljali bolj pazljivo in temeljiteje kot druge. Najbolj aktivna sta bila Matilda Košutnik in Raimund Greiner. Kulise je naredil Jurij Hutter, Podev. Organizirali so šiviljske tečaje za kostume, ki so jih delale šolske sestre iz Šentruperta zastonj. Štefan Gregorič je igral Kristusa, Blaž Kordež pa Poncija Pilata. S pasijonom so gostovali po drugih krajih, tudi v Celovcu. Tam je nastopilo kar 50 igralcev.¹⁰

Po nastopu nacizma so na avstrijskem Koroškem prenehali uprizarjati pasijonske 1959 igre. Pasijon so v Globasnici po drugi vojni uprizorili zopet leta 1959.

V Kostanjah so, po polstoletnem premoru po iniciativi domačega Slovenskega prosvetnega društva »Drabosnjak« s predsednikom Janezom Lesjakom, DP znova oživili. Pod režiserjem Igorjem Koširjem iz Ljubljane so ga, nekoliko skrajšane- 1982 ga vendar v izvirnem kostanjskem narečju, uprizorili leta 1982 in 1983. Domači 1983 igralci so namesto na nekdanji Žvanovi »pinji«,¹¹ zaigrali na adaptiranem farovškem skednju z odprtim gumnom.

1990 Poleti 1990 so v Kostanjah zopet imeli Drabosnjakov pasijon v sodelovanju Krščanske kulturne zveze v Celovcu in Slovenskega prosvetnega društva »Drabosnjak« v Kostanjah. Po Schöfmannovem prepisu, ki ga je priredila dr. Herta Lausegger in ga prilagodila živemu kostanjskemu govoru, ga je režiser Franci Končan postavil na oder Drabosnjakovega doma zgrajenega leta 1985. Igralci in pevci iz Roža in Gur, Šentjakoba, Rožeka, Št. Ilja, Bilčovsa in Kotmare vasi so v drugi polovici junija odigrali Drabosnjaka na prostem štirikrat.¹² Eno izmed predstav so si z Zvezo kulturnih organizacij iz Škofje Loke ogledali tudi Ločani.

Na Koroškem je v minulem stoletju Drabosnjakov pasijon pokazal neverjetno trdoživost in nam čez Karavanke predal pasijonsko štafetno palico za to stoletje. Zaželim si, da bi jim čez tri rodove palico lahko vrnil.

Kapelski pasijon

Pasijonska igra iz Železne Kaple je starejša in izvirnejša od Drabosnjakove, je pa od nje manj poznana in tudi igrali so jo manjkokrat. Napisana je pred letom 1816.

To letnico je namreč kupec zapisal na notranjo stran platnic, ob ceni 2 fl 45 X, kolikor je verjetno dal zanjo. Njen izvirni naslov se glasi: *Komödia od Kristuouiga Terpinja, Katiro so nekidei na te ueliki Zhetertig inu na te uelikonozhni Pondelik v Kapli spilali*. Obsega tri dele in sklepno igro. Prvi del so igrali na veliki četrtek podnevi, drugega na veliki četrtek zvečer, tretjega in sklepno igro pa so igrali na velikonočni ponedeljek. Igrali so jo običajno na odru in ne zunaj kakor Drabosnjakovo. Drabosnjakova je prevedena iz nemščine in sega do snemanja s križa, za kapelsko pa ni dokazan nemški vir, sega pa do vstajenja in še sklepno igro ima. V jeziku prevladuje podjunsko narečje.¹³ Po več kot sto letih so leta 1937 v Železni Kapli »njihov« pasijon 1937 ponovno videli na Jožefovo, na cvetno nedeljo in na velikonočni ponedeljek.¹⁴

Finžgarjev pasijon

Ko je bil Franc Saleški Finžgar (1871–1962) v drugi polovici leta 1896 kaplan na Jesenicah, mu je ljubljansko Deželno gledališče, kot že poznanemu pisatelju, naročilo pasijonsko igro in mu v ta namen poslalo nemško knjigo o pasijonih. Ni znano katero knjigo je Finžgar imel za osnovo, ne poznamo besedila njegove pasijonske igre, niti ne razpolagamo s podatki o prvih uprizoritvah. Morda je imel v rokah: *Das Oberammergauer Passionsspiel in seiner ältesten Gestalt*, ki je izšla leta 1880 v Lepzigu pri Breitkopf und Härtel. Po ohranjenemu vabilu iz Novega mesta vemo, da je *Pasijon* Franca S. Finžgarja imel deset slik (Cvetna nedelja, Sveta večerja, Posvetovanje velikega zbora, Jezus na Oljski gori, Jezus pred Velikim zborom, Jezus pred Pilatom, Jezus na smrt obsojen, Križev pot, Križanje, Vstajenje). Poleg dvajsetih poimenskih oseb so bili na odru še ljudje (ljudstvo), duhovniki, vojaki, apostoli, spremstvo, sodniki, pismarji in sluga. Po Finžgarjevem pisanju so pasijon »mnogo igrali, tudi v Ameriki«.¹⁵ Za prve uprizoritve pasijona v Deželnem gledališču v Ljubljani ne vemo.

V sezoni 1919/1920 so ga kot *Kristovo dramo* igrali v Slovenskem narodnem 1920 gledališču Maribor. Vlogo Kristusa je igral Edvard Gregorin.¹⁶

Finžgarjev Pasijon so leta 1921 igrali v Novem mestu štirikrat: na cvetni 1921 četrtek, na jožefovo, na cvetno nedeljo in na veliki četrtek.¹⁷

1924 Verjetno so Finžgarjev pasijon igrali leta 1924 tudi na Jesenicah. Iz tega leta je ohranjena razglednica z napisom »Pasijon na Jesenicah« s fotografijo igralcev v kostumih na odru. Iz tistih časov pri nas ne poznamo drugih pasijonskih iger.

1927 Dramatično društvo Ptuj je leta 1927 naštudiralo »Deutsch«-Finžgarjev *Pasijon ali trpljenje in smrt Jezusa Kristusa* in ga postavilo na oder v tamkajšnjem Me-stnem gledališču. V predstavi, ki je tedaj doživela kar pet ponovitev, je sodelovalo 54 igralcev, naslovno vlogo je odlično odigral Mirko Kaukler.¹⁸

Videti je, da so Finžgarjev pasijon igrali še potem, ko je Gregorinov pasijon zavzemal in zavzel slovensko pasijonsko sceno. Tako so Finžgarjevo pasijonsko 1930 igro na tiho nedeljo 6. aprila 1930 zaigrali v Mengšu, režiral jo je Pavel Merše, ponovitvi pa sta bili še 13. in 27. aprila 1930.¹⁹

1938 Leta 1938 so pasijon uprizorili v Kamniku in sicer 27. marca, na tiho nedeljo 3. aprila in na cvetno nedeljo 10. aprila. Nastopilo je več kot sedemdeset oseb, zato so pri predstavi sodelovala vsa kamniška prosvetna društva. Na cvetno soboto naj bi bila še predstava za otroke.²⁰

Pasijon v (Šent)Lovrencu na Pohorju

1925 Pasijon (Kristusovo trpljenje) so igrali tamkajšnji Orli med leti 1925 in 1928 1928 v gostilniški dvorani pri Kodru. Avtor pasijonske igre je bil šentlovrenški župnik Janez Oblak (1886–1977), ki je bil plodovit pisec iger, saj jih je priredil kar šest-deset. Ali je bil pasijon njegovo izvirno delo, ne vemo, ker so Nemci med vojno požgali vse njegove knjige in rokopise. Ni izključeno, da bi imel za podlogo celo Škofjeloški pasijon, saj je kot otrok ministriral pri škofjeloških kapucinih, rojen je bil namreč v Retečah. Ko so v Šentlovrencu leta 1930 izgradili nov Društveni dom, 1934 so v njem zopet zaigrali pasijon marca 1934 in nato še nekajkrat do leta 1941. Igre 1941 je običajno režiral Petrun, ravnatelj tamkajšnje šole.²¹

Gregorinov pasijon

Edvard Gregorin (1897–1960)²² je leta 1920 odigral v Mariborskem narodnem gledališču svojo prvo vlogo Kristusa v Finžgarjevem pasijonu. Gregorina je pasi-jonska igra očitno tako pritegnila, da si je zaželel »svoj pasijon«. S frančiškanom, teologom, umetnostnim zgodovinarjem in filologom, dr. Romanom Tomincem (1900–1991) sta napisala pasijonsko igro *I.N.R.I.* Njune jeruzalemske dogodke o 1928 velikonočnih dneh v treh delih (14 slikah) je 1. aprila 1928 režiser Osip Šest pre-mierno postavil na oder Narodnega gledališča v Ljubljani (Drama) z mogočno ekipo več kot sedemdeset igralcev in številnih statistov. Kristus je igral sam Gre-gorin, Marijo – Marija Vera, Petra – Anton Danilo, Janeza – Slavko Jan, Jakoba – Ivan Jerman. Juda – Milan Skrbinšek, Lazarja – Janko Smerkolj, Salomo – Vida

Juvanova, Marijo Magdaleno – Marija Nablocka, Pilata – Ivan Levar, Natanaela – Fran Lipah, velikega duhovnika Ana – Ivan Cesar, da jih nekaj omenimo.

Očitno odmevno in uspešno delo uprizarjajo v Drami še v sezonah 1929/1930 1930
in 1930/1931. 1931

Leta 1932 igrajo Gregorinov pasijon v novomeškem Prosvetnem domu. »Naj- 1932
zaslužnejša za zahtevno postavitvev sta bila Jože Potokar, profesor matematike in
fizike na novomeški gimnaziji, zavzet amaterski gledališki igralec in režiser, vodja
novomeške igralske družine, ki je predstavo režiral in prevzel vlogo Kristusa, in
njegov prijatelj Ludve Zupan, (Puš?), prefekt in učitelj na kmetijski šoli na Grmu,
glasbenik, pevovodja in dirigent, ki je igral vlogo Pilata. Pasijon so na odru Prosve-
tnega doma odigrali sedemkrat, vselej pred nabito dvorano. V Pasijonu je nastopal
tudi pevski zbor. Po premieri je bilo še šest ponovitev. Ob nedeljah so okoličani od
blizu in daleč romali v Novo mesto na Pasijon. Da je razbremenil brata, je dvakrat
v vlogi Kristusa nastopil Jožetov mlajši brat Stane Potokar, kasneje gledališki in
filmski igralec«. ²³

V ljubljanski Drami zopet igrajo *I.N.R.I.* v sezonah 1932/1933 in 1933/1934. 1933

Predstava je v petih sezonah doživela petdeset ponovitev. 1934

Gregorin postavi leta 1934 *I.N.R.I.* na Prosvetni oder Ljubljana²⁴ in leta 1935 1934
pri Prosvetnem društvu v Cerknici.²⁵ Na fotografiji celotnega ansambla Prosve-
tnega društva iz Cerknice je poleg duhovnika tudi Gregorin, ki je svojo igro ver-
jetno tudi režiral.²⁶

Leta 1934 napiše Gregorin na podlagi evangelija in tistega časa pasijonsko dra-
mo *V času obiskanja*. To je Drugi Gregorinov pasijon. Od prejšnje igre *I.N.R.I.*
zmanjša število postaj na osem (Učenik, Poslanec, Duhovnik, Sodnik, Kralj, Člo-
vek, Sin božji, Odrešenik) in jo izda leta
1935 pri Jugoslovanski knjigarni v Ljublja-
ni. Že istega leta je nova igra na repertoarju
Narodnega gledališča v Ljubljani, premiera
je bila 14. maja 1935.²⁷ Igro režira Grego-
rin sam, ki zopet igra Jezusa, Levar tokrat
igra Poncija Pilata, pojavijo se novi igralci:
Ivan Cesar igra velikega duhovnika Kajfo,

1935

Kristus iz pasijonske igre *I.N.R.I.* Sliko, portret Edvarda Gre-
gorina, pisca pasijonske igre, režiserja in igralca Kristusa v tej
je igri je verjetno naredil slikar Simon Ogrin. Gregorin je sliko
podaril kmetiji oziroma penzionu Vrsnik v Robanovem kotu,
kamor je med leti 1958 in 1968 hodil na oddih.

Vir: Nina Vrsnik, Govčeva, Robanov kot

Lojze Potokar judovskega starešino Aminadaba, Sancin menjalca in prodajalca v templju Levija. Psalme in glasbene točke je zložil Matija Tomc, igro je na orglah spremljal Stanko Premrl.

1936 V ljubljanski Drami jo igrajo še v sezonah 1935/1936, 1936/1937 in 1938/1939.
1937 V osrednjem slovenskem gledališču je ta, druga predelana Gregorinova igra, do-
1939 živela kar 52 ponovitev.

Vmes igrajo pasijonsko dramo *V času obiskanja* še:

1936 – leta 1936 v Šoštanjju,

1937 – leta 1937 v Kropi. Pri slednji je sodelovalo več kot sto ljudi. Ta igra je pome-
nila vrhunec društvenega življenja v Kropi pred drugo svetovno vojno.²⁸

1937 19. in 21. marca ter 4. junija 1937 jo igrajo v Mengšu. Igro je režiral Gregorin,
Pavle Merše je igral Kristusa, Janeza France Veider, Marijo Ivanka Sitar, Magdale-
no Metka Kompare, Pilata pa Franc Hering.

1943 Leta 1943 v Narodnem gledališču v Ljubljani zopet igrajo Gregorinov pasijon,
tokrat v novi postavitvi. Gregorin svojo dramo *V času obiskanja*, predela tako da
ima le šest postav ali slik.

Pasijon na Jesenicah

1939 Na Jesenicah so 28. maja 1939, morda tudi leta 1940, igrali pasijon. Domnevno
1940 gre za pasijonsko igro Franca Klinarja, jeseniškega pisca gledaliških iger (pisec
popularne igre Plavž) in gledališkega režiserja, ki bi bil lahko tudi režiser tega pa-
sijona. Vlogo Juda je igral Janko Soklič.²⁹

Škofjeloški pasijon

Škofjeloški pasijon, pravzaprav *Loška procesija na veliki petek*, dobesedno *Processione Locopolitana in 3. die parasceves* je dramsko besedilo, ki ga je leta 1721 napisal loški kapucin, pater Lovrenc Marušič oziroma oče Romuald. Škofjeloški pasijon predstavlja najstarejše ohranjeno dramsko delo v slovenščini, hkrati pa tudi edino ohranjeno evropsko pasijonsko režijsko knjigo iz baročnega obdobja. Besedilo je v slogu verzificiranih monologov nastopajočih oseb organizirano v trinajstih podobah (slikah). Sestavlja ga 869 verzov v slovenščini, uvod, priloge in napotki so v latinščini, opombe v nemškem jeziku. Pasijon je zasnovan kot procesija, ki se zaustavlja na določenih točkah Škofje Loke. Začeli so ga uprizarjati leta 1715, ukinjen je bil v drugi polovici 18. stoletja. Leta 2008 je vpisan kot prvi v register žive kulturne dediščine Republike Slovenije.

Kot ne vemo natančno, kdaj so se v 18. stoletju začele in končale pasijonske procesije v Škofji Loki, tudi za zdaj ne vemo, kdaj so se spet obnovile v 20. stole-

tju. Pravzaprav se je integralni Romualdov Škofjeloški pasijon kot procesija znova pojavil na ulicah Škofje Loke šele 27. marca 1999.

Seveda so bili že prej poskusi, znova oživiti Škofjeloški pasijon, v nadaljevanju ŠP. Vendar je šlo pri tem za različne priredbe, predvsem pa so bile to odrske postavitve, tudi običajno reducirane in jezikovno prirejene. Poskusili bomo delno zapolniti tudi to pasijonsko vrzel.

Posamezne prizore iz Romualdovega pasijona po priredbi Nika Kureta so igrali že leta 1930 na tedanjem Radiu Ljubljana. 1930

Niko Kuret je leta 1932 ŠP uprizoril v Kranju na prostem. Kuretova statična, 1932 jezikovno posodobljena priredba je velik odmik od Romualdovega ŠP. Morda se je Kuret tega zavedal in je ŠP preimenoval v *Slovenski pasijon*. Avtor je leta 1934 Slovenski pasijon izdal v ediciji *Ljudske igre* kot njen 5. zvezek.

25. marca 1933 so v Škofji Loki odigrali pasijon.³⁰ Ne vemo, ali so igrali Ku- 1933 retovega, Finžgarjevega, Gregorinovega ali kakega drugega, za zdaj ne moremo izključiti niti ŠP.

Od 12. do 16. julija 1936 je tudi Tine Debeljak uprizoril Romualdov ŠP pasijon, 1936 vendar se je bolj kot Kuret držal izvirnika, saj je kar v največji meri ohranil staro besedilo. Ohranil je tudi izvirno ime: *Škofjeloška pasijonska procesija*. Vendar je tudi on igro postavil na oder, čeprav je poskušal vanj vnesti elemente procesije tako, da mu je Bara Remec za ozadje na velike kulise prerisala fasade hiš z Mestnega trga, posamezne slike, igralci, cehi pa so tako prihajali na oder med narisanimi starimi loškimi hišami in med gledalci. Prizorišče je bilo na severnem dvorišču tedanje meščanske šole na 200 m² velikem odru, predstavam pa je prisostvovalo vsakič več kot tisoč gledalcev. S 165 domačimi igralci (le Jezusa je igral Frane Trefalt iz Kranja) se je tudi bolj približal množici nastopajočih Ločanov v njihovi nekdanji procesiji na veliki petek.³¹ Predstava je trajala dve uri, vseh gledalcev pa je bilo okoli 5000.³²

11. aprila 1965 je Mirko Mahnič v Slovenskem gledališču v Trstu premier- 1965 no uprizoril *Veliki slovenski pasijon*. To je bil pasijonski omnibus. Prva dva dela, Soldaški mizerere in Kmečki rekvijem, je Mahnič napisal po motivih slovenske ljudske pesmi, tretji del, *Škofjeloški pasijon* pa je priredil za oder. Scenograf je bil Viktor Molka, kostumografinja Alenka Bartlova, organizator predstave Danilo Turk, glasbo pa je napisal Marijan Vodopivec. Na odru je Jezusa zelo prizadeto in prepričljivo odigral Stane Rztresen, Dušo in Marijo Magdaleno Mira Sardočeva, Judo Silvij Kobal, Pilata Rado Nakrst, prvega hudiča in viteza Boris Gombač, enega od angelcev pa Boris Kobal če navedemo nekaj imen. Štirinajst prizorov so igrali neprekinjeno, le tu in tam s kratkimi zatemnitvami. Besedilo je bilo izvirno, le precej verzov je Mahnič črtal.³³ Janko Jež je v svoji oceni poudaril, da je avtor

»... ostal zvest starodavnemu pasijonskemu izročilu dobili smo ljudski pasijon, kakršnega so naši predniki lahko občudovali pred več stoletji.«³⁴

To je bila prva izvedba ŠP v poklicnem gledališču in prva izvedba ŠP po drugi vojni, vendar v zamejstvu, ki pa je verjetno le pomagala k prihajajoči pasijonski renesansi v Sloveniji.

1968 Na oljčno nedeljo 1968 je Slovensko gledališče iz Trsta odigralo ŠP v cerkvi Presvetega Srca v Št. Lenartu v Benečiji. Tu je tržaški Pasijon dosegel izjemen obisk, intenziven stik igralcev s poslušalci in je poživljajoče vplival na slovensko zavest (Kravos, 2006).

1973 Ob tisočletnici omembe Škofje Loke marca 1973 je Janko Krek v sodelovanju z Jožetom Voznyjem in igralci Loškega gledališča vkomponiral tretjo sliko ŠP (smrt in izgubljena duša) v Veselo eklogo Ivana Preglja, kar je bilo del širšega zgodovinskega pregleda na osrednji prireditvi na Loškem gradu.

1981 Na cvetno nedeljo, 12. aprila 1981, je Peter Jamnik s svojim Eksperimentalnim gledališčem Oder – Galerija in z mladim kapucinom Karlom Gržanom postavil ŠP v cerkvi sv. Ane pri škofjeloških kapucinih.³⁵ Kot pri izvornem delu so bili mladi igralci iz Škofje Loke in okolice. Nekaj prizorov je bilo uprizorjeno tudi v šentjakovski cerkvi.³⁶ Zanimivo, da so le tri dni kasneje člani »konkurenčnega« Ljudskega odra v Knjižnici Ivana Tavčarja po zamisli Janka Kreka³⁷ izvedli literarni večer z recitalom iz ŠP. Gosta večera sta bila Filip Kalan Kumbatovič in pesnik Tone Pavček.³⁸ Velja pripomniti, da je bil ta čas Janko Krek na smrtni postelji, zato je zahtevno prireditev, za katero se je Krek pripravljaval celo leto, uspešno izpeljala Ana Florjančič.

1987 Jamnikova skupina je 22. aprila 1987 pasijon znova uprizorila ob odprtju nove cerkve na ljubljanskih Žalah.

Po osamosvojitvi so začeli tudi v Škofji Loki zopet razmišljati o tem, da bi oživel svoj slavni pasijon. Muzejsko društvo Škofja Loka, ki ima v svojih prednostnih projektih tudi ŠP, je v zvezi s tem pripravilo diskusijski večer, tako imenovani Blaznikov večer. Na njem je 27. februarja 1992 gledališka skupina Oder – Galerija pripravila na Loškem gradu koncertno izvedbo ŠP v režiji Petra Jamnika. Lektor je bil Ludvik Kaluža, vloge so tolmačili Marko Črtalič, Ivan Ržen, Matjaž Eržen, Janko Hvasti, Jelka Štular, Marija Lebar, Igor Žužek. Glasbena oprema: Andrej Misson orgle, Matjaž Križnar trobenta.³⁹

Leta 1992 so se v Loki začele resne priprave na izvedbo Škofjeloškega pasijona, in sicer v kolikor se da integralni obliki. V ta namen je Izvršni svet Skupščine občine Škofja Loka sklenil (78. seja Izvršnega sveta) razpisati »javni natečaj za režijo Škofjeloškega pasijona« (Slovenec, 18. junij 1992). 22. julija 1992 se je v IS občine Škofja Loka ustanovil pripravljalni odbor za uprizoritev ŠP.⁴⁰ Uprizorili naj bi ga leta 1996. Na razpis se je prijavilo več skupin. Ljubljanska, med njimi Aleš Jan in

Meta Hočevar, si je zamislila moderno izvedbo z zasedbo profesionalnih igralcev za glavne vloge. Pasijon naj bi se preselil v Ljubljano. Marko Marin je to odsvetoval. Na javnem natečaju, ki je trajal do 30. oktobra 1992, je zmagala in bila celo nagrajena projektna skupina »Locopolis«, ki jo je vodil Lojze Domajnko, kranjski režiser s poklicno diplomo AGRFT, preostali člani skupine, ki je projekt dovolj temeljito pripravila, pa so bili: dramaturg Janez Vencelj, lektor Ludvik Kaluža, scenograf Vili Eržen, kostumografinja Irena Pajkič in Mihaela Žakelj in muzikolog Franc Križnar; za marketing in promocijo naj bi skrbelo podjetje Consortes d. o. o. Resne priprave na izvedbo so se začele v začetku leta 1993, vendar se je zapletlo zaradi razhajanj v pogledih na temeljni pristop v predstavitvi prvega ohranjenega dramskega besedila na Slovenskem ŠP. Projektna skupina Locopolis se je namreč zavzemala (in v razpisnem predlogu projekta to tudi razločno zapisala) za umeetniško izvedbo projekta, ob kateri bi zadovoljstvo doživeli tako verni kot neverni gledalci, ni pa bila pripravljena posebej poudarjati verske vsebine Pasijona, Odbor za izvedbo Škofjeloškega pasijona pa je od nje očitno pričakoval prav to, čeprav razpisni pogoji česa takega niso omenjali. Zapleti so trajali vse leto 1993 (prenesli so se na finančno plat izvedbe), (Gorenjski glas je ob oživitvi prizadevanj za izvedbo Škofjeloškega pasijona leta 1998 pisal o tem, da naj bi od »domače« projektne skupine »pričele prihajati vedno nove, višje ocene, dokler od tega niso odstopili.« GG, leto LI, št. 23, torek, 24. marec 1998), dokler projektna skupina v januarju 1994 od projekta ni dokončno odstopila. (Glej arhiv Izvršnega sveta Šk. Občine Šk. Loka za leto 1993/1994.) Rezultat je bil tako triletni zamik uprizoritve ŠP.

Aleš Jan je med tem na Radiu Slovenija 7. avgusta 1992 izvedel radijsko igro 1992 Škofjeloški pasijon. Zanj je angažiral šestdeset najboljših dramskih igralcev in sedem solistov iz vseh slovenskih gledališč in z njimi v cerkvi na Kureščku in v studijih Radia Slovenija ter s Slovenskim komornim zborom pod vodstvom Mirka Cudermana in Simfoničnega orkestra RTV Slovenija posnel integralno verzijo Romualdovega pasijona, ki je izšla tudi na nosilcu zvoka – dveh kasetah.

Še bolj zagnani so bili v Mengšu in tam v velikonočnem času 1992 postavili na oder pasijonsko igro Proces Ivana Mraka in drugo leto z njo uspešno gostovali po Sloveniji, v Razborju pa se je leta 1998 pojavil Razborski pasijon. Slednjega je zelo uspešno pripravil p. Karel Gržan, ki je bil soavtor prirejenega ŠP že leta 1981 pri škofjeloških kapucinih.

V letu, ko naj bi Škofjeloški pasijon zaigrali v matičnem mestu, so ga v okviru 24. Globaškega kulturnega tedna in uprizorili v Globasnici. Škofjeloški pasijon v priredbi Mirka Mahniča je tam leta 1996 postavil in režiral župnik in dekan Peter 1996 Sticker. Sodelovalo je le štirinajst igralcev, ki so govorili besedila, statistov ni bilo. Predstavo so uokvirili trije domači pevski zbori. Za režiserja je bilo pomembno, da so igralci razumeli besedila, nastopali pa niso v knjižnem jeziku, ampak v pogo-

vorni slovenščini, vmesni obliki med knjižno slovenščino in narečjem.⁴¹ Igro si je ogledalo približno tisoč gledalcev. „To se mi je samo enkrat zgodilo, da smo igrali in je prišlo za dve dvorani ljudi, tako da smo eno skupino poslali v gostilno in smo rekli, naj počakajo.“ (Peter Sticker). Pri eni od predstav smo bili tudi Škofjeločani. To leto je bilo leto odločitve, da ŠP postavimo tudi v Škofji Loki.

1999 V letih 1999 in 2000, na pragu 21. stoletja in tretjega tisočletja, se je Romuald-
2000 dov pasijon vrnil na škofjeloške ulice v vsej svoji veličastnosti. Tehnica stoletnega kulturnega boja se je po nekaj letih odločanja, pasijon ja, pasijon ne, rahlo nagnila v prid zagovornikov pasijona. Sreča ali kak višji načrt sta izbrali za to odgovorno nalogo tedanjega študenta slavistike Marjana Kokalja iz Topolj nad Selcami.⁴² S pripravami na pasijon so začeli oktobra 1997. Kokalj se je zvesto držal Romualdovega dela, le njegovih trinajst podob je razčlenil na dvajset prizorov. Poiskal si je največje primerne poznavalce; za svoja pomočnika Metodo Zorčič in Boruta Gartnerja, za dramaturgijo Marka Marina, za gledališki jezik lektorja Jožeta Faganela s sodelavkami, Bernardo Rovtar, Mojco Strel, Kristino Ržen, za kostume in masko Nado Slatnar ter Vanjo Krmelj in sodelavke Tejo Felicijan, Janjo Pongrac, Matejjo Lavtar, Suado Neković, Matejjo Pirc, Mojco Paulus, Klaro Leban, Ireno Pajkič, Maro Tavčar, Mojco Kranjc, Katarino Demšar, Lucijo Omejc, Majo Kisovec, Marinko Mesec, Mijo Stopar, Mirjano Lotrič, Meto Ipavec, za glasbo Toneta Potočnika in Andreja Missona, zborovodja Ireno Rupnik in Janeza Trilerja, kapelnika Iva Guliča in še blizu sto drugih strokovnjakov, tehničnih sodelavcev, promotorjev in organizatorjev. Iz gledališkega lista, ki sta ga, tako kot celotno podobo pasijona nadvse primerno in učinkovito oblikovala Jure Miklavc in Barbara Šušteršič, sem naštel še 536 igralcev in vodij skupin in konjenikov, vključno z godbo pa kar 571, tako da je pri tem projektu sodelovalo blizu tisoč ljudi in šest desetih konj.⁴³ V tem »medobčinskem« projektju so sodelovali ljudje iz celega tisočletnega škofjeloškega gospostva in sosedstva. Sodelovale so igralske družine Žabnice, Visokega, Selc, Poljan, Virmaš, Pevna, Puštala, Žirov, Sv. Jošta, Sv. Duha, Železnikov, Hraš, Suhe, Sore, Sotočja, Gorenje vasi, Reteč - Gorenje vasi in nekateri člani Loškega odra s svojimi vodji.

Predstave so bile:

- marca in aprila na tiho nedeljo ob 16. in 20. uri,
- na cvetni petek ob 20. uri,
- na cvetno soboto ob 20. uri,
- na cvetno nedeljo ob 16. in 20. uri,
- na velikonočni ponedeljek ob 16. uri,
- in na prvi koledarski petek po veliki noči ob 16. uri za šolske skupine.

Škofjeloški pasijon je v letih 1999 in 2000 po oceni obiskalo skupno 53.000 gledalcev.⁴⁴ Obe uprizoritvi sta bili velik kulturni, umetniški, turistični, etnolo-

ški, tudi kulinarični, in ne nazadnje verski dogodek, saj si brez slednjega težko predstavljamo tako uspešno izveden, zahteven, naporen in odgovoren projekt, kakršnega verjetno ni imela Slovenija v novejšem času. Številni pokrovitelji in predvsem Občina Škofja Loka kot organizator z županom Igorjem Drakslerjem, glavnim poganjalcem pasijona, pa so bili garant za uspešen zaključek.

V Slovenskem narodnem gledališču Drama Ljubljana so na velikem odru 16. decembra 2000 premierno uprizorili *Škofjeloški pasijon* v priredbi Mete Hočevar, 2000 ki je bila istočasno tudi režiserka in scenografinja. Avtor transkripcije in lektor je bil Jože Faganel. V moderni odrski aplikaciji so bili uporabljeni stavki iz dram Ivana Cankarja (Pohujšanje v dolini Šentflorjanski, Lepa Vida), Slavka Gruma (Dogodek v mestu Gogi), Gustava Strniše (Samorog) in Dominika Smoleta (Krst pri Savici, Zlata čevljevka, Antigona).⁴⁵

Leta 2004 se na Občini Škofja Loka začno priprave za uprizoritev ŠP v letu 2006, ob 300-letnici prihoda kapucinov v Škofjo Loko in ob 400-letnici prihoda 2006 kapucinov v Slovenijo. Ustanovi se Strokovni odbor za izvedbo pasijona, v katerem so v glavnem ljudje, ki so postavili ŠP 1999/2000, za režiserja je predlagan Borut Gartner, poslovni načrt (Zagonski elaborat) izdelal dr. Tadeja Primožič, častno pokroviteljstvo prevzame Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Leta 2005 pride spet do zapletov in predloga, da se ŠP uprizori leta 2007. Sledi odstop 2007 odbora, voditeljice projekta in režiserja. Namesto uprizoritve ŠP v letu 2006 Muzejsko društvo Škofja Loka istega leta pripravi multimedijsko Potujočo razstavo Škofjeloški pasijon. Razstava po konceptu Marjana Kokalja in Mateje Primožič je med 7. in 22. aprilom 2006 v Galeriji Ivana Groharja, kjer so strokovna predavanja in videoprojekcija prejšnje uprizoritve in pasijonski koncert v Nunski cerkvi, ki so bili le skromen obliž za odpovedano uprizoritev ŠP v jubilejnem letu. Istočasno je izšel pri muzejskem društvu v zbirki Doneski tudi prvi pasijonski zbornik *Škofjeloški pasijon 2006*.

Leta 2009 je Škofja Loka spet dobila svoj Pasijon. Podrobneje je predstavljen 2009 v letošnjem zborniku kot samostojni prispevek Boruta Gartnerja, ki je bil v pasijonskem letu 2000 pomočnik tedanjega režiserja Marjana Kokalja, tokrat pa se je on uspešno soočil z Romualdovo mojstrovino. Sestavni del njegovega prispevka je tudi gledališki list z vsemi ustvarjalci Pasijona.

Gartner se je pri uprizoritvi ŠP 2009 držal zadnje Kokaljeve postavitve, to je, čim doslednejše rekonstrukcije Romualdovega dela, ki pa jo je še obogatil in razširil z novimi skladbami (Avizo, Tolminski rožar, Pasijonski preludij, Burdon), s častno pihalno pasijonsko godbo, uvedel več pevcev, več solistov, povečal število nastopajočih (Adamovi otroci, bičarji, križenosci, puščavniki, konjeniki) in z zaključkom Ljudstva, mladimi pojočimi gimnazijci ter na začetku in na koncu zaokrožil predstavo z defilejem častne pasijonske konjenice.

V procesiji je sodelovalo 891 udeležencev, od tega 69 govornih vlog, pet najtežjih na konju (Smrt, Kajfa, Pilat, Herod, Longines), 323 glasbenikov in 69 konjenikov.

Uprizoritve:

- tiha sobota, 28. marec 2009 ob 20.00 uri,
- tiha nedelja, 29. marec 2009 ob 16.00 uri,
- cvetni petek, 3. april 2009 ob 18.00 uri (šolska predstava),
- cvetna sobota, 4. april 2009 ob 20.00 uri,
- cvetna nedelja, 5. april 2009 ob 16.00 uri,
- velikonočni ponedeljek, 13. april 2009 ob 16.00 uri,
- bela sobota, 18. april 2009 ob 20.00 uri,
- bela nedelja, 19. april 2009 ob 16.00 uri.

Predstave si je ogledalo nad 24.000 obiskovalcev.⁴⁶

Pasijon se je pokazal v vsej svoji veličini. Sam generalni tajnik evropskega združenja pasijonskih mest, Josef Lang, ki se ga je udeležil, je dejal, da takega pasijona ni nikjer in da ga je tako izvirnega treba skrbno varovati. Pa vendar je nek loški občinski svetnik, ob sprejemanju in potrditvi poročila o uspešnem projektu ŠP 2009, globokoumno pripomnil, da bi ga bilo treba »desakralizirati«!?. Če bi po tej »logiki« iz Škofjeloškega pasijona izločili procesijsko spokornost in ljudsko pobožnost, bi ta s tem izgubil dve od šestih svojih posebnosti in bi se vključil v brezlično množico najrazličnejših spektaklov, ki jih je poln globalizacijski svet. Z »desakralizacijo« bi se verjetno izgubil tudi tisti čustveni in moralni vzgon, ki je za večino nastopajočih odločujoč, da se spustijo v pasijonsko pustolovščino in iz nje ustvarijo Škofjeloški pasijon.

Pasijon v Kobjglavi

Pasijon naj bi, po pripovedovanju predvojnega župnika Draščaka, igrali pred drugo svetovno vojno vsako leto, sam župnik je igral Kristusa.⁴⁷ Kdaj natančno, kje in po kateri predlogi so ga igrali, za zdaj ne vemo. Mogoče je z njim v zvezi tako imenovani Pasijon iz Ospa, ki ga v letošnjem zborniku na kratko predstavljamo.

Pasijon v Radovljici

Pri Prosvetnem društvu Radovljica so pred drugo vojno tudi igrali pasijon. Dolej vemo le za razglednico z motivom vstalega Kristusa⁴⁸.

Pasijon pri novomeških frančiškanih

V samostanki kroniki (10. september 1967 do 24. junij 1980) je zabeleženo, da so njihovi kleriki na cvetno nedeljo, 30. marca 1969, ob pol osmih v cerkvi izvedli pasijonsko igro. Pasijon je po liturgičnem besedilu dramatiziral g. Polde Cigler.

Posamezni prizori so bili tudi spremljani z zborovskim petjem in posebnimi svetlobnimi efekti. Celotna prireditev Pasijona je potekala v cerkvi v prezbiteriju in pred glavnim oltarjem, ki sta bila za to priložnost prav posebno okrašena.⁴⁹

V samostanskem arhivu je ohranjen tudi Ciglerjev scenarij za Trpljenje Kristusovo v besedi, sliki in pesmi na petih straneh iz leta 1973.

Mrakov Proces

Himnična trilogija Proces avtorja Ivana Mraka⁵⁰ (Človek iz Kariota, Veliki duhovnik Kajfa, Prokurator Poncij Pilat) je eno redkih izvirnih pasijonskih tem slovenskih dramatikov. Mrak opušča tradicionalno in enostransko karakteristiko, znano iz pasijonskih iger, in odpira nove pristope in vpoglede. Osrednja osebnost, obtoženi Jezus, v drami sploh ne nastopi, kljub temu pa je vseskozi še kako navzoč.⁵¹ Trilogijo Proces je Mrak napisal leta 1955, z uprizoritvijo pa je imel težave tako zaradi »neprimerne« teme kakor zaradi svoje teatarske ekskluzivnosti. V predvelikonočnih dneh leta 1981 je Mrakov Proces uprizorjalo Slovensko narodno gledališče v Trstu v režiji Maria Uršiča po tamkajšnjih cerkvah. Juda je igral S. Colja, Kajfa Stane Starešinčič, Pilata A. Petje, Hannana Alojz Milič, Natanaela L. Bogatec in Pilatovo ženo Claudio B. Bratuž. Takratno željo, da bi tržaške gledališčne nike povabili v Slovenijo, pa so v naslednjem letu več kot izpolnili v Mengšu. Pod vodstvom domačega režiserja Franceta Veiderja so naštudirali zahtevno Mrakovo trilogijo Proces ter jo leta 1982 v predvelikonočnem času s pomočjo župnika Štefana Babiča dovršeno zaigrali v domači cerkvi. Uprizorili so jo trikrat in vsakič je bilo več poslušalcev.

Leta 1992 so prav tako v Mengšu, tokrat pod okriljem Kulturnega društva 1992 Franc Jelovšek, z istim režiserjem Francem Veiderjem in igralci uprizorili Proces na pravem odru v tamkajšnjem Kulturnem domu. Prva predstava je bila 11. aprila 1992, druga pa naslednji dan, 12. aprila 1992. Zasedba vlog je bila naslednja: Poncij Pilat – Tone Hribar, Claudia Procula – Majda Hribar, Hannan – Viktor Hribar, Kajfa – Franc Šimenc, Juda iz Karijota – Drago Plevel, Natanael – Janez Bregar, Antip – Rudi Kunstelj. Inscipient predstave je bila Nika Matjan, šepetalca – Vinko Železnikar in Drago Plevel, tonski efekti – Drago Plevel, kostumi – Franc Veider.

Naslednje leto (1993) so Mengšani z Mrakovim Procesom gostovali:

1993

- 6. marca 1993, v Breznici,
- 13. marca 1993, v Komendi,
- 20. marca 1993, v Logatcu,
- 27. marca 1993, v Velesovem,
- 3. aprila 1993, v Bohinjski Beli.

Razborski pasijon

Razborski pasijon je nekaj posebnega. Ni igra, ni nastop, saj pasijona ni mogoče igrati, pri pasijonu ni mogoče nastopati. Preveč resna zadeva je. Pasijon je mogoče doživeti, pri njem sodelovati, se ga udeležiti, ga na svoj način uresničiti v osebnem in javnem življenju. Razborski pasijon ni predstava ali folklor, je duhovno dogajanje v župniji, pri katerem so udeleženci skoraj vsi župljani. Ob tem duhovnem procesu utrjujejo in poglobljajo svoje krščansko življenje. S pasijonom tako rekoč živijo.

škof in metropolit Franc Kramberger

Avtor in režiser Razborskega pasijona je pater dr. Karel Gržan, organizacijo dogodka nosi Kulturno športno in turistično društvo Blaž Jurko. Pri njegovi uprizoritvi sodeluje kar 150 domačinov od 500, kolikor jih živi v vaseh in zaselkih pod Lisco. Uprizarjajo ga med vikendi tihe nedelje in cvetne nedelje v župnijski cerkvi sv. Janeza Krstnika na Razborju pod Lisco po terminskem ključu: dve leti uprizarjanja – dve leti premora.

1998 Razborski pasijon so začeli uprizarjati leta 1998, ko ga je videlo okoli tisoč ljudi.

Uprizoritve v naslednjih letih:

- 1999 ● leta 1999 si ga je ogledalo okoli dva tisoč ljudi,
- 2002 ● leta 2002, v šestih uprizoritvah, si ga je ogledalo 2500 ljudi,
- 2003 ● leta 2003 šest uprizoritev,
- 2006 ● leta 2006 pet uprizoritev,
- 2007 ● leta 2007 devet uprizoritev.

Z odhodom p. Karla je prišlo do dvoletnega zastoja, sedaj pa nameravajo Razborčani svoj pasijon zopet uprizoriti leta 2011.

Poljanski pasijon

Po ustnem izročilu naj bi imel Poljanski pasijon vsaj dvestoletno tradicijo, kar ne bi bilo čudno, saj so v tistih časih tamkajšnji ljudje vedeli za sosednjega, škofjeloškega, in bi si ga lahko tudi sami omislili. Sam sem celo razmišljal, da so pa morda le Ločani najprej poznali Poljanskega, saj so njihovi predniki, kot kolonisti, prišli s Koroškega. Tam pa je bila in še je, pasijonska tradicija zelo dolga. Poljanci so svoj nekdanji pasijon oživili leta 2007, o čemer smo v našem zborniku že pisali.⁵² Poljanci se vsako leto s pobudnico Majdo Debeljak, župnikom Jožetom Stržajem, s tandemom Jesenko, skavti, ki nosijo attribute Kristusovega križanja, in številnimi pasijonskimi romarji napotijo s kraja po vojni odstranjene mogočne Mačkove baročne cerkve mimo dveh med vojno in po vojni podrtih kapelic do pasijonske cerkve sv. Križa. Njihovemu pasijonu bi se morda bolj prilegalo ime Poljanska pasijonska procesija križevega pota.

Tu segamo na občutljivo poimenovanje množice velikonočnih verskih opravil, ki se gibljejo med liturgijo in ljudskimi pobožnostmi. Že branje »pasijona« na cvetno nedeljo po cerkvah, to je izbranih besedil o Kristusovem trpljenju, konkretno od časa njegovega prihoda v Jeruzalem do vstajenja, iz evangelijev, pogosto je to Matejev, in Janezov na veliki petek, ki ga organizatorji pogosto dopolnijo s kostumiranimi bralci berila oziroma prostih besedil, z nošenjem simbolov Kristusovega trpljenja, scenami Golgote ali Božjega groba, ob spremljavi zbora po naših samostanih in cerkvah, nosijo v sebi nemalo reliktoev nekdanjih pasijonov. Pri tem gre za tako imenovano dramatisirano branje pasijona. Takega videvam v zadnjih letih tudi v starološki župnijski cerkvi sv. Jurija pa tudi drugod. Na internetu smo lahko prebrali, da so lansko leto na cvetno nedeljo v daljni Avstraliji naši Slovenci v Adelajdi (Holy Family Slovenian Mission) imeli med mašo dramatisirani pasijon. Množico so predstavljali birmanci. Pasijon je bil sicer v angleščini, ker tretja generacija povečini ne razume več slovensko. Naučili pa so se v slovenščini klica: *Križaj ga! Križaj ga!*

Pasijon v Ribnici

Mladinska in študentska skupina ter mladinska glasbena skupina I. K. S. skupaj s farani iz župnij Ribnica in Dolenja vas od leta 2007 naprej pripravljajo pasijonsko 2007 igro, ki je preplet dramske igre in glasbe. Pobudniki so bili Lucija Gelze, Anja Trdan, Helena Ilc, Klara Debeljak in Alen Prelesnik. Lucija Gelze je napisala scenarij, povzet po vseh štirih evangelistih. Pasijon se je od prvotno štirih slik razširil na sedem, hkrati se je povečalo tudi število vlog. Pasijon uprizarjajo v velikonočnem času na odprti sceni nekdanjega Rudeževega gradu v Ribnici.

Prva uprizoritev pasijona *Trpljenje Jezusa Kristusa* pod vodstvom Lucije Gelze je bila v nedeljo, 1. aprila 2007, ob osmih zvečer. Sodelovalo je več kot 120 ljudi, med njimi 45 igralcev.

Drugo, s podnaslovom »*Si res zaman umrl, gospod?*«, je režiral Jure Ferlež. Uprizorili so jo 9. in 15. marca 2008. Sodelovalo je več kot 120 nastopajočih, med njimi 59 igralcev.

Leta 2009 so 4. in 5. aprila igrali pasijon s podnaslovom »*Ker te imam rad...*«, 2009 zopet je režiral Ferlež. Sodelovalo je več kot 180 ljudi, med njimi 72 igralcev.

Drugi pasijoni

Pasijone so zadnje čase začeli uprizarjati v svojih cerkvah, ponekod pa tudi zunaj, pri ljubljanskih frančiškanih,⁵³ pri kapucinskih družinah in farnih občestvih v Štepanji vasi, Mariboru in še marsikje.

Dejavna so tudi različna kulturna društva, kot na primer Kulturno umetniško društvo Klas Mirna, ki je ob svoji ustanovitvi novembra 1999 pripravilo projekt 1999

Pasijon, za katerega je besedilo na podlagi svetopisemske zgodbe pripravil Stanko Tomšič, ki je igro tudi režiral. Z nekaj popravki Pasijona je nastala *Zgodba o odrešilnem trpljenju*, ki sta jo napisala Stanko Tomšič in Petra Krnc. Igrali so ga v župnijski cerkvi, sodelovalo je več kot šestdeset ljudi.

Etnološko društvo Ložnica (Slovenska Bistrica–Leskovec–Stari Log) je 21. in 2008 23. marca 2008 v Makolah uprizorilo Kristusov pasijon v odprtih prostorih župnišča, šole in pokopališča. Tem in drugim, še neodkritim ali pa nam neznanim pasijonom, se bomo še posebej posvetili v nadaljevanju naših raziskav.

OB ZAKLJUČKU

Iz do sedaj zbranega gradiva smo poskusili pripraviti nekakšen pregled pasijonskih uprizoritev na Slovenskem v zadnjih sto letih. Zavedamo se, da je to le začetek neke daljše raziskave, saj je tradicija pasijonskih uprizarjanj pri nas zagotovo še bolj razgibana in bogata, kakor je ta, ki jo tukaj predstavljamo. Začeli smo se povezovati s strokovnimi institucijami, z župnijskimi uradi, s samostani, z novejšimi pasijonskimi skupinami ter s posamezniki. To sodelovanje želimo nadaljevati, ne nazadnje tudi z vami, bralci.

Vsem, ki ste nam pri delu pomagali, nas razumeli pa tudi podpirali, se iz srca zahvaljujem, še posebno svoji ženi Ani, Francu Temelju iz Žirov, nadalje Heleni Bogataj Janežič in mag. Marjanu Rupertu iz NUK, p. Felicijanu Pevcu in Andreju Bartlju iz Novega mesta, Francetu Kralju iz Slapa pri Vipavi, Diani Koloini in Mojci Kranjc iz ljubljanske Drame, Janezu Zupetu iz Vipave, Jožetu Brojanu, Meti in Dragu Plevelu iz Mengša, Heleni Ilc iz Ribnice, Mateju Imperlu iz Razborja, Tonetu Konoblju iz Gornjesavskega muzeja Jesenice, Milici Jamnik, Ediju Severju, Mariji Lebar, dr. Francetu Štuklu, Marku Črtaliču, Vincenciju Demšarju, Cenetu Božnarju, dr. Andreju Missonu in Ludviku Kaluži iz Škofje Loke, mag. Bogomili Kravos iz Trsta in Zalki Kelih - Olip iz celovške KKZ.

OPOMBE

- 1 Prosvetni domovi katoliških društev, okoli leta 1930 jih je bilo nad 165, v njih in v drugih stavbah, kot so hranilnice in posojilnice, gasilska društva in druge dvorane, je bilo več kot dvesto gledaliških odrov, zato so bili prav ti ena prvih tarč tistih, ki so hoteli uničiti slovenstvo ali drugače misleče.
- 2 Jos. Mantuani, Pasijonska procesija v Loki, Carniola, 1916, št. 7, cit: »Ostanke (pasijonskih procesij) imamo še danes na našem jugu: v Kopru – kjer sem jo videl sam -, dalje v Izoli, Piranu, Umagu, Motovunu, Visinadi, Rižanu, Lošinju, Krku, Čresu, Rabu, Pagu, Zadru, Šibeniku, Splitu, Dubrovniku in v Blatu (na Korčuli). Posebno dolga je na Hvaru (7-8 ur!).«
- 3 Vemo, da so Drabosnjakov pasijon igrali v Kostanjah od 1826 do 1833, nato leta 1854 in leta 1860. Sosedje Štebljani (Šteben/Bekštajn pri Globasnici – St. Stefan/Finkenstein) so uprizarjali Drabosnjakov pasijon od leta 1860 ali 1861 na Škocjanu pri Maloščah. Vir France Kotnik v *Dom in svet* 1912, šte. XXV, in *Dom in svet* 1913, šte. XXVI.
- 4 M. Makarovič, Sele in Selani, str. 409, Celovec 1994.

- 5 Gregorin se je srečal s pasijonom prvič leta 1920 v Nemškem umetniškem gledališču v Berlinu in v Mariboru. Leta 1923 je nastopil kot Kristus pri »Pasijonu« v Ljubljanskem Ljudskem odru, leta 1927 v Celju. Vir: *Ilustrirani Slovenec*, št. 81, tedenska priloga Slovenca, 10. april 1927.
- 6 Vir in navedki: Herta Maurer - Lausegger, Šuster Andrej, ES 13, str. 167, Ljubljana 1999, Luise Maria Ruhdorfer, *Štebenski pasijon*, Koledar 2008, str. 81–84, Mohorjeva, Celovec 2007.
- 7 Pavle Zablatnik, Drabosnjakov Pasijon na ljudskem odru, Gledališki list *Krščanske kulturne zveze v Celovcu in SPD »Drabosnjak« na Kostanjah*, Kostanje, junij 1990.
- 8 Štebenski bukovnik Ivan Graber (1845–8. 6. 1912), cerkveni slikar, verjetno je tudi sam oblikoval kulise za leseni oder sredi vasi. Poleg božične igre napisal še pasijonsko z naslovom »*Igra terplenje in smert Izveličarja Jezusa Kristusa*«. *Novo prepisal i zbolšal Ivan Graber posestnik v Štebe*. 15. nov. 1895. Oba rokopisa sta se izgubila, tudi nobenega prepisa ni več.
- 9 Pavle Zablatnik, *Čar letnih časov*, 1984
- 10 www-sk-d-globasnica.at
- 11 *Pinja* je oder (nem. die Bühne), ki so ga prvotno imeli v majhnem skednju z odprtim gumnom.
- 12 Končan je za svoje gledališko delo pri *Odru mladje*, predvsem za uprizarjanje Drabosnjakovih iger, dobil Tischlerjevo nagrado leta 2003, vir: Janko Zerzer, *Lavdacija ob podelitvi nagrade*, vgarchiv.orf.at/slovensci/zerzer_2003.
- 13 Vir: Franc Kotnik, Pasijonska igra iz Železne Kaple, *Slovenske Starosvetnosti*, str. 99, 100, 103, Ljubljana 1943
- 14 Franc Kotnik, Verske ljudske igre, *Narodopisje Slovencev II*, str. 116, Ljubljana 1952.
- 15 Franc S. Finžgar, *Leta mojega popotovanja*, Celje, 1957, str. 93.
- 16 Seznam vlog in režij, ki jih je imel Edvard Gregorin v ljubljanski in mariborski Drami, vir: *Gledališki list Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani*, Drama, 1948–49, Štev. 14, str. 369. Kot avtor dela je naveden Deutsch.
- 17 Vabilo iz Knjižnice frančiškanskega samostana Novo mesto.
- 18 Vir: www.mgp.si
- 19 *Naš list*, št. 12/1932, str. 4, Groblje 1932
- 20 *Naš list*, št. 8/1938, stran 3, Groblje 1938
- 21 Vir: Marko Rakovnik, *Janez Oblak, življenje in delo*, diplomatska naloga, Maribor 2004.
- 22 Gregorin je ustvaril 330 likov od tega 20 Shakespearovih. Predaval, nastopal in režiral je na ljudskih in dijaških odrih.
- 23 Cit.: Andrej Bartelj, *Pasijon v Novem mestu*, Dolenjski list, 12. novembra 2009.
- 24 Takrat je v vlogi Herodovega suznja nastopil kasnejši dramski igralec Janez Škof, vir: www.mgp.si
- 25 Vladimir Temelj iz Žirov je v svojem Življenjepisju zapisal da so: »22 aprila 35 gledali Pasjon, ki so ga igrali Crkniški prosvetarji«.
- 26 Kopijo fotografije mi je iz celovškega muzeja prinesla dr. Marija Makarovič, original pa hrani Lojze Mele, Kunčev iz Cerknice.
- 27 Gledališki list, *Drama, sezona 1934/35*.
- 28 Saša Poljak Istenič, »Za igro je bil pa zmiraj denar«, *Društveno življenje v Kropi in Kamni gorici konec 19. in v prvi polovici 20. stoletja*, Vigenjc 5/2008.
- 29 Stanka Geršak, znana predvojna gledališka igralka z Jesenic, ki je igrala tudi v pasijonih, hrani tri fotografije uprizoritve Pasijona »Kristus Kralj« z zapisanimi citiranimi podatki.
- 30 Bogoljub, 1933, št. 6 (junij), str. 142, citat: *Popoldne je bila slavnostna predstava »Pasijona«!*
- 31 Dušo je doživeto igrala Marija Lavrinec (1911–1985) po domače Bubleževa Mara iz Puštala, enega od angelčkov je bil Cvetko Kobal (1921–2010) kasnejši povojni loški župan in prvi direktor Narodne banke Slovenije. V spominu starejših so še Lovro Planina, Jože Guzelj – Blažev Pepe pa Franc Avbelj, ki je držal kaso Ančnku. Najbolj prepričljiv pa je bil Strup v vlogi Juda. Stane Strup kot loški Sokol si je privoščil »Kristusa« Trefalta, člana kranjskega Orla in ga neusmiljeno gajžlal.
- 32 V. Demšar, Ljudski oder, let IV. št. 1, 1936/37 in F. Planina, Škofjeloški pasijon, Gorenjec, št. 29, 17. julij 1937, st. 7.

- 33 M. Mahnič, Veliki slovenski pasijon, *Gledališki list SG, Trst 1965* in *Zbornik SG Trst, četrta del 1960-1965*.
- 34 Cit.: B. Kravos, Tržaška uprizoritev ŠP leta 1965, *Škofjeloški pasijon 2006*, str. 46, Škofja Loka 2006.
- 35 Vir: Kronika Kapucinskega samostana Škofja Loka, za leto 1981.
- 36 Med drugimi so igrali Edi Sever, Valerija Pretnar, Ivan Božnar, Cene Božnar. Andrej Misson je na orglah izvajal avtorsko glasbo, pel je moški zbor. Pasijon posebnih kostumov in scene sicer ni imel, vendar pa so bili ljudje menda vseeno oblečeni v izbrana oblačila, kute, kostumi angelov so bili iz loškega gledališča in podobno. Za svetlobne efekte je režiser uporabil reflektorje in najete lučkarje (vir: A. Misson).
- 37 Janko Krek (1932–1981) slavist, bibliotekar, gledališčnik, publicist, poliglot, govoril je šest jezikov, izvrsten turistični vodnik. Škofjeloški pasijon je bila njegova posebna ljubezen, vendar njegova prizadevanja in načrti za uprizoritev niso naleteli na razumevanje. Janko Krek je umrl 23. aprila 1981, teden dni po večeru v »svoji« knjižnici.
- 38 Glej: Loški razgledi XX/1981, str. 295, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka 1981.
- 39 Glej: *Loški razgledi 39/1992*, str. 266, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka 1992, in *režijska knjiga P. Jamnika*, osebni arhiv Mimi Jamnik.
- 40 Vir LR 39/1992, str. 277.
- 41 www.skd-globasnica.at
- 42 Diplomaska naloga: *Duhovnozgodovinski pogled na slovensko dramatiko in gledališče od nastanka Slovencev do profesionalizacije*, ki šteje 216 strani, ki jo je Marjan Kokalj napisal leta 2000 (torej se je rojevala istočasno kot »njegov Škofjeloški pasijon«), pod lucidnim mentorstvom Igorja Grdine, govori po svoji vsebini, razvidni tudi v naslovu, o avtorjevem študijsko predanemu in poglobljene- mu duhovnemu, zgodovinskemu in dramaturškemu pristopu k dragoceni slovenski umetnini.
- 43 Gledališka lista *Škofjeloški pasijon Processio Locopolitana 1721–1999* za leti 1999 in 2000 je izdala Škofja Loka, vsakič po 30.000 izvodov.
- 44 www.skofjaloka.si
- 45 Gledališki list SNG Drama Ljubljana, *LXXX/6, sezona 2000/2001*. Omembe vredno je, da so v gledališkem listu pasijonski prispevki Igorja Grdine, Igorja Lampreta, Jožeta Faganela, Marka Marina, Tatjane Stanič, Siegfrieda Melchingerja in Dragana Klaića.
- 46 www.skofjaloka.si
- 47 Župnik Vetrih, doma v Kobjeglavi, je to povedal slapenskemu župniku Francetu Kralju, katerega je nasledil v vipavskem semenišču. Zapisano 8. 7. 2009 na Slapu.
- 48 Glej: Med Jelovico in Karavankami, *Radovljiski zbornik 2000*, str. 459
- 49 Br. Friderik Marinčič, *Poročila Slovenske frančiškanske province Svetega Križa*, Leto XXIII. Št. 4, Ljubljana 24. maja 1969.
- 50 Ivan Mrak (1906–1986), dramatik, pisatelj esejist. Kot dramatik se je Mrak naslanjal na prvine klasične, renesančne in predromantične tragedije in razvijal teorijo himnične tragedije. V povojnih letih so postale središče njegovega ustvarjanja biblijske teme, zlasti pasijonske (Proces, 1977, Biblični ciklus). Denis Poniž, *ES 7/1993*, str. 231–232.
- 51 Iz spremne besede Janeza Zupeta v knjigi: Ivan Mrak, *Biblični ciklus, Svetopisemske drame*, str. 144, Celje 1985.
- 52 Glej: Bernarda Jesenko Filipič, O izvoru Poljanskega pasijona, in Majda Debeljak, Poljanski pasijon, v: Škofjeloški pasijon 2008, Loški razgledi, Doneski 16, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka 2008
- 53 Na cvetno nedeljo in na veliki petek so v cerkvi Marijinega oznanjenja v Ljubljani uprizorili pasijonsko igro pod vodstvom p. Tomaža Hočevarja in Karmen Bizjak Merzel. Okvir Jezusove zgodbe predstavlja občutje Marijine sosedice in tudi žensko doživljanje pasijona. Vir Družina 17, 26. april 2009. (Na sliki okoli 30 mladih igralcev v kostumu, op. ur.).

ŠKOFJELOŠKI
PASIJON
2009

ROMUALDOV ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009

Ljudsko Ljubiteljsko Pasijonsko Gledališče
(LLPG)

GLEDALIŠKI LIST

Vodje igralskih skupin:

Bukovica	Miha Lotrič
Godba	Andreja Štrekelj
Gorenja vas	Janez Bohinc
Otroci ritma	Jaka Strajnar
Pevno	Uroš Proj
Poljane	Majda Debeljak
Puštal	Jaka Notar
Reteče, Gorenja vas pri Retečah, Godešič	Dare Bogataj
Selca	Nataša Vrhunc
Selca	Silvo Poljanšek
Sora	Neža Bradeško
	Dominik Bradeško
Sorica	Marjan Peternelj
Sotočje	Minka Krajnik
	Hiacinta Klemenčič
Škofja Loka	Mija Stopar Tozon
	Ana Prevc Megušar
	Tjaša Lavtar
	Aco Bišćević
Stara Loka	Sebastijan Čadež
Virmaše – Sv. Duh	Marjanca Trilar
Žabnica	Matjaž Eržen
Železniki	Robert Kuhar
Žiri	Marko Mrlak

Vodje konjenikov:

Stara Loka

Hraše

Reteče

Sovodenj

Sorško polje z okolico

Tržič in Naklo

Visoko pri Kranju

Andrej Štremfelj

Jože Janhar

Iztok Skokič

Katja Arhar

Milan More

Brane Tavčar

Silva Gregorec

Nika Konc

V PROCESIJ ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009 IGRAJO:**ČASTNA ZDRUŽENA PASIJONSKA GODBA (72 instrumentalistov)**

Škofja Loka, Medvode, Žiri

Skladba: »PASIJONSKI PRELUDIJ«*Skladatelj:* dr. Andrej Misson**Vodja:**

Andreja Štrekelj

Dirigent:

Roman Grabner

Godbeniki:**ŠKOFJA LOKA - vodja: Andreja Štrekelj**

Ambrožič Klemen Benedičič Janko

Hrast Erik Kampač Matjaž

Ravnikar Janez Sever Franc

Štravs Alojz Štrekelj Andreja

Trpin Marko Tušek Polde

Cof Katja

Mrak Urša

Sever Maja

Trojar Jože

Hostnik Gregor

Plantarič Janez

Šmid Franc

Trpin Matej

MEDVODE - vodja: Gorazd Frtin

Avguštin Klemen Avguštin Vinko

Dragoš Ivan Drnovšek Aleš

Jamnik Grega Jamnik Rok

Korošec Drago Križaj Branko

Močnik Maja Morn Matej

Arčon Tina

Frtin Gorazd

Jekler Monika

Logonder Tomaž

Novak Primož

Dejanovič Katja

Istenič Blaž

Kopač Dragotin

Močnik Eva

Perkič Drago

Richter Zvone Šušteršič Maja	Sešelj Katarina Tome Anton	Škof Matej Tramte Jure	Šolar Mojca
---------------------------------	-------------------------------	---------------------------	-------------

ŽIRI - vodja: Urška Trček

Primož Peterlin	Adam Rejc	Gašper Žakelj	Blaž Vidmar
Jure Starman	Viki Žakelj	Žiga Rejc	Cveto Gruden
Jurij Buh	Milan Mivšek	Gašper Starman	Edo Demšar
Eva Kopač	Branko Žakelj	Roman Stanonik	Mateja Mlinar
Andreja Govekar	Božo Mlinar	Andrej Mlinar	Primož Gartner
Daniel Podobnik	Ciril Erznožnik	Hana Jereb	Živa Melin
Alja Melin	Sara Trček	Viktor Grof	

Kapucin:

Jure Svobjšak

Bralci:

Jože Rupar	Jože Dolenc	Frenk Stare
------------	-------------	-------------

ČASTNA ZDRUŽENA PASIJONSKA VOJAŠKA KONJENICA**Vojaki dragonci in grenadirji**

Jaka Štremfelj	Filip Markič	Bine Bergant	Tine Bergant
Boštjan Bernik	Miha Vidic	Matej Štremfelj	Rok Tavčar
Jože Žagar	Mitja Gaser	Ana Bernik	Neja Štremfelj
Darinka Lavtar	Erika Markič	Matej Karlin	Jernej Štremfelj
Andrej Štremfelj	Nejc Štremfelj	Dragica Šmid	

PREDIGRA**Mož z zvezdo:**

Bojan Eržen

Otrok:

Domen Šifrer

Smrt na belem konju:

Miša Konc

Mož v rdeči kuti z bobnom:

Peter Hawlina

Mož z zastavo:

Miro Zavrl

1. PODOBA - RAJ

ŽABNICA

ZDRUŽENI PASIJONSKI OTROŠKI ZBOR**Nosači:**

Boštjan Šifrer	Miloš Žan	Matic Oman	Matej Šifrer
Dušan Lahajnar	Jani Porenta	Marjan Oman	Dejan Mihovec
Blaž Šifrer	Primož Šifrer	Tomaž Šifrer	Marko Jelovčan
Grega Stare	Andraž Šifrer	Darko Hafner	Miha Bajželj
Jože Kržišnik	Janez Oman	Jure Kalan	Peter Porenta
Matjaž Šušteršič	Franci Ciperle		

Hudič:

Matjaž Mravlja   Janez Purgar

Angel:

Vesna Mozetič   Ana Pagon

Eva:

Jasna Kalan

Angel:

Tanja Freljih

Adam:

Aleš Skok

Angel:

Brigita Šifrer

Adamovi otroci:**Pesem: AH, ADAM**

Skladatelj: prof. Tone Potočnik

Besedilo: p. Romuald

Združeni otroški pasijonski pevski zbor

Mentor: Urban Tozon

PEVCI:

Ana Vodnik	Ana Štritof	Nika Gartner	Tjaša Dolenc
Eva Tavčar	Matic Perme	Peter Kovač	Urška Kovač
Ema Jemec	Katja Verbič	Zala Janežič	Žana Fojkar
Nina Hribernik	Kristina Jovič	Manca Rus	Tjaša Bergant
Irena Rupar	Nejc Pečar	Špela Bokal	Doris Tahirovič
Katarina Debeljak	Ana Celec	Sandra Stanonik	Maša Jovič
Špela Vodnik	Aida Ramič	Neža Bernik	Klara Dolenc
Klara Rakovec	Veronika Tavčar	Kristina Marolt	Karmen Strel
Sabina Marolt	Anja Marolt	Alma Potočnik	Marjana Treven

Sonja Gruden	Ema Ferreira	Nace Šparovec	Eva Megušar
Dajana Žaberl	Neža Zupanc	Maja Ferle	Maruša Krmelj
Eva Jocif	Marjana Jocif	Vida Jocif	Vid Kermelj
Taja Kalan	Nina Pintar	Katja Markelj	Ana Jesenovec
Urban Mrak	Lucija Bogataj	Tisa Šink	Luka Novak
Nejc Novak	Tinca Lukan	Tinkara Florijančič	Urška Potočnik
Eva Bohinc	Miša Derling	Ema Pušar	Urška Kristl
Jaka Kožuh	Sara Hribernik	Urška Horvat	Lucija Pagon
Lambert Sušnik	Ana Triler	Žana Triler	Gašper Krajnik
Laura Potočnik	Katarina Potočnik	Maja Gruden	Manca Beguš
Maja Štremfelj	Pija Hafner	Lara Jemec	Gaja Panjtar
Klara Kovačič	Johana Purgar	Eva Gartner	Urška Dolenc
Eva Dolenc	Maja Kozjek	Anja Potočnik	Lucija Podobnik
Mirjam Poljanšek	Tina Poljanšek	Živa Bohinc	Jernej Rihtaršič
Benjamin Rihtaršič	Marija Klemenčič		

2. PODOBA – SMRT**ZDRUŽENA PASIJONSKA KONJENICA****Smrt na belem konju:**

Urša Tavčar

Papeški legat:

Ivan Kokalj

Cesarjev paž:

Nika Konc

Papež:

Rudi Finžgar

Kanonik:

Janez Bogataj

Cesarjev paž:

Sanja Konc

Kardinal:

Iztok Aljančič

Župnik:

Tomaž Pavlin

Kralj:

Jure Burnik

Kardinal:

Ervin Marn

Kaplan:

Miloš Poznič

Spremljevalec konja:

Miha Trček

Škof:

Rajko Skube

Smrt:

Veronika Kovač

Kraljevi paž:

Ana Zupan

Kanonik:

Marica Jovič

Cesar:

Boštjan Verlič

Nadvojvoda:

Jože Janhar

Kanonik:

Marko Legat

Spremljevalec konja:

Žan Janhar

Spremljevalec konja:

Urban Janhar

Knez – 1: Tina Kos	Gospod: Jože Meglič	Plemenitaš: Janez Krmelj
Spremljevalec konja: Helena Janhar	Deželan: Franci Dolenjšek	Plemenitaš: Boštjan Krmelj
Knez - 2: Mateja Rus	Plemenitaš: Tina Dominco	Kmet: Maks Božnar
Grof: Saša Oberstar	Spremljevalec konja: Žiga Janhar	Berač: Jože Žepič
Baron: Marjan Frangež	Plemič: Mateja Šegregur	
Spremljevalka konja: Maja Marenk	Spremljevalka konja: Marta Fatur	

3. PODOBA – PEKEL

SELCA, GORENJA VAS

Veliki mrtvaki:

Lucija Pollak	Jošt Rovtar	Marija Gartner	Darja Prevc
Ema Rovtar	Majda Rakovec	Dunja Blaznik	Jerneja Rovtar
Dana Prevc			

Mali mrtvaki:

Jakob Bernik	Tina Thaler	Neža Pollak	Zala Tolar
Jakob Tolar			

Smrt s koso:

Tina Prevc

Pogubljena duša:

Mija Stopar

Pesem: ZDEJ, ZDEJ, ZDEJ

<i>Skladatelj:</i>	prof. Tone Potočnik
<i>Zborovodja:</i>	Dominik Jurca

HUDIČI PEVCI:

Silvo Poljanšek   Dominik Jurca
Matjaž Dernovšek   Andrej Žagar

ŠKOFJELOŠKI OKTET

Franc Tušek   Janez Purgar
Luka Mavrič   Evgen Kokelj

Hudič z bobnom:

Tone Jelenc

Hudič z vilami:

Janez Pegam   Matija Pegam

Hudič z zastavo:

Tomaž Vrhunc

Lucifer:

Jure Thaler

Hudič z drevesom:

Janez Štibelj

4. PODOBA – CEHI**KOVAŠKI CEH:****ŽELEZNIKI****Angel:**

Tadeja Jelovčan   Jana Medičevc

Član ceha:

Urh Demšar	Ivan Jurič	Blaž Benedik	Jure Ferlan
Gasper Prevc	Jure Košenina	Tomaž Pintar	Jan Mohorič
Janez Rihtaršič	Jan Medičevc		

LONČARSKI IN ZIDARSKI CEH:**ŽABNICA****Angel:**

Ana Orešnik   Meta Eržen

Član ceha:

Matjaž Eržen	Franc Hafner	Zdravko Hafner	Gasper Hribernik
Janez Žan	Marko Oblak	Tomaž Šifrer	Vinko Hafner
Jože Pokorn			

ČEVLJARSKI CEH:**POLJANE****Angel:**

Tadeja Dolenc   Ana Titan   Jana Titan

Član ceha:

Uroš Titan   Robert Božič   Luka Oblak   Tomaž Čadež

Alen Božič Matej Mudri	Simon Krek Luka Lavtar	Miha Lavtar Simon Matjašič	Gašper Klinec
---------------------------	---------------------------	-------------------------------	---------------

KROJAŠKI CEH:

SV. DUH

Angel:

Ema Jamnik	Polona Mrak	Urša Mrak
------------	-------------	-----------

Član ceha:

Jože Urh	Marjan Trilar	Andrej Uršič	Franci Šifrer
Franc Urh	Janez Fojkar	Štefan Ravnikar	Ciril Ravnikar
Janez Triler			

PEKOVSKI CEH:

BUKOVICA

Angel:

Valentina Tušek	Bernarda Tušek
-----------------	----------------

Član ceha:

Tomaž Šturm	Peter Vrhunc	Peter Mohorič	Jure Zupanc
Miha Lotrič	Anže Egart	Matjaž Egart	Miha Oblak
Erik Penič			

MESARSKI CEH:

STARA LOKA

Angel:

Neža Bohinc	Manca Logonder
-------------	----------------

Član ceha:

Marjan Karlin	Boris Rihtaršič	Štefan Čadež	Sebastijan Čadež
Izidor Miklavčič	Marcel Kokelj	Rok Oblak	Gregor Žagar
Andrej Hoivik			

5. PODOBA – VHOD V JERUZALEM

ŽELEZNIKI, GŠ ŠKOFJA LOKA

Apostol:

Andrej Demšar	Marko Rihtaršič	Rok Demšar	Martin Tolar
Branko Freljih	Renato Kuhar	Borut Strnad	Marko Klemenčič
Janez Thaler	Mitja Rihtaršič	Vinko Demšar	Jaka Tavčar

Kristus:

Matej Šubic

Pesem: HOZANA:

Skladatelj: prof. Tone Potočnik
Besedilo: p. Romuald
Zborovodkinja: Saška Kolarič

DEČKI PEVCI:

Jernej Megušar   Tilen Žgajnar   Peter Kovač   Erazem Šubic Krpič
 Jaka Kožuh   Lambert Sušnik

Lastnik osla Miška:

France Tušek

Vodnika osla Miška:

Andrej Demšar   Marko Rihtaršič

6. PODOBA – GOSPODOVA VEČERJA

POLJANE

Kristus:

Alojz Bogataj

Peter:

Andrej Klinec

Judež:

Miha Kos

Janez:

Domen Stanonik

Apostoli:

Gašper Čadež   Drago Stanonik   Andrej Kos   David Cankar
 Tomaž Bonča   Janez Arnolj   Janez Jelovčan   Simon Kokelj
 Marko Justin   Goran Šušnjar

Vodja kobile:

Jernej Burjek

Žlajfar:

Janez Burjek

7A. PODOBA – SAMSON

PROSVETNO DRUŠTVO SOTOČJE ŠKOFJA LOKA

Samson:

Pavle Habjan

Filistejski vojaki:

Janez Benedičič	Dušan Bevk	Anton Demšar	Blaž Karlin
Alojz Klemenčič	Igor Klemenčič	Simon Krajnik	Peter Kristl
Žiga Nastran	Gašper Oblak	Jože Pintar	Peter Pagon
Miran Pivk	Franc Potočnik	Jože Potočnik	Tomaž Roblek
Luka Selak	Anže Šinkovec	Miha Tavčar	Niko Tavčar
Janez Urh			

VOJAKI BOBNARJI: GŠ ŠKOFJA LOKA – »OTROCI RITMOV«

Skladatelj: Jaka Strajnar

Luka Taler	Peter Šušnjar	Tilen Šubic Krpič	Bor Pogačnik
Fabijan Leskovec	Žan Ambrožič	Jaka Strajnar	

7B. PODOBA – KRVAVI POT PROSVETNO DRUŠTVO SOTOČJE ŠKOFJA LOKA**Kristus:**

Rok Klemenčič

Angel:

Anka Košir	Monika Olip (Sele na Koroškem)
Mateja Maček	Simona Roblek (Sele na Koroškem)
Jasna Maček	Anja Oraže (Sele na Koroškem)
Hiacinta Klemenčič	Melanie Dovjak (Sele na Koroškem)
	Milka Olip Vodja angelov iz Sel na Koroškem.

Nosač:

Boštjan Cuznar	Stane Čebašek	Franc Gider	Metod Habjan
Andrej Jamnik	Janez Jamnik	Rok Jamnik	Borut Krek
Anton Maček	Marjan Maček	Anže Oblak	Andrej Omejc
Jaka Pezdirec	Primož Mohorič	Matej Osredkar	Matej Frlan
Vinko Guzelj	Uroš Jesenko	Janez Jesenko	Robert Mijatovič
Dominik Kožuh	Ciril Zakotnik	Marjan Roblek	

8. PODOBA – JUDEŽ IN SODBA SV.DUH IN ZDRUŽENA PASIJ. KONJENICA**Judež:**

Marjan Hribernik

Hudič:

Uroš Veber

Jud z gorjačo:

Marko Triler

Janez Jenko

Peter Urh

Bojan Bertoncelj

Jure Jenko

Bine Trilar

Miha Urh

David Stegu

Primož Jenko

Kristus:

Matjaž Cof

Velikaš:

Luka Verčič

Simon Kolenko

Žiga Trilar

Miha Završnik

Farizeji na konjih:

Iztok Skokič

Matej Skok

Gašper Skok

Mateja Novak

Levit na konju:

Mirko Čeferin

Matej Dolenc

Pilatov paž na konju:

Katja Arhar

Veliki duhovnik Kajfa na konju:

Brane Tavčar

Pilatov paž na konju:

Jerca Valič

Pilat na konju:

Gregor Fireder

Spremljevalka konja:

Katja Močnik

9. PODOBA – HEROD**SORA IN ZDRUŽENA PASIJONSKA KONJENICA****Kristus:**

Dominik Bradeško

Juda:

Damir Gaber

Dejan Gaber

Blaž Bergant

Anže Jurčič

Farizeja na konjih:

Miša Cajnko

Marija Vandot

Herod na konju:

Simon Mikec

10. PODOBA – BIČANJE   PROSVETNO DRUŠTVO SOTOČJE ŠKOFJA LOKA**Bičar:**

Marta Jesenovec	Milena Koprivnikar	Nada Jurjevič	Irena Škerjanec
Danica Trojar	Matevž Frlec	Ana Demšar	Anica Jugovic
Kristina Vilfan	Ida Jeram	Dragica Krek	Barbara Oblakovič
Zora Bertoncclj			

Kristus:

Tilen Demšar

Jud:

Tomaž Paulus	Blaž Markelj	Gregor Maček
--------------	--------------	--------------

Angel:

Maša Demšar	Irma Stadler
-------------	--------------

Križenosec:

Štefka Krajnik	Milka Eržen	Marija Krajnik	Kati Jesenovec
Tatjana Potočnik	Ljuba Demšar	Marija Tavčar	Franc Jesenovec
Sonja Škoda	Janez Krajnik	Jožica Žnidaršič	Ivanka Saje

Nosač:

Viljem Tavčar	Jernej Lavtar	Igor Lavtar	Janez Šmid
Martin Krajnik	Simon Kumer	Peter Novak	Vid Marek
Marko Kožuh	Dejan Buh	Milan Rupnik	Miha Kratko
Polde Prevodnik	Jure Krajnik	Marko Potrebuješ	Jure Potrebuješ
Andrej Potrebuješ	Metod Marolt	Alojz Marolt	Janez Marolt
Jure Vizjak	Simon Kožuh		

11. PODOBA – KRONANJE   PROSVETNO DRUŠTVO SOTOČJE ŠKOFJA LOKA,
GORENJA VAS IN POSAMEZNIKI**Kristus:**

Tilen Tozon

Jud:

Klemen Tozon	Grega Jamnik	Andrej Bobnar	David Dolinar
--------------	--------------	---------------	---------------

Angel:

Tamara Avguštin

Angel:

Nataša Klančar

Bičar:

Ana Plaznik	Tina Bergant	Nuša Krmelj	Bojan Krmelj
Tanja Zavrl	Marko Zavrl	Vincenc Mohorčič	Matija Koprivnikar
Urška Bogataj	Mateja Potočnik	Jana Klemenčič	Tončka Križaj

Križenosec:

Primož Prevc	Marija Trdin	Tonka Hafner	Ciril Peternelj
Vida Šubic	Katja Simonič	Olga Koplan	Marko Koplan
Tine Šinko	Miha Koplan	Iztok Bergant	

Nosač:

Pavel Ažbe	Hieronim Šubic	Roman Seljak	Janez Šubic
Miloš Kopač	Milan Čehovin	Domen Žagar	Blaž Primožič
Peter Oblak	Matija Oblak	Primož Tavčar	Robert Prosen
Janez Inglič	Jaka Avguštin	Grega Bogataj	Andrej Tušek
Peter Mijatovič	Janko Možina	Anton Kržišnik	Peter Božnar
Branko Ažbe	Grega Oblak	Jani Tavčar	Matej Omejc
Blaž Štibelj			

12. PODOBA – HIERONIM

SORA

Pesem: AH, JEZUS

<i>Besedilo:</i>	p. Romuald
<i>Skladatelj:</i>	prof. Tone Potočnik
<i>Mentor:</i>	Urban Tozon

Hieronim:

Roman Jamnik	Peter Martinčič
--------------	-----------------

Nosač:

Primož Plešec	Damjan Križaj	Gašper Dobnikar	Klemen Kokelj
Anže Plešec	Sebastjan Mulec	Janez Košenina	Klemen Mohorič

Bičar:

Tanja Gaber	Ana Bradeško	Jasna Seršen	Gašper Kokelj
Marija Veber	Jožefa Bradeško	Mateja Osredkar	Olga Osredkar
Mateja Zadnikar	Silva Zadnikar		

Puščavnik z rdečim križem:

Marta Bukovec	Diana Gasser	Urban Perme	Darja Čarman
Matjaž Mrak	Špela Kozjek	Urban Svobjšak	Tjaša Debeljak
Rok Kranjc	Boštjan Luštrik	Silva Zadnikar	Mateja Zadnikar
Ana Gaber	Neža Bradeško		

13. PODOBA – GLEJ ČLOVEK   RETEČE, GORENJA VAS PRI RETEČAH, GODEŠIČ**Pilat:**

Savo Pavšič

Kristus:

Niko Kozmelj	Gorazd Kozmelj	Domen Jenko
--------------	----------------	-------------

Farizej:

Tomaž Jenko

Jud:

Dare Bogataj	Boštjan Križaj
--------------	----------------

Angel:

Lucija Kermelj	Ema Jenko
----------------	-----------

Nosač:

Štefan Bernard	Gorazd Kozmelj	Marko Jelenc	Miha Tominc
Marko Avguštin	Miha Jenko	Janez Kermelj	Tine Novinc
Domen Jenko	Jože Avguštin	Miha Jelenc	Tine Oblakovič
Andrej Avguštin	Lenart Rupar	Tomaž Šubic	Andrej Šubic
Nejc Dernovšek	Sandi Fireder	Tomaž Avguštin	Jože Avguštin ml
Aleš Kermelj	Vili Imerovič	Marko Bernard	Anton Škerlak

14. PODOBA – RAZBOJNIKA ŽIRI, ZDRUŽENA PASIJONSKA KONJENICA**Razbojnik:**

Roman Logar Franci Trček

Jud:

Marko Mrlak Robert Bogataj Andrej Seljak Branko Pečelin

Farizeji na konjih:

Franc Jančar Sabina Kosi Eva Cajnko Anja Vidmar

Vodnica konja:

Marija Kovač

Žlajfar:

Marjan Baričič

15. PODOBA – KRIŽEV POT

SELCA

Veronika:

Tanja Thaler

Marija Magdalena:

Agata Tušek

Kristus:

Rudi Bernik

Marija Kleopova:

Ana Pollak

Jud: Marko Nastran Jure Štibelj
Janez Mohorič France Demšar**Marija Saloma:**

Marija Demšar

Marija Mati:

Nataša Vrhunc

Marija:

Anja Prevc

16. PODOBA – KRISTUS NA KRIŽUŽABNICA, SELCA, POSAMEZNIKI,
ZDRUŽENA PASIJONSKA KONJENICA**Vodnik para konj:**

Milan More

Kristus na križu:

Domen Bertoncej Primož Meglič

Žlajfar:

Peter Šturm

Pesem: ZDEJ, ZDEJ ALI PREPOZNU

Besedilo: p. Romuald
Skladatelj: prof. Tone Potočnik

Marija Magdalena:

Mojca Bedenik Tina Bogataj

Afrika:

Alenka Rus Eva Rus

Evropa:

Irena Plestenjak

Amerika:

Mateja Porenta

Azija:

Milena Küssel

Rimski stotnik:

Primož Tolar

Bičar:

Maja Pintar	Polona Pintar	Irena Rihtaršič	Sonja Nastran
Ana Marija Prošt	Mirjam Rihtaršič	Lucija Rihtaršič	Jasna Ferlan
Polona Likar	Ana Ferlan		

Puščavnik z rdečim križem:

Jože Rovtar	Polde Tušek	Matej Tušek	Tadej Pogačnik
Leon Krek	Luka Tušek	Miha Potočnik	Jože Pogačnik
Rudi Krek	Urban Gartner		

17. PODOBA – MATI SEDEM ŽALOSTI**ŽELEZNIKI, GŠ ŠKOFJA LOKA****Bičar:**

Ivanka Benedičič	Neža Pagon	Urška Bradeško	Tina Tomaševič
Nika Kofler	Ana Habjan	Mirjam Tolar	Katarina Prezelj
Kristina Štibelj	Rok Benedičič		

Marija:

Janja Rojc

Angel:

Judita Olič

Janez:

Blaž Kuhar

Angel:

Helena Rihtaršič

Pesem: KDO JE BIL

Besedilo: p. Romuald
Skladatelj: prof. Tone Potočnik

Kupido:

Lina Voje   mentor: Saška Kolarič
Maja Triler   mentor: Janez Triler

Igralec portativa:

Lenart Golob

Križenosec:

Katarina Černe	Maja Urh	Mateja Demšar	Irma Mediževc
Urška Jeraša	Anja Potočnik	Tina Fajfar	Manca Taler
Nina Taler	Špela Potočnik		

Nosač:

Žiga Pirih	Gašper Urh	Domen Torkar	Vili Černe
Janez Virant	Miha Košmelj	Žiga Logar	Tomaž Jelenc
Andrej Thaler	Tone Demšar	Peter Krajnik	Tone Šolar
Jan Krajnik	Andraž Bradeško	Matej Prevc	Jaka Košmelj
Gregor Šuštar	Simon Potočnik	Martin Tavčar	Peter Benedičič
Drago Vidic			

18. PODOBA – SKRINJA ZAVEZE

SORICA, SORA

Davidov paž:

Barbara Golja

Kralj David:

Marjan Peternelj

Davidov paž:

Sabina Čufar

Leviti s skrinjo zaveze:

Boris Kejžar	Blaž Kejžar
Marjan Talar	Rado Pintar

Davidov paž:

Jana Fajfar

Levita s kadilnicama:

Mitja Grohar	Marko Kejžar
--------------	--------------

ME PZ KUD OTON ŽUPANČIČ SORA

<i>Zborovodja:</i>	Urban Tozon
Burdon	

Duše/pevci:

Bojana Bergant	Ana Čarman	Gregor Kržišnik	Janja Jamnik
Daniel Juričan	Petra Klanšček	Aleš Klemenčič	Teja Knez

Žiga Kršinar	Lucija Kržišnik	Mirjam Longar	Ana Oblak
Primož Orehar	Maja Orehar	Olga Osredkar	Darja Regorsek
Gregor Šifrar	Jure Škrbec	Nuša Tehovnik	Urban Tozon
Urška Tozon	Ana Žnidaršič	Štefan Trobec	

19. PODOBA – BOŽJI GROB

PEVNO, CRNGROB, PUŠTAL

Meščan:

Simon Šink	Gašper Hafner	Gašper Štremfelj	Anže Kumer
Metod Proj	Janez Šink	Jaka Langerholc	Uroš Proj
Alen Damijan	Rok Brelih	Anže Jelovčan	Cene Košir
Žiga Alič			

Kristus:

Anže Gartner

Baklonosec:

Jaka Notar	Anton Guzelj	Valentin Jesenovec	Jože Kristan
Cene Božnar	David Božnar		

20. PODOBA – GODBA

ŠKOFJA LOKA

Pesem: ŽALNA KORAČNICA*skladatelj:* dr. Andrej Misson

Flavta:	Neža Misson	Flavta:	Anja Dolinar
Trobenta:	Jurij Volčič	Trobenta:	Peter Čadež
Trobenta:	Sebastijan Tušek	Trobenta:	Luka Guzelj
Pozavna:	Niko Mir	Klarinet:	Tinca Lukan
Klarinet:	Lenart Sušnik	Boben:	Neja Mlakar
Boben:	Tomaž Hostnik	Pikolo:	Barbara Volčič
Bariton:	Primož Dolenc	Bariton:	Simon Tavčar

LJUDSTVO

ŠKOFJA LOKA

Pesem: TOLMINSKI ROŽAR*Skladatelj:* dr. Andrej Misson*Zborovodkinja:* Ana Prevc Megušar

MEŠANI PEVSKI ZBOR GIMNAZIJE ŠKOFJA LOKA**Pevci:**

Teja Štalec	Veronika Resman	Klara Oblak	Petra Hribernik
Ana Hafnar	Tina Šubic	Tina Kamenšek	Petra Bogataj
Pia Šolar	Kristina Nastran	Urška Peternejl	Tereza Bokal
Sara Primožič	Katarina Trdin	Polona Megušar	Alenka Šifrar
Ana Čuk	Anja Mravlja	Maja Marguč	Lucija Mravlja
Jerca Žagar	Brigita Pogačnik	Laura Megušar	Nataša Gartnar
Špela Bajželj	Vita Pintar	Patricija Dolinar	Eva Trdin
Ana Jesenko	Nina Plavc	Dora Kanalec	Tamara Avguštin
Maja Kovič	Martina Dolenc	Katarina Tolar	Špela Jenko
Marko Jenko	Aleksander Rant	Vid Eržen	Vid Vodopivec
Žan Mahnič	Urban Gartner	Jan Bertoncej	Luka Ravnikar
Miha Novak	Žiga Kert	Urh Vodopivec	Žiga Ravnikar
Jošt Prevc	Gašper Murn		

ČASTNA ZDRUŽENA PASIJONSKA VOJAŠKA KONJENICA

Jaka Štremfelj	Filip Markič	Bine Bergant	Tine Bergant
Boštjan Bernik	Miha Vidic	Matej Štremfelj	Rok Tavčar
Jože Žagar	Mitja Gaser	Ana Bernik	Neja Štremfelj
Darinka Lavtar	Erika Markič	Matej Karlin	Jernej Štremfelj
Andrej Štremfelj	Nejc Štremfelj	Dragica Šmid	

POBIRALCI FIG:**ŠKOFJA LOKA**

Danijel Blagojevič	Izidor Burgar	Andrej Cešek	Iztok Černič
Polona Černič	Mitja Sešek	Metod Špiček	Mitko Kovački
Franci Velikonja			

PESEM AVIZZO

Pesem se je predvajala iz zgoščenke, ker smo jo uporabili v času, ko so se podobe na prizoriščih menjale. Ker smo imeli štiri prizorišča, ni bilo mogoče v živo izvajati skladbe.

Pesem: AVIZZO

Skladatelj: prof. Tone Potočnik
Zborovodja: Aco Bišćević

Izvedel: Komorni pevski zbor AETERNUM**Pevci:**

Nina Jelić	Maja Jelenc	Urška Markelj	Katja Prevodnik
Jana Jocif	Marjeta Naglič	Jana Mediževac	Andreja Urh
Meta Osredkar	Darka Poljanec	Boštjan Bernik	Andraž Kavčič
Bine Trilar			

OBLIKOVALCI PREDSTAVE:

Režija Borut Gartner

Svetovalca režiji:

Marjan Kokalj dr. Marko Marin

Pomoč režiserju pri študiju besedila:

dr. Metod Benedik p. Robert Podgoršek dr. Alojz Snoj

Lektoriranje:

Mentor: Jože Faganel
Vodja lektorice: Bernarda Rovtar
Lektorici:
 Kristina Strnad Tadeja Oblak

Scenografija:

Bojan Rihtaršič Minca Rihtaršič

Kostumografija:***Vodja in oblikovanje kostumov:***

Nada Slatnar

Asistentka kostumografije:

Mojca Debeljak

Šivilje:

Mara Tavčar	Marija Čerin	Marija Sovinc	Milena Dolenc
Vanja Krmelj	Marica Bogataj	Ivanka Potisek	Vida Šubic
Mira Lotrič	Mateja Pirc	Mojca Paulus	Mihaela Gril
Mojca Debeljak			

Krojača:

Franc Habinger	Anton Bevk
----------------	------------

Tapetnik:

Alojz Pintar

Izdelava obutve:

Janez Slatnar	Jože Potočnik
---------------	---------------

Izdelava pokrival:

Šešir, Škofja Loka	Nada Slatnar	Janez Stanonik
--------------------	--------------	----------------

Garderoberke:

Frančiška Pokorn	Marija Pokorn	Ivanka Tavčar	Anka Jurovič
------------------	---------------	---------------	--------------

Glasba:

Vokalna: prof. Tone Potočnik

Instrumentalna: dr. Andrej Misson

Zborovodje:

<i>Urban Tozon</i>	Združeni pasijonski otroški zbor - Adamovi otroci Me PZ KUD Oton Župančič Sora – Duše
<i>Ana Prevc Megušar</i>	MePZ Gimnazija Škofja Loka – Ljudstvo
<i>Aco Bišćević</i>	Komorni zbor Aeternum – »Avizzo« vezni koral
<i>Domen Jurca</i>	Škofjeloški oktet
<i>Saška Kolarič</i>	Glasbena šola Škofja Loka - Dečki Hozana
<i>Jaka Strajnar</i>	Glasbena šola Škofja Loka »Otroci ritmov« - vojaki bobnarji

Mentorji:

Saška Kolarič	Kupido – Lina Voje
Janez Triler	Kupido – Maja Triler
Urban Tozon	Marija Magdalena – Mojca Bedenik Marija Magdalena – Tina Bogataj Kralj David – Marjan Peternelj Hieronim – Roman Jamnik Peter Martinčič

Koreografija:

dr. Henrik Neubauer

Sonja Imerovič

Maska:*Vodja maske:*

Vanja Krmelj

Maskerske učne delavnice:

Brane Brzin   Vanja Krmelj

Maskerke:

Mojca P. Rakovec	Marjana Bergant	Kati Bergant	Eva Omejc
Klara Leben	Mojca Pleško	Mija Stopar Tozon	Tina Arnež
Meri Erce	Anita Kos	Maja Debeljak	Maja Blažun
Marinka Mesec	Laura Bohinc		

Frizerke:

Barbara Strasner   Anita Zagorc   Tanja Bogataj

Luč:

Akustika »Pirman«

Ton:

Akustika »Pirman«

Rekviziter:

Marjan Baričič

Klicar:

Damijan Obadič

Ozvočenje v vojašnici:

Tone Maček

Ozvočenje pri Nunskem samostanu

Zavod O, Zavod   škofjeloške mladine

Vodja:

Gašper Doljak

Sodelavci:

Aljoša Pirc

Mitja Grom

Matej Leben

Jaka Tomšič

Matjaž Vouk

VODJE IGRE NA PRIZORIŠČIH

A – MESTNI TRG

Vodja igre:

Borut Gartner

Vežisti:

Ciril Vidmar

Milan Vodnik

Blaž Podobnik

Matjaž Košir

B – POD GRADOM

Vodja igre:

Robert Kuhar

Vežist:

Aleš Jezeršek

C – SPODNJI TRG

Vodja igre:

Pavle Rovtar

Vežist:

Janez Lavtar

D – KAŠČA

Vodja igre:

Andraž Gartner

Vežist:

Matic Jezeršek

TEHNIČNA PODPORA

Izdelava statičnih odrov:

Mizarstvo Pohleven

Izdelava prevoznih odrov:

Tomaž Rihtaršič

Izdelava prenosnih odrov:

Lojze Kokalj

Tehnična pomoč:

Janez Pegam

Pavle Rovtar

Pavel Zakotnik

Škofjeloški skavti

Mizarska dela:

Mizarstvo Štibelj

Izdelava in popravila rekvizitov:

Marjan Baričič

Nejc Ovsenek

Janez Stanonik

Jože Žepič

Slavko Dobrajc

Gorazd Kozmelj

Andrej Demšar

Martin Krajnik

Peter Kačar

Škofjeloški skavti

PUM Škofja Loka

Slikarska dela:

Metod Habjan

DRUGI SODELAVCI:**Redarstvo:**

Občinsko gasilsko poveljstvo Šk. Loka PGD Škofja Loka

PGD Stara Loka

PGD Virmaše

PGD Trata

PGD Godešič

PGD Gosteče

PGD Bukovica

Občinsko gasilsko poveljstvo Gorenja vas - Poljane:

PGD Gorenja vas

PGD Javorje

PGD Lučine

PGD Poljane

PGD Sovodenj

PGD Trebija

Občinsko gasilsko poveljstvo Žiri:

PGD Brekovice

PGD Dobračeva

PGD Račeva

PGD Žiri

Občinsko gasilsko poveljstvo Železniki:

PGD Sorica

AMD Škofja Loka

Drugi podporniki projekta:

Zveza kulturnih društev Škofja Loka
Slovenska akademija znanosti in umetnosti
Uprava za zaščito in reševanje
Slovenska policija
Slovenska vojska
Kapucinski samostan Škofja Loka
Polijska postaja Škofja Lokacom Zdravstveni dom Škofja Lokacom
Gimnazija Škofja Lokacom Osnovna šola Škofja Loka – Mesto
Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Lokacom Muzejsko društvo Škofja Loka
Obrtna zbornica Škofja Loka
Razvojna agencija Sora
Glasbena šola Škofja Loka
Župnija Stara Loka
Konjeniki Stara Loka
Prosvetno društvo Sotočje, Škofja Loka
LTO Blegoš, Škofja Loka
Skavti Škofja Loka 1
Skavti Škofja Loka 2
Odrasli skavti Škofja Loka
PUM Škofja Loka
Enota vodnikov reševalnih psov
Kinološko društvo ovčar
France Tušek
Veterinarska praksa Tenetiše
Vsi prostovoljci delovne akcije Pasijonka
Prebivalci mestnega jedra Škofje Loke
Lastniki parkirišč Škofja Loka, Trata – vsi, ki so nam dali soglasje za parkiranje
Hvala tudi vsem neimenovanim sodelavcem.

SPONZORJI:

Dom trade, d. o. o., Žabnica
 Modri val, d. o. o., Škofja Loka
 Frizerski salon Barbi, Barbara Strasner, s. p.
 Alpetour potovalna agencija, d. d.

DONATORJI:

Alpina, d. d., Žiri
 Cvetličarna Flora, Škofja Loka
 Križaj design, d. o. o.
 Krajnik računalništvo, d. o. o.
 Kmetija Žunar, Jožef Jereb, s. p.

ORGANIZATOR:

Občina Škofja Loka: Župan Igor Draksler

KOORDINATOR PROJEKTA:

Klemen Štibelj, podžupan

Projekt Škofjeloški pasijon:

Vodja projekta: Romana Bohinc

Organizacija:

Vodja organizacije: Tomaž Paulus
Vodja prizorišč: Andrej Freljih
Vodja prizorišča A: Borut Bernik
Vodja prizorišča B: Vojko Vidmar
Vodja prizorišča C: Roman Bernik
Vodja prizorišča D: Zvone Gartner
Vodja redarjev: Andrej Ambrožič
Vodja parkiranja: Alojz Križaj
Vodja informatorjev: Tomaž Urh

Promocija:

Sodelavke pri promociji:

Andreja Križnar   Petra Čičič   Nada Triller   Urša Maček
 Mija Stopar Tozon   Alja Ojstrež

Finance:

Sodelavca pri financah:

Špela Pegam   Jure Svolfšak

Oblikovanje celostne podobe in ilustracija:

Jure Miklavc   Barbara Šušteršič

Urejanje spletnih strani:

Igor Juričan

Kulinarika:

Mentor: dr. Janez Bogataj

Koordinator: Mojca Ferle

Tečaji: Andrej Goljat

Sodelavka: Mojca Šifrer Bulovec

Recepti: Špela Ledinek Lozej

Spominki:

Vodja: dr. Janez Bogataj

Koordinacija: Mojca Ferle

Sodelavci:

Jure Miklavc

Mojca Šifrer Bulovec

Boris Deanovič

PASIJONI DANES – KOMU IN ZAKAJ

Že od prvega trenutka, ko sem se srečal z besedo pasijon, je v meni vzcvetela radovednost. Besede si nisem znal razložiti in niti v sanjah se mi ni svitalo, kaj bi pomenila. Poiskal sem slovar in prebral, da pasijon (lat. passio = strast, trpljenje) pomeni:

1. v liturgiji Kristusovo trpljenje, del evangelija, ki ga opisuje,
2. umetniško, na primer dramsko upodobitev tega trpljenja.

Potem pa se mi je zastavilo niz vprašanj, na katera sem želel dobiti odgovore. Zakaj so pasijone uprizarjali? Kaj je želela cerkev s prikazovanjem pasijonov doseči pri vernikih in ateistih? Kakšni so bili igralci? Kako so se učili vlog, če še brati niso znali? Kakšen učinek naj bi imel pasijon na gledalca? Ali je pasijon aktualen tudi danes? Ali je Škofjeloški pasijon avtorsko delo ali posnetek nečesa v takratni Evropi že videnega in utečenega? Kakšen človek je bil Romuald? In še in še!

Ena od razlag pravi, da so včasih pasijone uprizarjali zato, da bi preprostemu neukemu človeku še bolj nazorno približali dogodke iz Stare in Nove zaveze. Spet druga razlaga pravi, da so jih uprizorili in jih še uprizarjajo v zahvalo, ker so bili izbrani kraji in ljudje obvarovani pred kugo. Razumljivo mi je, da je bilo treba širiti krščansko vero med ljudi z najrazličnejšimi pristopi. Torej je bil včasih eden od namenov pasijona približati krščansko vero nevernikom. Kaj pa danes? Je pasijon res samo gledališka predstava, kulturni dogodek, turistični dogodek, tržni dogodek ali pa je pasijon odkrivanje duhovnih vrednot v človeku, duhovna manifestacija?

V literaturi zasledimo različne trditve in vsakdo ima za svojo argumente, bolj ali manj prepričljive. Kot svoboden državljani in človek demokracije pa sem vesel, da lahko glasno ugotovim, da gre pri pasijonu v prvi vrsti za verski dogodek z duhovno poglobitvijo, ki ga hočeš nočeš spremljajo še druge, že prej zapisane trditve. Vse bolj je v ospredju trditev, da je pasijon treba tržiti. Mar res!? Pravijo, da naj se tudi ob pasijonu služi. Nikdar se ne bom strinjal s to trditvijo. Pasijon je dar, ob katerem moramo prebuditi lastno duhovnost in se obrniti stran, spočiti od materializma. Besedo zaslužiti moramo samo skrajšati in dobimo pravo usmeritev – služiti.

Ob pasijonu je treba razmišljati, treba se je vračati, treba se je vprašati, od kod prihajamo, zakaj smo prišli in kam gremo. Obteženi z raznimi strupi, pasijona ne sprejemamo v takšni meri, v kakršni se nam ponuja. V vsem vidimo le Slabo in za vsako svoje delo hočemo biti materialno/denarno nagrajeni. Pozabljamo pa na Duha, na nekaj, kar nas osreči po drugi poti. Očitek, da bi pasijon lahko naredili z bistveno manj ljudmi, je resničen. Vendar smo se na lastne oči prepričali, kako zelo si ljudje želijo sodelovati. S povečanjem števila sodelujočih smo privabili k pogovoru in igri na desetine novih računalniško »nažrtih« in utrujenih ljudi, želj-

nih sprememb. V pasijonu so se videli od blizu, se rokovali in v očeh se jim je zrcalila sreča, želeli so si Stika in iskrenega pogovora, želeli so na lastne oči videti človeka, kajti računalniški ekran jim ga je že v veliki meri odtujil. Ko so doživeli srečne dogodke, so se objeli, ko je bilo treba, so skupno delali in peli, ko so bili poklicani, so se odzvali in prišli; ob teh ljudeh – izjemnih ljudeh si doživel katarzo in verjel, da je svet resnično mogoče z Ljubeznijo spreminjati.

Ob pasijonu se je treba spraševati: kdo je On, ki je in ki prinaša Ljubezen ... kaj je ljubezen ... je potrebna ljubezen pri dveh mladih zaljubljencah ... je potrebna ljubezen v zakonu ... je potrebna ljubezen do otrok ... rabijo srečo starejši ... je treba ljubiti naravo, domovino ... je ljubezen samo površinska, zunanja, čutna in strastna ali je ljubezen nekaj več ... kdo si Ti, ki visiš pribit na križu in se nam daješ v razmišljanje ...?

Ne morem mimo pasijona v Oberammergau. Cene vstopnic so visoke, predstave razprodane, hoteli polni. Ali to predstavo sploh lahko vidijo in občutijo tisti, zaradi katerih je On prišel, ali pa načrtno spušča k sebi premožnejše, da bi ob pasijonu dojeli smisel življenja – manj je več; skromnim in revnim tega ni treba govoriti na glas, ni jim treba tega gledati in tipati.

Vera. Kaj je vera? Kakšni strahovi zavejejo najprej v samem človeku in kasneje med ljudmi, ko jim rečeš, da si veren? Ali si zaradi vere v sodobnem svetu drugorazredno in manjvredno bitje? Ali se je smiselno in »varno« o veri pogovarjati na glas? Ali vero sploh potrebujemo! Ali imamo enostavno vsega zadosti in preveč in smo na vero ta trenutek pozabili. Verjamem, da bodo novi verniki vstali iz peklenškega objema na Haitiju, ki so ostali brez vsega, goli, boski in osamljeni, a uprta kvišku išoč Njegov objem. Ali, ali, ali ... Rodil sem se na Slovenskem in bil kot majhno dete krščen. Pot v vero so mi tlakovali okolica in starši, v trdni veri, da mi bo na poti skozi življenje lajšala bolečine in kazala luč v temi. Postal sem katolik. Hodil sem k verouku, bil pri svetem obhajilu, bil pri sveti birmi in se cerkveno poročil. Vse sem sprejel nekako samoumevno, tradicionalno. Ko sem odraščal, me starši niso silili v cerkev in nekako sem z leti stik s cerkvijo tudi izgubil. Ker nisem ničesar potreboval. Z leti človek zori; širi obzorja in na poti skozi življenje opazi, da življenje samo ni samo skleda medu, ampak je med shranjen v posodi bolečine in preizkušnje. Iz težkih, nemogočih, obupnih in čudnih situacij se dviguje kot zmagovalec, ne da bi karkoli storil za to; ne zna si pojasniti, kdo mu je pomagal (ozdravitev neozdravljive bolezni, težka prometna nesreča, ...) in s čim si je to hvaležnost prislužil!? Takrat kot človek začuti svojo majhnost, takrat začne verjeti v Nekoga, takrat postane vernik in njegova edina prava opora je vera!

Vsi smo verniki! Nekdo verjame, da bo nekoč vrtnar, nekdo verjame, da bo Barcelona premagala Real, nekdo verjame, da bo nekoč bogato dedoval ... Torej

vsi v nekaj verujemo in vsi smo neke vrste verniki! Sam sem sčasoma začel verjeti, da sem lahko Dober. Iskal sem vzornike v Materi Tereziji, v Gandiju, v Petru Opeki, iskal sem konkretnih vzornikov; verjel sem v takšne Dobrotnike, ki sem jih lahko videl in poslušal. To pišem zato, ker bi bila moja vera mnogo bolj trdna in iskrena, če bi osebno videl in slišal Jezusa, še večja, če bi bil njegov učenec! Zato vse spoštovanje mladim duhovnikom, ki se danes odzivajo na Božji klic; njihova pot med izobraženo ljudstvo je danes mnogo težja in zato je njihovo poslanstvo toliko večje. Spoznal sem, da Dobroto lahko dosežem s skromnostjo, s predanostjo, s sočutjem in vsakodnevnim pogovorom z Njim, ki mi daje moč, voljo in vero v Dobro.

Režijski strahovi

Prihajaš k nam, da bi nas s svojim pasijonom opozoril, naj ne iščemo zadovoljstva v Materialnem, ampak da skupaj s Teboj odkrivamo Duhovno bogastvo tega sveta. To je pot med Nebesi in Peklom, tlakovana s pasijonom vsakega človeka, ki gazi površino zemeljske oble.

UVOD

Povsem razumno se mi zdi, da režiser, ki se približa rokopisu Škofjeloškega pasijona, ga prebere in dojame, doživi neko osebno videnje, ki mu mora slediti, da bi lahko pasijon dobil nove, še neodkrite razsežnosti! Oddaljiti se mora od vsega strokovnega in umetniškega in kot Robinzon osamljen na otoku sredi morja spoznati globino, namen in sporočilo pasijona. Po tem osebnem spoznanju pa razume, da vse ideje in videnja niso sprejemljiva in dobra, zato je treba, da režiser zrno od plev loči skupaj s strokovnjaki. Šele na podlagi takšnega procesa lahko režiser upa in si želi, da bi uspešno vodil vso to ogromno množico ljudi in prikazal pasijon tak, kot ga vendarle čuti in vidi on, skupaj z Njim, ki ga vodi. Mora ostati zvest svojemu spoznanju in biti pripravljen tudi na »pljuvanje posameznikov ali celo množic«, vse za dosego cilja; se pravi prikazu tega, kar čuti, da je prav.

Zelo preprosto bi bilo pričeti z režijo, če bi me nekdo popeljal pred množico stoterih igralcev in konjenikov, ki so potrebni za udejanjanje te znamenite procesije, izvedene na gledališki način, in mi dejal, glej, tukaj imaš ljudi, oglej si jih in naredi predstavo. Zelo preprosto bi bilo, če bi mi tudi jasno definirali, kaj je režiserjeva naloga in kaj od mene pričakujejo; tako pa je bilo veliko tega zavitega v meglo, nedorečenega in prepuščenega moji dobri volji, znanju, potrpežljivosti in veri, da nam bo uspelo. V tem primeru ne gre za »konvencionalnega režiserja«, ampak za nekoga, ki združuje v sebi različne darove in ki je večplastna osebnost; zato mi je veliko bližje naziv, ki ga je nosil p. Romuald, magister processionis – vodja procesije.

Strogi osebni kriteriji pri vodenju režije

Odločil sem se, da se poskušam kot režiser odpovedati vsem komoditetam režiranja, da sprejemem le najnujnejše stvari za delo in da vse temelji na trdem, poštenem delu! S svojim primerom želim dati naslednjim režiserjem vzor, ki ga z odpovedovanjem lahko še obogatijo.

S seboj na pot sem vzel: računalnik, mobilni telefon, fotoaparati in nekoliko kasneje (ko je moja stara in utrujena Renaultova petka dokončno obtičala na Križni Gori) še sponzorski avto. Vse sem dobil začasno na uporabo in vse bom po opravljenem delu vrnil. Vse drugo je bilo moja skrb. Tu se že kaže razlika med menoj in p. Romualdom, ki v svojem času ni mogel uporabiti nobene od omenjenih stvari (računalnik, mobi, avto). Njegovo delo je zahtevalo še mnogo več napora. V rokopisu pa sem našel zapiske, kakšne ugodnosti in dolžnosti je vendarle lahko užival magister procesionis. V uvodu rokopisa je zapisano:

V vednost prihodnji dobi.
O procesiji na veliki petek.

Po ponovnem vztrajanju in gorečih prošnjah presvetlega gospoda barona Antona pl. Ekarja, bratranca prevzvišenega gospoda, gospoda knezoškofa freisinškega, zdajšnjega loškega glavarja in predstojnika dobrotne in preslavne nadbratovščine presvetega Rešnjega telesa, skupaj s posredovanjem celotnega zbora te bratovščine, je prečastiti oče provincial Krištof iz Gradca s soglasjem častite difinicije na naslednjem celovškem kapitlju odobril in dovolil, da mi, kapucini tega loškega samostana, prevzamemo v častni spomin prebridkega trpljenja našega Gospoda Jezusa Kristusa skrb in trud za sveto procesijo na dan velikega petka in jo vodimo po dolžnem redu, vendar tako, da nas vsako leto v januarju za to ponižno prosi kak uradni predstavnik bratovščine. Po teh določitih so se začele

prIpraVe, Da bI VIDeLe Verne očI prežaLostno
proCesIjo našega oDrešenIka, dne 3. marca.

Procesijo je na ukaz prej imenovanega zelo častitega očeta provinciala s svojim trdom in prizadevnostjo iz temeljev postavil oče Romuald iz Štandreža, zdajšnji redni pridigar pod gvardianom očetom Agatangelom iz Tolmina, in storil, da je prišla slovesno na svetlo v podobah in upodobljenih skupinah vpričo silne množice ljudstva na stroške dobrotne bratovščine presvetega Rešnjega telesa 11. aprila 1721.

Pred procesijo je treba vedeti:

1. Ustanoviteljica in ohranjevalka te procesije v loškem mestu je dobrotna bratovščina presvetega Rešnjega telesa po svojih gospodih sobratih, gospodih (polni naslov) predstojniku in prisednikih, ki
2. ko se bliža postni čas, pridejo v naš kapucinski samostan prosit voditelja procesije, koliko bi poslej še prevzel truda za nje prireditve, in sicer zato, da nam kapucinom ne bi bilo treba po predpisu prevzeti te procesije iz splošne miloščine in s prevelikim trudom. Drugič, kot je razvidno iz tega, gospodje nad procesijo niso kapucini, ampak bratovščina Rešnjega telesa.
3. Na konventu bratovščine, ki je obravnaval procesijo, je bilo enkrat za vselej sklenjeno, da se daje za pripravo procesije petdeset goldinarjev nemške veljave in ne več. Če pa bi si voditelj procesije iz te vsote upal postaviti kako novo podobo, naj jo postavi, vendar naj ne okrni (dosedanje) postavitve.
4. Če voditelj procesije kaj potrebuje, naj pošlje slugo k blagajniku bratovščine: to je bil tokrat vrli gospod pl. Kossen; ta bo poskrbel za zaproseno.
5. Delavcem, npr. podobarju, mizarju itn., bo dal po preteku posta pismeno potrdilo o času in vrednosti dela.
6. Približno sredi posta bo pisal v okoliške župnije prečastitim gospodom župnikom, naj oznanijo ali dajo oznaniti procesijo in povabijo igralce, zlasti konjenike ali vojščake; na zboru pa bo dal oznaniti: prvič, čas za razdelitev oseb ali igralcev; drugič, čas za razdelitev oblačil; tretjič, oznaniti in povabiti bo dal nosače na veliki petek pri pridigi tako doma kakor tudi v vikariatu sv. Jakoba.
7. Voditelja procesije postavi bodisi naš provincialni kapitelj; ta mora ravnati tako, kakor mi je odpisal častiti gospod oče Gotthard iz Gradca, zdajšnji provincial, ko sem ga vprašal. Njegove besede so: To opravilo naj opravlja po pravilu, danem na več kapitljih, in v skladu z objavljenimi odloki.
8. Procesijo mora postaviti v red sam ali po rediteljih pomočnikih – ti so lahko nekateri bratje kapucini ali svetni ljudje – okrog pol treh, začenja pa se (procesija) ob štirih po pridigi v vikariatu.

Voditelj te procesije ima naslednje ugodnosti.

1. Bratovščina mu nakloni 9 goldinarjev za tobak ali druge potrebščine; če ima sodelavca, si jih z njim deli v pravičnem deležu.
2. Oproščen je vsakodnevnega obiskovanja kora od prve postne do bele nedelje; v tem času spi do srede posta ene jutrnjice tedensko, od srede posta do konca pa dvoje jutrnjic tedensko.
3. Od srede posta ima pri obedu en obrok (več), vendar mora prihajati k skupnemu obedu, razen če gre iz samostana iz nujnega vzroka.

4. Od srede posta zmeraj obhaja mašo posebej; in kakor more predstojnik v primeru potrebe naložiti taistemu voditelju procesije njegovo nalogo, tako ga bo pred sredo posta odvezal dolžnosti, če bo voditelj procesije glede tega prišel predenj.
5. Če gre v hišo procesije, a nima posebnega sodelavca, mora prositi zanj očeta gvardijana. Zadnji teden lahko gre sam, vendar ga mora vselej spremljati kak pomočnik ali častivreden posvetnjak.

Dolžnosti pa ima naslednje, kakor je razvidno v knjigi s seznamom, ki se najde v celici očeta gvardijana.

Dodano iz stare navade za vodstvo procesije:

1. Na cvetno nedeljo naj se ordinantom pošljejo sporedi, en splošen spored in pet posebnih mestnemu županu, dva druga splošna sporeda pa dvema starejšima mestnima svetnikoma.
2. Na veliki četrtek naj se k procesiji povabi župnik skupaj z drugo duhovščino in ob primernem času naj se mu izreče zahvala.
3. Na veliko noč naj se pridigar s prižnice zahvali okoličanom za nošnjo podob in drugih bremen tako mestnih kakor siceršnjih.

V zgoraj napisanih napotkih je zapisana osnova, iz katere je vse izhajalo. Takšne temelje za uspešno izvedbo procesije v bodoče moramo postaviti tudi v modernem času. Če primerjamo dogodek danes, lahko ugotovimo:

1. Da je v preteklosti procesijo organizirala bratovščina Rešnjega telesa, danes je organizator občina Škofja Loka.
2. Da so bili v preteklosti voditelji procesije bratje kapucini; leta 1999 in 2000 g. Marjan Kokalj (v kratkem posvečen v jezuita) in leta 2009 Borut Gartner (po poklicu tiskar, poročen moški z dvema sinovoma).
3. Da je bil v preteklosti pasijon verski dogodek, ki je preko gledaliških prijemov približeval vero neizobraženemu, nepismenemu ljudstvu; danes naj bi bil pasijon »kulturni dogodek«, prikazovanje nacionalnega bogastva in dogodek, ki bi se »tržil«!?

»Naokrog si hodil v opankah in simboliziral Ljubezen, v templju si prevrnil stojnice in razmetal bogastvo, pasijon si nam zapustil, da bi z njim postali Boljši in Dobri, da bi videli uboge in jim bili v oporo in pomoč, ne pa, da bi pasijon »tržili« in s tem napravili korak v napačno smer. Borba med Dobrim in Zlim bo večna. Vsak dan se prikrade v naša telesa drobci zlobe, ki mu moramo takoj napovedati boj in le s Tvojo pomočjo ga lahko premagamo.«

Bil sem postavljen pred veliko preizkušnjo! Škofjeloški pasijon zahteva od magistra procesionis veliko splošno razgledanost; poznavanje katoliške zgodovine in vere (poznavanje Stare in Nove zaveze, p. Romuald je v svoji procesiji uporabil podobe iz obeh), spoštovanje in razumevanje ljudskega ljubiteljskega gledališča, še posebej ljudi, ki ga oblikujejo! Istočasno sem se spopadal s krivično tovarniško zgodbo, ki jo je pisal »svinjski kapitalizem« in katere del je tudi delavski razred, kateremu pripadam! Nečloveški odnosi in strah pred izgubo službe so načeli moje psihofizično stanje. Odmik od dragocene družine (redno troizmensko delo v tiskarni in režija pasijona bi zahtevala popoln odmik in razumevanje mojih najbližjih, ker pa sem se odločil, da za svoje delo ne vzamem nobenega plačila, sem se moral temeljito pripraviti in pogovoriti z Njim, kako naj vse to izpolnim in hkrati obdržim vse, kar mi je drago) je bil naslednji veliki strah! Edini kraj, kjer vedno najdem zavetje – z lastnimi rokami zgrajena hiša, v njej žena in otroka –, se lahko sesuje v pogorišče. Naslednji strah je plaval v mojem dojemanju pasijona, in sicer, da vsi delamo iz Ljubezni za Ljubezen in za svoje delo ne sprejmemo denarnega plačila! Kako bom pridobil ljudi, da bodo sledili mojim željam!? In še in še, strah za strahom, danes majhen, jutri večji.

Ko sem v pogovoru z Njim začutil, da me bo varoval in vodil, sem se dokončno odločil in se poslovil od vseh strahov v trdni veri in upanju, da sem sposoben opraviti zaupano mi nalogo!

Sprašujete me, kako sem se pogovarjal z Njim? Preprosto sem si poiskal samotnen kraj, kjer je vladala Tišina. Pogosto sem takšne kraje našel v svoji hiši ob najbolj nenavadnih urah. Takrat sem pokleknil, sklenil roke, zaprl oči in svoje dvome usmeril k Njemu. Na vsako vprašanje sem dobil odgovor, ne v zvočni obliki in ne v vidni obliki, ampak je odgovore in namige prinašala Tišina. Iz tišine je prihajal občutek varnosti, v katerem sem lahko razbral pravilno odločitev. Včasih sem imel občutek klovn, bebca; včasih nisem vedel, ali je takšno početje pravo ali meji na norost, včasih sem se zalotil, da klečim na kolenih. Danes verjamem, da je vse to nekaj normalnega, a za normalnega človeka nekaj neobičajnega. Vredno je slediti temu, kar te nagovarja od zgoraj. Pogosto to ni lahko. V tistih težkih, čudnih in osamljenih trenutkih se je iz mene rodila molitev, ki me je spremljala takrat in me spremlja še danes. Pokleknil sem pred razpelo v domači dnevni sobi, se pokrižal, zamižal in spregovoril obrnjen proti Njemu:

»Oče, Hvala, ker si me zbudil v nov dan. Prosim, preženi iz mene vse Zlo, ki se je naselilo vame v trenutkih spanja in ga nadomesti z Dobrim. Prosim, da odganjaš od mene Zlo tudi skozi ves dan, dokler ne ležem k počitku. Položi v moja usta besede, za katere želiš, da preko mene dosežejo ljudi, napolni me s svetlobo, smehom in dobro voljo, ki jo bom nesebično raztrosil med ljudi – naj bom tvoja luč v današnjem dnevu, toliko časa, kolikor časa ti to želiš. Prosim te za zdrav-

je vseh ljudi (tu sem imenoval tudi posameznike), prosim te za socialni mir in pravičnost, prosim da ubogim mine bolečina (nato sem zmolil Očenaš, Zdravo Marijo in Sveti angel, varuh moj – se pokrižal, vstal in poln neke posebne energije odšel v dan)!«

To je bila moja popotna malha, s katero sem brez strahu odšel med ljudi in med njimi doživel čudovit sprejem. Nikdar nisem doživel razočaranj. Še posebno prijetno presenečenje sem doživel v pogovoru s študenti pri Rdeči ostrigi (ponudili so svojo pomoč), v pogovoru z dijaki gimnazije Škofja Loka, nepozaben pa mi bo ostal tudi odhod na pridobivanje ljudi, ki so za časa predstave čistili konjske fige.

ODMIKI OD ROMUALDOVEGA ROKOPISA IN KOKALJEVE REKONSTRUKCIJE, 1999, 2000

Ko sem prelistal rokopis, me je najprej zanimalo, koliko figur je vseboval Romualdov pasijon. Naštel sem trinajst figur z opombo, da je bil leta 1734 celoti dodan še Pekel, kar mi je takoj dalo vedeti, da p. Romuald ni miroval, ampak je iskal neko idealno postavitev pasijona.

Druga stvar, ki je pritegnila mojo pozornost, je bila sestava pasijona. Škofjeloški pasijon namreč ni sestavljen samo iz Kristusovih podob, ampak je obogaten z dodanimi podobami: iz Stare zaveze, (Samson, Hieronim, Skrinja zaveze) in z abstraktnimi podobami (Raj, Smrt, Pekel).

Režiser Marjan Kokalj je zaradi boljše razumljivosti Škofjeloškega pasijona leta 1999 nekoliko razdelil posamezne figure, tako da je nastalo dvajset podob.

Na podlagi Romualdovega rokopisa, študije zapiskov gledaliških strokovnjakov (Josip Mantuani, France Koblar, Tine Debeljak, Mirko Mahnič, Filip Kalan) in posvetovanja z režiserjem Marjanom Kokaljem, p. Metodom Benedikom in Markom Marinom, sem dobil občutek, kaj se od mene pričakuje. Izkazalo se je, da je sprejemljiva le rekonstrukcija Romualdovega Škofjeloškega pasijona z vnosom novih sprejemljivih novitet. Kot režiser sem počasi dobival občutek omejenosti in svobode hkrati. Nenehno pa sem imel pred očmi skrb, da moram zelo, zelo paziti, da ne uničim minulega bogatega Romualdovega in Kokaljevega truda, ampak ga s svojo lastno fantazijo skušam le še obogatiti. Izredno sem si želel, kot nek novi – zunanji okvir, živo dodati v pasijon sodobnega človeka. Našel sem možnosti in jih v letu 2009 tudi realiziral. Sodobnega človeka, aktivnega v pasijonu, so tako predstavljali godbeniki na čelu in pevci na začetju pasijona. Zanimivi so tudi bralci veznega besedila v črnih kutah, za katere sem želel, da predstavljajo p. Romualda, ki pred svojimi očmi v živo gleda, kar je še včeraj zapisal na list papirja. Nastala je nova postavitev, ki bo v prihodnjih uprizoritvah prav gotovo predmet različnih obravnav.

ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009

Častna pasijonska pihalna godba	2009
Častna pasijonska vojaška konjenica	1721
Predigra	
1. Raj	
2. Smrt	
3. Pekel	
4. Cehi (spremenjen vrstni red cehov)	1721
5. Vhod v Jeruzalem	
6. Gospodova večerja	
7a. Samson	
7b. Krvavi pot	
8. Judež in sodba	
9. Herod	
10. Bičanje	
11. Kronanje	
12. Hieronim	
13. Glej človek	
14. Razbojnika	
15. Križev pot	
16. Kristus na križu	
17. Mati sedem žalosti	
18. Skrinja zaveze	
19. Božji grob	
20. Godba	
Častna pasijonska vojaška konjenica	1721
Ljudstvo	2009

Škofjeloškemu pasijonu sem dodal nov *zunanji okvir, prisotnost sodobnega človeka, ki se vedno znova ozira kvišku in išče odgovore na osebna vprašanja, na vprašanja, ki burijo njegovega duha, razum in domišljijo*. S to potezo sem stopil v srčiko spornega vprašanja, ki se nenehno pojavlja v javnosti in sproža neke vrste strah! Kot da bi nas bilo sram odkrito govoriti o Bogu, Nekom, h kateremu se zatečemo, ko vse drugo odpove in se nam odmakne! To vprašanje se glasi: »Ali je Škofjeloški pasijon gledališki, kulturni, turistični ali verski dogodek!?!« Moje globoko osebno prepričanje je, da je to predvsem verski dogodek, ki še vedno želi človeku s pomočjo gledališča približati Nekoga! Čeprav so pasijoni po svetu nastali v preteklosti predvsem zato, da bi neukemu in nepismenemu ljudstvu s pomočjo igranih vidnih podob približali Nekoga, pasijoni danes še vedno niso iz-

gubili svojega namena! Nasprotno! Pasijoni znova vznemirjajo sodobnega človeka in ga spodbujajo k premišljevanju in proučevanju svoje lastne osebnosti; vsakemu sleherniku dajejo možnost, da zatre zlobo v sebi in jo nadomesti z dobroto! Torej je pasijon neke vrste proces, skozi katerega se je človek lahko »očistil« tako v preteklosti kot v sedanjosti in se bo lahko čistil tudi v prihodnosti! Vsi skupaj moramo imeti trdno vero v dobro in na ta način lahko svet spreminjamo. Spreminjamo ga lahko z ljubeznijo, ljubezen pa je On, ki visi na križu!

Pasijoni niso bili napisani in dani ljudstvom, da bi z njimi tržili in kovali materialne dobičke, ampak so človeku poslani za duhovno zorenje; za odmik od materialnega k duhovnemu ali, če hočete, od zlega proti dobremu! Za vse večne čase! Vsak dobiček, ki bi se kakorkoli pojavil, pa je treba usmeriti k človeku v stiski.

Notranji okvir in most med prvim in drugim delom predstavlja baročni človek: vojaška konjenica (dragonci in grenadirji), cehi (spremenjen vrstni red) in baročni instrumentalisti pri Božjem grobu.

Moje vodilo pri režiji je bilo:

- ljubiteljski pristop vseh sodelujočih,
- povečati število sodelujočih v Škofjeloškem pasijonu,
- nadgraditi Škofjeloški pasijon na področju govora, glasbe, odrskega giba, scenografije, kostumografije, maske, luči in tona,
- dvigniti duha v vseh sodelujočih s skupnim končnim ciljem, odmik od materializma k duhovnosti,
- združiti posvetno in cerkveno v skupno dobro,
- poudariti in prebuditi vrednost prostovoljstva danes,
- do potankosti proučiti rokopis in odkriti neodkrite zaklade ter jih realizirati,
- k igri povabiti vse, ki so pasijonski voz premaknili skupaj z režiserjem Kokaljem leta 1999 in 2000.

Po temeljitem proučevanju rokopisa (vendar nikoli zadostnem in do konca raziskanem) in ogledovanju Kokaljevih zapisov sem se odločil, da sledim Kokaljevi rekonstrukciji, saj sem se v vsem strinjal z njim že v preteklosti, ko sva ob mnogih pogovorih iskala novih odkritij.

Ljubiteljski pristop vseh sodelujočih

Pod pojmom vseh sodelujočih sem imel v mislih najprej sebe, vodje igralskih skupin, vodje konjeniških skupin in vse igralce in konjenike. Najprej je bila na vrsti osebna odpoved vsemu balastu in s svojim dejanjem dajati vzor drugim. Pogovoril sem se sam s seboj; ni bilo enostavno! Nato sem s svojo vero pogumno odšel med vodje igralskih in konjeniških skupin in z vsakim opravil dolg in temeljit, predvsem pa iskren pogovor. Že v prvem stiku, ko sem se srečal s sogovornikovimi

očmi, sem dobro vedel, kdo sedi nasproti mene! Oči ne lažejo. V startu smo se dogovorili, da sodelujoči prejme za svoje darovano delo in čas:

- povrnjene potne stroške,
- brezplačno vstopnico za ogled predstave,
- pogostitev na pasijonskem pikniku,
- v spomin prejme DVD-posnetek predstave Škofjeloški pasijon 2009.

To so bili pristopni pogoji za udeležbo v letošnjem pasijonu.

Povečanje števila sodelujočih

Nikoli se nisem bal, da ne bo zadostnega števila sodelujočih, nasprotno, iskal sem mesta, kjer bi število sodelujočih lahko povečal in ga na ta način še bolj približal širšim množicam. Rešitve sem videl v nanovo vkomponirani pihalni godbi, v povečanju števila Adamovih otrok, v povečanju števila bičarjev, križenoscev, puščavnikov, v povečanju števila konjenikov, z uvedbo pevcev, skritih pod besedo Ljudstvo! Neskromno lahko ugotovimo, da smo se, samo s povečanjem števila otrok, z uvedbo združene pihalne godbe, z uvedbo Ljudstva, približali tisoč sodelujočim. Škofjeloški pasijon pa prenese še večje število sodelujočih v predstavi!

Kako nadgraditi Škofjeloški pasijon 2009?

Kje iskati mesta za obogatitev Škofjeloškega pasijona!? Nikakor nisem želel zapravljati denarja za bogato kostumografijo in masko (tu bi bile vsote lahko astronomske, če bi se odločil za bogat, razkošen, baročni teater) in tratiti denarja kar vseprek, ampak sem iskal trdne argumente za vsak zapravljen evro. Mnogo večjo težo in pomembnost sem posvečal medsebojni povezanosti, zaupanju! Pa vendarle sem želel, da se na vsakem področju nekaj zgodi!

Že pri rokopisu in jeziku se mi je postavilo nekaj vprašanj. Zakaj ni vse v celoti zapisano slovensko!? Zakaj sta poleg slovenščine (loški dialekt) tudi latinski in nemški jezik!? Ne vem! Naslednje vprašanje: zakaj je Romuald leta 1734 pasijon dopolnil s Peklom; zakaj je v kodeksu še toliko drugih pisav? Mojo pozornost pritegne lepa Romualdova pisava. V domišljiji ga preko pisave začutim, zdi se mi, da je zelo umirjena osebnost. Zanimiva bi bila grafološka raziskava njegove pisave!?

Kje je? V rokopisu ni nikjer zaslediti naslova temu znamenitemu dramskemu delu! Za naslov bi upravičeno lahko imeli nekdanji nalepljeni, sedaj odlepljeni, napis na platnicah kodeksa:

»Pro Notitia futuri Saeculi. Processionis in die Parasceues.«

Kar naj bi v slovenskem jeziku pomenilo:

»V vednost prihodnji dobi. O procesiji na veliki petek.«

Ali so res tako, kot je zapisano, govorili ljudje tedanjega časa? Ali gre za nek »slovenski knjižni jezik loškega gospostva«!? Koliko i-jev, razmetanih sem in tja!

11
Auf dieu folgen die andres Liedt gross und klein.

19

Lucifer.

Mit seiner zungelichen Krönten.

20

1. Der zungel groß.
2. Der mit den zungelichen zungen
3. Der zungel mit der zungel.
4. Die 4. zungel die verdreubte zungel an seiner Krönten
sich wandt, anima recitirt.

21

Prekleta ukra inu zhas,
 Kir sem roiena billa,
 prekleta sott taistih gass,
 Kir me ie Mati nosilla,
 bulsni bi blu de bi se biu,
 na suet rodui en kamen,
 Koser en zhouck Kir pride shiu, de sin
 noter vraslenske zame,
 Prekleta bodi ta lubessen,
 vkatara sem se udalla,
 Kir me ie vtako boleffen
 inu martre perpelalla,
 Preklet bodi od mene usakh grech
 Kir sem ga billa sturilla,
 Nota bene

Figura Infernus que facta est Anno 1734 ponitur
 in ordine tertia post fig: Mors. personae sunt 5 duae Diaboli
 Lucifer cum socio et anima damnata in cacabo. Personae seu
 verfus accipiuntur eae locis assignatis.

Latinski jezik (uvod, priloge, napotki), zapisano s kurzivo italijanskega tipa z malimi tiskanimi in delno pisanimi črkami, nemški jezik (opombe, didaskalije), v celoti zapisano s pisano gotico, slovenski jezik (replike nastopajočih oseb), zapisano v stilu italijanske kurzive iz malih tiskanih črk, kot pretežni del latinskega besedila.

OD AVTORJA DO PREDSTAVE

Gledališče je živ organizem, v njem sodeluje veliko ljudi. Vsi skupaj dajo gledalcu nek viden in občutljiv dogodek. Predstava je končni izdelek celotne skupine ljudi in ne sad posameznika. Vse pa se začne pri avtorju in režiserju.

Ko gledam gledališko predstavo, v podzavesti potujeta z menoj najprej avtor in režiser in potem vse drugo. Avtor je seveda lahko tudi režiser, a v našem primeru imamo oba lika. In kdo je režiser, kako ga dojemam, kaj pričakujem od njega, kakšno svobodo ima? Ne bom se spuščal v podrobno pojasnjevanje, pa vendarle ...

Režiser, kot ga dojemam jaz, je oseba, ki je v celoti odgovorna za vse, kar gledalec vidi in sliši. Srečati se mora z izvirnim dramskim besedilom, v našem primeru rokopisom, in ga podrobno raziskati. Najti mora svoje sporočilo predstave, mora raziskovati, brskati, iskati vsako malenkost, ki bi lahko avtorjevo besedilo napravila še bogatejše. Ustvariti si mora svojo filozofijo gledališča, močno mora verjeti v idejo in s svojim vidnim in občutenim razdajanjem navduševati vse naokrog sebe. Ne sme na glas kazati nerešljivih ugank niti najožjim sodelavcem, ampak vedno dajati vtis, da ima vse pod kontrolo, da težav enostavno ni. Imeti mora zvrhano mero potrpežljivosti, razumevanja do drugačnih mnenj, močno fizično in psihično kondicijo, pripravljen mora biti prenesti vso slabo kritiko. Biti mora nekdo, okrog katerega se lahko vse zbira, vse govori, vse ustvarja, ... biti nekdo, ki v določenem trenutku vse te sanje zveže v vidno in slišno celoto, nekdo, ki s pomočjo sodelavcev dramsko besedilo preoblikuje v vidni in slišni dogodek. Režiser mora odkriti avtorja, se zliti z njegovo osebnostjo in skušati razumeti, kaj je avtor želel z napisanim sporočiti. V našem primeru je to težje, ker je avtor že vrsto let mrtev. Treba se je torej približati njegovemu duhu v upanju, da na tem nivoju steče komunikacija.

Vse je dano z nekim namenom. Tudi p. Romuald ni opravil tega dela brez poslanstva, brez cilja, brez razloga. Zakaj, dragi Romuald, si napisal ta tekst? Zakaj v tvojem pasijonu nastopajo smrt, hudič, angel, zakaj so tu mrtvaki, grenadirji, dragonci, bičarji, križenosci, puščavniki; zakaj igralci hodijo in čemu se nekateri vozijo ali nosijo? Zakaj potrebuješ igralce na konjih, kakšna je vloga konja v cerkvi? Zakaj pasijon danes? Veš, Romuald, toliko vprašanj imam zate in še več. Hvala, ker sem srečal tvojega Duha, s katerim sem se pogovarjal, kateremu sem zaupal in verjel. Odtod moje glasno govorjenje, ki verjetno marsikomu ni v celoti všeč. Zakaj Hieronim v procesiji in zakaj kralj David na koncu? Vse z razlogom!?

Režiser mora najti sodelavce in si pridobiti njihovo zaupanje ... brez njih ni nič ... najti mora igralce in konjenike ... najti mora umetnike, takšne in drugačne ... in v tej veličastni predstavi je teh ljudi na stotine ... na stotine želja in različnih karakterjev ... na stotine ... na stotine ... in tako se začne dolgotrajni proces dela, ki vodi v vidni in slišni dogodek, doslej zapisan le na listih papirja ...

DRAMSKA IGRA

Koliko in kako posegati v igralca, da bo še vedno ljudski in ljubiteljski? Kar najmanj ali skoraj nič! Čim posežeš vanj, je že vodljiv in pod vplivom. Igralci za časa Romualda niso poznali nobenih strokovnjakov, zanima me, kako jih je vodil magister processionis. Želel sem si, da besedilo pravilno preberejo (pomoč lektorja in lektorice), potem pa najprej sami dojamejo bistvo teksta. Na podlagi spoznanja, zakaj prihajajo pred občinstvo in kaj mu hočejo sporočiti, so se morali sami spopasti z uganko, kako in na kakšen način bodo to izrazili. Skoraj vsi so originalno samosvoji, v nekaterih likih pa je še čutiti igro iz prejšnjih let. Težko je nekaj pozabiti in iskati na novo. Pri dramski igri sem si kot režiser želel imeti za partnerja igralca, ki razmišlja, in ne igralca šahovsko figuro. Doživeli smo veliko lepega.

Glasba je v pasijonu 2009 doživela pravi razcvet. Prišli smo do slišnega zvočnega posnetka, ki je bil priložen kot listič k rokopisu – glasba za lutnjo (trije menueti). Nastale so nove skladbe Avizo, Tolminski rožar, Pasijonski preludij, Burdon.

Dobili smo nove instrumente, 6 novih bobnov, tri manjše in tri večje. Izdelal jih je domači slovenski mojster iz okolice Škofje Loke. Iz leta 2000 se je povečalo število instrumentalistov: s 25 na 97 leta 2009.

Povečano je število pevcev solistov, skoraj vsi so dublirani. Povečano je število pevcev v Adamovem zboru, do 100 pevk in pevcev. Na novo so k sodelovanju pristopili zbori:

- komorni mešani zbor Aeternum; zapeli so pesem Avizo,
- mešani zbor KUD Oton Župančič iz Sore, kot duše z Burdomom pri kralju Davidu,
- mešani zbor dijakinj in dijakov gimnazije Škofja Loka, ki so kot Ljudstvo zapeli Tolminskega rožarja.

Skupno je v Škofjeloškem pasijonu zapelo okrog 200 pevcev.

Na novo je v pasijon postavljena Združena pihalna godba iz Škofje Loke, Žirov in Medvod (Železniki so bili prezasedeni, a povabljeni).

KOREOGRAFIJA IN ODRSKI GIB

Dolgo časa sem premišljeval, ali naj spustim v stik z igralci mojstre, ki obvladujejo to vrstno gledališko umetnost, ali ne. Bil sem v dvomih. Bal sem se, da bo to od

igralcev zahtevalo še dodaten čas za vajo in bal sem se, ko sem tehtal, ali morda ne posegamo že preveč v igralce in samo igro. Igralci namreč dobivajo nova navodila in na ta način niso več čisto samosvoji. Čistega ljudskega ljubiteljskega igralca razumem kot osebo, ki dobi v roke dramsko besedilo, se pogovori z režiserjem, da dobi ustrezna pojasnila, in potem na podlagi omenjenega oživi želeni lik. Če pride namreč preveč navodil od različnih mojstrov, je to lahko nevarno in igralca zbega. Kljub vsem strahovom sem se odločil, da poskusim samo na nekaterih mestih. Ta mesta so zelo vidna in opazna.

Koreografinja je gibalno izredno lepo obogatila podobo Pekla. Našla je pravo mero, pristen stik, zaupanje in medsebojno sodelovanje z nastopajočimi. Ko pozorno gledamo podobo, lahko opazujemo zanimivo premikanje mrtvakov, pompozno držo smrti s koso med njimi, gibanje hudičev pevcev in Luciferja, reakcije mrtvakov in hudičev ob prihodu Luciferja.

Odlično je svoje delo opravil tudi koreograf, ko je spretno oblikoval in prikazal boj Samsona z filistejskimi vojaki v podobi 7a – Samson.

Posebno poglavje je gibanje križenoscev, bičarjev in puščavnikov, za katere nisem želel posebnega gibalnega reda, ampak sem želel, da vsak posameznik poišče znotraj sebe tisto zlo, ki ga bo z bičanjem in nošenjem križa kot pokoro pregnal iz sebe, ko bo zapuščal zadnje, četrto prizorišče pred Kaščo. Tako so nastajale kompozicije vseh teh likov iz prizorišča v prizorišče in iz predstave v predstavo različne; takšne, kot so jih v tistih trenutkih »igralci« doživljali. Dal sem jim navodila, da iz sebe preganjajo zlo in ga nadomeščajo z dobrim. Nastale so zelo zanimive postavitve, ki so jih ovekovečili fotografi.

SCENOGRAFIJA

Imenitna scenografija za procesijo je kar Škofja Loka sama. Minimalni scenografski dodatki so izdelani in nameščeni na prenosnih odrih in na prevoznem vozu. Ničesar nisem spreminjal, vse je ostalo tako, kot je že scensko postavil režiser Kokalj. Zakaj? Ker je izdelal dobro!

Kako lahko režiser še poseže in obogati scenografijo, da se bo držal rekonstrukcije in ne kvaril dogodka?

Domislil sem si, da bi Škofjeloški grad in vse cerkve, od koder prihajajo udeleženci v Škofjeloški pasijon 2009, osvetlili s primerno rdečo barvo. Samo v času pasijona. Rdeča barva naj bi ponazarjala kri in trpljenje. Rdeča barva naj bi z majhnimi stroški že na daleč dajala poseben psihološki učinek, psihološko naj bi združevala sodelujoče, gledalce in druge opazovalce, tiho, mirno, nevsiljivo. Spraševal sem se, kako uspešna bo zamisel pri duhovščini in kako jo bodo sprejeli posvetni ljudje. Izvedbo ideje sem zaupal scenografoma. Potem sem čakal, nič več nisem govoril, pustil sem, da se zgodi, kar se bo zgodilo. Scenografa sta me pre-

senetila. Tistega večera, ko je Škofjeloški grad zažarel v rdeči luči, sem obstal na kapucinskem mostu in užival. V mislih sem oba objemal. V nekaj dneh so zažarele tudi cerkve v okolici. Učinek rdeče svetlobe je bil čudovit in dosegel je svoj namen. Zelo zanimiv je bil tudi občutek nekoga, ki me je spraševal, ali bom znal zagovarjati to rdečo barvo. Rdeča barva je dajala nekaterim vtis »kurbišča, javnih hiš, asociacije na prostitucijo«. Nisem hotel javno polemizirati, želel sem svobodno presojo. Ocenil sem, da je velika noč dovolj velik moment in priložnost, da vsak sam ugotovi, kam ga usmeri prvi pogled in vtis rdeče barve. Nekega dne je nekdo po telefonu vprašal, zakaj njihova cerkev še ni osvetljena. Bil je tehnični razlog. Ta klic mi je dal spoznanje, da poteza dosega izjemen namen. O rdeči barvi se je govorilo, rdečo barvo se je čutilo, rdeča barva je združila pasijonce. Obiskovalce Škofje Loke pa je že na daleč opozarjala, da prihajajo na pasijonsko območje. Želel sem, da rdeče luči ugasnemo in jih nadomestimo z belo na dan, ko je Jezus vstal od mrtvih. Bil sem strpen in ta ideja se ni realizirala; morda kdaj drugič.

Drugi scenski popravek ali idejo sem videl v izdelavi križev. Želel sem si, da bi Kristus nosil in bil križan na križu, izdelanem iz ostankov slovenskega kozolca. Na ta način bi prikazovali trpljenje slovenskega naroda skozi vso njegovo zgodovino, njegov narodni pasijon. Po pasijonu bi te križe postavili pred Kapucinski samostan, kjer naj bi čakali naslednjih uprizoritev. Za realizacijo te ideje mi je zmanjkalo časa in trdnih argumentov; zanimivo za naslednike.

KOSTUMOGRAFIJA

Ja, lahko bi zapravljaj na tisoče evrov. Barok je bogato obdobje v umetnosti. Lahko bi na novo dal izdelati angelska oblačila iz dragih tkanin, kraljeva oblačila bi bila lahko prav tako še bogatejše izdelana in v tem baročnem stilu verizno vse naprej od prvega do zadnjega. Spraševal sem se o smislu takšne »potrate« in se hkrati zavedal, da je treba omogočiti kostumografki »napredek«. Moja misel je bila, da pasijon ni predstava, v kateri prihajajo v ospredje kostumi, ampak je bistveno besedilo, ki ga mora gledalec dojeti. Ocenil sem, da naj kostumografka dokonča v prejšnjih uprizoritvah nedokončano delo, obogati določene kostume, da se vsi kostumi očistijo, nanovo pa sešijejo kostumi za nove igralske pridobitve.

Zelo sem si želel, da bi zagledal v letošnjem pasijonu »novo, izvirno, originalno smrt, hudiča, mrtvaka, angela in dušo«. Želel sem, da bi prišli do novih spoznanj, do novo videlih podob. Treba je spodbuditi lastno fantazijo. Želel sem, da bi dobili »slovenskega hudiča«. Na hrastoveljski freski je naslikan s štirimi rogovi. Želel sem vključiti vse znamenite starološke maske. A ostalo je zgolj pri moji ideji in tudi ta ostaja kot kost za glodanje naslednjikom.

Z novimi pridobitvami smo dobili tudi sodobnega človeka v Škofjeloški pasijon. Vključil sem Združeno pasijonsko pihalno godbo, za katero sem želel, da

nastopi v sodobni opravi, ki jo nosi v času rednih nastopov. Prav tako je bilo zanimivo vprašanje gimnazijskih dijakov, kaj naj oblečejo kot pevci v vlogi Ljudstva povsem na koncu pasijona. Bili smo na ploščadi pred kapucinskim mostom, ko je padlo to vprašanje. Dijakom sem dejal, da si močno želim, da nastopijo prav v takšnih oblačilih, kot so jih nosili v tistem trenutku (kavbojke, športni copati, moderne jakne, moderne frizure). Pojasnil sem jim, da oni predstavljajo dejansko tisto populacijo mladih, ki se še vedno aktivno ukvarja z raziskovanjem Jezusa, ki še vedno išče pravo pot, smisel življenja. Od nekdanj sem si želel, da bi sodoben človek tudi aktivno in ne samo pasivno sodeloval v pasijonu. Samo tako je pasijon (pa naj si gre za katerikoli Kristusov pasijon v svetu) lahko zares doumljiv, zanimiv in resničen.

MASKA

Tudi pri maski bi lahko naredili še marsikaj. Vse je v povezavi s kostumografijo in liki, kot so angel, smrt, duša, hudič, mrtvaki. Novi fantazijski liki čakajo na slovensko inovativnost. V predstavi imamo zelo zahtevne maske (Kristusi, smrti, hudiči), ki so jih maskerke in frizerke vzorno pripravile. Imamo like, ki se dubirajo (Juda, Janez, Marija) in je treba skrbeti, da se skozi predstavo ujemajo. Tu imamo še rezerve. Vsa maska je temeljila na izkušnjah iz predstav 1999 in 2000. Mislim, da smo dosegli že videno, presežki pa čakajo na nove domišljjske maske, ki jih bodo uresničili raziskovalni maskerji.

LUČ

Janez Vajkard Valvazor je v svoji Slavi zapisal, da je videl pasijon ob velikem soju sveč in bakel. Da, leta 1721 še ni bilo elektrike, moralo je biti čarobno. Razmišljal sem v tej smeri, a mi ni uspelo najti rešitve. Predstavo smo osvetlili z barvnimi reflektorji; poskušali smo luč raztegniti še v mestni prostor, tako da smo hkrati osvetljevali ves Mestni trg. Imel sem še več svetlobnih rešitev, ki pa zaradi udeležbe konj niso bile realizirane. Zanimivo je, da v nočni predstavi barvamo samo tri podobe. Podobo Pekla sem želel imeti »peklensko rdečo z baklami, ki naj bi jih nosili hudiči in mrtvaki«, podobo Smrti, ki naj bi bila osvetljena z »ledeno hladno modrobelo svetlobo in podobo«, Krvavi pot, ki se »dogaja ponoči«, vse druge slike pa moramo »absurdno« osvetljevati z belo lučjo, ker se prizori dogajajo podnevi. Če bi lahko odločalo samo moje ime, bi vse predstave igrali zvečer, ko pade noč, kljub vsem pojasnilom. Noč ima svojo moč, zvečer človek vse drugače dojema. Zaradi takšnih in drugačnih razlogov imamo nočne in dnevne predstave. Res je, dnevne so cenejše, ker luči ne potrebujemo. Pritrdili pa mi boste, da so nočne bolj skrivnostne, mistične in primernejše, da se človeka »dotaknejo«.

TON

Predstava je izjemno tonsko zahtevna. Treba je ozvočiti igralce na statičnih odrih, prenosnih odrih, gibljive igralce na konjih. Trudili smo se, nič ni bilo odigrano na plejbek, ampak vse v živo.

DRAMSKA IGRA

Ko se človek odloči, da si bo ogledal gledališko predstavo, ima prav gotovo razlog za to. Človeško bitje je zanimiv kos mesa z razumom in to bitje se želi smejeti, jokati, se čuditi. Želi se poučiti, se potopiti v zgodbe, ki jih sam živi, a ne govori o njih. Nekateri iščejo v gledališki igri naslade, erotičnih prizorov, pohujšljivih situacij – tudi takšna gledališča imamo. Skratka človek si ob gledanju gledališke predstave želi užitek, novih spoznanj, novih sporočil.

Vsak igralec, ki se pojavi pred občinstvom, se pojavi z razlogom. Vsak igralec pride pred gledalca, da bi mu nekaj sporočil, in nato odide. Pri podajanju sporočila mora biti prepričljiv, sicer ostane gledalec hladen, z dolgočasen, zaspan in nepoštešen.

Škofjeloški pasijon ne nudi veličastnih vlog z dolgimi monologi, ampak mora vsak igralec v samo nekaj minutah zažareti v vsem svojem polnem sijaju. Poleg tega mora vsak igralec v nekaj urah zaigrati na štirih različnih prizoriščih pred različnim občinstvom. Niti eno prizorišče ni enako drugemu, na vsakem vladajo druga atmosfera, drugačna razpoloženja. Če je bilo na prvem prizorišču čudovito zaigrati pred polnimi tribunami, pred tisoči mirnih, poduhovljenih gledalcev, in če je igralcu v tistem trenutku uspel še igralski met, je to fantastično, igralec se podaja naprej, v naslednje igralske nastope prežet z neko posebno energijo, na naslednjem prizorišču pa ga lahko čaka popolnoma drugačna slika. Napol prazen avditorij, z neprijaznimi gledalci, ki se med seboj pogovarjajo, fotografirajo, igra skoraj ignorirajo. Atmosfera je popolnoma drugačna in igralec se naenkrat znajde v strašno mučnem stanju; v njem naenkrat ni več tiste prežetosti in energije, ki bo z eno samo besedo utišala »nesramno publiko« in jo pritegnila v doživeto gledanje in poslušanje. Predstavljajte si, da igralci zaigrajo osemkrat na štirih prizoriščih, torej 32 predstav, poleg tega pa igrajo dnevne in nočne predstave. Predstavljajte si, da jih je veliko prvič v življenju nastopilo javno. Saj veste kako zoprno je, če vas prosijo, da izrecete napitnico v družinskem krogu ali kaj podobnega. To vam govorim zato, da boste izvedeli za vso korajžno in junaško pot pasijonskih igralcev. Da bo mera zvrhana, naj vam zaupam, da sem dvakrat v toku predstav, dan pred predstavo prejel upravičene klice in opravičila, da naslednji dan žal ne morejo igrati. Bili so to izjemni primeri, izključno težki zdravstveni razlogi. V takšnih primerih pa sem moral priti v stik z izjemnimi igralci. V takih primerih sem se obrnil navzgor, prosil in čakal. Za vsakega igralca smo našli junaško zamenjavo. V nekaj urah so se takšni

igralci morali spopasti s tekstom (učenje na pamet), z rekvizitom, s kostumom, z masko. Vse skupaj so morali združiti v celoto in se spopasti s tremo – zmogli so.

Veliko je raznovrstnih vlog v pasijonu, nastopajo hudiči, izgubljena duša, angeli ... Kakšna naj bo njihova igra? V življenju še nisem resnično videl in opazoval takšnih prikazni, da bi njihove gibe in obnašanje lahko posnemal. Potreben je bil vklop lastne fantazije in potop v njihove tekste – njihove zgodbe.

Pripravil sem izredna angelska srečanja. Preden sem stopil pred igralko, ki naj bi podajale angelske like, sem premišljeval, kakšni angeli sploh so, kako se gibljejo, kako govorijo. Prišel sem do spoznanja, da angeli ne smejo vpiti ali osladno govoriti. Njihov glas, mora biti poseben – angelski glas. Njihovi gibi podobni gibom laboda, ki plava po jezeru, ali letu galeba na nebu. Prvo srečanje je bilo v Jurjevi dvorani v Stari Loki. Zbirali smo se ob prijetni glasbi in na desetine bodočih angelov se je pred vstopom v dvorano sezulo in se v tišini posedlo, poleglo na tla. Zbrali smo se tiho brez besed in prijetna glasba je pomagala, da smo se po napornem dnevu vsi lepo umirili. Nato smo se spoznali; vsak angel je povedal ime in priimek in tako smo prešli na prvi javni nastop, sicer kratek a učinkovit. Angel se je moral glasno in razločno predstaviti, kajti če imena nismo slišali razločno, smo ga zaprosili, da se predstavi znova. Nato smo prešli na lik angela. Spraševali smo angele, ki so igrali v letih 1999 in 2000, o izkušnjah. Po tem pogovoru, ki je vse lepo sprostil in združil, sem jim na kratko predstavil svoj pogled na pasijon, še posebej na odkrivanje angelskih likov. Na koncu razlage in pojasnjevanja sem jih prosil, da odidemo na pot raziskovanja angelskih glasov in gibov. Razšli smo se mirno in z nalogo. Kot režiser bi lahko odkril popolnoma drugačne angele. Lahko bi nastopali v modernih oblekah. A želel sem ostati zvest rekonstrukciji. Želel sem ohraniti like angelov, kot jih nosi v svojih mislih široka množica ljudi in ki smo jih skozi dolgo zgodovino nekako vzeli za svoje. Angelček naj bi bil majhen, skodranih dolgih las, z belimi perutmi, modrih oči. Zanimivo mi je bilo brati opise angelov, ki so mi jih poslale bodoče igralko angelov. Lahko bi z angeli zastavil povsem na novo. Na avdiciji bi izbral samo 160 cm visoka, telesno lepo oblikovana dekleta z modrimi očmi, pol deklet z svetlimi in pol s temnimi dolgimi lasmi. Že na avdiciji bi bil zelo strog pri izboru glaslu. To misel sem zavrgel. Tudi kostumsko bi angele lahko napravil v razkošne in dragocene tkanine. Pa nisem. Čudoviti angeli bi bile osebe, kot so Mati Terezija in njej podobne, takšnih nisem mogel zbrati. Moja končna odločitev je bila, da bodo »moji angeli« srčni angeli. Vsakdo, ki je bil poslan k meni, je bil sprejet. Z vsakim sem se zliil na svoj način. Nekateri so prišli na vrsto šele nekaj dni pred predstavo, bili smo srečni, verjeli smo drug v drugega. Zgodilo se je toliko lepega, toliko pogovorov, toliko razkritih duš. Angeli, ki ste jih videli v predstavah ali ki jih boste občudovali na filmskih posnetkih, imajo vsak svojo študijsko pot, nekateri so pri svojem študiju prišli dlje, nekateri nekoliko manj. Vsi pa so iskreni, samosvoji in vendar združeni

v en pasijonski angelski zbor. V njihovih gibih je skrita duša še enega angela, ki je skrbno hodil z njimi.

Izgubljena Duša

Čudovita zgodba. Izkušnja za režiserja in igralko. Igralka je nosila v sebi izgubljeno Dušo iz leta 2000, bila je narejena. Zelo tvegano je zahtevati od takšnega igralca, da pozabi, kar je nekoč že osvojil, in se odpravi na novo pot, na odkrivanje nove izgubljene Duše. A kje naj igralec najde izzive za nova igralska odkritja, če ne prav v odkrivanju neodkritega. Z vsakim igralcem sem želel delati na tak način, na način, da najprej spozna bistvo svoje igre. Vse začeti znova, vzeti list papirja, ki je napisan z besedilom vloge, ki jo bo igralec podajal, in pričeti raziskovanje. Sam nisem imel nobenih strahov. Pogumno sem čakal na odzive igralcev in jim puščal svobodno izbiro. Potem smo šli na pot. Tudi z igralko izgubljene Duše sva se pogovarjala, si zaupala in čakala. Bila je pripravljena oditi na pot odkrivanja nove Duše. Absolutno nisva imela nobenega slabega mnenja o Duši iz leta 2000. Oba je vznemirjala misel na nekaj novega; v tem je bil čar, v tem je bil izziv za oba.

Dobila sva se pozno zvečer v mrzli in slabo osvetljeni sobici v zanemarjeni vojašnici. Sedla sva vsak na svoj stol. Igralko sem prosil, da prebere svoj tekst. Brala je tekoče in ga čez nekaj časa govorila na pamet, ostal ji je še v spominu iz prejšnjih let. Ko sva prebila skupaj nekaj minut, sem jo ponovno prosil, naj tekst pove na pamet. Pri govorjenju na pamet je potrebna večja koncentracija, prisotna je trema; gre za prve, zelo pomembne trenutke, ko si igralec in režiser pridobivata zaupanje, spoštovanje, vero. Igralka bi najraje že takoj ponudila režiserju vse najboljše, pokazala bi se rada v najlepši luči. A režiser je mesar, rudar, krvolok, vrta v možgane igralko, postavlja čudna vprašanja, zahteva nemogoče. Redko kdo od ljudskih ljubiteljskih igralcev je sposoben sprejeti takšen način dela, a takšni predani ljudje obstajajo in zato bi za njih daroval vse.

Ko igralka pove svoje besedilo, ji zastavim preprosto vprašanje: Kaj govori in kaj sporoča tvoje besedilo? Ne, ne glej v besedilo, zapri oči in si skušaj v spomin priklicati zgodbo, ki si jo pravkar povedala. Povej mi jo v nekaj stavkih, tvojih! Sledila je tišina. Igralka je zbirala misli, da bi prišla do zgodbe. Zgodbe pa ni bilo. Začela sva znova, zdaj sem jo opozoril, naj pozorno premišljuje kaj govori. In tako sem silil vanjo z vprašanji toliko časa, da sva oba prišla do prvega spoznanja: izgubljena duša je v tem primeru hči neke matere, katere se sramuje. Kasneje naju vznemiri rojstvo in pri besedi kamen se ustaviva. In tako naprej in tako naprej, toliko časa, da sva se prikopala do sicer izmišljene, a na dani tekst upravičene zgodbe. Sledila je vaja za pravilno naglaševanje, ki jo je igralka opravila z lektoricco. Nato je sledilo še resnejše proučevanje besedila. Spodaj je besedilo izgubljene Duše in na ta tekst sem igralki zastavljal vprašanja, na katera je iskala odgovore ...

*Prekleta ura inu čas,
 kir sām rojena bila,
 prekleta pot taistih gas,
 kir me je mat nosila!
 Bulši bi blo, dā bi se bil
 na svet rodil en kamen,
 kokār en človek, kir pride živ
 noter v paklenske jame.
 Prekleta bodi ta lubezen,
 v ktera sām se vdala,
 kir me je v tako bolezen
 inu martre pārpelala!
 Preklet bodi od mene vsak greh,
 kir sām ga bila sturila,
 zakaj sām ga držala za en smeh
 ter sām mu pārvolila!
 Prekleta bodi ta drušna,
 v ktero sām hodila,
 v hudičova pokoršna
 me je večnu pahnila.
 Zdej so se meni té oči,
 al prepoznu, odprle,
 kir nimam več v meni moči.
 Nebesa so se zaprle.
 Oj, me! O, večnost večne dni
 morām tedèj trpeti.
 Vsaka minuta se mē zdi
 veliku let goreti.
 Oh, taka ne bom nikuli več
 vidla obličje Božje!
 Le-to je v srce veči meč
 kokār vse martre inu orožje.
 Oh, dā bi mogla enkrat vmært,
 bi [h]otla še več trpeti.
 Al pred mano beži [ta] smrt,
 morām večnu živeti.
 Oh, grešni človek, spremisli prov,
 dā sām k meni ne prideš!
 Delej pokuro, kir si zdrov
 zakaj smrti ne odideš.*

ZAKAJ PREKLJINJAŠ ROJSTVO?

KAKŠNA JE BILA POT TVOJE
MATERE?

RODIL KAMEN – ZAKAJ!?

KAKŠNA JE BILA LJUBEZEN,
V KATERO SI SE VDALA ...

KAKŠNE GREHE SI DELALA?!?!

KDO JE TA DRUŠNA? ZAKAJ SI JO
PREKLELA?

KAJ SI SPOZNALA?

KAKŠNA PA SI!?!?

KAJ PREDSTAVLJA MEČ V TVOJEM
SRCU?

ZAKAJ SMRT BEŽI PRED TABO!?

OBRAČAŠ SE NA LJUDI – KAJ JIM
SVETUJEŠ? BOŠ GOVORILA TO
PUBLIKI? OPOZARJAM TE, DA SI V
PEKLU – KJE JE PUBLIKA ...

Sledile so vaje s hudiči in proučevanje odnosov. Sledila je razprava, kako naj se vede do Luciferja, do mrtvakov. Vse je bilo treba povezati v smiselno celoto. Tik pred predstavami se je igralka približala novo odkriti izgubljeni Duši, s katero je vstopila v letošnje predstave. Iz predstave v predstavo se je kalila in počasi pridobivala zaupanje vase. Bil sem neznansko vesel, ko sem jo opazoval na predstavah in čutil, da Duša pred nami živi, deluje.

Kralj Herod

Težka igralska vloga, lepa igralska pot. Ko smo sedeli za mizo, ni verjel vase, bil je poln dvomov. Še nikoli ni igral resne vloge, še nikoli ni igral velikim množicam. Nekega dne je svojo vlogo nezavedno vpil stoje na stolu, nekaj dni zatem je igral pred konjeniki, kmalu nato je igral občinstvu, zmagal je. Pritiski na ljudi so velikanski. Mi ne občutimo, kaj se dogaja v njihovih glavah tik pred predstavami, a če upoštevamo, da mora igravec najprej obvladovati konja v sila nehvaležnem času, času žrebitve, in vlogo igrati le nekaj metrov stran od občinstva, si lahko zamišljamo njihov napor. Zlati so.

Z nobeno igralko ali igralcem nisem nikdar prišel navzkriž, sprejemal sem čudne ure in kraje vaj, ponoči, zgodaj zjutraj, v gostilni, v telovadnici, po domovih, v gasilskem domu, da so lahko vadili. Tako je iz dneva v dan raslo zaupanje, nevidno, neslišno zaupanje, brez vsake glasne komande ali nepotrebnega dretja. Nič takšnega ni bilo treba. Tega slednjega ljudsko ljubiteljsko gledališče sploh ne prenese! Po dolgih letih stika z živim gledališčem sem končno spoznal, da gledališče resnično lahko ljudi poneumlja ali jih vzgaja, usmerja, razsvetljuje ... v zadnjem času me zelo zanima duhovna drama, duhovno gledališče in s tem tudi duhovna igra.

ŠKOFJELOŠKI PASIJON IN OBČINSTVO

Veliko me ljudje sprašujejo, ali sem zadovoljen z obiskom. Moj odgovor je pritrđen, odgovarjam jim, da jih je prišlo toliko, kolikor nam jih je poslal On. Veste, to ni navadno občinstvo. Prepričan sem, da je med občinstvom malo brezbržnih otrok in puhle mladine, malo odraslih, ki bi samo prazno gledali v igralce, v manjšini so tudi tisti, ki so prišli občudovat lepoto konj, in glasbeni sladokusci niso prišli poslušat le glasbe. Zato večkrat poudarjam, da Škofjeloški pasijon ni samo gledališka predstava, ampak veličasten dogodek, trenutek, ki ga je vredno sprejeti in doživeti osebno z odprtim srcem in čisto Dušo. Ob gledanju tega dogodka se približamo Njemu; kdor pride na predstavo sproščen in pripravljen na nove spremembe, bo to zanj nepozaben dogodek, duhovni dotik z Njim, ki bi ga radi prijeli in objeli.

Ko beremo zgodovinske vire, ki nam razkrivajo, da so v določenem zgodovinskem obdobju prepovedali pasijone zaradi neljubih dogodkov, pijančevanja in

zaradi tega, ker je vse skupaj izgledalo kot nekakšna pustna povorka, se lahko vprašamo, kaj se je z ljudmi takrat dogajalo, da se je vse skupaj spridilo in prepo-vedalo. Človek je nenehno na poti, izpostavljen nepredvidljivim usodam, ki ga v trenutku streznijo in mu odprejo obzorja, za katera je imel v preteklosti zaprta vrata. Mislim na Duhovna obzorja, mislim na nekaj, kar ni moč otipati, videti, slišati ali okusiti. Duha občuti vsak na svoj način. Vredno je biti odprt tudi za te razsežnosti in dovoliti, da se nas dotaknejo vsaj toliko, kot vsakodnevni športni in politični dogodki.

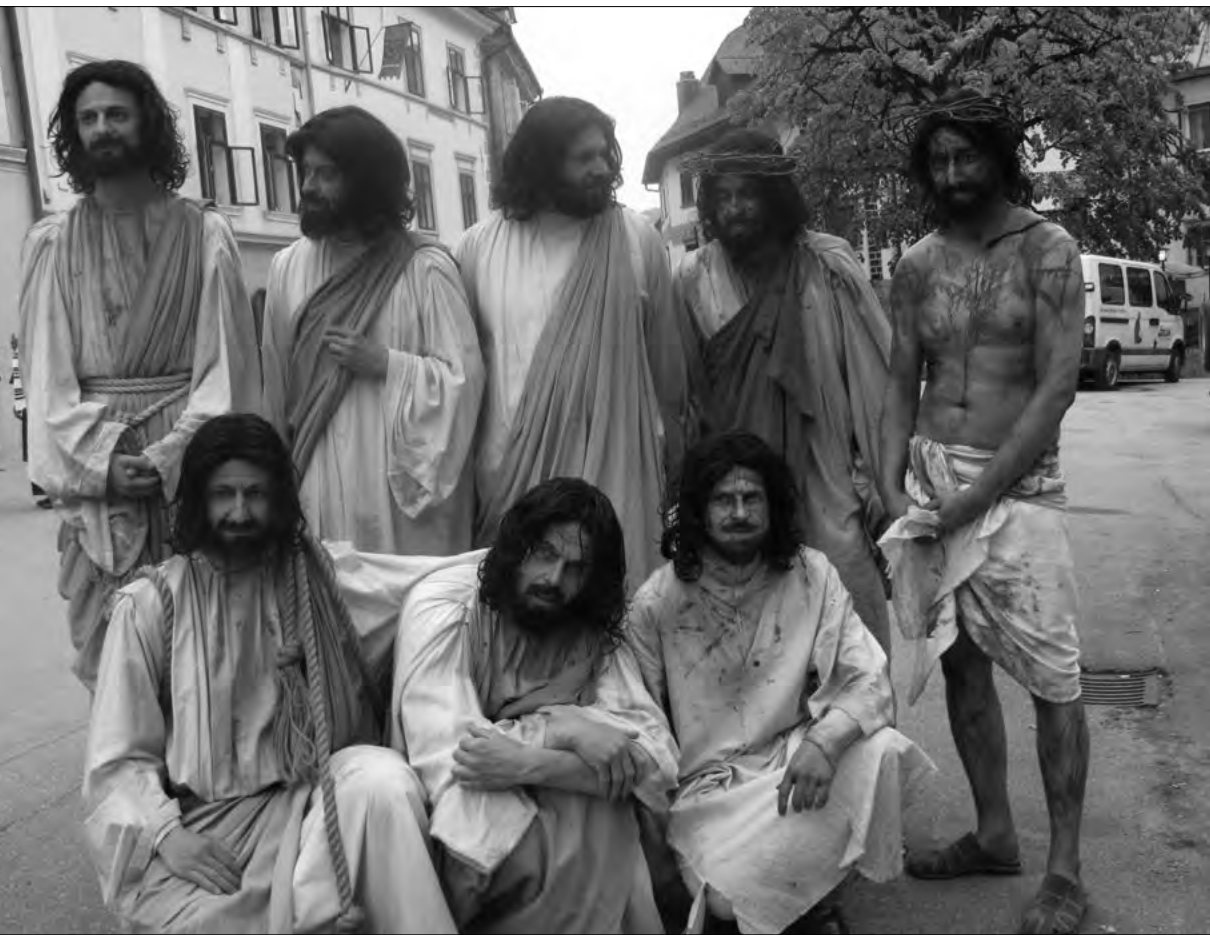
Pasijonskega gledalca ne bi smeli na ogled pasijona vabiti z modernimi tehničnimi sredstvi, radiom, televizijo, časopisi, ampak jih povabiti na ogled predstave osebno, z besedo. Letos smo to uresničili s pasijonskimi romanji. Bodoči gledalec mora sam začutiti potrebo po gledanju pasijona, ne sme biti v ogled prisiljen. Nasprotujem temu, da bi morali učenci, dijaki in študenti pod neko »prisilo« na ogled, to je strel v prazno. Pametneje je, da se v šolah čim več poučijo o pasijonu samem in se potem prostovoljno odločijo za ogled. Takšni gledalci so na mestu. Pasijon je »težka« predstava, in če nisi poglobljen in pripravljen, veliko zamujaš ali morda celo mučiš samega sebe. Pasijona si ni vredno ogledati zgolj zaradi tega, ker si ga kot Slovenec skoraj moraš ogledati, približno na ta način, kot »moraš« vsaj enkrat v življenju stati na vrhu Triglava, da si Slovenec. Ne!

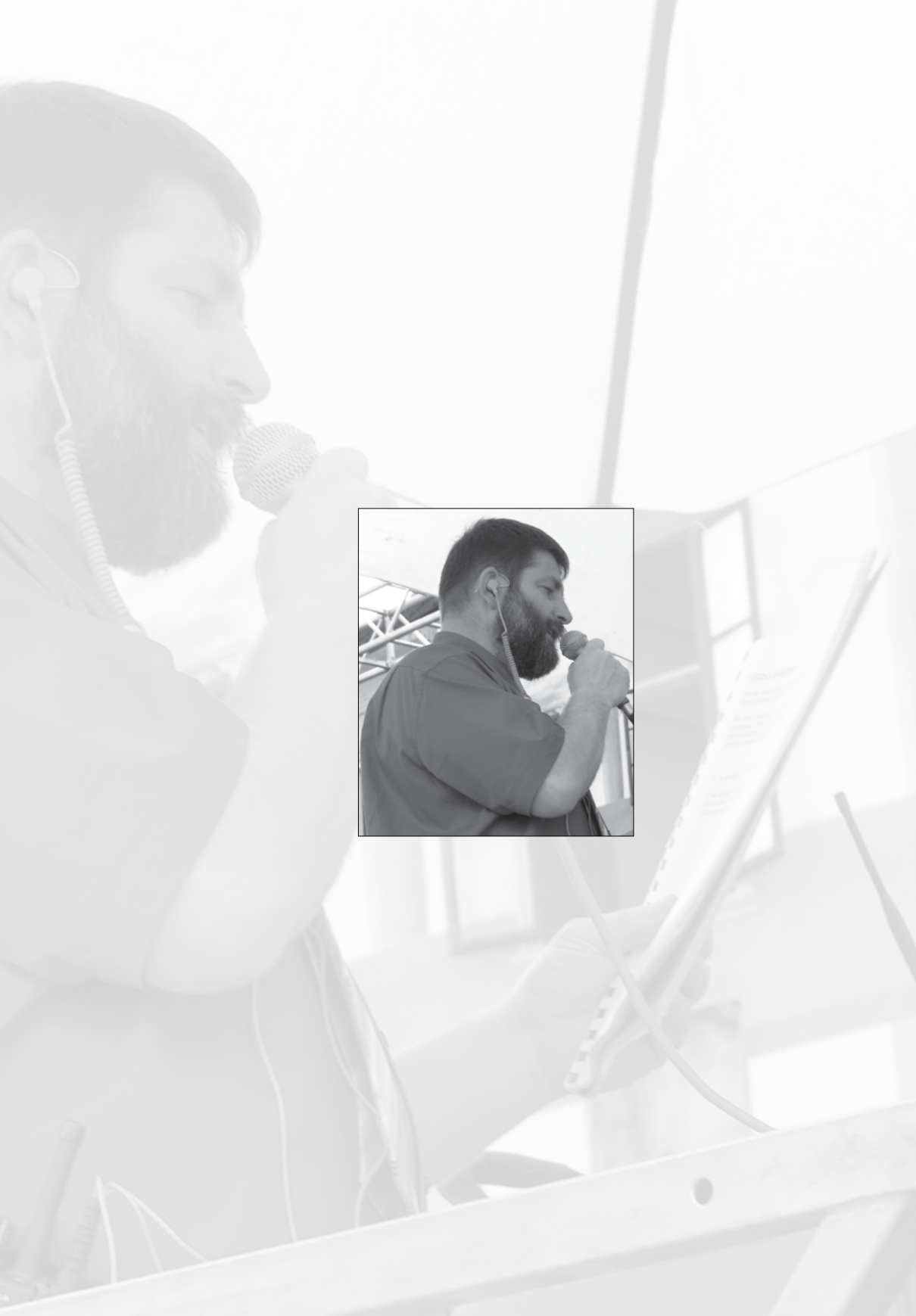
Naj imenujejo ta dogodek, kakorkoli že hočejo, prepričan sem, da nam je namenjen za osebne premike in spremembe. Človek vedno potrebuje nekoga, ki ga spodbuja, mu stoji ob strani v težkih trenutkih in ga usmerja na poti življenja.

Vse omenjeno potrjujejo tudi gledalci, ki so si letos ogledali Škofjeloški pasijon. Mesto in tribune so polnili spoštljivo, tiho, strpno, ni bilo nobenega vpitja ali izgrediv. Tudi med samo predstavo so bili gledalci zbrani in zamišljeni, malo so komentirali med predstavo, ki je kar dolga. Nikogar nisem videl, ki bi prižgal cigareto. Ko so na prizorišče prihajali konji, je napetost narasla, pričakovanja so dosegla vrhunec. Načrtno nisem želel vznemirjati ljudi pred predstavo s kakršni- mikoli informacijami. Želel sem, da občutijo mesto, da se vrnejo za nekaj stoletij nazaj. Tudi med gledalci na tretjem in četrtem prizorišču ni prihajalo do nervoze, čeprav so skoraj 45 minut kasneje začeli gledati predstavo. Spominjam se, kako smo se nekega dne, ko je vremenska napoved zagotavljala ves dan dež, vseeno pogumno odšli v izvedbo. Predstavljajte si na desetine konj in na stotine igralcev, ki igrajo v dežju. Nismo želeli razočarati gledalcev, ki so prihajali z vseh koncev Slovenije in Evrope, nekaj jih je priletelo tudi iz Amerike in skandinavskih dežel, izključno na ogled pasijona. To vem iz zanesljivih virov, ker sem bil povabljen mednje. Nekaj minut pred pričetkom predstave je še deževalo. Strah me je bilo in molil sem za lepo vreme. Pred pričetkom sem ljudi na tribunah toplo pozdravil, tudi v imenu nastopajočih, in jih prosil, naj jim po končani podobi zaploskajo.

To bo vsem nam vlivalo poguma in potrebne energije, da predstavo pripeljemo do konca. To je bila najveličastnejša predstava Škofjeloškega pasijona do sedaj, vsaj zame. Gledalci so z gromkim aplavzom sprejeli igralce, ki so prvi prihajali na prizorišče. Ker je deževalo, so imeli odprte dežnike, ogrnjene pelerine in na glavah tudi plastične vrečke. Ko sem opazil, da zaradi odprtih dežnikov več kot polovica gledalcev ne vidi nič, sem jih strpno prosil, da dežnike zaprejo. Zaprli so jih, potem pa je nehala deževati. Dež je znova padel z neba, ko so prizorišče zapustili zadnji igralci. Čudovito! Kako zamišljeni so gledalci odhajali domov! Ko sem kakšnega povprašal, kako mu je bil dogodek všeč, je počasi dvignil glavo, me pogledal v oči, se nasmehnil in rekel, lepo je bilo. V resnici mi je želel dejati, pusti me pri miru, želim biti sam, želim premišljevati, kar sem videl. Videl sem veliko solz na obrazih. Te solze niso bile sad odlične igre ali pompoznosti dogodka, te solze so prihajale na plan spontano, v ljudeh se je nekaj premikalo, lahko bi temu dejali tudi katarza. Ljudje so želeli premišljevati svojo notranjost, želeli so postati boljši. To smo po predstavi vsi čutili, ni bilo treba glasnega govorjenja. Škofjeloški pasijon gledalca ne pusti hladnega, hodi za njim, videne podobe se mu kasneje v življenju še večkrat prikraejo v spomin.

PASIJONU NA ROB

Vsak človek ima svojo vero in svojega Boga. Spraševal sem se, ali sem zgleden vernik, ali sem primeren človek za izpolnitev te naloge. Zanimivo, da me nihče ni spraševal, kako »globoko veren« sem. Pričakoval sem, da bo padlo kakšno vprašanje tudi glede tega, morda kakšen pogovor. Nič ni bilo, zato sem se začel spraševati sam. Ugotovil sem, da sem postal kristjan bolj zaradi tradicije in prostora, v katerem sem se rodil. Ko sem bil krščen, verjetno še nisem mogel razumeti, zakaj odrasli stojijo okoli mene in zakaj na mojo drobno glavo zlivajo vodo. Obiskovanje verouka je bilo zame ena lepa dogodivščina, druženje, priložnost, da smo otroci prišli skupaj. Ko se danes vračam v mislih v to obdobje, ne najdem ničesar, kar sem vzel seboj v življenje kot versko doto. Prvo sveto obhajilo so bile lepe obleke, bil je slavnostni dogodek in imenitno se mi je zdelo, da smo mi »veliki otroci« v središču pozornosti. Zaradi nas so ženske čistile in krasile cerkev, zaradi nas so se očetje lepo oblekli, zaradi nas je žarel župnik, zaradi nas so zvonili. Takrat nisem čutil ob sebi Jezusa, ampak sem nestrpnost čakal, da mine skupno fotografiranje in da sedem za mizo, kjer so nas čakale slaščice in razni napitki. Ministriral sem, ker sem bil pač na vrsti in ker sem ubogal starše. Veselil sem se pogrebov, saj nam je župnik po pogrebu vedno dal kakšen dinar, če pa si nosil križ na čelu pogrebnega sprevoda ali če si držal ob sveže izkopani jami, v katero so po »štrikih« spustili krsto, v rokah posodo z »žegnano« vodo, s katero so pogrebci škropili po krsti, si dobil še večji kos pogače. Kaj je Bog, se nisem spraševal. Redno pa sem ob večerih hodil pod »turn«, kjer je mežnar poganjal velike »štrike«, ki so prisilili zvonove da so se zazibali in zapeli. Nas so ti »štstriki« povlekli čisto pod strop in vedno je bilo pod »turnom« veliko zabave. Nato je sledila sveta birma. Bolj ali manj smo pričakovali, kakšna darila bomo dobili. Še vedno nisem vedel veliko o veri, o Bogu, o Mariji, Jožefu, Jezusu. Po birmi sem bil »versko svoboden«. Starši so dejali, da naj se sedaj svobodno odločam glede vere. Niti mi tega niso dejali, ampak mi bolj dali takšen vtis. To je bil čas nekakšne praznine, nikogar od vsega tega nisem potreboval. Lep je bil božič, lepa velika noč, lepe so bile procesije, lepe so bile melodije zvonov. Prvič so se me te stvari začele dotikati ob poroki. Zvestobo sva si obljubila na Brezjah, takrat je bilo v cerkvi tako lepo, takrat sem nekaj čutil ob sebi. Tudi najina otroka sva z ženo versko vzgojila približno tako. In zdaj, kakšen vernik sem?

Ta trenutek verjetno slab ali pa ne, saj nisem zagrešil nič slabega. O Bogu sem se začel poglobljeno spraševati šele pred nekaj leti. Zbegan sem, ker je na svetu toliko ver, toliko bogov, toliko teorij, zbegan sem, ker je znotraj vsake religije vse lepo zamišljeno, a ne funkcionira. Berem zgodbe svetnikov in te zgodbe me navdušujejo, presenečajo in potrjujejo me v tem, da je mogoče živeti na različne načine. Še posebej me je presenetil svetnik Janez Vianej, še prej Mati Terezija, Gandi, danes Peter Opeka. Kdo so vendar ti ljudje in od kod jim volja, energija in vera v vse to, kar so naredili ali kar delajo?

KLIC OB JUTRANJI KAVI

Pil sem prvo kavo in užival jutranji mir. Pred seboj sem razgrnil časopis in v njem prebral članek, ki me je nagovoril. Prebral sem, da nameravajo člani Prosvetnega društva Sotočje iz Škofje Loke peš odnesti vabilno pismo župana občine Škofja Loka Igorja Drakslerja v Štandrež, s katerim vabimo vse Štandrežane na ogled Škofjeloškega pasijona 2009. Štandrež pa je rojstni kraj avtorja Škofjeloškega pasijona p. Romualda ...

Čeprav sva imela z ženo že rezerviran termin za skupno preživetje prvomajskih počitnic, sem se v trenutku odločil, da se tudi sam udeležim te čudovite geste. Ob takih, morda tudi egoističnih osebnih odločitvah postavljamo zakonske zveze na preizkušnjo. Ne vem, koliko žena bi mirno in tiho sprejelo takšno odločitev. Prvo romanje nama je namenilo preizkušnjo, ki sva jo brez težav in dolgih besed prestala. Vse to sem kasneje, ko sem hodil po čudoviti slovenski zemlji, večkrat temeljito premišljeval in spoznaval na novo odkrito kvaliteto in lepoto svoje sopotnice.

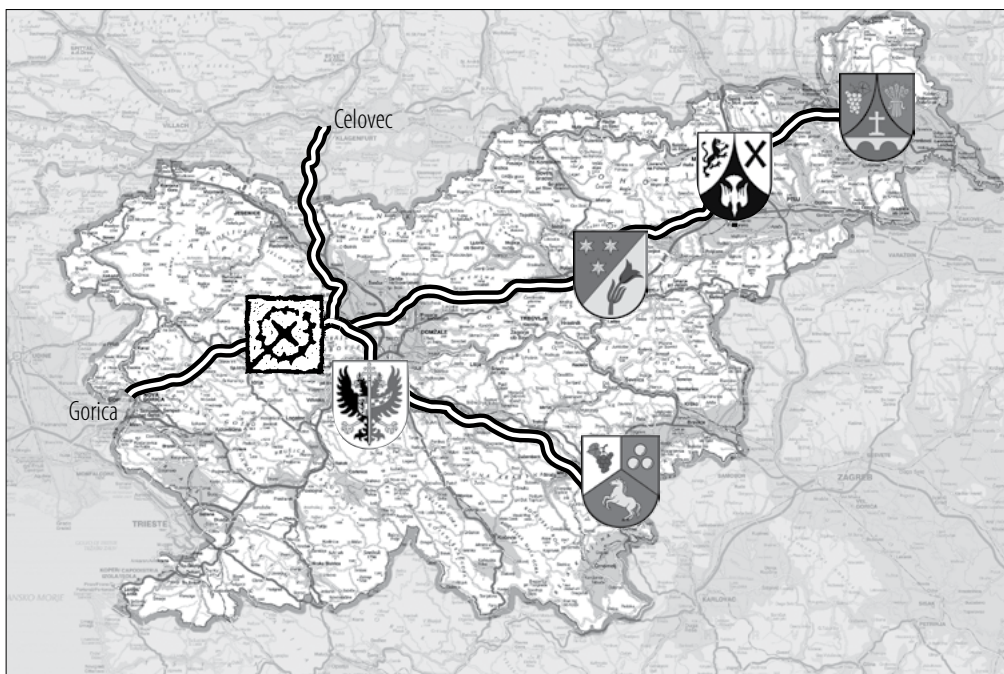
Zgodaj je bilo, v hiši so vsi še spali, vzel sem nekaj potrebnih stvari za na pot, jih porinil v nahrbtnik in se odpeljal pred Kapucinski samostan v Škofjo Loko. Tam smo se zbirali. V kapelici patra Pija smo dobili romarske žegne, tam smo se združevali in od tam smo ponesli vabilna pisma na Škofjeloški pasijon v veliko krajev po Sloveniji.

Ena od mnogih preizkušenj, ki so mi jih romanja ponudila, je bila tudi kontrola osebnega fizičnega stanja. Odkrito povem, da sem bil v skrbeh, kako bom hodil. Bal sem se, da me ne bi presenetili žulji, utrujenost, začetna vnema in bi na pol poti omagal ali zaviral tempo hoje preostalim romarjem. Danes, ko je vse to že za mano, vam lahko zaupam, da nisem dobil niti enega žulja, da je bila utrujenost zmerna in da sem sam sebe presenetil s kondicijo, ki je bila skrita v meni. Občudoval sem romarje, ki so dobili krvave žulje, a niso zmanjševali tempa, niso jamrali in se cmerili, ampak nam drugim s tiho, močno in trdno voljo dvigovali moralo. Le od kod zmorejo takšen pogum, od kod jim vsa ta energija in volja? Tega jih nisem spraševal, to mi je ostalo v razmišljanje še danes.

Druga lepota romanj je bilo odkrivanje te res lepe slovenske dežele v vseh štirih letnih časih. Hoja čez griče, skozi gozdove in po poljih je vzbujala različna čustvena stanja in tako, kot sem včasih potočil solzo, ki se je nezavedno prikradla na lica ob opazovanju romarjev s krvavimi žulji, tako mi je tudi ta skrbno obdelana in bogata rodna zemlja orosila oko. V takšnih trenutkih sem bil preplavljen z neko magično energijo, takrat bi lahko premikal gore, lahko bi skakal s hriba na hrib, lahko bi vriskal in piskal, lahko bi ... Veste, bil sem ponosen, da sem Slovenec. Ob takih trenutkih sem živo videl Slovena Iztoka, kako jezdi na svojem konju, videl sem prednike starešine, oblečene v ovčje in kozje kože, občutil sem Karantanijo in božal knežji kamen, močno sem se zavedal, kaj sem leta 1991 doživel in v kaj sem vstopil. Veličasten je zgodovinski trenutek, ko se lahko takole brezskrbno potikam naokrog in živim sanje svojih prednikov. O kako mogočno sem to okušal hodeč po tem čudovitem koščku zemlje, ki ga brez dvoma imenujem raj na zemlji.

ŠKOFJELOŠKA PASIJONSKA ROMANJA 2009

»Škofjeloška pasijonska romanja« so božji dar, so priložnost, ki nam jo Nekdo pošilja, da preko hoje in naporov, ki jih dolge poti povzročajo, občutimo svojo lastno Dušo. Romanje ali potovanje ali iskanje, kakor hočete, nas popelje globoko v svoj ego, kjer se neobremenjeno lahko soočamo s svojim življenjem in iščemo priložnost, da v življenju naredimo zasuk, odstranimo slabosti in se napolnimo z

dobrim. Vse to lahko opravimo sami ali s pomočjo romarjev, popotnikov, iskalcev, ki hodijo z nami. Naravnost »nor« je občutek, ko človek odkrije sočloveka, čeprav ga v življenju še nikoli ni srečal. Četudi se skupina na startu ne pozna, boste že čez dobrih nekaj desetih prehojenih kilometrov zagotovo vedeli vsaj, kako je vsakemu udeležencu ime, po dodatnih nekaj desetinah prehojenih kilometrov boste odkrili ljudi, s katerimi imate sorodne duše, in odkrili boste ljudi, ki vam niso prav blizu. Presenečeni boste, ko boste po stotinah prehojenih kilometrov vedeli ogromno o človeku, ki hodi pred vami ali za vami. Nezavedno bosta oba spoznala, kako neverjetno sta se med hojo zblížala in odprla srca drug drugemu. O sebi bosta razkrila mnogo več, kot sta si kadarkoli mislila, in to je največja lepota teh dolgotrajnih romanj, potovanj, iskanj. Romanja imenujem »potop v človeško dušo«, dojemam jih kot priložnost za osebni spopad in preobrat v Dobro.

ZNAMENITA ŠKOFJELOŠKA PASIJONSKA ROMARSKA PALICA

Škofjeloško romarsko palico je urezal, oblikoval in obarval romar Milan Skok. Odrezana je bila nekje v Poljanski dolini. Zaljubljen sem se vanjo, nisem vedel, kako bi se dokopal do nje. Usoda je namenila, da se Milan ni mogel udeležiti drugega romanja, to sem izkoristil in ga prosil, ali lahko vzamem njegovo popotno palico na pot. Z veseljem mi jo je odstopil, in ne samo za drugo romanje. Ta palica je odslej potovala z menoj še na vseh naslednjih romanjih in na vsakih nekaj metrov se je dotaknila zemlje in ob vsakem dotiku sem si močno želel, da bi na svetu zavladala pravičnost; da bi vojaki in vojne za vedno izginili z zemeljske oble; da bi starši ljubili svoje otroke; da bi revni dobili hrane in vode; da bi bili vsi ljudje skromni in pravični; da bi Dobrota premagala Zlo; ob vsakem dotiku sem poslal v zemljo te iskrene želje in verjel, da bo seme nekoč obrodilo sad. Vredno se je truditi. To palico sem poimenoval »Škofjeloška romarska pasijonska palica Ljubezni«. Čas je za spremembe, a za spremembe ne potrebujemo orožja, ne strelnega, ne kakega drugačnega; naše orožje v uporu zoper današnje Zlo je Strpnost, Skromnost in Ljubezen.

Najprej je bila gola. Nato smo nanjo začeli obešati spominke. Tako je dobila svoje telo, obraz, roke, noge, srce. Oblekli smo jo. Nekega dne se je na romarski palici pojavila tudi podoba papeža Janeza Pavla II. Ob hoji sem čutil njegovo navzočnost in spodbudo. Romanja so začela dobivati neko obliko, neko globljo sporočilnost, bili so namigi, slutnje, predvidevanja. Danes se nahaja v Kapucinskem samostanu v Škofji Loki, čaka, da jo primejo izbrane roke, čaka, da odide na pot; na še večjo, daljšo, težjo pot.

ZA KONEC

Pasijon se konča pred starodavno Kaščo. Poleg je most, pod mostom teče reka Sora, ki zbira vodovje loškega ozemlja, kjer se je rodil naš Pasijon. Po Savi, evropski Donavi v Črno morje, skozi Dardanele in Gibraltar molekule loške vode prenašajo vsemu svetu našo poslanico.

V letu 2009, ko so igralci in konjeniki odigrali zadnjo predstavo, sem odhitel na ta most, kjer sem se rokoval z njimi in se jim zahvalil za udeležbo. Ko so pevci gimnazijskega zbora še zadnji prečkali most čez Soro, pa sem se na mostu zazrl preko ograje v samo reko Soro. Z neko izredno močno, brez dvoma pozitivno energijo sem s pogledom poslal v reko naslednje sporočilo: »Oče, želimo si miru, želimo si socialne enakopravnosti, želimo si, da bi vsi otroci na tem svetu nekoč zgradili »Ljubeče« družine! Želimo si tvoje bližine, da bi vsi tisti, ki se izgublamo v materialnem svetu, začutili Tvojo bližino! Opazili smo, kaj piše na Božjih zapovedih, ki jih nosijo leviti v Skrinji zaveze. Trudili se bomo vse Slabo, kar se nahaja v nas, nadomestiti z Dobrim«. Čustveno telo, kakršno je ustvarjeno, se je zvililo, skrčilo in zajokalo. Nekaj solz je padlo v reko Soro! Te drobne solzne kaplje naj simbolizirajo seme Ljubezni, ki je bilo poslano in ki naj objame ves planet!

Pasijon tu je seplenje našiga Gospud. Vsmileniga
 Jezusa Krupa, razpisovanje po S. Mateusu
 Vnim istim zhalu: je rekne Jezus k' svojim togrim **+** Vi neiste
 de zhej dva dni bo velika nuzh, inui s'gn' tige Zlonetka bo
 isdan de bo krizan **C** Vlehai se so u' Kup strali Darj.
 predniki, inui Juduski k'varishi na duo tige Visliha Darja,
 katerim je d'hi ime Kajaf: inui so suet versali koku S.
 Jezusa pregnanu useli, inui umorili. Inui so rekli: **S** Viskar
 ob tem Prasniki, de kapen hrud mei ludni ne ustane. **C** Kader
 pak je bli Jezus u' Betanij u' Ajjsi tige Dobaviga Simona, je k'
 niemu postavila ena Lena, Kateru je imela en uerak slahniga
 masila, inui je lesu suernila na njegov o'fau, kadar je per
 misi sedeu. Inui kotkar se lehi udli njegovi togru so se rasrdli
 inui so diali. **S** Kai nuzh se zavroshenje? Kai se li ni moghe
 ti masilu dragi predat, inui ubosim vesklat. **C** Kadar pak
 je Jezus lehi spoznau je k' nim rekou. **+** Sakai leti sheni ui
 toku sabaulaste enu dobru delu je vej ona meni sturila. Sakai

Začetek Pasijona iz Ospa |
 Konec Matere božje Pasjon |

38
 zdaj tu
 en predorjela, kaj za ene žalosti en britkosti je ona obitila, ne
 liho britkih solza je ona prelila. Sv. Bernard pravi, da se se
 se ob njegovim času, Marijne solze na kamnju p'zanale. Še
 je ta žalostna mati v' en čas svojiga presjubiga sina obzavola
 sta ga v'zela Jozef iz L'ematije in Nikodem li žalostni materu in
 narcije in sta ga položila v' ste grob, kateriga se je bil, truma
 tojski Jozef, sam pripravil. Ne sta ga nator položila, je ta Jozif
 en velik kamen pred vrata tega je opaliso zavolil in je odil.
 Amen. 1856.
 Omnia ad majorem Dei gloriam.

PASIJONSKE SLEDI

Lapsion tu je berjenje našiga Gospud. Vsmileniga
Jesusa Krufa, zapisovanje po S. Mateusu

PASIJON IZ OSPA

Pri iskanju gesla pasijon sem na spletnih straneh naletel na Elektronski katalog rokopisne zbirke Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, ki ga na internetnem naslovu *www.kud-logos/si/ROKOPISI/katalog - 1471 - 1831*, urejuje Gorazd Kocijančič in v seznamu pri fondu Ms 1487 *Molitve in molitveniki* pod številko 9. prebral *Pasijon iz Ospa 17. do 18. stoletje (32/64, France Zlobec) (1)*. To bi bilo nekaj! Poznam tudi založbo Logos z zanimivim knjižnim programom in njenega urednika Gorazda Kocijančiča, zato sem ga poprosil za pomoč. Ta me je po pogovoru napotil do svoje sodelavke Helene Janežič, ki je tudi moja sodelavka v programu edicije Doneski pri Muzejskem društvu Škofja Loka. Ni bilo dolgo in že sem dobil elektronsko kopijo osapskega pasijona.

Pri pasijonu iz Ospa gre za 26. in 27. poglavje evangelija po Mateju, ki sta dvakrat zapored zapisana v bohoričici v brezčrtni zvezek formata 21 x 15,5 cm. Pasijon je napisan s črnim črnilom na industrijsko izdelan papir. Zvezek iz šestnajstih listov je tudi »industrijski«, vendar je bil kasneje prevezan, kar se vidi po dodanem predlistu, ki je bordo barve in iz drugačnega papirja. Platnice zvezka so črne in modro marmorirane. Na prednji je etiketa z naslovom »*Trpljenje*« spodaj pa: – *Osp* – ter zgoraj v oklepaju prečrtana nekdanja arhivska številka (*32/64*) in poleg sedanja Ms 1487. Na sprednjem veznem listu je zapisano: *Ta pasjon sem našel potrganega. Dal sem ga popraviti in vezati. Čuvajte ga! Osp 15.8.1926* (podpisan) *Šček Virgil*, pod tem pa: *Pisava I. pasjona podobna pisavi v maticah 1631. Na vsak način sta oba pasjona iz 17. ali začetka 18. veka*. Dopisano z drugo roko: *Ali je to res?* Na sosednji strani: *Last osapske dekanije. Ljudsko blago, cilja domu!*

Med identičnima zapisoma sta dve prazni strani in pred začetkom II. pasjona, ki ga je pisala druga roka kot prvega, je na drugi napis: *Passio Pro D[ome]nica Palmorum*.

Zapisano besedilo je predvidoma služilo v cerkvi bralcem pasijona na cvetno nedeljo, kakor je običaj še danes, ko se tudi ponavadi bere prav Matejev pasijon. Za razločevanje je z znakom križa označeno besedilo, ki ga v besedilu govori Kristus, z znakom C poročevalec, z znakom S pa druge osebe ali množica. Prepisovalec se ni podpisal, ali pa je njegov podpis, morda tudi datum, izbrisan ali prečrtan. Na nekaj mestih lahko opazimo »brisanje spomina«.

Tudi o dataciji nimamo podatka. Zaradi uporabljene bohoričice pasijon zagotovo ne seže v drugo polovico 19. stoletja. Mogoče bi ga lahko dali na konec 18. stoletja, skoraj zagotovo pa ne v 17. stoletje, kakor meni Šček. Proti temu govorijo izrazi, ki jih imata že Japelj in Kumerdej (1791–1802), čeprav se pojavljajo besede in besedne zveze in slog Dalmatina (Biblija 1587) in celo Trubarja (Ta evangeli Svetiga Matevža, 1555). To si lahko razložimo tako, da je bila tradicija zapisovanja zelo stara in se je besedilo pri vedno novih prepisih posodabljal. Zadnji, to je naš, se je očitno ohranil kot fundus v župnišču, predhodne tekste pa so verjetno zavrgli kot zastarele.

Postavlja se nam seveda vprašanje, ali je besedilo služilo tudi pasijonski igri. Tega ne moremo in ne smemo izključiti, še zlasti ne za obdobje francoske uprave, se pravi v času 1809–1813, pod katero se je pojavila možnost ponovnega uprizarjanja verskih iger. Ta je bila namreč do tega neprimerno bolj tolerantna kot avstrijska v času Marije Terezije in Jožefa II. Da bi lahko bilo tako, govori tudi tradicija pasijonskih iger in procesij na Primorskem, kjer so jih igrali še sto let za tem, to je v začetku 20. stoletja. Da bi lahko besedilo služilo tudi ali zlasti za igralske namene, pa nas nagovarja prav ugotovitev, da tekst ni trenutno veljavno biblično besedilo, temveč bolj svobodna aplikacija različnih virov, prilagojena praksi ljudske igre.

Seveda bo treba Pasijon iz Ospa znanstveno kritično analizirati. Medtem pa se lahko pokaže morda tudi kaka povezava med njim in pasijonsko igro v bližnji Kobjeglavi.

MATERE BOŽJE PASJON

Do nedavnega so bili trije povsem različni viri, kjer je bilo vredno iskati starožitnosti: uradne ustanove, zasebni »poklicni« zbiralci in posamezni domovi, zlasti na podeželju, kjer so take »starine« poimenovali »hišne«. V zadnjih letih poklicne ustanove malce nazadujejo, krepijo pa se zasebni zbiratelji.

Pojem, to pa je hišno, je pomenil, da je že zelo dolgo pri hiši, da se ne sme uničiti ali pa odtujiti. Tako so bile hišne stenske ure, voz, volovski jarem itd. Po drugi svetovni vojni so krajevni ljudski odbori popisovali imetje domačij in lastniki so še tedaj na vprašanje, koliko je kakšen predmet star, včasih odgovorili da je »hišen«.

Na nekaterih domovih imajo še dandanes take dragocene stvari. Taka je tudi Dermotova hiša v Železnikih. Dermotova, Majda in Peter Weiffenbach, sta mi lansko leto zaupala ogled ene takih dragocenosti, rokopisno knjigo Matere božje pasijon, zapisan oz. prepisan 1856. leta.

Knjiga pokončne oblike v velikosti 38 cm x 25 cm, debeline 0,5 cm je nastala z domačo povezavo dvajsetih listov v trde, črne, kartonaste ovojne platnice. Tekst je napisan z lepo, povsod čitljivo, pravo lepopisno kurzivo. Slovenščina je tu pa tam še arhaična, pomešana z nekaterimi nemškimi izrazi. Strani so vse označene v pravem zaporedju z arabskimi številkami. Zanimivo je, da ima na zadnjem listu na koncu nekaj okrasnih črt, napis Amen in letnico 1856.

Tokrat je o tem samo kratka informacija, da tak zapis (prepis) obstaja. Morda bo z nadaljnjim poizvedovanjem mogoče ugotoviti, kdo je to pisal, od kod prepisoval in kaj je bila podlaga. Zanimiva bo tudi stilska, slovnična analiza, kdo je delal posamezne, redke popravke itd. Ali in če so ga, kdaj in kje so ta pasijon igrali. Zanimivega dela bo še kar nekaj. O rezultatih pa mogoče tudi kaj kmalu. Za zdaj lahko samo to zapišemo glede vsebine, da to ni prepis iz Svetega pisma, evangelija, in da nabožni pisatelj samo sledi glavni liniji svetopisemskega pasijona, sam pa vpleta veliko pogovora med Marijo in Jezusom. Poudarjeno je opisano Marijino trpljenje in zato tudi tak naslov. Kolikšna, če sploh je, sorodnost z drugimi pasijoni, zlasti s kapucinskim, loškim pasijonom, bo pokazala šele natančnejša analiza.

Matere božje púsjon.

Na veliko sredo vzame Marija Jezusa na stran
v eno kamro, in začne njemu svojo veliko nadlogo
in žalost tožiti; ker sta pak one dva oba skupaj
sedela, prav ta žalostna mati k njemu: Oh moj
prečubenzjivi sin! Veliko žalost in grenkost sem
jest že s tabo preterpela, ker sem s tabo v Egipt
popotovala, koliko strahu in mrzav in na vsem
pomankanju, ja celo v porodu, ker nisim mogla
zaveljo tebe jersjerg dobiti. Jest rajtam, de ti ne boš
mojo prošno dol vidarit, ker si ti moj ljubi sin,
in jest tvoja prava mati; zatorej hocem jest serceni,
kakor z mojim Bogom govorit, in tebe za eno reč
lepo prositi. Saj ti ves, pravi Jezus k Mariji, oh me

CHARFREITAG

Že v četrtem stoletju je bil veliki petek ali »dobri petek«, kakor ga imenujejo Angleži in Nizozemci, največji dan pokore in molitve ter postni dan leta, v katerem se od trenutka, ko je Zveličar po križanju preminil in je preteklo do dneva njegovega vstajenja štirideset ur, uživa kruh ali vodo in ves čas prebije v pobožnosti in molitvi. Ta strogost je bila kmalu omiljena, in čeprav je cerkveni zbor v Toledu praznovanje dneva Jezusove smrti znova poostril, je veliki petek vendar polagoma postal samo praznik, ob katerem se je lahko celo trgovalo.

Široko razprostranjen je bil tudi običaj, da se je na veliki petek Kristusovo trpljenje prikazovalo v obliki predstave. Izvor te tako imenovane »pasijonske igre« sega še v čase cerkvenih očetov. Najstarejša ohranjena igra se imenuje »Trpeči Kristus« in je tragedija s pečatom govorne drame, ki jo je napisal cerkveni oče Gregor iz kraja Nazianz. Moritz Charrier opisuje takratne pasijonske igre v svojem izvrstnem delu »Krščanski stari vek in Islam v pesnitvah, umetnosti in znanosti«. Božja mati je od začetka postavljena v središče dogajanja; njej so različni glasniki poročali o izdaji, prijetju in obsodbi Jezusa in njegova obtožba zdaj odraža v njeni duši kot ponovitev te pripovedi, v kateri se dramatičnost stopnjuje. Ona stoji z Janezom pod križem, ob smrtni obsodbi se poveže s sinom, ob njegovem grobu ima pred očmi vizijo njegove poti v onostranstvo in se veseli njegovega vstajenja. Poleg nje ima največ povedati Janez, ker s svojim evangelijem prinaša najvažnejše nauke krščanstva. Kristus se ne pojavi v boju z nasprotniki, temveč samo na križu in po vstajenju in dolgo ne govori toliko kot drugi in ne pove nič več, kot je sporočeno v evangelijih. Peto dejanje je vseskozi zmedeno in nejasno, saj pisec vstajenja ne predstavi po nekem od pričujočih poročil, temveč hoče vsa štiri dejanja spraviti v soglasje, pri čemer pa pridejo do izraza razlike med njimi. Izdajalca mnogokrat pripelje v dolgovezno govorjenje, nato do izpolnitve njegove usode. Lasten somrak dramatične neumevnosti se odraža vseskozi tudi v stanju Marijine duše, ker bolečino in žalost vedno pokaže s spremenljivim glasom, in ker o Kristusu ve, da bo vstal od mrtvih, se na to upanje vedno zopet opira.

V celoti je ohranjen antični slog. Žene in device tvorijo zbor, iz katerega Marija in Magdalena priložnostno izstopata, vendar ne zapojeta pesmi, temveč z beseda-

mi vodita dejanje naprej, kolikor pač oblika presega običajno, ko se dejanje zavleče na tri dni in pri tem močno spreminja.

V prologu pesnik predstavi zelo lep evripidski spev o svet odvezujočem trpljenju in v resnici so mnoge od besed obtožbe v tej tragediji ponekod sprejete nespremenjene, drugod uporabljene z majhnimi spremembami.

V prvem dejanju se lirski in epski elementi, kot so pripovedke in čustveni izlivi, pojavljajo drug poleg drugega; najbolj dramatični pa sta sceni smrti na Golgoti in vstajenja. Na grško čaščenje lepote in tudi na nevesto v »Visoki pesmi« spominjajo naslednja mesta:

O, dovoli mi poljubiti svojo sveto desnico, sin!

Preljuba roka, katero sem pogosto držala in me je dvigovala kvišku, kot v epih o moči hrastovega drevesa!

Ugasla luč oči, preljuba usta, ljubeznive poteze, plemeniti obraz mojega sina!

O, ta usta, polna miline!

Božji dih, kateri je obdal od boga izhajajoče sinovo telo z nebeškim duhom in moje srce, zato čutim še samo njegovo bližino, rešeno vsega gorja.

Običaj pasijonskih iger, ki je bil v srednjem veku zelo razširjen, je sedaj povsod opuščen. Na Koroškem so še leta 1807 uprizorili tragedijo velikega petka.

V sedanjem času so te uprizoritve manj pogoste kot nekdanje znamenite procesije ob velikem petku. Celó poskusi, ki so jih naredili v letih 1848 in 1849 na Tirolskem in 1852 v Liesingu na Koroškem, da bi spet uvedli prvotne pasijonske igre, niso imeli večjega uspeha. Samo pasijonska igra, ki se je vsakih deset let izvajala v zgornjebavarski gorski vasi Oberammergau, se je ohranila do danes, vendar se ne izvaja več na veliki petek, temveč v času visokega poletja.

Prispevek je bil objavljen v Laibacher Zeitung 10. aprila 1868, št. 83, str. 603.

IZ LOŠKEGA SAMOSTANSKEGA ARHIVA

Lansko leto, 30. januarja 2008, sem se, v odsotnosti p. Metoda Benedika, udeležil predavanja dr. Matije Ogrina z Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU. Da bi se malo seznanil in pripravil kako besedo za debato, sem brskal v loškem samostanskem arhivu vsaj za tistimi listinami o pasijonu, ki so bile razstavljene leta 2000 v naši kapeli. Čisto po naključju mi je prišel v roke izvirni še nepopravljeni tipkopolis seminarske naloge p. Roberta Podgorška iz leta 1967. Na hitro sem ga preletel in ugotovil, da je tema o pasijonu odlično obdelana. Obrnil sem se na p. Roberta, ki je po dolgem iskanju na podstrešju kapucinskega samostana v Celju »odkril« svojo korigirano in ocenjeno nalogo, priznana kot diplomsko delo. Kasneje smo ugotovili, da je to edini ohranjeni izvod; nimajo ga namreč niti na Univerzi v Ljubljani, niti na Teološki fakulteti in ne v ljubljanski Semeniški knjižnici.

Nekaj mesecev kasneje me je tukaj v Škofji Loki s svojim predavanjem o Škofjeloškem pasijonu navdušil poznavalec pasijonskih iger prof. Marko Marin iz Mirne. Urednik zbornika Pasijonski doneski, Alojzij Pavel Florjančič, se je z veseljem zavezal, da objavi tako diplomsko delo p. Roberta kakor tudi predavanje prof. Marina.

Potem sem pri prepisovanju novejšje samostanske kronike naletel še na zapis, da je leta 1981 br. Karel Gržan z mladimi iz Škofje loke in okolice na cvetno nedeljo, 12. aprila, v kapucinski cerkvi izvedel prikaz Škofjeloškega pasijona, 276 let po prvi Romualdovi izvedbi, in da je bil izredno lep obisk. Zapisano je tudi, da je istočasno tudi loška Kulturna skupnost na veliki petek izvajala krajši odlomek iz pasijona.

Toliko, da bo to nekje objavljeno in da bo lahko vsaj nekdo o tem seznanjen.

Spominška diploma, ki jo je župan Igor Draksler podelil vsem prostovoljcem, ki so sodelovali pri uprizoritvi Škofjeloškega pasijona, je obliž zaradi odločitve občinskega sveta, da pasijoncem v letu 2009 ne podelijo srebrnega grba Občine Škofja Loka za njihovo izjemno in požrtvovalno delo.

PASIJONSKI
DOGODKI

Občine Škofja Loka
so plaheto Občine Š
lturni dosežek in afir
prostovoljcem ki so sdr

Gerhard Heim, režiser lanskega pasijona v Neumarktu, in Klemen Štibelj
pred našo stojnico ob generalni skupščini Evropasijon 2009

EVROPASIJON 2009

V nemškem mestu Neumarkt na Zgornjem Pfalškem (Bavarska) je 27. in 28. februarja 2009 potekala generalna skupščina Evropasijona (Europassion), ki združuje več kot sedemdeset evropskih pasijonskih krajev. Iz Škofje Loke smo se udeležili trije: Klemen Štibelj kot vodja občinske delegacije in Jure Svoltjšak kot njen član ter spremljevalec Alojzij Pavel Florjančič, urednik zbornika Škofjeloški pasijon 2009, kot povabljenec. Delovno srečanje je potekalo v tamkajšnjem Johannes-Zentru (Jozent) – Kolpinghaus, ki je član t. i. grupacije Kolpinghaus. Slednja se ukvarja z izobraževalno, akcijsko in socialno dejavnostjo in deluje v več kot 4000 podružnicah po svetu. Ena od njih je menda celo v Sloveniji. V center smo prispeli v petek zvečer.

27. februar. Registracija, kotizacija, plačilo članarine in prevzem delovnega ter promocijskega gradiva. Na spoznavnem večeru s kulturnim programom smo se srečali in spoznali z vodstvom Evropasijona, z organizatorji srečanja, s predstavniki lokalne kulturne, umetniške in politične srenje. Vodja naše delegacije Klemen Štibelj je generalnemu sekretarju Evropasijona, Josefu Langu, vnovič posredoval našo pobudo oziroma predlog za organizacijo generalne skupščine Evropasijona leta 2021 v Škofji Loki. Na neformalnem srečanju smo izmenjali koristne informacije z blagajnikom Evropasijona Lexom Houbo z Nizozemskega (pasijonsko mesto Tegelen).

28. februar. Pred pričetkom dopoldanskega dela smo najprej uredili svojo pasijonsko stojnico s tremi pasijonskimi panoji, zloženkami in plakati o letošnji uprizoritvi Škofjeloškega pasijona ter s škofjeloško turistično ponudbo. Dopoldansko predavanje je imel Wolfgang Kraus (Saarbrücken) s temo Vloga Judov in Rimljanov v pasijonski zgodbi evangelijev (Die Rolle der Juden und Römer in den Passionsgeschichten der Evangelien).

Sprejem udeležencev v rezidenčni slavnostni dvorani pri nadžupanu Neumarkta, Thomasu Thumannu. K. Štibelj se je z njim zadržal v daljšem razgovoru, mu izročil priložnostna darila (Škofjeloški pasijon 1999 na DVD, knjigo Pisana Loka Škofja Loka, Tavčarjevo Visoško kroniko v nemškem jeziku, prevod Werner Engel, in drugo promocijsko gradivo). T. Thumana je tudi osebno povabil na letošnji Škofjeloški pasijon.

Popoldne je bila v Jozent-Kolpinghausu generalna skupščina članic Evropskega parlamenta (EP). Odprl jo je glavni organizator Franz Nüsslein, vodil pa generalni sekretar EP Josef Lang v nemškem jeziku, sprotno prevajanem v francoščino in italijanščino. Poleg potrditve poročil je bil sprejet sklep, da bo generalna skupščina EP leta 2021 v Škofji Loki, kar je leta 2007 v Wintrichu že predlagal K. Štibelj. Sledile so predstavitve pasijonov, ki se uprizarjajo v letošnjem letu. Našo je zelo temeljito podal K. Štibelj, ki je navzoče povabil marca in aprila v Škofjo Loko. Predstavljena sta bila tudi pasijona iz Budaörsa in Oberammergeaua. K. Štibelj je stopil v stik z Rolfom Zigonom iz Oberammergeaua in mu izročil vabilo za letošnji Škofjeloški pasijon.

Kipec Evropskega parlamenta, ki od leta 2007 kroži po evropskih pasijonskih mestih, je prevzel Gerhard Hein, režiser letošnjega pasijona v mestu gostitelju Neumarktu. Navezali smo stik z Hermannom-Josephom Christenom (pasijonsko mesto Schönberg, Belgija), ki mi je posredoval 76 naslovov pasijonskih krajev, združenih v Evropskem pasijonu.

Zvečer smo se udeleženci zbrali v velikem dvoranskem kompleksu Jurahalle. Pred pasijonom smo stopili v stik s predstavniki madžarskega Budaörsa, Imrejem Ritterjem, španske Esparraguere (Antonijem Montoriolom, Jordijem Rosom), italijanskega Lizzana (Angelom Nisijem, Antoniom Palmisanom).

V »mali« Jurahalle, ki sprejme tisoč gledalcev, smo si med 19. in 23. uro ogledali njihov pasijon. Prvotni pasijon je bil iz 17. stoletja in so ga uprizarjali občasno do leta 1772. Bil je torej nekako sopotnik našega in prav tako kapucinskega izvora. Ker ni bil zapisan, ga je po predlogi iz Oberammergeaua na novo zapisal German Mayr in so ga prvič izvedli leta 1922. Po drugi svetovni vojni so ga leta 1959 obnovili in ga prenovljenega uprizarjajo v različnih razmakih, zadnje tri v 10-letnih intervalih. Klasično besedilo tvorijo posamezne sekvence Kristusovega pasijona po štirih evangelistih. Pasijon je z nagovorom uvedel njegov duhovni voditelj, domači župnik Norbert Winner. Pasijon se začne z dolgim prologom in ima dvajset prizorov. Med njimi izstopajo masovne scene ljudstva (s tehničnim kadrom je več kot 500 udeležencev) in pevcev ter prizori s sindrijem, sodnim procesom pred Pilatom in Herodom. Prizor Križev pot je morda najboljši, Snemanje s križa je malce moteče, zaključno Vstajenje pa, kljub atraktivnosti, neprepričljivo. Avtor je dal močan poudarek na sojenje Jezusu, igralsko je izstopala igra Judov, Jezusov lik je bil mlačen. Z dramatičnega vidika izpade uprizoritev nekako medlo. Uprizoritvi manjka dramaturški lok. To so seveda nestrokovna in zelo osebna opažanja, povezana tudi z res dolgo in na trenutke razpotegnjeno predstavo ter tudi z utrujenostjo.

Po predstavi se je pasijonsko dogajanje, pravzaprav kar ljudsko srečanje, nadaljevalo živahno v jutro. Imeli smo možnost za nadaljnja druženja in jo tudi izkoristili.

1. marec. Po zajtrku smo se odpravili proti domu, kamor smo prišli zgodaj popoldne.

Nekaj splošnih ugotovitev

Škofjeloška udeležba na zboru članic Evropasijona 2009 je bila uspešna. Predstavili smo Škofjo Loko kot pomembno pasijonsko mesto ter zanimivo pasijonsko in turistično destinacijo. Navezali smo osebne stike s številnimi posamezniki v združenju EP.

Evropasijon je aktivni član v evropskem parlamentu, ki omogoča posameznim članicam lažji dostop do informacij in pomoči. To je vredno izkoristiti (ločeno mnenje zapisovalca).

Pasijonska dejavnost v Neumarktu je množična, kulturno in socialno zelo aktivna ter deluje povezovalno med različnimi družbenimi skupinami in sloji. Je apolitična, vendar krščansko naravnana, zato se njeni častni člani ne oblikujejo po politični ali civilnoupравни plači, temveč so to ponavadi cerkveni predstojniki. V aktualnem primeru je bil častni pokrovitelj Gregor Maria Hanke, škof iz sosednjega Eichstätt. Bi tak način pri nas preprečil nesmiselno in škodljivo nabiranje političnih točk na rovaš podpiranja ali nepodpiranja pasijona v Škofji Loki in na splošno pri nas?

Ob obisku generalnega tajnika Evropasijona, Joseja Langa, bi morda Škofja Loka (Pasijonska hiša) ponudila Evropasijonu svojo logistiko. S tem bi se približala njegovemu vrhu, kar naš izjemni pasijon vsekakor zasluži. Tako bi lahko postal Škofjeloški pasijon še bolj razpoznaven kot enkratni kulturni biser v Evropi. Škofja Loka pa bi stopila ob bok najbolj atraktivnim evropskim kulturnim in s tem tudi turističnim destinacijam.

Seveda pa bo treba še kaj postoriti

V letu uprizoritev naj vihra več zastav Škofjeloškega pasijona ter Evropasijona v Škofji Loki in drugod.

Razmisliti o tem, da bi lokalne kulturne, prosvetne skupine postale motor pasijonske dejavnosti, Pasijonska hiša pa njihov logistični servis.

Biti pri Škofjeloškem pasijonu kot udeleženec, organizator, podpornik ali simpatizer, naj postane vrednota ter izraz pripadnosti Loki, prostoru nekdanjega škofjeloškega gospostva ter stvar ponosa, odličnosti in prestiža.

Občinski protokol (Andreja Ravnihar Megušar) nam je dobro servisiral našo misijo.

Alojzij Pavel Florjančič

Jure Svoljšak

Klemen Štibelj

Po zadnji pasijonski predstavi. V ospredju ljubljanski nadškof, msgr. Alojz Uran. Foto Peter Pokorn

PETER POKORN

FOTOGRAF PASIJONA, OBČINSKI LAVREAT

Lansko leto, v letu ponovne uprizoritve Romualdovega Škofjeloškega pasijona, je Peter Pokorn prejel Zlati grb Občine Škofja Loka za svoje dolgoletno družbeno pomembno delo, s katerim je bistveno pripomogel k ohranjanju loške, gorenjske in slovenske duhovne in kulturne dediščine – priznanje za življenjsko delo ob njej 70. letnici. Pri tem ima tudi Škofjeloški pasijon velik pomen. Kot krajinski in športni fotograf od mladih let je v svojem rodnem mestu dokumentiral razne dogodke in spremljal tudi vse novejša uprizoritve Romualdove pasijonske procesije. Kmalu po prvi v letu 1999 je razstavljal svoje fotografije o pasijonu na skupinskih razstavah v Škofji Loki, v Ljubljani, v belgijskem Maasmechelenu in pozneje še v Carlowu na Irskem. Samostojne razstave pa je imel leta 2004 v Celju in v avstrijskem Feldkirchnu, leta 2006 v italijanskem Štandrežu pri Gorici, v rojstnem kraju avtorja Škofjeloškega pasijona, leta 2007 v bavarskem Freisingu, leta 2009 v Stari Loki in ponovno v Freisingu kot predstavitveno projekcijo v mestu Brižinskih spomenikov in z Loko pobratenim mestom.

Peter Pokorn s fotografskim naslovom EFIAP – ekselenca Mednarodne zveze za fotografsko umetnost – bo letos razstavljal fotografije o loškem pasijonu v Tinjnah na avstrijskem Koroškem, v Kyotu na Japonskem in v okviru skupine EPHAP (European photogroup of art and performance), v kateri je tudi ustanovni član, v mestu Pecs na Madžarskem.

Jakob Drmota, študent sociologije in zgodovine, si je v svojem multimedijem projektu (gledališče, film, sodoben ples, likovne inštalacije, elektronska glasba, svetovni splet) zamislil kot interpretacijo pasijona, tudi s fragmenti Romualdovega besedila, kakršno doživlja njegova generacija. Drmota kot pobudnik, režiser in vodja projekta je zanj zbral petdeset ljudi, od tega dvajset igralcev, neprofesionalcev. Na Loškem gradu so 24. in 25. septembra 2009 izvedli odrsko in plesno izvedbo Pasijona – verzija 2, in jo 30. in 31. oktobra ponovili v Izbruhovem kulturnem bazenu v Kranju.

V drugi polovici meseca septembra je bila v okviru tega dogodka na mestnem trgu v Škofji Loki ogled likovna instalacija trinajstih panojev, avtorice Nataše Benedik.

Projekt v organizaciji škofjeloškega Zavoda O sta je podprla Občina Škofja Loka in Ministrstvo za kulturo RS ter je bil vključen v Dneve evropske kulturne dediščine.

Predaja pasijonske palice v muzejsko zbirko Škofjeloškega pasijona v kapucinskem samostanu.

Z leve: dr. Metod Benedik, Borut Gartner, Tomaž Paulus, p. Robert Podgoršek

PASIJONSKA SKUPINA ŠKOFJA LOKA

Na svojem prvem sestanku v torek, 03. novembra 2009, se je konstituirala *Pasijonska skupina Škofja Loka* v sestavi:

- Romana Bohinc, vodja projekta Škofjeloški pasijon 2009
- Mojca Šifrer Bulovec, etnologinja, Loški muzej
- Igor Draksler, župan Občine Škofja Loka
- Mojca Ferle, etnologinja, Mestni muzej Ljubljana
- Alojzij Pavel Florjančič, član Muzejskega društva Škofja Loka
- Andrej Frelih, vodja prizorišč Škofjeloškega pasijona 2009
- Marta Gartner, Kapucinska knjižnica
- Aleksander Igličar, predsednik Muzejskega društva Škofja Loka
- Minka Krajnik, izposoja pasijonskih oblek
- Andreja Križnar, namestnica direktorice LTO Blegoš
- Andreja Megušar, Občina Škofja Loka
- Tomaž Paulus, vodja organizacije Škofjeloškega pasijona 2009
- Kapucin pater Podgoršek, Kapucinski samostan Škofja Loka
- Minca Rihtaršič, scenografinja Škofjeloškega pasijona 2009
- Jure Svoltjšak, Občina Škofja Loka
- Andrej Štremfelj, vodja konjenikov Škofjeloškega pasijona 2009
- Brane Tavčar, vodja konjenikov Škofjeloškega pasijona 2009
- Urban Tozon, zborovodja Škofjeloškega pasijona 2009

Projekt Škofjeloški pasijon 2009 je bil uspešen. Stroški celotnega projekta so 510.000 EUR. 200.000 EUR je prispevala Občina Škofja Loka, 270.000 EUR je bilo pridobljenih s prodanimi vstopnicami, preostalo so bila sponzorska sredstva, tako v denarju kot v storitvah.

LTO Blegoš je od Pasijonske pisarne prevzel vlogo koordinatorja do naslednje predstave Škofjeloškega pasijona. S pripravo na uprizoritev v letu 2015 je treba začeti čim prej in se potruditi, da pridobimo več sponzorskih sredstev. Stalna naloga je krepitev blagovne znamke ŠP. Decembra je bila v kapucinski knjižnici postavljena stalna fotografska razstava ŠP 2009. Pasijonska konjenica je promocijsko aktivna, pričakujejo tudi pasijonska romanja. Izšla je že večjezična zloženka za ŠP 2015, ki smo jo dali na spletno stran, poslali v Evropasijon, razposlali po TIC v Sloveniji, na sejem Fitur v Španijo, poslani pa bodo še v Milano in na druge sejme. Naslednja zloženka naj bi bila že s konkretnimi datumi predstav.

V medpasijonskem času 2010 se bodo v Škofji Loki odvijali naslednji dogodki:

- *19. marca do 6. aprila*
2010 fotografska razstava Tomaža Lundra v avli Sokolskega doma
- *14. marca 2010*
Izid glasbenega CD-ja s koncertom v starološki cerkvi, Urban Tozon, Tone Potočnik, Andrej Misson
- *16. marca do 30. aprila 2010*
Razstava »Risbe s Pasijona« Janeza Plestenjaka v Mali razstavni galeriji Občine Škofja Loka
- *18. marca 2010*
Izid in predstavitev Pasijonskih doneskov, Alojzij Pavel Florjančič, Muzejsko društvo Škofja Loka v Sokolskem domu
- *27. marca 2010*
Cvetna sobota, defile Pasijonske konjenice, Andrej Štremfelj, Brane Tavčar
- *27. marca 2010*
Cvetna sobota, izdelava butaric, Prosvetno društvo Sotočje Škofja Loka

Andreja Križnar, LTO Blegoš
Andreja Megušar, Občina Škofja Loka

JANEZ PLESTENJAK, RISBE S PASIJONA

Razstava od 16. marca do 30. aprila. 2010 v Mali razstavni galeriji Občine Škofja Loka.

Janez Plestenjak se je rodil leta 1939 v Škofji Loki. Po maturi je študiral veterino, nato družina in služba, v letih 1979 do 1984 študiral ob delu na Akademiji za likovno umetnost. Je član Združenja umetnikov Škofje Loke. Do upokojitve je imel status svobodnega umetnika. Gen likovnega daru mu je prirojen po očetu. Že kot majhen otrok začne risati živali, ki jih opazuje vse življenje.

Kot slikar živali je specialist na svojem področju. V okviru ekspresivnega realizma s tekočo risbo uprizarja živali v pozah in gibanju, s poudarkom na tipičnosti oblike in psihe. Poznavanje anatomije mu omogoča zoološko natančnost pri risanju neposredno po naravi, tako v živalskih motivih, na razstavah in tekmovanjih. Goji tudi portret – človeški in živalski. Na glasbenih prireditvah upodablja nastopajoče glasbenike. Ilustracije v strokovni veterinarski medicini, v kinološki literaturi in v Mačnicah.

Sodeluje na skupinskih razstavah doma in po svetu. Občasno razstavlja samostojno, prva samostojna razstava je bila leta 1961 v norveškem mestu Hammerfest. Škofjeloški pasijon ga pritegne, da ga riše »in situ«.

Foto: Tomaž Lunder

TOMAŽ LUNDER, IZZA PASIJONA

Fotografska razstava Tomaža Lundra od 19. marca do 6. aprila 2010 v predverju Sokolskega doma v Škofji Loki.

Tomaž Lunder, rojen 1955 v Škofji Loki, je 1979 diplomiral na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani. Že pred tem, sredi sedemdesetih let, se je začel ukvarjati s fotografijo, od devetdesetih let dalje kot samostojni fotograf na različnih žanrskih področjih fotografije. Prepoznaven je po svoji portretni fotografiji, prežeti s smislom za psihološki portret, znan pa je tudi kot duhovit kronist dogodkov ter kot fotograf urbanih kulturnih krajin in mest. Razstavlja doma in v tujini. Zadnjih nekaj let sodeluje in razstavlja tudi z v Ljubljani živečo kitajsko slikarko Huiqin Wang. Dela, ki jih ustvarjata skupaj, obravnavajo ekološke teme, pa tudi globalne razporeditve moči in kapitala.

Je član Združenja umetnikov Škofja Loka, kjer je trenutno predsednik.

Živi in dela v Škofji Loki.

Izbor skupinskih razstav

- 1979 Ljubljana, Galerija Škuc, International photography exhibition
- 1989 Ithaca, New York, Hartell Gallery, Contemporary Yugoslav photography
- 1990 Ljubljana, Mestna galerija, 150 years of Slovenian photography
Celje, Muzej novejšje zgodovine, Exhibition of art photography
- 1992 Ljubljana, Galerija Equrna, Ujeti modo – To catch the fashion,
overview of fashion photography in Slovenia
- 2000 Maribor, Umetnostna galerija Maribor, American Dreams
- 2002 Škofja Loka, Galerija Loskega muzeja, Kolonija Iveta Šubica
Ptuj, Miheličeva galerija, Likovna kolonija Talum
- 2003 Škofja Loka, Galerija F. Miheliča, Kolonija Iveta Šubica
Shanghai, China, Shanghai Duolun Museum of Modern Art, The
Different Same Chinese and Slovenian cont. visual art exhibition
Ljubljana, Ljubljanski grad, Vzhodno od Vzhoda, Slovenian and Chinese
cont visual art exhibition
Ljubljana, Mesto žensk, IN VIVO
- 2005 Škofja Loka, Galerija Ivana Groharja, 9. kolonija I. Šubica
Ljubljana, Slovenski etnografski muzej, Svet komunikacij
Nantong, Kitajska, Nantong University, International exhibition 3/3
Slovenj Gradec, Koroška galerija likovnih umetnosti, To liveI,
International photography exhibition

Kranj, Mestna hiša, Kabinet slovenske fotografije, Selected works from permanent collection

- 2006 Sevnica, Galerija na Gradu, Likovna delavnica 9. Kreart
 Škofja Loka, Galerija Ivana Groharja, 10. kolonija I. Šubica
 Ljubljana, Emzin, Galery Cankarjev dom
 Ajdovščina, Pilonova galerija, Homage à Pilon
 Škofja Loka, Galerija Loškega Muzeja, The Škofja Loka Landscape captured in Pictures
 Ljubljana, MGLC, Tretji pogled
 Melun, France, Cultural centre, Homage à Pilon
 Freising, Germany, Altes Gefangnis, Group exhibition of members of Šk. Loka Artists Association
 Škofja Loka, Sokolski Dom Gallery, Group exhibition of members of Šk. Loka
 Artists Association at 30th anniversary

Samostojne razstave

- 1977 Ljubljana, Študentsko naselje
 Ljubljana, Fotogalerija Atrij
 1978 Škofja Loka, Galerija Loskega muzeja
 1979 Piran, Mestna galerija
 1981 Kranj, Prešernova hisa
 Škofja Loka, Loški oder
 1982 Škofja Loka, kapela puštalskega gradu
 1983 Rochester, USA, Pyramid Gallery
 Novo mesto, Fotogalerija Slon
 1984 Maribor, Pedagoška akademija
 1985 Krško, Delavski dom
 1986 Železniki, Galerija salon Alples
 1990 Škofja Loka, Galerija Ivana Groharja
 1991 Novo Mesto, Fotogalerija Vista 21
 Mengeš, Galerija Oranžerija
 Železniki, Galerija Iskra elektromotorji
 1993 Škofja Loka, Kapela puštalskega gradu
 1994 Kranj, Galerija Prešernove hiše
 1997 Škofja Loka, Galerija Ivana Groharja
 2000 Izola, Galerija Insula
 Umag, Croatia, Galerija Marin
 Celje, Muzej novejšje zgodovine Celje

- 2001 Ljubljana, Tobačni muzej
Poljane, Osnovna šola Poljane
Škofja Loka, Galerija Ivana Groharja
Maribor, Razstavní salon Rotovž
- 2002 Ribnica, Galerija Miklova hiša
- 2003 Nova Gorica, Mestna galerija
Ljubljana, Cankarjev dom
Postojna, Knjižnica Postojna
Nanjing, China, Shenghua Arts Center (together with Huiqin Wang)
Shanghai, China, Shanghai Duolun Museum of Modern Art
Ljubljana, Galerija Equrna (together with Huiqin Wang)
Groznjan, Croatia, Galerija Fontikus, Pueblo de Cuba
Zelezniki, Museum Gallery, Pueblo de Cuba
Vienna, Austria, Slovenski kulturni center Korotan, Uberhitzungen
(together with Huiqin Wang)
Velenje, Razstavišče Barbara, Pueblo de Cuba
Umag, Croatia, Galerija Marin, Recent works (together with Andrej Perko)
Ljubljana, Cankarjev dom, Gladina spomina
Maribor, Fotogalerija STOLP, NY – Four elements of the City
Škofja Loka, Groharjeva Gallery, Portraits
Muggia, Italy, Museo d'Arte Moderna Ugo Cara, People - portraits

Nagrade

- 1979 Ljubljana, Galerija Škuc,
International exhibition of photography – 1. prize
- 1984 Zlata ptica / Golden bird
- 1986 Groharjeva štipendija – Grohar's scholarship
- 1990 Celje, Muzej novejše zgodovine,
Exhibition of creative photography – 1. prize
- 2000 Tobačna Ljubljana, Joy of life – 1. prize
Emzin Photography of the year 2000 – 1. prize
- 2007 Emzin – Photography of the year
- 2007 Krka – Woman's faces of nature – 3. prize

GENEALOGIJA GLASBENE DRAMATURGIJE ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA

KLJUČNE BESEDE: Škofjeloški pasijon, genealoški pogled na glasbo, slovenske postne pesmi, oče Romuald Štandreški – o. Romuald ali Lovrenc Marušič (Marusic, Marusig), Tolminski rožar, biografski in bibliografski podatki

Pražčetek genealogije Škofjeloškega pasijona (ŠP) je iskati v slovenskih postnih pesmih, saj je bila tudi vsakoletna procesija ŠP predvidena na veliki petek ali na izteku postnega časa v okviru cerkvenega koledarja. Repertoar slovenskih ljudskih in umetnih postnih pesmi je bogat, zato bi bilo čudno, da tudi oče Romuald Štandreški, kapucin, ki je bil kasneje (1721) avtor ŠP, le-teh ne bi poznal. Prav zato pa je bila glasba in ljudsko petje v ŠP prisotno. Saj je cerkvena glasba dokazana na Slovenskem že davno pred tem letom, pred začetkom 18. stol. Ena od teh pesmi je tudi Tolminski rožar, ki jo še dandanes najdemo v Tolminu kot preostanek ene izmed takih litanijskih, cerkvenih postnih pesmi. Avtor ŠP, o. Romuald, naj bi jo poznal, saj je izhajal iz Štandreža (it. St. Andrea) na Goriškem; iz Celja pa se je prek Škofje Loke ob koncu svojega življenja spet vrnil v goriški kapucinski samostan. Genealoškemu pogledu na glasbo ŠP (1721), skupaj s slovenskimi postnimi pesmimi, Tolminskim rožarjem in avtorjem ŠP, o. Romualdom Štandreškim, je tako spet enkrat zadoščeno z vidika vseh sicer bolj ali manj obstranskih gledišč na nastanek in razvoj ŠP.

Dramsko besedilo in procesija ŠP patra Romualda Marušiča iz l. 1721 v Škofji Loki (Sloveniji) spremlja od samega začetka glasba. Avtor na podlagi novih, sodobnih izvedb s pomočjo avdio- in videoposnetkov piše o vsej glasbi ŠP: od njenega izvirnika in prvih postavitev ŠP, ki so še najmanj dokazljive in zato hipotetične, zato morda tudi malce daljši uvod, ki prinaša repertoar slovenskih postnih pesmi, Tolminskega rožarja kot eno izmed najbolj verjetnih »podlag« za ŠP, tu so še glasbeni dodatki Josipa Čerina, Nika Kureta in Stanka Premrla, pa glasba, ki sta jo za zadnje novodobne škofjeloške procesijskega obnovitve ŠP prispevala Andrej Misson in Tone Potočnik, za statično postavitev ŠP pa sta jo v Drami SNG v Ljubljani (2000) prispevala ljudska pevka Ljoba Jenče in slovenski skladatelj Aldo

Kumar (roj. 1954). Tu pa je še nova uglasbitev ŠP v Ljubljani in Škofji Loki (2002) slovenskega skladatelja Alojza Srebotnjaka (roj. 1931). Razpoložljiva dela so predstavljena muzikološko analitično, potem pa v zaključku avtor potegne med njimi določene vzporednice in postavi določene prednosti ene in druge (glasbe). Vsem pa je enotno edinole izvorno besedilo: diplomatični prepis, preprosta fonetična transkripcija s prevodom neslovenskih delov besedila o. Romualda, na katerem slonijo tudi vse omenjene (nove in sodobne) izvedbe glasbe za ŠP.

dr. France Križnar

Povzetek knjige, ki je izšla pri Zasebni knjižnici Antolin-Oman v Škofji Loki (Puštal, Žovšče). Knjigo s povzetkom v angleščini so natisnili v 250 izvodih v tiskarni Fara v Stari Loki. (Op. ur.)

P *škofjeloški pasijon*
PROCESSIONE LOGOPOLITANA
1727-1999
**PASIJONSKA
PRILOGA**

**Postno
velikonočni
čas**

ZAKLJUČNO POROČILO PROJEKTA ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009

Škofjeloški pasijon predstavlja edinstven kulturno–turistični dogodek tako v škofjeloškem kot tudi v širšem slovenskem prostoru. V letih 1999, 2000 in 2009 si ga je ogledalo več kot 77.000 ljudi, kar ga uvršča na prvo mesto v sklopu tovrstnih predstav. S svojim izvornim konceptom uprizoritve predstavlja svojevrsten dogodek in največjo gledališko predstavo na prostem v Sloveniji.

Letos si je Škofjeloški pasijon v osmih predstavah, ki so se zvrstile od 28. marca do 26. aprila 2009, ogledalo 24.000 gledalcev iz Slovenije in tujine.

Letos je pri predstavi sodelovalo rekordnih 950 nastopajočih in oblikovalcev predstave, poleg tega pa več kot dvesto ljudi, ki so sodelovali pri izvedbi organizacije dogodka.

Vse načrtovane predstave so bile izvedene, le predstava 29. 3. 2009 je odpadla zaradi dežja in je bila prestavljena na rezervni termin 26. 4. 2009. Odziv gledalcev je bil dober in obiskovalci zadovoljni, predstavo so pohvalili tako laiki kot poznavalci gledališča in pasijonov doma in po svetu.

Letošnjo uprizoritev smo začeli pripravljati v drugi polovici avgusta 2008 in smo glede na kratek čas z izpeljavo zadovoljni, uspelo nam je izpeljati predstavo, s katero so bili zadovoljni gledalci, nastopajoči in drugi sodelujoči, kar je zelo pomembno, saj bodo le na tak način ljudje še radi sodelovali. Brez ljudi pa Škofjeloškega pasijona ni.

Režiser Borut Gartner je doprinesel k rekonstrukciji svoj režiserski in človeški prispevek k predstavi, saj je prav on iz uprizoritve kot prvi naredil pravo pasijonsko gibanje. Uprizoritev 2009 je v celoti postavljena na temelju ljudskega ljubiteljskega gledališča, na čelu z ljudskim ljubiteljskim režiserjem, prav tako prostovoljcem Borutom Gartnerjem. Tudi vsi organizacijski sodelavci so prostovoljci, kar pomeni, da so nastopajoči in drugi sodelavci ustvarili veliko dodano vrednost pri letošnji uprizoritvi.

Letošnjo uprizoritev je zaznamovalo prostovoljstvo, pasijonsko gibanje, v katerem so vsi nastopajoči in sodelavci v organizaciji sodelovali kot prostovoljci in tako doprinesli izjemno energijo projektu in uprizoritvi v času, ko prostovoljstvo

in delo, ki ni plačano z denarjem, ni ravno v modi. Njihova predanost je najbrž največji doprinos letošnje predstave.

Poleg tega so prostovoljci izvajali tudi romarsko promocijo na star način od ust do ust in tako v petih romanjih peš ponesli obvestilo do Štandreža v Italiji, Novega mesta, Celja, Maribora in Murske Sobote, Celovca in Ljubljane.

Na prihajajoče predstave smo opozorili tudi s pasijonskimi koncerti s staro sakralno glasbo na temo cerkvene sekvence Stabat mater z vložki dramskega besedila.

SEZNAM PASIJONSKIH AKTIVNOSTI:

	Čas Pripravi	Kaj	Izvajalec	Kraj	
SEPTEMBER					
9. september	19.00	Pasijonska pisarna	Otvoritev pasijonske pisarne – novinarska konferenca	Pasijonska pisarna	Mestni trg 34
OKTOBER					
23. oktober	17.00	Pasijonska pisarna	Otvoritev pasijonke – pasijonski tabor	Pasijonska pisarna – Tomaž Paulus	Partizanska cesta 1
NOVEMBER					
12. november	19.00	Knjižnica Ivana Tavčarja Pasijonska pisarna	Pasijonski večer: Evropski pasijoni in njihov sopotnik Škofjeloški pasijon	dr. Marko Marin	Miheličeva galerija
13. november	11.00	Pasijonska pisarna, Loški muzej	Delavnica: Kakovostni spominki	Dr. Janez Bogataj Loški muzej; Mojca Šifrer Bulovec	Loški muzej
19. november	19.00	KIT, Prosvetno društvo Ivan Tavčar Poljane, pasijonska pisarna	Pasijonski večer: Škofjeloški pasijon – od rokopisa do uprizoritve	Mag. Jože Faganel	KD Poljane
21. – 23. november	Cel dan	Pasijonska pisarna in LTO-Blegoš	Predstavitve na sejmu Die Familie v Celovcu	Pekel, Kralj David	Pasijonska pisarna in LTO- Blegoš
JANUAR					
7. januar	9.00	Pasijonska pisarna	Izbor pasijonskih spominki	Dr. Janez Bogataj, Jure Miklavc, Mojca Š. Bulovec, Mag. Boris Deanovič, Mojca Ferle	Pasijonska pisarna
15. januar	19.00	Pasijonska pisarna	Pasijonski večer: Predstavitve življenja v mestu v času predstav	Tomaž Paulus – vodja organizacije Režiser Borut Gartner	Loški oder
16. januar	11.00	UE	Novinarska konferenca	Predstavitve pasijonskih spominkov in priprav na pasijon	
23. – 25. januar	Cel dan	Pasijonska pisarna in LTO-Blegoš	Predstavitve na sejmu TIP Ljubljana	Pekel Dober dan, Slovenija	Pasijonska pisarna in LTO- Blegoš

ZAKLJUČNO POROČILO PROJEKTA ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009

	Čas	Pripravi	Kaj	Izvajalec	Kraj
FEBRUAR 2009					
nedelja do 8. nedelja	31. januar – 8. februar 2009	Prosvetno društvo Sotočje Pasijonski romarji	Pasijonsko romanje v škofije severovzhodne Slovenije	Prosvetno društvo Sotočje Pasijonski romarji	Škofja Loka – Murska sobota
9. ponedeljek	10.00 kuharska delavnica 'Pasijonska kuha'	Pasijonska pisarna Območna obrtna zbornica Škofja Loka Andrej Goljat	Delavnica za pripravo gostincev za sodelovanje pri kulinarčni ponudbi na predstava Škofjeloškega pasijona '09	Območna obrtna zbornica Škofja Loka, Andrej Goljat, Mojca Ferle, Mojca Š. Bulovec, Pasijonska pisarna	Trata – Škofja Loka
	12.30	Urad župana	NOVINARSKA KONFERENCA: Častna seja častnega odbora	Andreja Megušar, župan. Pasijonska predstavitev: Borut Gartner Romana Bohinc, Tomaž Paulus	Poročna dvorana občina Škofja Loka
11. sreda	16.00 kuharska delavnica 'Pasijonska kuha'	Pasijonska pisarna Območna obrtna zbornica Škofja Loka Andrej Goljat	Delavnica za pripravo gostincev za sodelovanje pri kulinarčni ponudbi na predstava Škofjeloškega pasijona '09	Območna obrtna zbornica Škofja Loka, Andrej Goljat, Mojca Ferle, Mojca Š. Bulovec, Pasijonska pisarna	Trata – Škofja Loka
ponedeljek	9.00 pekovska delavnica 'Pasijonska peka'	Pasijonska pisarna, Razvojna agencija Sora Andrej Goljat Mojca Ferle Mojca Š. – Loški muzej	Delavnica za pripravo pekaric za sodelovanje pri pekovski ponudbi na predstava Škofjeloškega pasijona '09	Andrej Goljat	Trata – Škofja Loka
19. četrtek	9.00 – 13.00	Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka	Ustvarjalna likovno–glasbena delavnica za otroke od 10. leta starosti dalje na temo Škofjeloški pasijon	Nadja STRAJNAR, Jaka STRAJNAR, Saša BOGATAJ AMBROŽIČ	Loški muzej
21. sobota	18.00 Freising	Občina sodelovanje s tujino Andreja Megušar Pasijonska pisarna	Pasijonski koncert– Stabat Mater	Janez Jocič, Capela Carniola, Občina Škofja Loka– mednarodno sodelovanje, Pasijonska Pisarna	Freising DE
sobota	18.00	Pasijonska pisarna Janez Jocič Natalija Planinc	Pasijonski koncert– Stabat Mater	Capela Carniola, Janez Jocič, Mija Stopar, Pasijonska pisarna, Natalija Planinc – Piran	Piran Minoritski samostan
MAREC 2009					
1. nedelja	19.00	Pasijonska pisarna Župnik Matija Selan	Pasijonski koncert– Stabat Mater	Capela Carniola Mija Stopar	Škofja Loka Cerkev sv. Jakoba
4. sreda	od 4. 3. do 13. 4. 2009.	Loški Muzej Šk. Loka	Razstava Albine Nastran z naslovom: Iskanje nevidnih resničnosti	Albina Nastran	Groharjava galerija, Mestni trg
5. četrtek	19.00	Pasijonska pisarna	Predavanje, dr. Metod Benedik s Pasijonskim koncertom– Stabat Mater	Janez Jocič Marta Močnik Pirc Mija Stopar	Dvorana ŠKG Štula Ljubljana
četrtek	18.00	Gimnazija Škofja Loka	Predavanje, Jože Faganel	Gimnazija Škofja Loka Jože Faganel	Gimnazija Škofja loka

	Čas Pripravi	Kaj	Izvajalec	Kraj	
14. sobota	18.00	Pasijonska pisarna Mestni muzej Ptuj	Pasijonski koncert– Stabat Mater	Capela Carniola Mija Stopar	Mestni muzej Ptuj Ptujski grad
15. nedelja	16.00	Pasijonska pisarna Uredništvo Nedelje– Celovec, Micka Opetnik	Pasijonski koncert– Stabat Mater	Capela Carniola Mija Stopar	Podjuna– Koroška Lokalna kapela
četrtak	19. marec 2009	Muzejsko društvo Škofja Loka	Predstavitve zbornika Škofjeloški pasijon, Loški razgledi, Doneski 19 Muzejskega društva Škofja Loka	Muzejsko društvo Škofja Loka Alojzij Pavel Florjančič	Kašča– Miheličeva galerija
21. sobota	od 21. 3. do 19. 4. 2009	Loški muzej	Razstava: Škofja Loka – čas pasijona	Loški muzej	Okrogli stolp Loškega muzeja Škofja Loka
26. četrtek	26. marec 2009	v starološkem Domu na Fari.	Škofjeloški pasijon v fotografiji Petra Pokorna. Ponovitev razstave iz Freisinga	Peter Pokorn	Jurjeva dvorana
27. petek	18.00	Pošta Slovenije	Lzid razglednične dopisnice	Pošta Slovenije	Ljubljana
	20.00	Pasijon	GENERALKA	ŠP'09	Škofja Loka
28. sobota	20.00	Škofjeloški pasijon	PREMIERA	ŠP'09	Škofja Loka
29. nedelja	16.00	ODPADLA	Nedeljska PREDSTAVA	ŠP'09	Škofja Loka

APRIL 2009

3. petek	18.00	Šolska predstava	Škofjeloški pasijon		Mestno jedro Škofje Loke
4. sobota	20.00	Večerna predstava	Škofjeloški pasijon		Mestno jedro Škofje Loke
5. nedelja	16.00	Popoldanska predstava	Škofjeloški pasijon		Mestno jedro Škofje Loke
13. ponedeljek	16.00	Popoldanska predstava Velikonočna predstava	Škofjeloški pasijon		Mestno jedro Škofje Loke
18. sobota	20.00	Večerna predstava	Škofjeloški pasijon		Mestno jedro Škofje Loke
19. nedelja	16.00	Popoldanska predstava	Škofjeloški pasijon		Mestno jedro Škofje Loke
nedelja	16.00	Rezervni termin – nadomestna predstava	Škofjeloški pasijon		Mestno jedro Škofje Loke

Promocijo dogodka smo začeli jeseni 2008 in se osredotočili predvsem na domače slovenske goste, deloma pa smo se usmerili tudi navzven. Promocijo v tujini smo izvajali v sodelovanju s STO in s Slovensko izseljensko matico in slovinci. si ... Glede na to, da je bil v začetku zagona projekta dogodek že zelo blizu, smo poskušali zajeti čim širši spekter obiskovalcev in jih povabiti na ogled predstave.

Veliko delo pri promociji so opravili tudi 'pasijonski romarji', ki so na pobudo in v izpeljavi Prosvetnega društva Sotočje izpeljali pet romanj in tako ponesli novico o uprizoritvi od ust do ust na star način po vsej Sloveniji in v zamejsko Italijo in Avstrijo.

V začetku pomladi smo izvedli pasijonske koncerte s staro glasbo na temo stare cerkvene sekvence Stabat Mater v izvedbi skupine Capela Carniola in igralko Mije Stopar.

Pripravili smo več novinarskih konferenc, na katerih smo javnost seznanjali s pripravami na uprizoritev in termini ter vsebino predstave.

Sodelovali smo s LTO-Blegoš Škofja Loka in skupaj pripravili dve sejemski predstavitvi v Celovcu (november 2008) in Ljubljani (januar 2009).

Celostna podoba Škofjeloškega pasijona ostaja nespremenjena, saj gre za utrjevanje blagovne znamke, ostajajo kot stalnica tri temeljne barve: rdeča, črna in bela, na njih smo gradili celostno podobo tudi letos.

Na teh barvah sta scenografa gradila tudi ureditev prizorišč in mestnega jedra.

Prenovili smo spletne strani in jih sproti ažurirali z novicami in zanimivostmi.

OBJAVE V TISKANIH MEDIJIH

ČASOPIS	Datum objave	Število objav
Delo	14. 2., 21. 2., 7. 3., 14. 3., 30. 3.	5
Ona	24. 2. - oglas, 7. 4. - intervju	2
Demokracija	12. 3.	1
Gorenjski glas	januar–april	43
Ločanka	december–maj	6
Loški Utrip	oktober–maj	8
ABC zdravja	marec	1
Naša žena	februar	1
Dolenjski list	5. 2.	1
Živa	26. 2.	1
Primorske novice	21. 2.	1
Svet in ljudje	januar–februar	1
Družina	22. 2., 8. 3., 15. 3., 15. 2., 1. 3.	8
Kažipot	8. 2.	1
Nedelja	8. 2., 15. 2., 22. 2., 1. 3., 8. 3., 22. 3., 5. 4.	7
The Slovenia Times	10. 10.	1
Primorski dnevnik	12. 2., 15. 2.	2
Novi glas	26. 2.	1
Adria Airways: In Flight Magazine	februar–marec,	1
Oddih - priloga Dnevnika	januar	1

ČASOPIS	Datum objave	Število objav
Reporter	16. 3.	1
Jutranji list	14. 3.	1
Večer	26. 2., 12. 3.	2
EHC Magazine	marec	1
Ognjišče	marec, april	2
BREZPLAČNO		
Obrtnik	november	1
Ratitovška obzorja	november	1
Vzajemna	maj	1
Žurnal	5. 3., 28. 3., 7. 4., 25. 4.	4
Slovenske novice	7. 4.	1
Dnevnik	20. 1., 5. 3., 23. 3., 25. 3., 30. 3.,	5
Avto-dom	marec	1
Kmečki glas	1. 4.	1
Porabje-časopis Slovencev na Madž	16. 4.	1
Moja Slovenija	april	1
Jana		1
Sila Newsletter	maj	1
Podblegaške novice		1
City magazine	16. 3.	1

121

RADIO, TELEVIZIJA

Predlog oglaševanja na radijskih postajah

Objave v medijih – radio

			Skupaj objav
Koroški radio	13. 3.-13. 4.+16. 4.-26. 4.	50+12 gratis+20	82
Radio 1	2. 3.-6. 3.+16. 3.-27. 3.+6. 4.-10. 4.+17. 4.-23. 4.	25+50+25+25 gratis	125
Radio 94	21. 3.-17. 4.	30+0	30
Radio Capris	13. 3.-13. 4.+16. 4.-26. 4.	50+10 gratis+20	80
Radio Center	16. 3.-27. 3	5 dni po 5 objav, 5 dni gratis	50
Radio Kranj	3. 3.-19. 4.+20. 4.-26. 4.	30+50+16 gratis+20	116
Radio Kum	13. 3.-14. 4.+16. 4.-26. 4.	30+10 gratis+20	60
Radio Odmev	2. 3.-19. 4.+16. 4.-26. 4.	70+20 gratis+20+5 gratis	115
Radio Ognjišče	11. 3.-19. 4.+20. 4.-26. 4.	120+21	141
Radio Robin	21. 3.-17. 4.+18. 4.-26. 4.	30+20	50
Radio Triglav	13. 3.-13. 4.+16. 4.-26. 4.	50+20	70

			Skupaj objav
Štajerski val	21. 3.-17. 4.+18. 4.-26. 4.	30+3 gratis+20	53
Radio Sora	7. 3.-26. 4.	180+20	200
Radio Slovenija	17. 3.-18. 4.+19. 4.-26. 4.	33+20	53
Radio Si	6. 3.		
Radio Potepuh	2. 3.		
Radio TrstA	November, februar, marec, april	Prispevki	
Radio ORF	November, februar, marec, april	Prispevki	
Dober dan	25. 2., 28. 2.	javljanje	
Media TV	18. 2.-19. 4.	100 oglasov + 5 veleplakatov	
TV SLO	12. 3.- 25. 4.	75 oglasov (15s)	

1225

Opomba: na vseh radijskih postajah, kjer smo zakupili medijski prostor za oglase, smo se dodatno brezplačno predstavili v njihovih kulturnih vsebinah in poročali s terena v času predstav.

VELEPLAKATI, PLAKATI

Oglaševanje z veleplakati, plakati

Plakati

KS Kamnitnik	2. 3.-19. 4.	30 plakatov
billboard/Europlakat	3. 3.-6. 4.	100 površin
Amicus	15. 3.-15. 4.	150 plakatov

Oglaševanje po posameznih področjih Slovenije

CELOTNA SLOVENIJA	Število oglasov in objav
Radio 1 (Lj, Mb, Ce, Kr, Kp, Go, Kk, Nm, Sežana, Cerknica, Črnomelj, Litija, Velenje)	125
Radio Center (Lj, Mb, Ce, Kr, MS, Kp, Go, Kk, Nm)	50
Ognjišče	141
Radio SI	1
Radio Slovenija	53
Delo, Ona	7
Demokracija	1
ABC Zdravja	1
Naša žena	1
Svet in ljudje	1
Družina, Kažipot	9
The Slovenia Times	1
Dnevnik	5

Dnevnik - vstavljanje zgibank	
Oddih - priloga Dnevnika	1
Reporter	1
Ognjišče	2
Obrtnik	1
Vzajemna	1
Žurnal	4
Slovenske novice	1
Avto-dom	1
Kmečki glas	1
Jana	1
Sila Newsletter	1
City magazine	1
TV Slovenija	60
Najdi.si	
24ur.com	
napovednik.com	
STO	
Europlakat	31
	503
LJUBLJANA Z OKOLICO	
Europlakat	9
	9
GORENJSKA	
Radio Kranj	116
Radio Sora	200
Radio Triglav	70
Radio Potepuh	1
Gorenjski glas, Ločanka	49
Loški Utrip	8
Loški Utrip - vstavljanje zgibank	
Ratitovška obzorja	1
Podblegaške novice	1
plakati KS Kamnitnik	30
Media TV+5 plakatov	105
Europlakat	10
	621
DOLENJSKA	
Dolenjski list, Živa	2
Europlakat	8
	10

ŠTAJERSKA

Štajerski val	53
Večer	2
Europlakat	17
	72

PRIMORSKA

Radio Capris	80
Radio Robin	50
Primorske novice	1
Europlakat	16
	147

NOTRANJSKA

Radio 94	30
Europlakat	3
	33

PREKMURJE

Štajerski val	53
Europlakat	3
	56

KOROŠKA

Koroški radio	82
Europlakat	2
	84

ZASAVJE

Radio Kum	60
Europlakat 1	1
	61

CERKLJANSKO

Radio Odmev	115
	115

ZAMEJSTVO

Nedelja (A)	7
Primorski dnevnik (I)	2
Novi glas (I)	1
Porabje (Madž)	1
EHC Magazine (I)	1
	12

SLOVENCİ PO SVETU

Moja Slovenija	1
	1

TUJINA

Jutranji list	1
In-Flight Magazine	1
	2

SEJEMSEKE IN DRUGE PREDSTAVITVE DOMA IN V TUJINI

V sodelovanju z LTO-Blegoš smo pripravili promocijsko akcijo oz. predstavitev Škofjeloškega pasijona na sejmu Die Familie v Celovcu od 21. do 23. novembra 2008 (obisk cca. 25.000 ljudi) in na sejmu Turizem in prosti čas v Ljubljani (osrednji turistični slovenski sejem) od 23. do 25. januarja 2009.

Za predstavitev so bila pripravljena promocijska gradiva v šestih tujih jezikih: ANG, NEM, MADŽ, IT, HR, FR.

INTERNET, POŠTNO RAZPOŠILJANJE LETAKOV – DISTRIBUCIJA, PREDSTAVITVE NOVINARJEM, TURISTIČNIM AGENTOM

Škofjeloški pasijon se je predstavil tudi na Slovenskem Turističnem Informacijskem Portalu (STIP) pod kulturne prireditve, kaj je novega, pasica, banner na naslovni strani – marec, april.

Predstavitev na internetnih straneh Občine Škofja Loka, LTO Blegoš, TD Škofja Loka, pomembne organizacije v Škofji loki in okolici ...

Vključitev v vse predstavitve tujim novinarjem in turističnim agentom v letu 2008 – študijska potovanja (naključno izbrana s strani novinarjev – vnaprej se ne ve) – predstavitev in oddano gradivo 13. oktobra 2008 na svetovnem kongresu turističnih novinarjev v Ljubljani.

Poštno razpošiljanje nenaslovljenih publikacij (letaki) na škofjeloškem območju – cca 14.000 izvodov oz. na vseslovenskem območju dnevnik Dnevnik, naklada 60.000 izvodov.

Najava predstav Škofjeloškega pasijona v zloženki »Prireditve v Sloveniji 2009«, ki ga vsako leto pripravlja Turistična zveza Slovenije.

Internetne in druge promocijske akcije:

SPLET		
Najdi.si	20. 2.–28. 2.	video
24ur.com	marec	PR članek, baner
Napovednik.com	marec–april	izpostavitev, 50 000 prikazov pasice
Slovenska turistična organizacija	marec–april	baner
VSTAVLJANJE ZGIBANK		
Dnevnik	21. 3.	12.000 kom
Loški Utrip	marec	

PRODAJA IN TRŽENJE

Tako kot leta 1999 in 2000 je bil tudi letos Škofjeloški pasijon odigran na štirih prizoriščih v mestnem jedru Škofje Loke: A – Mestni trg, B – Pod gradom, C – spodnji trg in D – Kašča.

Na vseh štirih prizoriščih smo postavili sedišča za gledalce: tribune na vseh štirih prizoriščih in klopi na prizoriščih B, C in D. Škofjeloški pasijon smo ponujali predvsem kot kulturni dogodek, ki pa je obenem tudi pomemben turistični dogodek, saj smo poleg predstave poskrbeli še za bogato spremljevalno spominkarsko in kulinarčno ponudbo. Svoje izdelke je naprodaj ponujalo 23 avtorjev izbranih spominkov. Kulinarčno ponudbo pa so v sodelovanju z etnologi in učiteljem kuhanja pripravili gostinci z vsega loškega območja in so temeljile na baročnih jedeh in tipičnih loških jedeh, kot so aleluja, loška smojka in loška medla.

Ciljne skupine

Glavne ciljne skupine, na katere se je tržno orientiral Škofjeloški pasijon, so:

Enodnevni obiskovalci:

- ljubitelji slovenske dediščine in kulture (obiskovalci in domačini, ki cenijo kulturno dediščino),
- verniki (obiskovalci, pripadniki katoliške cerkve, ki si Škofjeloški pasijon želijo ogledati iz religioznih motivov),
- šolske skupine (osnovnošolci, srednješolci, študentje, ki se s Škofjeloškim pasijonom seznanijo med učnim procesom),
- druge organizirane skupine (upokojenci, stanovska združenja, ki si dogodek ogledajo v skupini, motivi so različni),
- družine.

Stacionarni gostje:

- enodnevni turisti, ki poleg predstave pridejo na ogled kraja oz. se udeležijo še dodatne spremljevalne ponudbe (pasijonski paketi),
- večdnevni obiskovalci, ki so nastanjeni v kraju ali okolici.

Obseg trženja

V velikonočnem času 2009 je bilo odigranih 8 predstav Škofjeloškega pasijona. Trženje v sklopu prireditve je obsegalo prodajo vstopnic.

- Vsa prodaja vstopnic je potekala preko evropskega prodajalca Eventim, d. o. o., ki je na prvem mestu zagotavljal dobro pokritost distribucijske mreže in najboljše prodajne pogoje. Njihov elektronski prodajni sistem zagotavlja tudi sprotno kontrolo, številčenje vstopnic in spremljanje prodaje po različnih dejavnostih.

- Neposredna prodaja vstopnic v pasijonski pisarni in na vseh drugih prodajnih mestih doma in v tujini.
- Posredna prodaja preko agencij.
- Prodaja pasijonskih paketov, v katere so bili poleg ogleda predstave vključeni dodatni ogledi po mestu in okolici (vodeni ogledi mesta Škofje Loke, Kapucinske knjižnice, Loškega muzeja, Nacetove hiše, cerkve v Crngrobu, različne delavnice ...) ter baročno kosilo v enem od sodelujočih gostinskih lokalov.
- Več kot 80 % vstopnic smo prodali v predprodaji, kar je bil eden od zastavljenih ciljev.

Prodajna mesta vstopnic:

- Prodaja vstopnic na vseh Petrolovih bencinskih servisih – dobra pokritost vse Slovenije,
- LTO Blegoš, Kidričeva cesta 1a, Škofja Loka,
- Alpetour – TP Škofja Loka, Kranj, Tržič, Radovljica in Bled,
- TA Loka turist Kapucinski trg 7, 4220 Škofja Loka,
- poslovalnice Kompassa po vsej Sloveniji, PE Škofja Loka,
- poslovalnice Big Bang po vsej Sloveniji,
- TIC-i po vsej Sloveniji,
- hiši vstopnic: BTC in Tivoli Ljubljana,
- spletna prodaja na spletni strani <http://pasijon.skofjaloka.si> in www.eventim.si
- prodaja na drugih Eventimovih prodajnih mestih v Sloveniji in tujini.
- Oblikovanje cen vstopnic je temeljilo na primerjavi cen vstopnic kulturnih dogodkov v Sloveniji. Pri postavitvi cenika vstopnic smo izhajali iz dostopnosti dogodka širokemu krogu javnosti.

Cene vstopnic:

Predprodaja		Prodaja na dan predstave	
Sedišče	Stojišče	Sedišče	Stojišče
13 €	10 €	16 €	13 €
VSTOPNICE ZA SEDIŠČE PRIZORIŠČE A – Mestni trg			
20 €		23 €	
Predstave za šole			
Sedišče	Stojišče		
9 €	7 €		

Popusti:

- organizirane skupine: 1 karta brezplačno na 20 kupljenih vstopnic,
- otroci do 10 let – ogled predstave zastonj (na sedišču otroci, ki nimajo karte, sedijo v naročju staršev).

Oblikovanje cen vstopnic

Dejanska prodaja:

Tabela prodaje vstopnic za ogled predstave Škofjeloški pasijon

	Predstava dne							
	Sobota 28. 3. 2009	Petek 3. 4. 2009	Sobota 4. 4. 2009	Nedelja 5. 4. 2009	Ponedeljek 13. 4. 2009	Sobota 18. 4. 2009	Nedelja 19. 4. 2009	Nedelja 26. 4. 2009
Prizorišče								
Sedišče A	693	744	700	822	818	826	763	776
Stojišče A	36	0	24	36	19	3	4	49
Sedišče B	679	800	866	883	832	632	581	863
Stojišče B	40	300	247	844	439	100	120	97
Sedišče C	525	596	361	640	637	412	477	385
Stojišče C	1	36	42	141	157	62	9	71
Sedišče D	517	520	514	520	483	530	462	524
Stojišče D	24	21	47	100	95	26	33	42
	2515	3017	2801	3986	3480	2591	2449	2807

Opombe: pomemben dejavnik pri izvedbi predstave je vreme. Napoved za lepo vreme smo imeli le za dve predstavi: za soboto, 4. in nedeljo, 5. aprila.

TRŽNO KOMUNICIRANJE IN STRUKTURA OBISKOVALCEV

Glede na izkušnje iz zadnjih uprizoritev leta 1999 in 2000 smo se obračali na že omenjene ciljne skupine. Tudi letos so bili največja in najpomembnejša ciljna skupina organizirane župnijske skupine iz Slovenije in zamejstva. Zanje je postni in velikonočni čas še posebno doživetje, ki so ga s predstavami le še poglobili. Nanje smo se obračali preko časopisov in z osebnimi kontakti z organizatorji posameznih skupin. Letos so prav to ciljno skupino nagovarjali tudi pasijonski romarji, ki so peš prenesli sporočilo od ust do ust po vsej Sloveniji ter v Italijo in Avstrijo.

Druge manjše skupine smo nagovarjali na različne načine: dogovorili smo se s pomembnejšimi hotelskimi kompleksi za prisotnost promocijskega materiala: Slovenske terme (vse), Hoteli Bled, Hoteli Portorož, Hoteli Ljubljana ..., TIC-i po Sloveniji, STO-jeva predstavništva v tujini, s svojim bannerjem smo bili prisotni na spletnem portalu STO in njenih poslovalnic po svetu, na občinskih in sponzor-skih straneh, na straneh ustanov in organizacij z loškega območja ...

Glede na to, da je pasijon tudi živa dediščina naroda, smo se obračali tudi na izobraževalne ustanove, prednostno na osnovne in srednje šole. Pasijon si je ogledalo 3.000 osnovnošolcev in srednješolcev.

Škofjeloški pasijon je bil medijsko odmeven tako v Sloveniji kot tudi v tujini. V letu 2009 je bilo o Škofjeloškem pasijonu objavljenih preko 60 člankov v 45 različnih časopisih, revijah in publikacijah. Predstavljen je bil na številnih radijskih in televizijskih postajah po Sloveniji in tujini. V letu 2009 je novice o Škofjeloškem pasijonu posredovalo 19 različnih slovenskih in tujih radijskih postaj, 3 televizijske postaje in okoli 45 različnih tiskanih medijev, ki so objavili preko 100 prispevkov.

Kot častni pokrovitelj je uprizoritev podprl predsednik države dr. Danilo Türk, k častnemu odboru pa so kot podporniki pristopili: ljubljanski nadškof in metropolit msgr. Alojz Uran, predsednik SAZU dr. Jože Trontelj, dekani fakultet in druge pomembne osebnosti.

Prireditve Škofjeloški pasijon je uspela. Uspela je tako z vidika promocije in organizacije prireditve kot tudi z vidika promocije celotne Škofje Loke. Brez dvoja imajo največ zaslug za uspeh Škofjeloškega pasijona prav ljudski ljubiteljski igralci in drugi sodelujoči prostovoljci – ljudje, ki so žrtvovali svoj čas, talente in energijo, ki so dajali vzpodbudo in motivacijo ter tako ustvarili največji doprinos k letošnji uprizoritvi.

Škofja Loka take projekte potrebuje, saj zanjo pomenijo veliko promocijo. V letu 2015 bi Škofjeloški pasijon moral postati projekt vsega mesta, ki bi tisti čas živelo za pasijon.

FINANČNI DEL

PREDVIDENI STROŠKI po poslovnem načrtu:

497.628,09 + DDV = 575.618,50 €

Dejanski stroški projekta:

425.504 € + DDV = 510.605,28

Razlika = 65.013,22 €

Na podlagi arhiva in starih podatkov je bil narejen okvirni izračun stroškov projekta. Končni stroški so nižji od predvidenih.

Finančno poročilo

PRIHODKI

1. Občinska proračunska sredstva	205.000,00 €
2. Prihodek od prodaje vstopnic	271.267,00 €

ZAKLJUČNO POROČILO PROJEKTA ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009

3. Sponzorska sredstva	13.000,00 €
4. Sponzorska sredstva – storitve	17.228,21 €
5. Vračilo preveč plačanega DDV	19.106,00 €
6. Odškodnina	6.728,52 €
SKUPAJ PRIHODKI:	532.329,73 €

STROŠKI

	Prejeti računi občina	Prejeti računi ZKD	SKUPAJ
1. OGLAŠEVANJE IN PROMOCIJA			
1.1. Radio (oglasji, objave odpovedi)	0,00 €	19.894,31 €	19.894,31 €
1.2. Časopisi (članki, objave . . .)	19.601,49 €	21.125,32 €	40.726,81 €
1.3. Plakati in transparenti	195,53 €	41.711,00 €	41.906,53 €
1.4. Televizija	14.519,52 €	0,00 €	14.519,52 €
1.5. Internet	0,00 €	4.800,00 €	4.800,00 €
1.6. Letaki, zloženke	1.042,80 €	12.313,08 €	13.355,88 €
1.7. Prevodi	578,63 €	669,56 €	1.248,19 €
1.8. Sejmi, razstave	1.002,00 €	333,00 €	1.335,00 €
1.9. Spremljevalni program (pasijonski večeri, koncerti . . .)	250,00 €	4.549,52 €	4.799,52 €
1.10. Gledališki list	0,00 €	16.666,80 €	16.666,80 €
1.11. Pasijonski spominki	0,00 €	1.713,22 €	1.713,22 €
1.12. Doneski	0,00 €	1.000,00 €	1.000,00 €
1.13. LTO Blegoš	4.278,78 €	0,00 €	4.278,78 €
1.14. Plakatiranje (študentski servis)	0,00 €	156,11 €	156,11 €
1.15. Drugo (DVD, fotografije, voščilnice, odeje)	735,35 €	3.626,16 €	4.361,51 €
SKUPAJ	42.204,10 €	128.558,08 €	170.762,18 €
2. KOSTUMOGRAFIJA in MASKA			
2.1. Blago	1.513,09 €	4.519,38 €	6.032,47 €
2.2. Drugi material (nogavice, dodatki...)	597,70 €	627,62 €	1.225,32 €
2.3. Delo (šivanje, oblikovanje kostumov)	0,00 €	3.160,00 €	3.160,00 €
2.4. Maska	4,48 €	2.040,30 €	2.044,78 €
2.5. Honorarji šivilje, maskerji (podjemne pogodbe, avtorska pogodba)	0,00 €	25.878,62 €	25.878,62 €
2.6. Čiščenje (storitve, material)	49,44 €	1.889,36 €	1.938,80 €
2.7. Rekviziti	1.736,00 €	61,88 €	1.797,88 €
2.8. Drugo (najem parnega likalnika)	0,00 €	240,00 €	240,00 €
2.9. Kilometrine (maskerke, kostumografinja)	0,00 €	1.217,59 €	1.217,59 €
2.10. Izposoja kostumov	0,00 €	296,42 €	296,42 €
SKUPAJ	3.900,71 €	39.931,17 €	43.831,88 €
3. NASTOPAJOČI			
3.1. Prevoz igralcev	0,00 €	3.316,74 €	3.316,74 €
3.2. Prehrana	0,00 €	4.737,50 €	4.737,50 €

3.3. Kilometrine igralci	0,00 €	3.839,52 €	3.839,52 €
3.4. Kilometrine konjeniki	0,00 €	10.489,36 €	10.489,36 €
3.5. Seno, oves	381,92 €	640,00 €	1.021,92 €
3.6. Razno (najemnina prikolice, prevozi, postavitve privezov za konje...)	0,00 €	1.816,24 €	1.816,24 €
3.7. Pregled krvi konj, zdravljenje...	0,00 €	2.877,56 €	2.877,56 €
3.8. Kilometrine in nagrade za sodelovanje	0,00 €	959,10 €	959,10 €
3.9. Honorarji	0,00 €	649,52 €	649,52 €
3.10. Piknik	557,94 €	8.652,04 €	9.209,98 €
3.11. Majice	0,00 €	5.143,03 €	5.143,03 €
SKUPAJ	939,86 €	43.120,61 €	44.060,47 €
4. PRIZORIŠČA IN SCENA			
4.1. Tribune in klopi	0,00 €	25.633,30 €	25.633,30 €
4.2. Priprava prizorišč (prevoz enot in ograj, priključitev elektrike, komunalna, stojnice)	434,72 €	2.697,84 €	3.132,56 €
4.3. Ozvočenje in osvetlitev	0,00 €	34.692,52 €	34.692,52 €
4.4. Redarstvo in označbe	5.298,33 €	3.576,61 €	8.874,94 €
4.5. Najem WC in čiščenje, komunalna	160,67 €	7.163,09 €	7.323,76 €
4.6. Scenografija (svečniki, bakle, zastave, kulise, material...)	432,00 €	15.446,81 €	15.878,81 €
4.7. Prevoz gledalcev	0,00 €	6.320,00 €	6.320,00 €
4.8. LED display	0,00 €	4.355,20 €	4.355,20 €
4.9. Kilometrine gasilci	0,00 €	6.205,39 €	6.205,39 €
4.10. Kilometrine organizacija	0,00 €	562,80 €	562,80 €
SKUPAJ	6.325,72 €	106.653,56 €	112.979,28 €
5. STROKOVNI SODELAVCI			
5.1. Oblikovalci	0,00 €	4.200,00 €	4.200,00 €
5.2. Fotografji in snemalci	250,00 €	3.045,74 €	3.295,74 €
5.3. Pasijonska pisarna	2.634,50 €	10.776,85 €	13.411,35 €
5.4. Etnologi	0,00 €	511,38 €	511,38 €
5.5. Umetniki (kilometrine)	0,00 €	230,88 €	230,88 €
5.6. Ostali sodelavci telefon, prevoz	0,00 €	713,89 €	713,89 €
5.7. Stroški dela vodje projekta, GSM telefoni, davki in dajatve, mat. stroški pasijon. Pisarna	38.185,00 €		38.185,00 €
SKUPAJ	41.069,50 €	19.478,74 €	60.548,24 €
6. ZAPORE, ZAVAROVALNINE			
6.1. Zapora ceste	1.550,40 €	7.057,80 €	8.608,20 €
6.2. Zavarovalnine	12.230,94 €	0,00 €	12.230,94 €
SKUPAJ	13.781,34 €	7.057,80 €	20.839,14 €
7. DRUGI STROŠKI			
7.1. Pasijonski tabor	3.555,96 €	2.071,96 €	5.627,92 €
7.2. Materialni stroški	0,00 €	1.153,69 €	1.153,69 €
7.3. Pisarniški material, pošta, naprave	3.317,23 €	1.496,72 €	4.813,95 €

ZAKLJUČNO POROČILO PROJEKTA ŠKOFJELOŠKI PASIJON 2009

7.4. Telefon	1.059,78 €	0,00 €	1.059,78 €
7.5. Električna	109,48 €	0,00 €	109,48 €
7.6. Pogostitve	1.907,93 €	1.059,11 €	2.967,04 €
7.7. Provizije (banka, Eventim)	0,00 €	14.029,76 €	14.029,76 €
7.8. Računovodske storitve	0,00 €	2.327,52 €	2.327,52 €
7.9. Drugo (čiščenje pasijonske pisarne, vzdrževanje)	59,67 €	0,00 €	59,67 €
7.10. Objave (uradni list, Delo)	3.235,72 €	0,00 €	3.235,72 €
7.11. Stroški pred začetkom delovanja pasijonske pisarne (privzeti stroški)	22.199,56 €	0,00 €	22.199,56 €
SKUPAJ	35.445,33 €	22.138,76 €	57.584,09 €
SKUPAJ	143.666,56 €	366.938,72 €	510.605,28 €
RAZLIKA			21.724,45 €

Opomba: stanje na dan 30. junij 2009

PRIHODKI

1. Občinska proračunska sredstva	205.000,00 €
2. Prihodek od prodaje vstopnic	271.267,00 €
3. Sponzorska sredstva	13.000,00 €
4. Sponzorska sredstva – storitve	17.228,21 €
5. Vračilo preveč plačanega DDV	19.106,00 €
6. Odškodnina/zavarovanje	6.728,52 €
	532.329,73 €

SPONZORSKA IN DONATORSKA SREDSTVA

Sponzorskih sredstev smo pridobili manj od načrtovanih, največji vzrok je prav gotovo gospodarska kriza, katere začetek sovпада z začetkom projekta, drugič večji razlog je po vsej verjetnosti tudi kasen začetek projekta, ji je pustil malo izvajalnega časa za pridobivanje sponzorjev.

Sprejeli smo naslednjo lestvico sponzorjev:

GENERALNI SPONZOR – SPONZOR A, 15.000 € in več

Vsi pasijonski prostovoljci, ki so bistveno prispevali k uspehu projekta.

Uspelo nam je pridobiti medijskega sponzorja, ki nam je nudil uslugo oglaševanja v vrednosti ca. 35.000,00 € – RTV SLO, ki je Škofjeloški pasijon tudi posnel in izdelal DVD posnetka za vse sodelujoče.

SPONZOR B, 5.000–15.000 €

Pivovarna Union, d. d.

SPONZOR C, 3.000–5.000 €

Knauf Insulation, d. o. o.
 Marmor Hotavlje, d. o. o.
 Avtoservis Paulus, d. o. o.
 Gorenjski glas, d. o. o.
 Radio Sora, d. o. o.
 Domus, d. o. o.
 Ministrstvo za kulturo RS (4.000 €)

SPONZOR D, 1.000–3.000 €

Lokateks, d. o. o.
 Zavarovalnica Tilia, d. d.
 Restavradorstvo Nastran, s. p.
 SIBO, d. d.
 Domtrade, d. o. o.
 RCL group, d. o. o.
 Lokacom, d. o. o.

SPONZOR E, 500–1000 €

Modri val, d. o. o.
 Domtrade, d. o. o.
 Alpetour, d. o. o.
 Elektromarket Rupar, d. o. o.

DONATOR, 250 € in manj

Donatorji so nam prispevali različne usluge v materialu in storitvah in nam dali v najem svoje prostore kot pomoč pri izvedbi dejavnosti:

Zveza kulturnih društev Škofja Loka, Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, Zdravstveni dom Škofja Loka in zdravniki zasebniki, Skavtske skupine Škofje Loke, AMD Škofja Loka, Loški muzej ...

EKONOMIKA UPRIZORITVE ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA**Neposredni ekonomski učinek**

Neposredni ekonomski učinek prinaša sredstva priliva od prodanih kart za ogled predstave in je letos znašal 271.267 €. Ker gre za projekt neprofitnega menedžmenta, je cilj projekta finančno pokrivanje projekta, kar je projekt Škofjeloški pasijon 2009 dosegel, zasluge za to pa gredo predvsem mnogim pasijonskim prostovoljcem, ki so Škofjeloškemu pasijonu in mestu Škofja Loka podarili svoje

delo, čas, sebe in tako bistveno pripomogli k uspehu projekt ter postali največji sponzorji projekta.

Posredni ekonomski učinek

Obiskovalci so si vsaj deloma poleg vstopnice postregli še s ponujeno bogato spremljevalno ponudbo Škofjeloškega pasijona (ogled muzeja, nakup spominka, okušanje srednjeveške kulinarike ...).

Vsak izmed turistov na Škofjeloškem koristi določen del turistične ali kulturne ponudbe območja in tako prispeva svoj delež turističnega prihodka območja.

Uprizarjanje Škofjeloškega pasijona v mestu njegovega nastanka povečuje prepoznavnost celotnemu škofjeloškemu območju.

Poleg tega so veliko storitev za izvedbo projekta opravili domači lokalni ponudniki in tako so se sredstva prelila v domačem okolišu, kar posledično prinaša delovna mesta in finančni priliv.

Neposredni in zelo pomemben učinek je tudi združevanje ljudi za dosego istega cilja in krepitev pripadnosti kraju; na tak način gre posredno za življenje starih vrednot, ki jih prinaša pasijonska zgodba, obenem vrednot, ki pomagajo preživeti še danes in so osnova zdravega preživljanja časa, saj na prvo mesto postavljajo biti in ne imeti.

Škofjeloški pasijon kot blagovna znamka z evropskimi koreninami predstavlja tudi poslovno priložnost mesta Škofje Loke in mora kot taka postati vodilna blagovna znamka na področju kulture v mestu. Tako bo prinašala tudi ekonomski učinek širši zainteresirani skupnosti.

ORGANIZACIJA DOGODKA

Sodelujoči v organizacijskem delu projekta so pristopili k projektu prostovoljno na podlagi osebnega vabila in na način Ljudskega ljubiteljskega gledališča, kar pomeni, da so v zahvalo za dobro opravljeno delo prejeli dve vstopnici, DVD s posnetkom Škofjeloškega pasijona v letu 2009 in vabilo na Pasijonski piknik. Prvo srečanje sodelavcev je bilo 8. decembra 2008. Prva srečanja so potekala na 14 dni, potem pa smo ugotovili, da so individualna srečanja veliko bolj produktivna.

Pasijonski tabor

Pasijonski tabor je zbirališče in podporno središče sodelujočih pri Škofjeloškem pasijonu. V letu 2009 smo ga, tako kot leta 1999 in 2000, vzpostavili v prostorih nekdanje vojašnice v Škofji Loki.

Obnova Pasijonke

Knjižnica Ivana Tavčarja iz Škofje Loke je dala prostore na Partizanski cesti 1, kjer bo v nekaj letih zrasla nova knjižnica na brezplačno uporabo za potrebe projekta Škofjeloški pasijon 2009.

Prva prostovoljna delovna akcija je pod vodstvom Tomaža Paulusa stekla 27. septembra 2008. Prvi akciji so sledile še druge, vsako soboto in po potrebi med tednom. Dela, ki so bila izvedena v Pasijonki (tako smo poimenovali prejeta stavbo), so: izpraznitev in grobo čiščenje prostorov, odstranitev talnih oblog, odstranitev radiatorjev in stare centralne kurjave, popravilo vhodnih vrat, montaža zaščitnih mrež na oknih v pritličju, pozidava predelne stene na vrhu stopnišča prvega nadstropja in vgradnja protivlomnih vrat, menjava okenskih kril v prvem nadstropju, beljenje sob, hodnika in predelne stene, urejanje okolice, nasutje peska na parkirišču pred stavbo, montaža suhomontažnih predelnih sten v kostumografiji in maskirnici, izdelava garderobnih stojal, usposobitev električne napeljave, montaža začasnih ponjav na podstrešju zaradi puščanja strehe, izsuševanje zalitih prostorov, čiščenje prostorov na mokro. Prostori so bili predstavljeni javnosti 23. oktobra 2008. Prostori so se urejali tudi po otvoritvi. Skupaj je v obnovo prostorov več kot 90 ljudi vložilo več kot 700 ur prostovoljnega dela. Pri obnovi so sodelovale sledeče organizacije: Prosvetno društvo Sotočje, loški »skeitariji«, skavtska skupina Škofja Loka 1, skavtska skupina Škofja Loka 2, Bratovščina odraslih katoliških skavtinj in skavtov Škofja Loka, Prostovoljno gasilsko društvo Škofja Loka in Prostovoljno gasilsko društvo Stara Loka.

Hleva in privezi

V pasijonskem taboru (prostorih nekdanje vojašnice) sta bila dva hleva. Hlev 1 pod plezalno steno je nudil 15 boksov, hlev 2 pa je nudil 12 boksov. Postavljenih je bilo 35 kovinskih privezov iz kovinskih palic za postavljanje odrov. Poleg tega pa je bilo še 5 ograd za izpust konj.

Skladišče prenosnih odrov in križev

Najprej je bilo skladišče prenosnih odrov v prostorih nekdanjega Uršulinskega samostana na Blaževi ulici (prostori nekdanjega depoja etnografskega muzeja). Nato pa so si zaradi preozkih vrat uredili prostori v nekdanji vojašnici

Stražarnica

V prostorih nekdanje stražarnice so bili od leta 2000 shranjeni kostumi in rekviziti Škofjeloškega pasijona. Kostume in rekvizite smo prenesli v obnovljene prostore v Pasijonki, prostore pa predali v uporabo maskerkam.

PRIPRAVE NA IZVEDBO UPRIZORITEV

Prijava prireditve

Prireditve je bilo treba prijaviti na Upravni enoti. Za popolno vlogo je bilo treba oddati soglasje občine za prireditve, soglasje lastnikov zemljišč, na katerih se pasijon uprizarja, dovoljenje za zaporo državne ceste Škofja Loka–Gorenja vas, na odseku Škofja Loka–Zminc, priporočilo Ministrstvo za kulturo in Slovenske turistične organizacije. Oddaji popolne vloge je sledila obravnava, na kateri sta bila prisotna tudi predstavnik policije in predstavnik reševalcev. S strani policije je bila podana zahteva, da so redarji na parkiriščih prisotni do odhoda gledalcev domov, in želja, da se objavi nasvet policije, naj gledalci ne puščajo vrednejših predmetov v vozilih.

Soglasja lastnikov zemljišč na prizoriščih

Zemljišča na prizoriščih A – Mestni trg, B – Pod gradom in D – Kašča so v lasti občine Škofja Loka. Zemljišče na prizorišču C – Spodnji trg je v zasebni lasti. Za zemljišče na prizorišču C – Spodnji trg je bilo poleg soglasja lastnika treba pridobiti tudi soglasje podnajemnika parkirišča ter soglasje družine, ki navedeno parkirišče uporablja kot služnostno pot do svoje hiše.

Zapora državnih in lokalnih cest

Za zaporo državne ceste je bilo treba pridobiti elaborat zapore, ki jo je izvedlo Cestno podjetje Kranj, kot upravljalec te ceste. Poleg elaborata je bilo treba Direkciji republike Slovenije za ceste (DRSC) priložiti še priporočilo Slovenske turistične zveze, da je navedeni projekt upravičen do zapore državne ceste.

Državna cesta Škofja Loka–Gorenja vas

Cesta v Poljansko dolino je bila zaprta 3 ure in pol. Zapora ceste se je pričela pol ure pred predstavo in je trajala še tri ure po pričetku predstave. Zapore so bile postavljene od semaforiziranega križišča s Kidričevo cesto pri Info točki do krožišča v Zmincu. Izkazalo se je, da je triinpol urna zapora ceste dovolj, če ni kakšnih posebnih dogodkov.

Državna cesta Škofja Loka–Češnjica

Na Državni cesti v Selško dolino so bile občasne kratkotrajne, do 15 minut trajajoče popolne zapore ceste na odseku med avtobusno postajo in Kapucinskim samostanom v Škofji Loki. Cesta je bila zaprta v času premika posameznih igral-skih skupin iz Šolske ulice prek Kamnitega mosta v staro mestno jedro.

Zapore lokalnih cest

V času dveh ur pred prireditvijo se je zaprl za promet Mestni trg, Cankarjev trg, del Blaževe ulice ter Studenec. V času popolne zapore državne ceste pa je bil

zaprt še del Kopališke ulice, del Fužinske ulice, Spodnji trg in Šolska ulica. Promet na Partizanski cesti se je občasno ustavil za prehod igralskih skupin iz Pasijonskega tabora v Šolsko ulico. V primeru večjega števila avtobusov, za katere v bivši vojašnici ne bi bilo dovolj prostora (predvsem šolska predstava), pa je obstajala možnost spremeniti Partizansko cesto od sodišča do križišča na Groharjevem naselju v enosmerno cesto, s smerjo vožnje proti Groharjevemu naselju.

Soglasje lastnikov parkirišč

Po štetju vozil v starem mestnem jedru v sredini decembra 2008 je bilo razvidno, da bo treba zagotoviti dobrih 150 parkirnih mest za stanovalce starega mestnega jedra. Odločili smo se, da parkirišče v Puštalu pri nogometnem igrišču, parkirišče pri Tehniku na Stari cesti, parkirišče na Kapucinskem trgu med bivšim hotelom Transturist do Name in parkirišče podjetja TCG Unitech Lth-ol, d. o. o. v Vincarjah rezerviramo za vozila prebivalcev starega mestnega jedra. Zaradi morebitne prenasičenosti ožjega mestnega jedra z mirujočim prometom smo se odločili, da voznike iz kranjske in ljubljanske smeri preusmerimo na parkirišča v obrtno-industrijski coni Trata, od tam pa organiziramo brezplačni avtobusni prevoz v mesto. Lastnikom parkirišč smo v januarju 2009 razdelili prošnje, odziv pa je bil slab. Odšli smo osebno v podjetja in jih povabili k sodelovanju. Prejeli smo soglasja od večine lastnikov parkirišč na Trati.

Druga soglasja in dovoljenja

Na podlagi pridobljenih soglasij lastnikov, države in elaborata o zapori smo pridobili dovoljenje za izvedbo prireditve.

Obveščanje prebivalcev starega mestnega jedra

S prebivalci starega mestnega jedra smo se odločili ravnati zelo obzirno, saj so oni tisti, ki najbolj občutijo posledice spremenjenega življenja v mestu. Za božič 2008 smo poslali božično-novoletno voščilo in vabilo na pasijonski večer za prebivalce starega mestnega jedra, ki je bil 15. januarja na Loškem odru. Voščilo z vabilom smo oddali stanovalcem Blaževe ulice, Cankarjevega trga, Mestnega trga, Klobovsove ulice, Kopališke ulice, Fužinske ulice, Spodnjega trga in Studenca.

Prebivalce starega mestnega jedra smo obveščali tudi preko radia, spletnih strani in pisnih obvestil.

Pasijonski večer za prebivalce starega mestnega jedra

Pasijonski večer je bil namenjen predstavitvi projekta prebivalcem, na katere sama prireditve najbolj vpliva na njihovo življenje. Na večeru smo predstavili aktivnosti, ki so že bile izvedene, in tiste, ki so bile še pred nami, predstavili smo nekaj odlomkov iz vaj nastopajočih, predstavili pa smo tudi Pasijonski mestni red,

ki vsebuje predlagane zapore dostopa v mesto, zapore cest, odstranitve vozil z ulic in parkirišč. Za pasijonski večer smo razdelili prek 600 vabil, na sam dogodek pa je prišlo okoli 20 zainteresiranih.

Obveščanje o odstranitvi vozil

Na predvečer prve predstave določenega konca tedna smo vozila v Kopališki ulici, Fužinski ulici, spodnjemu delu Pepetovega klanca, Spodnjem trgu in Studencu razdelili letake, na katerih je bilo obvestilo o potrebni odstranitvi vozila na rezervirana parkirna mesta.

Obveščanje in usmerjanje

Na vpadnicah v Škofjo Loko smo postavili informativne table, katerih namen je bil podati informacijo o prireditvi in voznike opozoriti, da prihajajo v vplivno območje prireditve Škofjeloški pasijon. Table so bile postavljene v Retečah, Dorfarjah, v Podlubniku in v Brodeh. Na Upravni enoti pa je bila pritrjena obveščevalna tabla o zapori državne ceste Škofja Loka–Gorenja vas na odseku Škofja Loka–Zminec.

Gledalce, ki so si prišli ogledat Škofjeloški pasijon z osebnim vozilom, smo napotili na zanje rezervirana parkirna mesta. Gledalce iz Selške doline smo usmerjali na parkirišče trgovine Mercator Podlubnik, parkirišče vrtca Najdihojca, Osnovne šole Jela Janežiča, Osnovne šole Ivana Groharja, parkirišče športne dvorane Poden in šolskega centra ter v Staro Loko. Gledalce, ki so prihajali iz Poljsanske doline, smo usmerili na parkirišče v vojašnici. Gledalce iz smeri Kranja in iz smeri Ljubljane pa smo usmerili na parkirna mesta v obrtno-industrijski coni Trata. Od tam naprej pa je bil organiziran brezplačni avtobusni prevoz do glavne avtobusne postaje v centru mesta. Avtobusi so bili preusmerjeni na parkirišče (ploščad) v nekdanji vojašnici.

Za usmerjanje vozil na parkirišča smo imeli 25 označevalnih tabel, ki so bile postavljene neposredno pred uvozom na parkirišče. Pred vsako predstavo je bilo treba preveriti vse pasijonske table.

Za usmerjanje ljudi na parkirišča, na avtobusne postaje (brezplačni prevoz) in v mesto smo uporabili 30 »A« stojal.

Parkirišča za vozila iz Selške doline

Parkirišča za vozila iz selške smeri so bila organizirana pred trgovino Mercator v Podlubniku, pred vrtcem Najdihojca, pred OŠ Ivan Grohar in Jela Janežiča, pred šolskim centrom in športno dvorano na Podnu, na parkirišču centra slepih in slabovidnih v Stari Loki in ob glavni cesti skozi Staro Loko.

Parkirišče za vozila s poljanske doline

Za vozila iz smeri Poljanske doline je bilo namenjeno parkirišče v nekdanji vojašnici. V času priprav smo iskali dodatna parkirišča južno od starega mestnega jedra. Izkazalo se je, da je edino primerno le parkirišče v Puštalu, ki smo pustili za stanovalce.

Parkiršča za vozila iz smer Kranja in Ljubljane

Za vozila iz smeri Kranja in iz smeri Ljubljane so bila namenjena parkirna mesta v obrtno-industrijski coni na Trati ter na Lipici. Za gledalce, ki so parkirali na Trati, je bil organiziran brezplačni avtobusni prevoz.

Parkirišče za invalide in gibalno ovirane

Parkirišče za invalide in gibalno ovirane je bil umeščen na parkirišču Tehnik na Stari cesti, saj je bilo prizorišče D – Kašča prilagojeno invalidom. Parkirišče je bilo opremljeno tudi s toaletno kabino za invalide.

Parkirišče vip

Parkirišče VIP je bilo na parkirišču pred nekdanjim hotelom Transturist. Namenjeno je bilo povabljenim iz občinskega protokola.

Parkirišče za avtobuse

Avtobusi so parkirali na ploščadi v nekdanji vojašnici. Največ avtobusov je bilo na šolski predstavi (okoli 30). Voznikom avtobusov so bile izročene pasijonske izkaznice, s katerimi so imeli prost vstop v mesto in so si lahko na tak način ogledali predstavo s stojišča.

Brezplačni avtobusni prevoz

Brezplačni avtobusni prevoz je bil organiziran na relaciji AP Lipica–AP Škofja Loka. Avtobusi so vozili od treh ur pred predstavo do dve uri po končani predstavi na prizorišču D.

Parkirišča za vozila prebivalcev starega mestnega jedra

Parkirišča, rezervirana za prebivalce starega mestnega jedra, so bila v Puštalu pri nogometnem igrišču, pri Tehniku na Stari cesti, na Kapucinskem trgu med hotelom in Namu ter v Vincarjih pri Unitechu. Pripomb glede premeščanja vozil in polnosti rezerviranih parkirišč nismo zaznali.

Redarji

Delo na parkiriščih je opravljalo dobrih 20 redarjev. Po končanih uprizoritvah so izpostavili problem usmerjanja vozil na Trato in polno parkirišče v vojašnici. Pohvalili so izposojno pasijonskih izkaznic za voznike avtobusov.

Prizorišča

Na vseh štirih prizoriščih so bile postavljene tribune. V pripravah na Pasijon smo dolgo časa premišljevali, kakšne tribune bi radi imeli. Lesene tribune, kot so bile leta 2000, so za gledalce bolj primerne kot kovinske, imajo pa slabo lastnost, da je velik naklon in tako pride do velike višine na koncu tribune. Kovinske tribune so bolj položne, kar je bolj sprejemljivo za mestno središče. Cenovno pride izposoja kovinskih tribun občutno cenejša kot izdelava lesenih. Z letošnjo postavitvijo tribun smo bili zadovoljni in predlagamo, da tako ostane tudi za naprej.

Kapaciteta prizorišč

Na prizorišču A – Mestni trg je bilo 800 sedišč. Za stojišča smo namenili v prodajo 100 vstopnic, saj se zaradi mrtvega kota predstave na odru ne da ogledati.

Na prizorišču B – Pod gradom je bilo 800 sedišč. Stojišč je bilo možnih prek 2000, v ta namen smo tudi postavili LCD-zaslon za lažje spremljanje.

Na prizorišču C – Spodnji trg je bilo 600 sedišč. Stojišč je bilo odprtih 200, s tem, da jih je bilo mogoče tudi še povečati.

Na prizorišču D – Kašča je bilo 550 sedišč. Stojišč je bilo 100.

Oprema prizorišč

Za večjo varnost smo postavili 180 tekočih metrov pasijonske ograje in 300 metrov kovinskih ograj. V mestu smo razporedili 20 120-litrskih posod za druge odpadke. Na vseh prizoriščih sta bila ob statičnem odru dva nosilca za bakle, ki so gorele med vsako predstavo. Vsako prizorišče je imelo 2 gasilna aparata.

Sanitarije

Izkazalo se je, da je bila odločitev za najem sanitarnih zabojnikov dobra. V vojašnici smo postavili en zabojnik, ki ga je posodila Civilna zaščita za potrebe igralcev, drugi zabojnik je bil prav tako v vojašnici ob ploščadi, namenjen pa obiskovalcem, tretji zabojnik je bil na Cankarjevem trgu. Poleg teh treh zabojnikov je bila na voljo tudi toaletna kabina za invalide in 20 navadnih toaletnih kabin. Poleg omenjenih dodatnih sanitarij smo uporabljali tudi sanitarije v kavarni Homan.

Odstranjeni predmeti

Za potrebe prireditve je bilo treba odstraniti oglasni steber z Mestnega trga in s parkirišča pred Upravno enoto. Odstranili smo drog za zastavo z Mestnega trga in drog za zastavo pred Kaščo. Pri Kašči smo odstranili drevo v koritu ter odstranili tri kamnite stebričke. Na prizorišču C smo odstranili zapornico in cvečlična korita. Na prizorišču B smo nadgradili dva prometna znaka, da jih je bilo z enostavnim posegom moč odstraniti. Na Mestnem trgu smo odstranili ograjo kužnega znamenja.

Zveze – UKV postaje

Za komunikacijo med sodelavci pri organizaciji smo potrebovali 70 UKV postaj. Prošnjo smo oddali na Slovensko vojsko, a je do zaključka pisanja tega poročila še niso odobrili. Na pomoč je prišla policija, ki je posodila zadostno število postaj in repetitor.

Nujna medicinska pomoč

Reševalno vozilo je bilo parkirano na parkirišču pod Upravno enoto. Reševalci so imeli med predstavami samo en vpoklic zaradi težave s srcem.

Sodelovanje policije

Policija je prevzela nadzor nad križiščem v Starem dvoru, križiščem pri starem Petrolu, na Puštalskem mostu, na krožišču v Zmincu in na avtobusni postaji. Prisotni so bili tudi policisti v civilu in vodnik službenega psa. Po besedah komandirja si policija želi več tako dobro organiziranih prireditev v Škofji Loki.

Vandalizem, izgubljeno

Vandalizma je bilo kar nekaj, pa vendar bi lahko bilo še veliko huje. Najbolj je bilo pestro na veliki petek ponoči. Na brvi pri avtobusni postaji so nočni ptiči zmetali v vodo šest nosilcev za bakle, na Puštalskem mostu pa štiri nosilce, zastavo in prometni znak. Isto noč je nekdo odlomil stolček na statičnem odru na prizorišču A, na prizorišču B so populili deske klančine statičnega odra, na prizorišču C so raznosili varnostno ograjo. Potem sta bila zadnji vikend (18.–19. marec) spet v vodi pod avtobusno postajo dva nosilca za bakle, prevrnjena stojnica na Cankarjevem trgu ... Pogrešali smo tudi nosilca čelne zapore, ki je zmanjkala na Stari cesti pri Tehniku. Po koncu uprizarjanj pa smo jih našli v grmovju. Pogrešamo eno A-stojalo in eno 120-litrsko posodo za druge odpadke.

Zapora mesta

Dve uri pred pričetkom predstave se je zaprl dostop v mesto na naslednjih kontrolnih točkah: Nunski vrt, Kamniti most, brv pri avtobusni postaji, Lahov most, brv na Sotočju, Puštalski most, mlekarna, Upravna enota in na gradu. Vstop v mesto je bil mogoč le z vstopnico ali pasijonsko izkaznico. Stanovalci so lahko kontrolne točke prehajali tudi s katerimkoli osebnim dokumentom s sliko in naslovom prebivališča. Dve uri pred predstavo so se zaprli tudi uvozi na Studenec pri Kašči, Špitalski cerkvi in pri Šturmu. Za zaporo mesta je skrbelo dobrih 30 gasilcev.

Zapora cest

Pol ure pred predstavo se je zaprla državna cesta v Poljansko dolino med starim Petrolom in krožiščem v Zmincu. Zapore so bile tudi na Stari cesti pri Tehniku, na Puštalskem mostu, Kopališki ulici, pri upravni enoti in v Podpurfelci. Občasno je bila zaprta cesta mimo avtobusne postaje in Partizanska cesta. Na Šolski ulici so postavili zaporo na parkirišče pri knjižnici. Pri zapori je sodelovalo dobrih 15 gasilcev in policisti.

Pasijonske izkaznice

Vsi, ki so utemeljeno potrebovali vstop v mesto v času zapore mesta, so lahko zaprosili za pasijonsko izkaznico. Bilo je več kategorij, kot na primer organizatorji, sodelavci, stanovalci, novinarji in izredna izdaja. Izkaznice so lahko veljale za vse predstave ali za posamezno.

Redarji

Redarji – gasilci so prihajali z vseh štirih občin. Skupno jih je bilo okoli 90. Nekaj jih je sodelovalo pri zapori mesta, nekaj pri zaporah cest, nekaj pa na samih prizoriščih.

Informatorji

Informatorjev je bilo 26. Njihova naloga je bila kar čim bolje informirati obiskovalce. Šest informatorjev je bilo na avtobusnih postajah med Lipico in Starim dvorom. Na vsakem prizorišču sta bila po dva informatorja. 6 informatorjev je sprejemalo avtobuse v vojašnici, preostali pa so bili prerazporejeni na Cankarjev trg in po glavni poti na prizorišče B. Gledališke liste so delili na koncu brvi pri avtobusni postaji. Izkazalo se je, da so opravili pomembno delo, saj so bili vez med gledalci in organizatorji.

Scena mesta

Da bi ustvarili prazničen pasijonski duh, smo Loški grad in nekatere cerkve osvetlili z rdečo barvo.

Pasijonske zastave so bile rdeče, bele in črne. Izobešene so bile po vseh hišah na Mestnem in Spodnjem trgu, na drogovih javne razsvetljave po vsem mestu. Nekaj zastav je bilo izobešenih po cerkvah, izložbah in v drugih občinah.

ZAKLJUČEK ALI PASIJONU 2015 NA POT

Za nami je. Uprizoritev 2009, ki bo pustila za seboj duh prostovoljstva in ljudskega ljubiteljskega gledališča. Ki je po devetih letih ponovno pokazala, da se Škofjeloški pasijon še ni izpovedno izčrpal in da so še ljudje, ki so pripravljeni. Pripravljeni na ohranjanje dediščine preteklih rodov za prihodnje generacije.

Letos smo v osmih uspešnih predstavah najstarejšo v slovenščini napisano dramo predstavili 24.000 gledalcem. In ti so domov odšli zadovoljni, kar je največje plačilo za nas organizatorje in izvajalce predstave. Predstavo, celostno podobo, mestno scenografijo so delali uveljavljeni strokovnjaki s posameznih področij in svoje delo v večini poklonili pasijonu in mestu Škofji Loki.

Predstave smo izvajali v slabih vremenskih razmerah, ena je odpadla in smo jo nadomestili z rezervnim terminom, le enkrat smo za predstavo imeli napovedano lepo vreme. A vse smo izpeljali in vse so bile nekaj posebnega. Prodali smo zadostno število vstopnic, da se je projekt tudi finančno pokrnil. Čas projekta je sovpadal z začetkom gospodarske krize in pridobili smo manj sponzorskih sredstev, kot smo jih nameravali. A smo pridobili več popustov in tako privarčevali precejšnji del sredstev, čeprav smo sredstva namenjali urejanju prostorov za delovanje projekta (Pasijonska pisarna, Pasijonka) in prenovili in dodelali več kostumov, kot smo predvidevali, smo zmogli. Kot je vse leto govoril naš režiser, tisti, ki je nabral večino igralcev in konjenikov: Skupaj smo močni. In skupaj smo zmogli.

Uprizoritev Škofjeloškega pasijona 2009 je prerasla okvire neprofitnega mežnenta, kjer je cilj projekta finančno pokrivanje in delovanje v dobro družbe, postala je pravo gibanje, ki je spodbudilo okrog 1200 ljudi, da so vstali in se pridružili Pasijonu na njegovi poti skozi mesto, poti večnega kroga, ki je postala in ostala loška tradicija, po kateri more in mora biti prepoznavna naša Škofja Loka.

Pasijonski duh, ki ga je obudila letošnja uprizoritev, ne sme zamreti, treba je vzdrževati pasijonsko kondicijo in držati duha živega. Pripraviti je treba niz med seboj smiselno povezanih dogodkov, ki bodo ohranjali začetno in pripeljali do naslednje predstave. Izbrati je treba najboljša fotografska dela v Monografiji Škofjeloški pasijon, ki mora kratko in v mnogih jezikih predstaviti pasijonsko zgodbo; taka knjiga je lahko protokolarno darilo na državni ravni, saj je Škofjeloški pasijon državnega pomena.

Na vhodih v mesto in v mestu je treba postaviti vidne znake (razobesiti zastave), da je Škofja Loka pasijonsko mesto. Pasijonski spominki naj bodo v mestu dostopni vse medpasijonsko obdobje, mogoče bi veljalo naslednjič ponuditi možnost stojnic rokodelcem, ki bi bili pripravljene izvajati svojo obrt v mestu, v izdelavi je montaža kratkega demo posnetka predstave 2009, ki mora biti na ogled vsakodnevnim obiskovalcem v mestu po simbolični ceni, v mestu bi bilo treba urediti poseben pasijonski prostor, v katerem bi bil možen ogled pasijonske opreme – kostumi, rekviziti ..., potrebno je pravočasno sodelovanje z gostinci za aktivno vključenost kulinarične ponudbe po vsem pasijonskem območju in jasna, preprosta oznaka sodelujočih lokalov ... in še in še.

Škofjeloški pasijon kot veličastna kulturno-zgodovinska dediščina slovenskega naroda in območja je nam prebivalcem Škofjeloškega dan v roke, naša dolžnost in privilegij pa sta, da ga smemo uprizarjati in ohranjati za Živo dediščino, kot jo vidi tudi Register Žive dediščine Republike Slovenije. Mogoče pa naslednjič država stopi s pasijonom na pot in ga primerneje podpre?

Zahvala gre prav vsem pasijonskim sodelavcem, ki so izpeljali ta dogodek svetovnega formata. Ni pomembno, kako velik je bil naš prispevek, bistveno je, da smo PASIJONU pomagali na njegovo izjemno pot skozi naše tisočletno mesto in skupaj ustvarili pasijonski mozaik 2009.

Škofjeloški pasijon je velik projekt ohranjanja žive dediščine, ki temelji na zaupanju.

Hvala tudi vam za zaupano nalogo.

Škofja Loka, junij 2009

Pripravila:

Romana Bohinc, vodja projekta

Tomaž Paulus, vodja organizacije

Poročilo je bilo obravnavano in sprejeto na 24. redni seji občinskega sveta, ki je bila 26. oktobra 2009.

